Anul VI, Numărul 1 (18), ianuarie–martie 2023

LEVIATHAN

Revistă culturală

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

LEVIATHAN

Anul VI, Numărul 1 (18)
ianuarie–martie 2023

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

CUPRINS

Director fondator
Rudy Roth

Redactor-șef
Costin Tuchilă

Redactor-șef adjunct
Pușa Roth

Colaboratori: **Mihaela Aionesei, Mihaela Albu, Lică Barbu, Cornelia Bartels, Mircea Bodnariu, Ani Bradea, Valentin Busuioc, Dan Caragea, Alexandru Cazacu, Radu Comșa, George Corbu, Andrei Cristian Cornea, Cornelia Costin, Ionuț Cristache, Camelia Cristescu, Florentina Loredana Dalian, Rodica Dascălu, Iuliana Dinu, Ana Dobre, Ovidiu Gligu, Vasilica Grigoraș, George Grigore, Dumitru Ichim, Daniel Ioniță, Adrian George Itoafă, Madeleine Karacașian, Dori Lederer, Valeria Manta Tăicuțu, Sabina Măduța, Pompilius Micu, Victoria Milescu, Ștefan Mitroi, Milena Munteanu, Valentin Emil Mușat, Claudiu Neacșu, Liana Nicolae, Mariana Nicolae, Daniel Onaca, Veronica Pavel Lerner, Constantin Venerus Popa, Ioan Popoiu, Alexandru Sfârlea, Lăcrămioara Stoenescu, Urfet Șachir, Daniela Șontică, Ara Alexandru Șișmanian, Letizia Timofte, Liliana Toma, Constantin Radu Vasile, Letiția Vladislav, Gina Zaharia, Iulia Zorzoliu**

Concept grafic:
Rudy Roth

Fotografie copertă:
Portret de bărbat, probabil un botanist, 1641, lucrare atribuită lui **David Bailly** (1584–1657), școală flamandă

ISSN 2602-0270
ISSN-L 2602-0262

Editorial:
Liniștea noastră cea de toate zilele 3

Studiu: *Mitul lui Narcis (2)*
de Costin Tuchilă 5

Vorbe cu tâlc: *Boicota, boicot* de Dan Caragea 10

Universalia:
Nietzsche și contesa română sau Cui i-e frică de Helene von Druskowitz?
de Daniel Onaca 13
Ultima poezie scrisă de Fernando Pessoa cu 11 zile înainte de a muri – traducere din limba portugheză de Dan Caragea 16
Portretul Arnolfini de Mary Bevan
Prezentare și traducere din limba engleză de Mariana Nicolae 17
Avatarurile unui scriitor imaginar
de Dan Caragea 20
Poeme de Amelie Ånskog
Traducere din limba suedeză de Daniel Onaca 26
Hemingway și mama de Sherzod Artikov
Traducere din limba engleză de Florentina Loredana Dalian 29

Studiu:
N. V. Gogol – sufletul ucrainean în mantaua limbii ruse (1)
de Ana Dobre 32
„Lumile" romanice ale lui Vintilă Horia
de Mihaela Albu 37

Eseu:
Influențele high fantasy în literatura română
de Andrei Cristian Cornea 41

Poem din poemele Europei:
Poezii de Nichita Stănescu
și Maurice Maeterlinck 44

Istorii mai puțin știute
Doi eroi: Maurice Maeterlinck și Claude Debussy
de Costin Tuchilă 48

Echo:
Poezii de Dumitru Ichim, Rudy Roth,
Sabina Măduța, traduse în limbi străine 50

Poesis:
Versuri de Valentin Emil Mușat,
Ara Alexandru Șișmanian, Dori Lederer,
Alexandru Sfârlea, Daniela Șontică,
Valentin Busuioc 53

Efigii în epigrame:
Caragiale versus Urmuz (4)
de George Corbu 63

Carnet de scriitor:
Alte gânduri cu acasă... de Ionuț Cristache 64
Gura lumii bate câmpii
de Vasilica Grigoraș 66

Jurnal de călătorie:
Mexic și *Azore* de Camelia Cristescu 68
În cele din urmă, apare ea, bucuria...
de Rodica Dascălu 70

Traditiones:
Domnia femeilor de la vechii turci la sfârșitul Imperiului Otoman (4). Kösem, sultana celor patru domnii sau Doamna de la Topkapı
de Urfet Șachir 74

350 de ani de la moartea lui Molière:
Molière și Lully (4)
de Costin Tuchilă, Pușa Roth 79

Aforisme:
Maxime... minime (7) de George Corbu 81

Poesis:
Versuri de Mihaela Aionesei, Liana Nicolae, Ioan Popoiu, Liliana Toma, Constantin Venerus Popa, Adrian George Itoafă, Constantin Radu Vasile 83

Documentar:
Redeschiderea catedralei Notre-Dame din Paris în 2024 de Madeleine Karacașian 91

Document:
Dumitru Radu Popescu: „Agamiță ăsta, Dandanache, este un personaj absolut genial"
Pușa Roth în dialog cu D. R. Popescu 95
Reîntâlnire cu Profira Sadoveanu
Articol și interviu de Cornelia Bartels 100

Dialog la Antipozi:
Ce anume caracterizează literatura australiană ca fiind „australiană?" de Rosalind Moran
Traducere din limba engleză și note
de Daniel Ioniță 108

Eseu:
Înțelegere în materie de pacificare, rezolvare a conflictelor și justiție socială
de Claudiu Neacșu 111

Arte vizuale:
Trecutul de lângă noi sau Cartea caselor care pier
de Ani Bradea 115

Cronică literară: articole de Valeria Manta Tăicuțu, Costin Tuchilă 118

Note de lectură de Veronica Pavel Lerner 122

Jurnalism cultural de Alexandru Cazacu 124

Antologie de umor online:
Iarmaroc cu povestiri facebook (2)
de George Grigore 126

Roman: fragmente de Letiția Vladislav, Letizia Timofte și Ovidiu Gligu 128

Teatru:
Salonul roșu de August Strindberg,
dramatizare radiofonică de Pușa Roth,
teatru serial, episodul 4 136

Proză scurtă de Ștefan Mitroi, Victoria Milescu, Mircea Bodnariu, Radu Comșa, Gina Zaharia, Lăcrămioara Stoenescu 144

Film: *„Mr. Sunshine", între glorie și deznodăminte triste* de Milena Munteanu 162

Lumea copilăriei:
Regatul dinozaurilor de Pușa Roth 165
Un ghiocel și visul lui Licuță de Lică Barbu 167
Fabule de Iuliana Dinu 171
Alexandra Barbu: „Eu cred că talentul meu vine de la Dumnezeu"
Interviu realizat de Pușa Roth 172

A(furisi)sme: *Gânduri pentru... banca timpului (5)* de Pompilius Micu 174

Ab initio: *Istoria contractului de vânzare. Trecut și prezent* de Iulia Zorzoliu 176

Silogismele culturii:
Despre efectele politicii culturale (3)
de Cornelia Costin 178

Volume apărute la Editura Leviathan 181

Editorial LEVIATHAN

LINIȘTEA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE

Liniștea noastră ca ființe depinde (iată dimensiunea pe care noi o omitem din varii motive), de ce nu, de liniștea pământului, de liniștea cerului, de liniștea apei, de liniștea a tot ce ne înconjoară, de noi și de ceilalți. În acest secol în care *liniștea* – doar un cuvânt între multe altele –, nu mai are substanță, fiindcă a fost aproape expulzată de neliniște, de teamă, de incertitudine, de neprevăzutul care pândește la orice pas. Ne-am întrebat de multe ori cât de aproape este liniștea de omul obișnuit, fiindcă el este majoritar pe pământ. Cât de liniștit poate fi un om amenințat de spectrul războiului, de suferința celor prinși sub teroarea distrugătoare a armelor din în ce mai sofisticate? Liniștea planetei a fost distrusă de virusul ucigaș care ne-a schimbat viața, ne-a făcut prizonierii unui dușman nevăzut, ne-a transformat în neliniștiții prezentului. Liniștea pământului sau, mai bine zis, liniștea lui temporară s-a transformat într-un coșmar greu de suportat.

Cu ochii spre cer, spre locul unde credem că se află Creatorul, nu ne rămâne decât să ne recunoaștem neputința și să așteptăm mila divină. Ne-am amintit de vorbele unei ființe excepționale, Maica Tereza, cea care și-a închinat viața lui Dumnezeu și, implicit, oamenilor: „Avem nevoie să-L aflăm pe Dumnezeu, dar El nu poate fi găsit în zgomot și neastâmpăr. Observăm cum natura, copacii, florile, iarba cresc în liniște; uită-te la stele, lună și soare cum se mișcă în liniște… Avem nevoie de liniște pentru a fi capabili să atingem suflete."

Ca să se regăsească, să se înțeleagă, să iubească, omul are nevoie de *liniște*. Ca să creeze, omul are nevoie în egală măsură de liniște, dar și de frământare, de o stare de creație, de dubla medalie a acestor sentimente. Omul singur nu este niciodată singur fiind însoțit de umbra lui, dar și de conștiință. Putem oare scăpa de întrebările conștiinței, putem să o ascultăm mereu sau orgoliul omenesc ne îndeamnă să o ignorăm sau să o închidem într-un geamantan, la fel ca Ubu, celebrul personaj al lui Alfred Jarry? Fără conștiință putem să ne recăpătăm liniștea cea de toate zilele? Cine poate răspunde la astfel de întrebări? Sunt oameni copleșiți de propria lor umanitate, sunt unii zdrobiți de neputință, sunt alții care se cred atotputernici, iar mulți, cei mai mulți, sunt ca niște albatroși pe o mare în furtună. Referindu-se la puterea de adaptare a omului, la tăria sufletească, filosoful german Arthur Schopenhauer, cunoscut, mai ales, prin teoria sa asupra primatului voinței în sfera reprezentării lumii și în comportamentul uman, afirma: „Omul se obișnuiește cu orice.

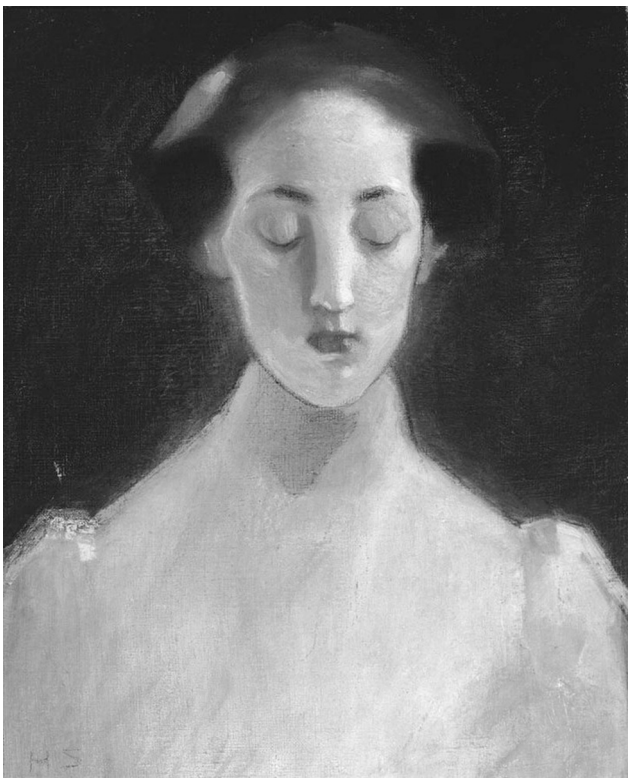

Helene Schjerfbeck (1862–1946), pictoriță finlandeză, *Liniște*, 1907

De aceea, liniștea sufletească este superioară obișnuinței. A nu avea nevoie de obiceiuri, ce avantaj!". Mai târziu, în alt secol, evident, în 1920, anul apariției volumului de aforisme *Pietre pentru templul meu*, filosoful român Lucian Blaga prezintă o altă versiune a relației omului cu fragila liniște sufletească: „La o desăvârșită liniște și mulțumire sufletească ajunge de obicei numai mediocritatea, care se divinizează pe sine însăși." Dureroasă concluzie dar, credem noi, autorul *Nebănuitelor trepte* (este doar un exemplu din creația acestei personalități polivalente) a ajuns la o altă tulburătoare concluzie, enunțată astfel: „Crezul zilelor noastre nu mai începe cu conștientul «cred», nici cu scepticul «nu cred», ci cu tragicul «vreau să cred»." Liniștea este o stare și omul are nevoie să știe că este liniștit și pentru asta s-a inventat, poate, cuvântul acesta în egală măsură tulburător, dar și magic. *Liniștea* poate fi oare starea sufletească perfectă aplicată peste imperfecțiunile noastre? În acest caz ar trebui să nu ne mai doară nimic, să nu ne mai deranjeze nimic, să nu ne mai gândim decât la noi înșine, să nu ne lipsească nimic, să fim în perfect acord cu

noi înșine și cu lumea, să ne reinventăm cu fiecare neliniște, cu fiecare provocare, să transformăm liniștea într-o operă perfectă a existenței noastre. Până la urmă omul nu este o ființă finită, este o ființă în egală măsură tragică și comică, o ființă care vrea să cucerească împărăția libertății, dar și o conștiință creatoare, sau poate să fie chiar liniște, așa cum spunea scriitorul portughez José Saramago: „Se spune că fiecare om e o insulă, dar nu cred că e adevărat, fiecare om e o liniște, da, o liniște mai degrabă, fiecare om poartă în el liniștea lui…"

„Ca să se regăsească,
să se înțeleagă, să iubească,
omul are nevoie de liniște.
Ca să creeze, omul are nevoie
în egală măsură de liniște,
dar și de frământare,
de o stare de creație,
de dubla medalie
a acestor sentimente."

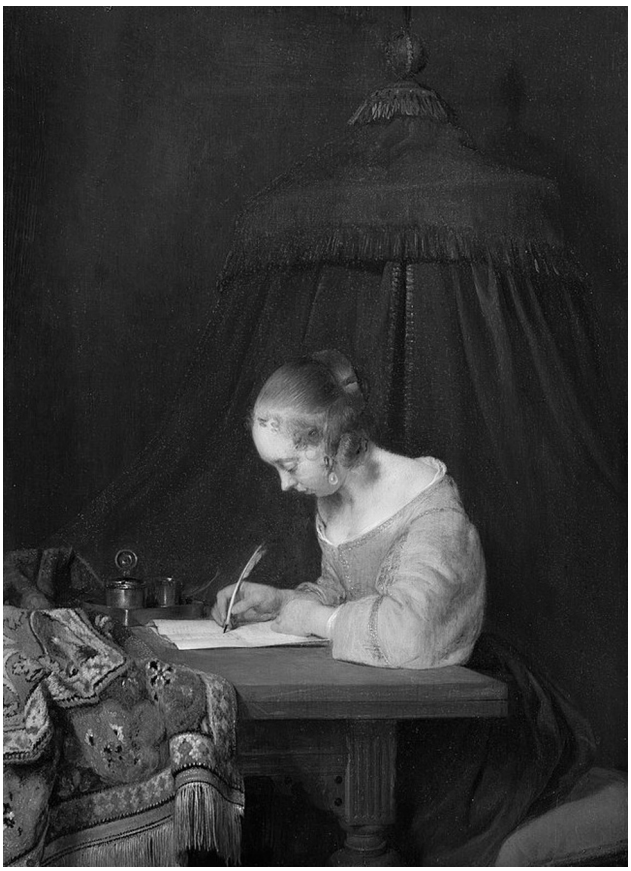

Gerard ter Borch (1617–1681), pictor olandez,
Femeie scriind o scrisoare, c. 1665

Editura Leviathan, parte a grupului publicistic Leviathan. Amănunte în p. 181–182

LEVIATHAN
VERITAS LIBERABIT VOS

Citiți portalul Leviathan.ro
adresa web: https://leviathan.ro
Cotidian exclusiv cultural, înființat în anul 2015
Știri la zi, comentarii, cronici, eseuri, rubrici de autor

Cultură
Informație
Atitudine

Un proiect media complet independent, dedicat românilor de pretutindeni.

Misiunea **Leviathan** este de a oferi conținut online care să informeze, să inspire și să educe, respectând însă inteligența cititorilor săi. Într-o epocă în care conținutul media este în cea mai mare măsură limitat la relatări partizane și lipsite de substanță, **Leviathan** își propune să ofere vizitatorilor platformei o experiență informațională autentică și inovativă.

Editor: Asociația Culturală Leviathan, București.

Adresa: leviathan.romania@yahoo.com

Pagini de facebook: Revista Culturală Leviathan (https://www.facebook.com/leviathan.romania/)

Diaspora culturală românească (https://www.facebook.com/groups/diaspora.culturala.romaneasca/)

Zâmbetul unește (https://www.facebook.com/Z%C3%A2mbetul-une%C8%99te-352487118804478/?modal=admin_todo_tour)

Lumea noastră (https://www.facebook.com/groups/511105329335657/)

Descoperă scriitorul din tine (https://www.facebook.com/Descoper%C4%83-scriitorul-din-tine-884744138559599/?modal=admin_todo_tour)

Studiu

MITUL LUI NARCIS (2)

Costin Tuchilă

Critic literar și muzical, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Continuare din numărul trecut al revistei

Să refacem treptele narațiunii din mitul lui Narcis.

Pentru epoca modernă, singura sursă completă și autoritară din punct de vedere mitologic, dar mai ales artistic, o constituie *Metamorfozele* lui Ovidiu. Marea carte de mitologie a poetului latin, scrisă în primii ani (2–8) ai secolului I d.Hr., rămâne și singura ce poate oferi tabloul mitologiei greco-romane, odată cu dispariția bibliotecii din Alexandria, care cuprindea, se zice, și asemenea enciclopedii mitologice. Ovidiu are, desigur, predecesori. Există o serie anostă de metamorfoze grecești, mediocre din punct de vedere literar, interesante însă sub aspect documentar: *Ornithogonia* unui autor anonim ascuns sub numele preotesei delfice Boio (începutul secolului al III-lea î.Hr.), *Metamorfozele* lui Nicandru din Colofon (sec. III–II î.Hr.), *Metamorfozele* în distih elegiac ale lui Parthenios din Niceea (adus la Roma ca sclav [1]). Ultimele se bucură de mai mare răspândire prin amplificarea târzie a lui Theodoros, în ale cărui legende se întrevede gustul manierist pentru monstruos, alături de excesiva importanță acordată detaliului. La romani, metamoforzele apar relativ frecvent: *Coma Berenicae* de Catul, *Zmyrna* de Helvius Cinna, *Io* de Licinius Calvus, *Glaucos* de Cornificius, *Alcyones* de Cicero, *Ciris* – paternitate disputată (Vergiliu sau Cornelius Gallus). Aemilius Macer scrie o imitație a *Ornithogoniei*. Ovidiu avea deci un tablou întreg de texte pe care – pe acestea și probabil pe altele – le va fi folosit. Cât datorează poetul *Fastelor* predecesorilor săi din epoca alexandrinismului roman contează mai puțin, pentru că nici unul dintre textele citate nu se ridică la un nivel artistic creditabil.

Mitul lui Narcis este povestit în *Cartea a treia* a *Metamorfozelor*, care cuprinde legendele tebane (versurile 341–512). Referiri la Narcis mai apar la Pausanias, Conon, Pliniu cel Bătrân. Ciclul teban este unul dintre cele mai spectaculoase și mai variate în privința metamorfozelor: lângă războinicul Cadmus stau figurile tragice ale lui Echo și Narcis, dar și a petrecărețului Bacchus. Acteon este nepotul lui Cadmus, eroul care face gestul divin al declanșării metamorfozelor. Plecat în Beoția, Cadmus ucide un balaur, ai cărui dinți îi seamănă în pământ. Din dinții monstrului se naște un neam de războinici, dar și „personajul" epicureic Bacchus, fiul Semelei (fiica lui Cadmus), iubită de Jupiter. Episodul despre Narcis este urmarea aceluia despre Tiresias, profetul orb. Ovidiu excelează tocmai în crearea structurilor narative care reușesc să reunească, în anumite cazuri, mituri foarte diferite atât din punct de vedere al semnificației lor morale, cât și al simbolurilor pe care le propun. Tiresias este pedepsit de Hera să devină orb pentru că a intervenit, el, atoatețiitorul, într-o dispută a zeiței cu Zeus, dându-i dreptate acestuia din urmă. Orb, Tiresias ajunge un profet vestit, care a trăit, se spune, timp de șapte generații, murind în drum spre Delfi. Prima profeție a fost, în versiunea lui Ovidiu, cea în legătură cu Narcis. Așadar, episoadele se înlănțuie firesc. Narcis este fiul nimfei Liriope și al râului Cephisus. Liriope înseamnă „cu chip de crin", legătura cu metamorfoza floral a fiului ei fiind evidentă. Cuprinsă de șerpuitoarele valuri ale lui Cephisus, nimfa rămâne însărcinată și naște un băiat vrednic de a fi iubit încă de la naștere. Este Narcis. Obișnuită pentru mitologie, imaginea nu este însă mai puțin enigmatică. De la bun început, mitul lui Narcis se conjugă cu elementul acvatic. Dacă undele învolburate o seduc pe Liriope, se presupune, între altele, și o fidelitate șireată a apei, aceea care îl va pierde pe Narcis la 16 ani, vârsta adoles-

[1] **Jean Bayet**, *Literatura latină*, în românește de Gabriela Creția, București, Editura Univers, 1972, p. 237.

Ovidiu, *Metamorfoze*, fronstispiciul ediției George Sandys, 1632

cenței, devenită pentru el fatală. Așadar, o anumită simbolistică sexuală este evidențiată de la prima secvență a narațiunii, nefiind defel abandonată în episoadele următoare. Când „adăugase la trei ori cinci încă-un an", Narcis, spune Ovidiu, „putea fi luat drept un tânăr, dar și-un copil", iubit de „mulți flăcăi și copile multe". Merită să zăbovim o clipă asupra acestei remarci a poetului, indiferent dacă ea exista sau nu în forma originară a legendei. Interpretarea ei ca simplă parafrază a vârstei adolescenței nu este suficientă, mai ales în cazul unui poet atât de rafinat și de multe ori aluziv, ca Ovidiu. Băiatul vrednic de a fi îndrăgit încă de la naștere își păstrase candoarea copilăriei; totodată, el era *aproape* matur, adică putea deveni, în modul cel mai firesc, centrul unei atracții sexuale. Candoarea lui este, prin urmare, ambiguă sau mai degrabă aparentă, semnalând că ascunde ceva, tot așa cum suprafața liniștită a apei ascunde tulburarea din adânc. În versiunea lui Ovidiu, singurul impediment pentru a fi iubit consta în faptul că frumusețea „fragedă" a lui Narcis se conjuga cu o „mândrie aspră", după cum citim în versurile imediat următoare:

„sed fuit in tenera tam dura superbia forma,
nulli illum iuvenes, nullae tetigere puellae."
„În frageda lui frumusețe era de-o mândrie
Aspră-ntr-atâta, că nu-l atinsese nici tineri, nici fete." [2]

Frumusețea lui Narcis – am spune noi astăzi – e rece, tandrețea lui, glacială. El ascunde un mister care va ieși la iveală doar aceluia care va îndrăzni să răscolească în adâncuri, acolo unde se agită undele pierzaniei. Păstrând paralelismul acvatic la care invită versurile lui Ovidiu, această *suprafață rece* se poate transforma, la simpla atingere, în *furtună*. Narcis e vulnerabil, cu atât mai vulnerabil când echilibrul lui precar este amenințat. Dacă există o doză de mister în felul în care este prezentat Narcis la început (adică, aș spune, înainte de a deveni Narcis), ea trebuie aflată tocmai în această vulnerabilitate secretă, pe care pedeapsa zeiței Nemesis (Ramnusia, la romani) o va dezvălui.

Când l-a adus pe lume, Liriope „cea cu părul de-azur" s-a adresat lui Tiresias. Întrebat dacă pruncul va apuca „timpul de-adânci bătrânețe", proorocul a dat un răspuns enigmatic, o simplă „nebunie", asemănătoare celor date de preotesele Oracolului lui Apollo de la Delfi, numite generic Pythia:

„[...]'si se non noverit' inquit.
vana din visa est vox auguris: exitus illam
resque probat letique genus novitasque furoris."

„[...] «Doar dacă nu s-o cunoaște pe sine.» Mult timp îi păruse
Fără temei prevestirea, dar a dovedit-o urmarea,
Cele-ntâmplate și felul de moarte, precum și ciudata
Lui nebunie." [3]

De Narcis se îndrăgostește Echo, nimfa „tare la glas", pedepsită de Hera (Iuno) să nu poată niciodată vorbi prima, ci numai să îngâne ultimele silabe rostite de cineva. Aceasta este originea mitologică a ecoului, nimfă fără trup care se-ascunde prin peșteri, de rușine că n-a fost iubită de Narcis. „În general se credea că Echo și-ar fi pierdut graiul firesc abia după metamorfoza lui Narcis. Această formă a legendei lui Echo este probabil invenția lui Ovidiu; ea îi permitea să introducă grațioasele așteptări mute ale nimfei." [4] Invenția poetului latin nu constă însă în inversarea din motive psihologice a

[2] **Publius Ovidius Naso**, *Metamorphoseon libri*, III, versurile 354–355. – **Ovidiu**, *Metamorfoze*, traducere de **Ion Florescu**, revizuirea traducerii, prefață, note, anexe de **Petru Creția**, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959, p. 68.

[3] Versurile 348–350, *Metamorfoze*, ed. cit., p. 68.

[4] **Petru Creția**, notă la *Metamorfoze*, ed. cit., p.337.

Talbot Hughes, *Echo*, 1900

ordinii evenimentelor mitologice, ci în contopirea celor două principale variante ale originii ecoului. Practic, Ovidiu desface legendele metamorfozei lui Echo în părțile componente și le reasamblează după propriul plac, pentru a obține efectele poetice dorite. El abandonează cu bună știință ordinea sacră, imuabilă a mitului. Nu putem ști – și nici n-ar fi important – care era cronologia reală a celor două variante, dacă mai întâi transformarea nimfei fusese explicată prin pedeapsa aplicată de Hera și abia apoi prin legenda lui Narcis. Semnificative sunt sensurile adiacente care se impun prin această reasamblare din poemul lui Ovidiu. Narcis nu refuză de fapt o iluzie, o nimfă a cărei materialitate se reduce la repetarea unor sunete, fiindcă, pe atunci, nimfa „avea trup, nu era doar un glas". Atâta doar că posibilitatea ei de a comunica era redusă la repetarea mecanică și parțială a cuvintelor partenerului de dialog, ceea ce în relația erotică propusă nu putea crea decât uimire și confuzie. Echo fusese pedepsită de Hera tocmai pentru că, având darul vorbirii, o înșelase pe zeiță: cunoscând, cum am zice noi astăzi, aventurile erotice ale lui Zeus, o ținea de vorbă pe Hera în timp ce zeul suprem alerga după nimfe. Prin pedeapsă, o calitate – sau mai degrabă o abilitate – devine defect. Ea nu are voie *să înceapă*, este condamnată așadar la așteptare, ceea ce reprezintă pentru ea, în dialogul erotic, o fatalitate. Disprețuită de Narcis, Echo se topește de dor, „seva" ei piere în văzduh. Materialitatea ei își schimbă compoziția (oasele devin piatră), doar glasul, care poate fi interpretat ca metaforă a sufletului, rămâne același. Care dintre cele două metamorfoze, cea a lui Echo sau cea a lui Narcis, este mai tragică? Nu este misiunea poetului să ne sugereze o astfel de ierarhie, cum nu este misiunea lui să clasifice vina tragică, în înțelesul vechi pe care i-l acordau grecii și care, în epoca alexandrină, nu mai avea, se pare, rolul esențial de altădată.

Aproape toate interpretările moderne ale mitului lui Narcis, indiferent că sunt artistice, psihologice sau filosofice, au neglijat episodul atât de important în derularea narațiunii, cel al „întâlnirii" cu Echo. Atenția a fost captată mai ales de deznodământul legendei, în dauna celorlalte elemente de construcție care au trecut drept detalii. Nu cred că ele sunt întru totul invenția lui Ovidiu, că forma primară a legendei nu le menționa, măcar în parte. Întâlnirea lui Narcis cu „eterna îndrăgostită" trimite la ideea de reciprocitate în lipsa de comunicare. Echo este pedepsită să nu poată face primul pas, în ciuda dorinței arzătoare de a se apropia de Narcis „cu dezmierdări în cuvinte". Simțindu-i prezența, Narcis o cheamă stăruitor, dar răspunsul nimfei nu este altceva decât repetarea cuvintelor lui Narcis. Un astfel de „dialog" nu poate fi decât absurd. Abia atunci când nimfa iese din pădure și aleargă spre Narcis pentru a-l îmbrățișa, așadar când își dezvăluie materialitatea, avem certitudinea refuzului:

„forte puer comitum seductus ab agmine fido
dixerat: 'ecquis adest?' et 'adest' responderat Echo.
hic stupet, utque aciem partes dimittit in omnis,
voce 'veni!' magna clamat: vocat illa vocantem.
respicit et rursus nullo veniente 'quid' inquit
'me fugis?' et totidem, quot dixit, verba recepit.
perstat et alternae deceptus imagine vocis
'huc coeamus' ait, nullique libentius umquam
responsura sono 'coeamus' rettulit Echo
et verbis favet ipsa suis egressaque silva

Guy Head, *Echo zburând de la Narcis*, 1795

ibat, ut iniceret sperato bracchia collo;
ille fugit fugiensque 'manus conplexibus aufer!
ante' ait 'emoriar, quam sit tibi copia nostri';
rettulit illa nihil nisi 'sit tibi copia nostri!'
spreta latet silvis pudibundaque frondibus ora
protegit et solis ex illo vivit in antris;
sed tamen haeret amor crescitque dolore repulsae;
extenuant vigiles corpus miserabile curae
adducitque cutem macies et in aera sucus
corporis omnis abit; vox tantum atque ossa supersunt:
vox manet, ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
inde latet silvis nulloque in monte videtur,
omnibus auditur: sonus est, qui vivit in illa."

„Tânărul, de credincioșii lui soți despărțit, le strigase:
«E careva pe aici?», «Pe aici», îi răspunde-atunci Echo.
Încremenit, își îndreaptă privirea de jur împrejuru-i.
«Vino», el strigă cât poate; ea-l cheamă pe cel care-o
strigă.
Cată-napoi și din nou, neivindu-se nimeni, grăiește:
«Ce fugi de mine?» Primi tot atâtea cuvinte cât spuse.
Stăruie și, înșelat de-acel glas ce e-al său îl urmează,
«Să ne-ntâlnim chiar ard», zice el și-alt cuvânt pentru
Echo.
Cum nu era mai plăcut, «Ne-ntâlnim», și ea
spune. – Ncântată
De însăși vorbele sale, ieșind din pădure, aleargă,
Vrând să cuprindă în brațe trupul dorit. Narcis fuge
Și, pe când fuge, îi strigă: «Ia-ți mâinile ce mă-nfășoară;
Mor mai degrabă decât să mă dau ție». Echo îngână
Doar: «Să mă dau ție». Disprețuită s-afundă-n pădure,
Fața, de mare rușine-nroșită, își tăinuie-n frunze;
Numai prin peșteri ascunsă trăiește de-atuncea. Și totuși
Inima ei e străpunsă de dor; tot mai mult se aprinde:
N-a fost iubită și jale îi este. Durerea, tot trează,
Bietul ei trup îl slăbește, sbârcește-a ei piele, iar seva-i
Piere-n văzduh; numai oasele îi mai rămân și cu glasul;
Glasul e același, dar oasele ei se-mpietriră, se spune.
Șade ascunsă-n pădure, nu se arată pe creste.
E auzită de toți; numai graiul din ea mai trăiește." [5]

Este încă un motiv pentru a evidenția caracterul enigmatic al mitului, foarte puțin dispus să pună în lumină adevărata cauză. Ne rămâne să credem că ea rezidă în orgoliul lui Narcis, acel orgoliu care îl face vulnerabil, cu atât mai mult cu cât refuzul nu se reduce la episodul întâlnirii suficient de misterioase cu Echo, episod al unei fugare dileme existențiale. Acesta este de altfel primul moment dilematic pe care eroul îl trăiește. Numai că îndoiala în general și îndoiala de sine în mod special sunt departe de a-l caracteriza pe omul orgolios.

Cele două versuri care urmează pasajului citat mai sus sunt foarte limpezi: refuzul nimfei Echo este numai un exemplu dintr-o serie amplă de întâmplări similare. Disprețul lui Narcis e fără margini și dacă toate acestea par, la rigoare, exagerări ale mentalității baroce specifice epocii alexandrine, ele au de fapt funcția unei motivații psihologice în textul lui Ovidiu. Unul dintre tinerii disprețuiți de Narcis întinde mâinile către stele implorând răzbunare zeiței Ramnusia:

„'sic amet ipse licet, sic non potiatur amato!'
dixerat: adsensit precibus Rhamnusia iustis."

„[…] «Tot așa să iubească și el, făr' să poată
Mâna pe draga-i să pună.» Ramnusia ruga ia-n seamă." [6]

Deloc excesivă, cererea ascunde dorința de restabilire a echilibrului, conform unei concepții străvechi. Dar nu în imposibilitatea comunicării va consta pedeapsa lui Narcis, cel aflat de la început – se cuvine să amintesc – sub o amenințare curioasă, ieșită din comun, pentru că, așa cum o exprimase Tiresias, părea a nu avea nici un temei. Dacă plasăm discuția

[5] Versurile 379–401, *Metamorfoze*, ed. cit., p. 69.
[6] Versurile 405–406, *Metamorfoze*, ed. cit., p. 69–70.

în plan moral, să fie oare tot o modalitate de a atrage atenția asupra pericolului care îl pândește pe omul orgolios? Posibil, pentru că trufia favorizează mai degrabă iubirea de sine, decât cunoașterea de sine.

Continuare în numărul următor al revistei

Fragment din studiul *Oglinzile lui Narcis*

„Frumusețea lui Narcis – am spune noi astăzi – e rece, tandrețea lui, glacială. El ascunde un mister care va ieși la iveală doar aceluia care va îndrăzni să răscolească în adâncuri, acolo unde se agită undele pierzaniei. Păstrând paralelismul acvatic la care invită versurile lui Ovidiu, această suprafață rece se poate transforma, la simpla atingere, în furtună. Narcis e vulnerabil, cu atât mai vulnerabil când echilibrul lui precar este amenințat. Dacă există o doză de mister în felul în care este prezentat Narcis la început (adică, aș spune, înainte de a deveni Narcis), ea trebuie aflată tocmai în această vulnerabilitate secretă, pe care pedeapsa zeiței Nemesis (Ramnusia, la romani) o va dezvălui.”

Altobello Melone, *Narcis la fântână*, 1510–1511

Tintoretto, *Narcis*, c. 1560

Vorbe cu tâlc

BOICOTA, BOICOT[1]

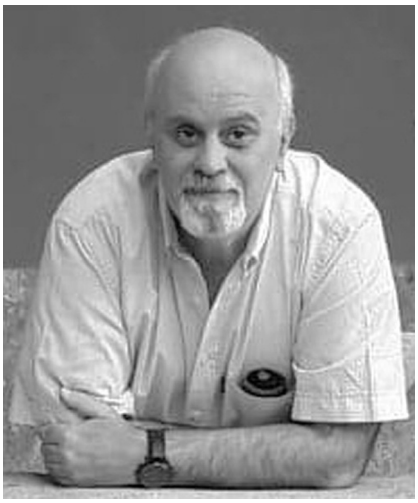

Dan Caragea

Lingvist, eseist, critic de artă, traducător
Portugalia

Nu știu când am auzit aceste vorbe, dar mi-au sunat de la început ca semnificând un act brutal, răzbunător. Parcă am sfâșia pe cineva într-un atac furibund, la baionetă. Făceau parte din acele cuvinte misterios legate de realități din cealaltă lume, nu de cea radioasă și pașnică de la noi. Desigur, cititorul are propria sa evocare.

Boicota este tratat astfel în *Dicționarul etimologic al limbii române* (2011):

> **BOICOT*A*** vb. „a interzice exercitarea activităților profesionale, a schimburilor economice etc. – boycotter" 1912.
>
> Fr. *boycotter.*
>
> Fam.: **boicot** 1931 < fr. *boycott*.

DEX, pe urma *DLRM* (1958), dă însă o soluție diferită pentru **boicot** și anume îl consideră cuvânt românesc, derivat regresiv din verbul *boicota*. La fel și Scriban (1939).

DEXI (2007) consideră că este vorba de un împrumut și dă și o a doua cale de pătrundere: din germană. În plus, în mod salutar, aduce în discuție personajul de la care provine eponimul:

> **boicot** *s.n.* Mijloc de constrîngere constînd în întreruperea organizată, totală sau parțială, a relațiilor economice, politice etc. cu o țară, cu o întreprindere, cu o persoană etc., în semn de protest față de anumite acțiuni ale acestora • pl. *-uri.* /< fr. ***boycott,*** germ. ***Boycott;*** cf. nm. pr. Charles *Boycott,* proprietar englez din Irlanda.

Omul cu pricina, Charles C. Boycott, era englez, fost căpitan în armata britanică, iar apoi administrator funciar în slujba lordului Erne, proprietar al unor vaste terenuri în Irlanda. În vara anului 1879, la apelul liderului Ligii Irlandeze a Pământurilor (*Irish National Land League*) și din pricina recoltei slabe, cei ce munceau terenurile în arendă au cerut o reducere de 25% a dărilor. Lordul i-a refuzat și l-a trimis pe implacabilul Boycott să-i relege pe cei ce nu acceptau să plătească. Acesta s-a lovit însă de un refuz îndârjit din partea oamenilor, care a ajuns până la sacrificarea recoltei, secerătorii mercenari, protejați de armată, fiind aduși mult prea târziu. Cine va vrea să urmărească cu de-amănuntul palpitanta poveste va găsi în *Wikipedia* engleză un articol satisfăcător [2].

Termenul, ca formă neviolentă de protest, este o creație a presei ("The people of New Pallas have resolved to 'boycott' them and refused to supply them with food or drink.", *The Times,* 20.11.1880), cu o difuziune internațională de amploare, intrând ulterior în limbajul politic.

La noi, *Enciclopedia română* (Sibiu, 1898), coordonată de Corneliu Diaconovici (Diaconovich, pe foaia de titlu), îi dedică un articol corect, incluzând termenii **boycotare** (semiadaptat) și **boicotare** (adaptat, în trimiterea de la p. 522), precum pe cel neadaptat (francez) *boycottage:*

> **Boycott,** numele unui capitan engl., administrator al domeniilor contelui Erne în Irlanda, care pentru stricteța sa fața de arêndatorii și subalternii sêi, devení atât de nesuferit, încât autoritățile din Irlanda opriră ori ce seceriș pe nioșiile acelea și toata lumea se feria de el, detragêndu-i chiar și mâncarea și beutura; de unde *boycotare, boycottage,* însemneaza excludere absoluta.

Trésor de la langue française informatisé îl consideră pe *boycott* un sinonim al lui *boycottage,* după engl. *boycott,* atestându-l în 1918. Asupra datei, *TLFi* se înșală însă. Prima atestare în franceză este mult mai devreme, în 1886 (cf. *Usito* [3]). Într-adevăr, în *La Revue socialiste,* nr. 13, ianuarie, 1886, p. 476, apare pentru prima dată substantivul *boycott:*

> „C'est aussi cette organisation qui la première, s'est servie de la nouvelle arme contre les capitalistes, nous voulons dire le

[1] A se vedea și **Marius Sala**, *Aventurile unor cuvinte românești*, vol. I, București, Editura Univers Enciclopedic, 2006 p. 35.

[2] **https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Boycott**, accesat în 19.7.2022.

[3] **https://usito.usherbrooke.ca/**, accesat în 19.7.2022.

boycott, beaucoup moins coûteux qu'une grève. Le **boycott** entre dans les mesures et les organisations ouvrières ont même un journal hebdomadaire, *The Boycotter,* que tient ses lecteurs au courant des **boycotts** entrepris contre les capitalistes."

În schimb, *boycottage*, care este un derivat în franceză, apare aproape simultan cu verbul, în 1881 (cf. Manfred Höfler, *Dictionnaire des anglicismes,* Larousse, Paris, 1982). Așadar, ordinea istorică în franceză este următoarea: *boycotter* (1880)*, boycottage* (1881)*, boycott* (1886).

Boicot și **boicota** ar fi trebuit atestate la noi la 1897 (nu în 1931 și 1912, cum susține *DELR*), întrucât apar la Caragiale, în același text, în *Politică și delicatețe*:

„Negustorul, deși se știe **boicotat,** bagă de seamă că vânzarea în toate privințele rămâne aceeași ca totdeuna, afară, se înțelege, de țuică și pelin, unde constată o scădere de consum simțitoare. […]"

„Într-o zi, din conversația mai multor mușterii la țuică, află că seara e masă mare la cuconul Iancu X…, un chiabur foarte colțat, inițiatorul **boicotului."** || I.L. Caragiale, *Opere, I. Proză literară,* București, Editura Univers Enciclopedic, 2000, p. 1105; *Politică și delicatețe* a apărut pentru prima oară în *Epoca,* anul III, 13 martie 1897.

În opinia noastră, se confirmă soluția dată de *DEXI* pentru **boicot** (fr. *boycott,* germ. *Boycott)*, desigur, ambele din n. pr. *Boycott*. Iată și alte contexte:

„Tactica **boicotului** alegerilor pentru Dumă, din partea Socialiștilor, ne spune autorul, s-a dovedit ca o foarte mare greșeală. Într-adevăr, ce urmăreau Socialiștii prin această **boicotare**?" || *Viața romînească,* Iași, anul I, nr. 5, iulie 1906, pp. 344–345.

„S'aŭ putut face experiențe în timpul cel mai noŭ: cînd i s'a luat școala națională și și-a făcut școlĭ ambulante, cu învățătorĭ cari merg de la casă la casă, învățînd copiiĭ numai polonește; cînd s'aŭ cerut în școlile germane răspunsuri nemțești și la religie, peste o sută de miĭ de copii aŭ fost puși în grevă la sfatul episcopului Fl. Stablewsky; acum **boicotează** – cu deosebit succes — industria și comerțul german și mîne nu se va da îndărăt de la nicĭun alt mijloc menit a-ĭ aigura existența." || *Neamul românesc,* București, vol. 2-3, 1907, p. 37.

Pe **boicotaj,** din fr. *boycottage*, înregistrat doar de Scriban (1939), l-am atestat în 1912, dar apare și ulterior:

Sir Leslie Ward, caricatura lui Charles Cunningham Boycott (1832–1897), revista "Vanity Fair", 29 ianuarie 1881

„Prin toate aceste mijloace s'a creat un fel de **boicotaj** al produselor noastre." || Nicolae Filipescu, *Discursuri politice,* publicate de Nicolae Pandelea, vol. I (1888–1901), București, Minerva, 1912, p. 441.

„Bussche [Hilmar von dem Bussche, ministrul plenipotențiar al Imperiului German la București (1914–1916)] protestează în contra pretinsului **boicotaj** al țărei de către Germani: ei au trimis 400 vagoane de mărfuri din care: fer, piulițe, sârmă, deci articolele a căror lipsă este cea mai simțită." || Alexandru Marghiloman, *Note politice,* 1897–1915, București, Institutul de Arte Grafice „Eminescu" s.a., 1927, p. 560.

„Ce i se reproșează Chinei? În afară de **boicotajul** mărfurilor nipone — un **boicotaj** pe care nu-l poate interzice nici un stat, după cum nici un stat n-a probertat contra persecutării mărfurilor sovietice — și nerespectarea

unor tratate, dintre care unele sînt contestabile, altele sînt caduce și a căror listă a fost oferită de Japonia abia două luni după izbucnirea crizei —, nici un argument juridic serios n-a motivat agresiunea." || Partidul Comunist Român. Comitetul Central. Institutul de Studii Istorice și Social-Politice, *Tradiții ale poporului român de solidaritate și prietenie cu poporul chinez,* București, Editura Politică, 1973, p. 141.

Lipsesc din familia cu un singur reprezentant, indicată de *DELR,* în afară de **boicotaj,** substantivul **boicotare** și alte câteva.

Boicotare este atestat de *MDA* (2010), în *Contemporanul,* seria II, 1949, nr. 158. Noi îl propunem însă la 1898, unde, în trimitere, apare adaptat (*Enciclopedia română,* p. 522). Termenul este mai degrabă deverbal din **boicota,** în paralel cu sinonimul său francez, scris ca în limba de origine. A apărut mai sus, în citatul din *Viața romînească* (1906), la care adăugăm și o atestare recentă:

„Cred sincer că, după regele Carol, numai un alt neamț ne mai poate scutura nițel din veșnica noastră **boicotare** a istoriei." || Mircea Cărtărescu, *Peisaj după isterie,* București, Editura Humanitas, 2018, *ebook.*

Trei cuvinte întregesc familia lexicală: **boicotant, boicotar** și **boicotor.** Le-am preluat dintr-o lucrare academică:

Bianca Croitor, *Sufixele în limba română actuală. Formații recente,* București, Editura Universității din București, 2021, p. 55.

Boicotant, -ă, *s.* și *adj.* (*boicota* + suf. *-ant*). Prima atestare: 1926.

„Se va zice însă că boicotul nu face să sufere numai statul violator ci [să] sufere într'o măsură poate mai mare și însile statele **boicotante,** mai cu seamă acela cari depind economicește exclusiv sau în bună parte de statul boicotat." || Victor Cornea, „Boicotul economic ca sancțiune de drept internațional" în *Societatea de mâine,* Cluj, anul III, nr. 18, 2 mai 1926, p. 335.

Boicotar, *s.* (*boicota* + suf. *-ar*). Prima atestare: 2014.

„Dacă e să fiți majoritari, să fiți majoritari și acționați în consecință. Deocamdată, sunteți **boicotari** ai Timișoarei." || *Ziua de Vest,* 30.10.2014.

Boicotor, *s.* (*boicota* + suf. *-or*). Prima atestare: 2017.

„Am vrut sa cer demisia întregii conduceri a RATT. Oamenii aceștia cred ca sunt **boicotori."** || *Ziare.com,* 28.2.2017.

Desigur, aceste ultime două derivate sunt mai rare, țin de registrul colocvial recent, dar aici interesează dinamică limbii, urmărită de tot mai puținii cercetători, într-o țară în care lexicografia evoluează anevoios, supusă unor vechi și anoste tipare. Academia noastră încă nu a priceput că rolul ei astăzi este de a propune nu doar tomuri reciclate, ci proiecte comunitare interactive care să o ajute să-și actualizeze și desăvârșească operele cu care de la începuturi și până astăzi încă ne-a rămas datoare.

Lisabona, Portugalia

„Termenul «boicot» (de la numele proprietarului englez Charles C. Boycott), ca formă neviolentă de protest, este o creație a presei («The people of New Pallas have resolved to 'boycott' them and refused to supply them with food or drink.», The Times, 20.11.1880), cu o difuziune internațională de amploare, intrând ulterior în limbajul politic.[...] «Boicot» și «boicota» ar fi trebuit atestate la noi la 1897 (nu în 1931 și 1912, cum susține DELR), întrucât apar la Caragiale, în același text, în «Politică și delicatețe».”

Universalia

NIETZSCHE ȘI CONTESA ROMÂNĂ sau CUI I-E FRICĂ DE HELENE VON DRUSKOWITZ?

Daniel Onaca

Poet, dramaturg, traducător, critic literar
Suedia
Membru al Asociației scriitorilor suedezi „Författarcentrum Syd”

1. Respingerea supraomului

Când a fost ridicată de acasă, în februarie 1891, și dusă cu taxiul la clinica de psihiatrie din Dresda, Helene avea 35 de ani. Trecuseră ceva mai mult de șase ani de la acea caldă după-amiază de toamnă, când se plimbase, la Zürich, în compania lui Nietzsche. Printre amintirile sale frumoase, se număra și performanța de a fi fost a doua femeie, din istorie, onorată cu titlul de doctor în filosofie.

Druskowitz s-a născut la Viena în 1856, unde, printre altele, a urmat cursurile de pian ale Conservatorului. În 1874, s-a mutat la Zürich, singurul oraș european unde femeile aveau acces la studii superioare (din anul 1867). A studiat filosofie, arheologie, germană și limbi orientale. La vârsta de 22 de ani (în 1878) și-a luat doctoratul cu o teză despre *Don Juan* de Byron. A predat limbi străine și istorie la diferite universități din Viena, Zürich, München și Basel. După câteva călătorii în Africa de Nord, Franța, Italia și Spania, s-a întors la Viena.

În 1883, a făcut cunoștință cu Lou Andreas Salomé și cu Friedrich Nietzsche care i-a dăruit o copie parțială a lucrării sale, *Așa grăit-a Zarathustra*. Curând însă, diferențele de viziune dintre ei aveau să se accentueze, așa că amiciția lor a luat sfârșit.

După obținerea doctoratului, Helene von Druskowitz a publicat, în 1885, teza *Drei englische Dichterinnen – Joanna Baillie, Elizabeth Barrett Browning, George Eliot* (*Trei poeți englezi*...). A mai scris o biografie a lui Shelley, precum și articole de critică muzicală și eseuri filosofice, rămase fără mare ecou în cercurile cititorilor instruiți. S-a orientat atunci spre scrierea de dramolete; probabil și din nevoia de a-și asigura existența, după moartea mamei sale, în anul 1888.

Tema lor predilectă a fost emanciparea femeii într-o societate opresivă. Personajele erau de preferință profesori obstinați, soți tirani și soții bovarice, nevoite să suporte condițiile vitrege, impuse de bărbați și de legislația unui stat de tip patriarhal. E ușor de imaginat că astfel de subiecte nu erau din cale afară de gustate nici de publicul de sex masculin, nici de femeile cărora le-a displăcut modul în care erau ridiculizați bărbații.

Terenul proastei sale „reputații” fusese însă pregătit deja cu câțiva ani înainte, prin eseurile sale filosofice. Dintre acestea, scrierea sa, din anul 1886, intitulată *Modern Attempts at the Replacement of Religion*, reprezintă un jalon important. Erau abordate acolo, într-un registru ireverențios, scrierile unor filosofi unanim respectați, Nietzsche fiind unul dintre ei. Din cele zece capitole ale cărții, șase erau consacrate în întregime figurii lui Zarathustra. Helene von Druskowitz realizase o critică acidă, care, pentru ea, urma să aibă consecințe fatale.

Autoarea era de părere că întregul discurs despre „omul superior”, al filosofului german, era o întreprindere fundamental eronată. Acest Zarathustra, supraomul, bărbatul – pentru că femeia, în concepția lui Nietzsche, nu putea ajunge la nivelul elevat al masculului – este un avorton, un diavol, un animal rău față de care „chiar și cel mai josnic animal putea fi o călăuză morală”. Schopenhauer, Nietzsche, directorii de teatru, profesorii universitari, agenții de poliție, psihologii, directorii de editură, criticii, profesorii docenți, suporterii sportivi... toți, cu Zarathustra în frunte, erau exponenți ai dezgustătoarei specii masculine.

Helene von Druskowitz

De altfel, mai scria eseista, respectiva carte, în ansamblul ei, putea fi considerată o ciudățenie aparținând genului paradoxal. Soarta Helenei fu astfel pecetluită. Este adevărat că Nietzsche, la acea vreme, nu avea un număr exagerat de mare de cititori, dar, pentru unii, el atinsese totuși statutul de cult și asta tocmai datorită volumului *Așa grăit-a Zarathustra*. Faptul că o femeie a îndrăznit să-l critice pe el și „biblia" lui era cu atât mai scandalos cu cât „intangibilul", care îi dăruise, anterior, copia unor capitole din lucrarea sa, o primise prompt înapoi. Ca urmare, mulți au fost cei care s-au întors împotriva autoarei; printre ei numărându-se și destui prieteni.

Lucrul acesta, totuși, nu a fost de natură ca, pe moment, să o descurajeze. La adăpostul tichiei sale de doctor în filosofie, Helene von Druskowitz era pe deplin convinsă că, dacă nu se dă bătută dinainte, poate răzbi chiar și într-o societate dominată de bărbați. Or ea era o femeie plină de idei și de energie. „Lumea bărbaților" încă nu o percepea ca fiind paralizantă.

2. Prețul emancipării

În anii care au urmat, condițiile de viață ale Helenei s-au deteriorat simțitor; în parte și pentru că moștenirea de care beneficiase până atunci începuse să se subțieze. S-a zbătut în fel și chip să-și găsească un loc vizibil în sferele culturale. Fără să reușească. Cum era și necăsătorită, titulatura „domnișoară" venea mereu înaintea celei de „doctor". Pentru femeile din anturajul său, apelativul „domnișoară doctor" avea o nuanță degradantă. În consecință, cariera Helenei a avut de suferit nu doar din cauza societății burghez-patriarhale, ci și din pricina ambianței culturale. Era privită ca o apariție ciudată ce nu merita să fie luată în serios. Critica ei la adresa bărbaților a fost primită cu furie și dispreț. Majoritatea femeilor au fost de părere că surata lor era alienată.

În 1887, Helene von Druskowitz începuse o relație cu cântăreața de operă Therese Malten, cu care a locuit împreună la Dresda. Ca feministă și lesbiană, s-a confruntat deci cu rezistența mediului social fiind, treptat, respinsă și abandonată de tot mai mulți prieteni. După separarea din 1891, a început să bea și să se drogheze. Avea insomnii, i-au fost prescrise somnifere. A devenit paranoidă. În cele din urmă, a fost internată la clinica de psihiatrie din Dresda, de unde a fost apoi transferată la ospiciul Mauer-Öhling din Amstetten. Acolo și-a trăit ultimii 27 de ani din viață.

Pentru cititorii români, poate că este interesant de aflat că, în 1890, autoarea a publicat la Leipzig o piesă de teatru în trei acte, intitulată *International*. Rolul principal era atribuit unei contese române, Cătălescu, care dorea să o elibereze pe soprana Melanie din nefericita căsnicie cu scriitorul Eduard. Acesta livra cărți pe bandă rulantă. Melanie își plânge viața mizerabilă, aflată în postura de servitoare a unui grafoman plictisitor și lipsit de imaginație, iar contesa o încurajează: „Eliberează-te și consacră-te propriei tale vocații. Soțul tău a devenit stăpânul tău și te-a condamnat la rolul de casnică. El nu e decât un impostor care nu poate accepta să fii mai sus ca el."

Este ușor de recunoscut în personajul contesei alter-ego-ul autoarei. Doamna Cătălescu o duce pe Melanie la București, unde aceasta se afirmă ca o apreciată cântăreață de operă. Într-un moment de intimitate, contesa îi declară că o va lua sub protecția sa și că nu o va părăsi niciodată; cuvinte care încifrează începutul unei relații amoroase. Helene von Druskowitz nu ar fi îndrăznit să expună deschis o astfel de relație întrucât, chiar dacă piesele ei nu au fost puse în scenă, ele ajungeau totuși la cunoștința cititorilor, fiind tipărite și publicate. La acea vreme, mărturisirea deschisă a unei relații „nefirești" ar fi stârnit un scandal de proporții. (Lasă că nici în zilele noastre nu e cu mult mai lesne.)

În mod paradoxal, între zidurile spitalului, Helene și-a putut manifesta în voie libertatea de spirit. A fost o scriitoare sârguincioasă. Febrila ei activitate s-a materializat într-un șir de apeluri feministe, scrieri combative publicate în reviste pentru femei. (Helene a contribuit și la fondarea câtorva dintre ele.) Nu a fost întocmită vreo listă a acelor articole, dar, judecând după însemnările medicilor din fișele medicale, se pare că a publicat, cu regularitate, „articole încărcate de ură la adresa bărbaților". Conducerea azilului nu a împiedicat-o să

scrie. Putea „mâzgăli" cât voia în caietele ei. Doar era alienată! Era descrisă ca fiind „anormală din copilărie" pe motiv că, încă de atunci, prefera compania femeilor.

În 1905, Helene von Druskowitz a dat la iveală culegerea de articole, intitulată *Ethischer Pessimismus…* (*Postulate pesimiste – vademecum pentru spirite libere*). Dacă de-a lungul vieții „în libertate" fusese batjocorită ca fiind dacă nu „fată bătrână", atunci „domnișoară învățată", acum compromisurile din partea ei nu-și mai aveau rostul. Scrierea a fost publicată în anul 1905 fiind considerată, pe bună dreptate, o versiune timpurie a faimosului Manifest SCUM publicat de Valerie Solanas [1]. Textul a fost catalogat ca „scriere bolnavă" și i s-a interzis să mai scrie.

3. Respingerea bărbaților

Filosofia care stă la temelia postulatelor este, indubitabil, nietzscheană. Printre altele, autoarea neagă creștinismul, dar, spre deosebire de Nietzsche, afirmă o lume materială în care FEMEIA este coroana creației. Druskowitz i-a detestat atât pe Schopenhauer, cât și pe Nietzsche, în principal din cauza misoginiei lor. Păcatul bărbatului – avorton, fiară și prost – datează încă de la venirea lui pe lume (însă nu în sensul biblic). Vina lui este înscrisă în istoria omenirii prin faptul că bărbatul călcă în picioare „Pământul-mamă", ucigând animale din simplă distracție, angajându-se în jocuri și întreceri fără noimă, transformând femeile în servitoare ori sclave sexuale etc., etc. Cultura creată de el este lipsită de valoare, deoarece femeile nu participă la ea în mod activ.

Druskowitz pledează pentru segregarea orașelor în funcție de criteriul sexual și afirmă că nu există nicio modalitate de ameliorare a rasei umane. Și totuși… viziunea sa asupra lumii este ambivalentă! În ciuda tonului pesimist din postulate – conform cărora omenirea e condamnată la pieire – răzbate totuși speranța că femeile vor dobândi cândva un rol mai important în societate. Multe dintre revendicările ei par îndreptățite astăzi. Într-unul din capitole, de exemplu, Helene face o serie de propuneri concrete în perspectiva sporitei egalități între sexe. Astfel, femeile ar trebui să dețină poziții importante în toate domeniile și la toate nivelurile de conducere ale societății; să nu existe niciun singur comitet fără participarea lor; comitetele orășenești, regionale și naționale să includă o anumită proporție de femei etc.

În *Postulatele pesimiste* Zarathustra (fără a fi numit) ocupă un loc central. El este Bărbatul, animalul care emite, explicit, malignul său mesaj. Cât despre Nietzsche, numele lui este unul dintre puținele pomenite în carte: „prost filolog elvețian", „bufon", „dușman de moarte al filosofiei" și „idiot sadea" sunt câteva din calificativele atribuite marelui filosof. (Nietzsche însuși, de fapt, își asumase odată „calitatea" de animal rău.) Postulatele îl prezintă drept bărbatul *par excellence*, fiara *per se*. Ireconcibialul conflict dintre Druskowitz și Nietzsche devine astfel limpede: este vorba despre războiul dintre sexe! Tot părerea autoarei este că *Voința de putere* – compilație publicată de Elisabeth, în 1901, după moartea fratelui ei – constituie, de fapt, un concept central în gândirea din perioada târzie a defunctului.

Helene von Druskowitz și-a considerat *Postulatele* ca fiind opera sa de căpătâi, declarând că „Toate afirmațiile emise împotriva sexului masculin, la adresa făptuirilor și aspirațiilor acestuia sunt bazate pe adevăr. Ele își pot proba valabilitatea în fața celor mai severe critici". Pesimistele sale postulate sunt în același timp tragice și eroice. Ele sunt mărturia unei ființe distruse de confruntarea cu un mediu social copleșitor și care s-a refugiat într-o lume fantastică unde încrederea în sine s-a exacerbat. În același timp, claritatea lor analitică conferă scrisului său o deosebită rigoare. Se mai poate spune că, deși pesimiste, rândurile lui Druskowitz despre soarta creației pot avea funcția unui semnal de alarmă.

În ciuda vrajbei dintre Druskowitz și Nietzsche, cei doi au multe lucruri în comun. Amândoi au împărtășit ateismul, pasiunea pentru afirmarea propriului adevăr și cea pentru poeții englezi; amândoi disprețuiau „plebea" ori „gloata ignorantă"; amândoi posedau un fel de dar al premoniției sumbre cu privire la viitorul apropiat al civilizației umane. Helene și-a sfârșit zilele în spital, la 31 mai 1918. (Dacă nu ar fi făcut-o atunci, probabil că ar fi fost exterminată prin gazare, în cadrul programului nazist de eutanasie.) Nietzsche a intuit semnele decăderii civilizației, printre altele, în evoluția spirituală a fostului său prieten, Richard Wagner. În anii 1930, Adolf Hitler a primit de la sora filosofului, Elisabeth, bastonul de drumeție al lui Nietzsche, iar cartea despre Zarathustra a ajuns în buzunarul multor soldați germani care începuseră să devasteze Europa.

Malmö, Suedia

„Helene von Druskowitz era de părere că întregul discurs despre «omul superior», al lui Nietzsche, era o întreprindere fundamental eronată."

[1] **SCUM Manifesto** (*Society for Cutting Up Men*), manifest radical feminist scris în anul 1967 de Valerie Solanas. În acest text, autoarea spune că bărbații au distrus lumea și este datoria femeilor să preia conducerea. Solanas propune crearea unei organizații care să răstoarne sistemele create de bărbați (guverne, sistem bancar etc.) și să elimine sexul masculin. (Sursa: *Wikipedia*)

Universalia

ULTIMA POEZIE SCRISĂ DE FERNANDO PESSOA CU 11 ZILE ÎNAINTE DE A MURI
Traducere din limba portugheză de Dan Caragea

Fernando Pessoa (n. 13 iunie 1888, Lisabona) a murit în ziua de 30 noiembrie 1935, în jurul orei 20, la spitalul São Luís dos Franceses din Lisabona, unde fusese internat cu o zi înainte. Era bolnav de ciroză. „Niciodată, când mă despărțeam de el, nu îndrăzneam să întorc capul; îmi era frică să nu-l văd cum se împrăștie, topindu-se în aer", scrie Pierre Hourcade, care îl cunoscuse spre sfârșitul vieții. În ultimii ani frecventa cafeneaua din Praça do Comercio (Piața Comerțului), Café Martinho da Arcada, fondată în 1782, care există și astăzi, amintind de marele poet. Era văzut adesea scriind la masa ce îi era permanent rezervată. Cu trei zile înainte de a muri, se pare că se întâlnise aici cu Almada Negreiros, artist plastic și scriitor, una dintre figurile importante ale modernismului portughez.

Fernando Pessoa, portret de Adolfo Rodríguez Castañé, 1 februarie 1912 (detaliu)

Transpar în această poezie fără titlu, cum sunt majoritatea celor scrise spre sfârșitul vieții, motive identificabile în poezia sa, fie ea publicată sub nume propriu, fie sub al heteronimilor inventați de Pessoa, unora făcându-le și biografii (Alberto Caeiro, Álvaro de Campos, Ricardo Reis sunt cei mai cunoscuți). Viața nefiind nimic, poate doar iluzia vieții, biografia, adică întâmplările reale, văzute, auzite, simțite, dar niciodată înțelese „cu gândul" nu ar avea însă nicio importanță, așa cum proclamă Alberto Caeiro la începutul unei poezii: „Dacă, după ce voi muri, veți dori să-mi scrieți biografia,/ Nu e nimic mai simplu./ Are numai două date – a nașterii și a morții mele./ Între una și cealaltă toate zilele sunt ale mele.// Sunt ușor de definit. […]". [1] Mai reale decât viața, spune Pessoa, sunt suferințele imaginate, așa cum altădată, în *Autopsihografie,* scria aceste versuri des citate, cu valoare de artă poetică: „O poeta é um fingidor./ Finge tão completamente/ Que chega a fingir que é dor/ A dor que deveras sente." („Poetul e un prefăcut./ Și într-atât de bine minte,/ Că minte chiar că l-a durut/ Durerea ce aievea simte." [2]).

În septembrie 2022, la Editura Leviathan din București a apărut volumul *Mesajul/Mensagem* de Fernando Pessoa, ediție bilingvă, traducere, prefață și note de Dan Caragea. *Mensagem* (1934) este singurul volum de versuri în portugheză tipărit în timpul vieții poetului. Noua traducere (prima ediție bilingvă a volumului în România) este pe cât de doct documentată, pe atât de expresivă în conținut, formă și – nu greșesc spunând – sonoritate pentru cititorul de limbă română, păstrând cu fidelitate prozodia originalului. (**C. T.**)

Há doenças piores que as doenças,
Há dores que não doem, nem na alma
Mas que são dolorosas mais que as outras.
Há angústias sonhadas mais reais
Que as que a vida nos traz, há sensações
Sentidas só com imaginá-las
Que são mais nossas do que a própria vida.
Há tanta coisa que, sem existir,
Existe, existe demoradamente
E demoradamente é nossa e nós…
Pôr sobre o verde turvo do amplo rio
Os circunflexos brancos das gaivotas…
Pôr sobre a alma o adejar inútil
Do que não foi, nem pôde ser, e é tudo.
Dá-me mais vinho, porque a vida é nada.

19/11/1935

Sunt boli mai grele decât bolile,
Sunt dureri care nu dor, nici măcar în suflet,
Dar care sunt mai dureroase decât celelalte.
Sunt angoase visate mai reale
Decât cele pe care ni le-oferă viața, sunt senzații
Simțite doar prin a le imagina,
Care sunt mai ale noastre decât propria viață.
Sunt atâtea lucruri care, fără să existe,
Există, există îndelung,
Și îndelung sunt ale noastre, iar noi…
Să pui pe verdele tulbure al fluviului uriaș
Circumflexele albe ale pescărușilor…
Să pui pe suflet zbaterea inutilă a aripilor
A ceea ce nu a fost, nu a putut fi, și e totul.
Mai dați-mi vin, pentru că viața nu e nimic.

19/11/1935

[1] Traducere de **Dan Caragea**, în *Antologia poeziei portugheze*, selecție și traducere de Dan Caragea, prefață și note de Mihai Zamfir, București, Editura Edinter, 1990, p. 186.

[2] Ibidem, p. 213.

Universalia

PORTRETUL ARNOLFINI DE MARY BEVAN
Prezentare și traducere din limba engleză de Mariana Nicolae

Mary Bevan locuiește în sudul Angliei și scrie poezie de tip flash, micro-ficțiune și proză poetică. Printre succesele ei în competiții se numără *Tethered by Letters* (*Limitat de cuvinte*), Winchester Writers' Festival (Festivalul scriitorilor Winchester), Writers' Bureau, Flash 500 și Henshaw Press. A fost selecționată pentru premiul Bridport Flash Fiction 2017 și Bath Flash Fiction Prize. Lucrările ei au fost publicate pe scară largă online și în antologii tipărite, inclusiv în Best of Café Lit, South Poetry Magazine, antologia *Bath Flash Festival 2017* și *Momaya*. *Escaping the Frame* este prima ei carte de monologuri publicată și a fost selecționată pentru Premiul Dorchester în 2022.

Mariana Nicolae

Traducătoare, eseistă, profesoară

Povestirea pe care v-o propunem face parte din volumul *Escaping the Frame. Women in Famous Pictures Tell their Stories* (*Evadând din ramă. Femei din tablouri celebre își spun poveștile*, 2021).

Cum privim femeile? Și ce vedem? În picturi sau chiar în viața reală? Sau chiar le vedem? Acestea sunt câteva dintre întrebările pe care le pune cartea lui Mary Bevan, iar răspunsurile sunt adesea provocatoare și, prin urmare, ne îndeamnă la reflecție. Răspunsurile noastre depind evident de contextul istoric, de soarta pictorilor și, da, de ochii privitorului. Țineți minte?! Frumusețea este în ochii privitorului.

Este o carte mică, frumos lucrată, pe care s-o luăm cu noi, poate când ne plimbăm în parc și ne așezăm pe vreo bancă, poate chiar în propria noastră casă. Pentru mine personal este o carte care invită la revenire. Nu este o carte de aventuri la care să nu poți renunța, pe care n-o poți lăsa din mână. Este o carte care te face să reflectezi, care te absoarbe, care te face să vrei să revii la ea, să cauți picturile pe Google, să citești despre ele și să decizi dacă interpretarea lui Mary Bevan este în acord cu propria ta interpretare sau nu.

Coperta este sugestivă: un fundal roz, cum altfel când alegi să vorbești despre femei pentru meditațiile tale, cu o ramă clasică, aurită, care încadrează un gol negru din care titlul încearcă să evadeze pentru a ajunge la noi. Pe coperta din față, rama evidențiază întunericul

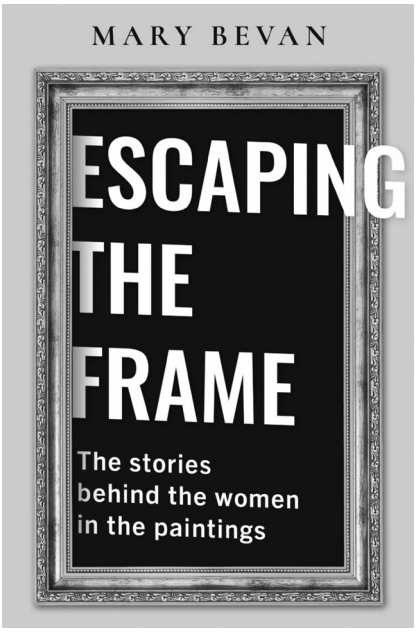

istoriei încă puțin cunoscute a femeilor, iar pe coperta din spate aceeași ramă ne relevă o parte din argumentele care au dus la apariția acestei cărți.

Strict formal, textul este minimalist, deși trimite cititorii în propria lor aventură a unor descoperiri bogate și ne ajută, dacă ne dorim, să scăpăm de cadrele propriilor noastre prejudecăți. Cartea aparține unei categorii literare cunoscută sub numele de *literatură ecfrastică* (*ekphrastic writing*) care, în general, permite descrierea prin mijloace retorice a unei opere de artă plastică prin vocea unuia dintre personaje. Cartea lui Mary Bevan este scrisă sub forma unor monologuri ale unor femei pictate de pictori celebri, bărbați sau femei artiste plastice care au fost dezavantajate în lumea bărbaților. Mary Bevan își propune să le dea vocea care le-a fost refuzată ca personaje și au fost reduse la starea de obiecte într-o lume a bărbaților. Și o face cu mare empatie și sensibilitate culturală, precum și cu o selecție atentă a femeilor care încearcă să evadeze din cadrul tăcerii și din privirea pictorilor lor de-a lungul celor șase secole de istorie din care Mary Bevan și-a ales subiectele. Doar două dintre cele douăzeci și două de monologuri ale cărții sunt rostite de bărbați. Ambii bărbați sunt fie imaginari, fie necunoscuți, ceea ce este oarecum ironic și, desigur, reprezintă un fel de justiție ulterioară pentru multele femei condamnate la tăcere de către o societate patriarhală.

Este o carte scrisă pentru un cititor educat din epoca digitalizării, care își trimite cititorii să exploreze nu numai picturile reale, ci și întreaga lume a comentariilor, prelegerilor și videoclipurilor care sunt conectate la acestea.

Portretul Arnolfini

*Acest text se bazează pe așa-numitul **Portret Arnolfini** realizat în 1434 de către pictorul olandez **Jan van Eyck**. Vorbitorul este în acest text prima soție a lui Giovanni, Costanza Trente, considerată în general ca fiind femeia din tablou. Tabloul și semnificațiile lui sunt înconjurate de mult mister. Cândva a fost considerat un tablou celebrând căsătoria, dar ulterior această interpretare a fost pusă sub semnul întrebării de cercetări care au evidențiat că a fost terminat la trei ani după moartea în timpul nașterii a Costanzei, conducând la sugestia că ar fi un tribut sau o pictură memorială. O altă întrebare care continuă să fie pusă este dacă Costanza este reprezentată gravidă sau doar ridicând materialul bogat al rochiei pentru a-l etala privitorilor conform obiceiului vremii. Tot sub semnul întrebării sunt identitățile celor doi bărbați vizibili în reflecția oglinzii de pe perete. Reflectograme în infraroșu efectuate asupra tabloului au arătat existența unui original sub versiunea de azi, la care au fost făcute modificări ulterioare și s-au adăugat detalii. Portretul este considerat revoluționar pentru realismul detaliilor, folosirea emailurilor și pentru intensitatea tonului și culorii.*

Poate fi văzut la Galeriile Naționale din Londra.

O să vă spun de la început, pentru a calma alte speculații ulterioare, că acesta nu este un portret de căsătorie așa cum au considerat unii. Este un omagiu și un portret memorial pentru mine, Costanza Trente, și pentru căsătoria mea cu Giovanni di Nicolao Arnolfini, și a fost terminat la un an după moartea mea. Giovanni și-a propus să-l roage pe prietenul lui, Jan van Eyck, să ne picteze împreună și cred că probabil van Eyck a început lucrul cândva în timpul când eram gravidă și mândria și speranța lui Giovanni că va avea un fiu i-au oferit un motiv puternic să-și urmeze dorința de a avea acest tablou, dar după ce s-a întâmplat apoi, este neîndoielnic că a fost abandonat, doar pentru a fi terminat ca o pictură memorială, după moartea mea. Vedeți pe peretele din spatele nostru semnătura pictorului cu mesajul „Jan van Eyck a fost aici, 1434".

Să fiu clară, când spun că este un tablou omagial, înțeleg prin asta un omagiu adresat nu numai mie, ci căsătoriei noastre, un testament durabil al alianței familiei mele, familia Trente, care este una din cele mai de vază familii ale Europei de Nord, cu cea a soțului meu, Giovanni di Nicolao Arnolfini, cei mai bogați negustori din Bruxelles. Este, de asemenea, o aducere aminte, pentru urmașii noștri, a vieții noastre de lux: observați, vă rog, simbolurile bogăției – portocalele, un fruct scump aici, în acest climat nordic, mobilierul bogat, oglinda splendidă cu medalioanele reprezentând patimile lui Cristos, haina cu garnitură de hermină a soțului meu, metri de material scump folosiți pentru rochia mea.

Și este într-adevăr o operă frumoasă și sunt foarte mulțumită că a fost terminată. Observați efectul luminos creat de straturile subțiri de culoare de ulei, aplicate unele peste altele – o tehnică pe care însuși van Eyck a introdus-o și perfecționat-o și care dă o luminozitate unică operei sale. Și modul cum mi-a pus în evidență fruntea înaltă pe care mi-o admiră toată lumea și mâinile elegante. De asemenea, vă rog să observați micile detalii rafinate – lumânările arse deja în candelabrul de deasupra, pe partea mea, sugerând faptul că lumânarea vieții mele s-a terminat deja, și imaginea Sfintei Margareta, patroana femeilor în chinurile nașterii, sculptată pe spătarul scaunului ca o amintire a faptului că am murit în timpul nașterii.

Am avut o căsătorie bună, Giovanni și cu mine. Nu era un bărbat pătimaș sau care să-și exteriorizeze emoțiile, dar în cei șase ani de căsnicie m-a tratat cu amabilitate și respect și eram destul de fericită pentru că, de fapt, aveam toate însemnele bogăției și eram invidiată de multe alte femei. În ce mă privește, m-am străduit să fiu un exemplu de soție bună și ascultătoare și sunt mândră că soțul meu n-a fost niciodată nemulțumit de modul cum am condus gospodăria noastră. Într-un singur domeniu pot spune că l-am dezamăgit – în incapacitatea mea de a-i naște un copil viu. Și pentru asta Dumnezeu știe că am plătit din greu cu agonii de nedescris și, în cele din urmă, cu propria viață. Dar nu mă plâng. Asta este soarta femeilor și asta a fost hotărârea lui Dumnezeu în ceea ce mă privește. El este și cel care dă și cel care ia. Acest tablou este recompensa și memorialul meu etern. Mai târziu Giovanni și-a luat o a doua soție și, după un timp, și o amantă, dar tot fără copii a murit. Așa a vrut Dumnezeu.

Dar cred că v-ar plăcea să vă mai răspund la o întrebare – cine sunt vizitatorii noștri reflectați în oglindă? Unul este în mod clar Jan van Eyck însuși, dar cine este celălalt? Ei, asta n-o să divulg; să rămână pentru totdeauna un mister și parte a măreției eterne a acestei magnifice opere de artă. Vă rog pe toți cei care priviți și vă minunați de acest tablou să vă rugați pentru sufletul meu nemuritor.

„Dumnezeu este și cel care dă și cel care ia. Acest tablou este recompensa și memorialul meu etern."

Universalia

AVATARURILE UNUI SCRIITOR IMAGINAR

Dan Caragea

Ne aflăm în Lisabona anului 1868, în inima Cartierului de Sus (Bairro Alto). Cam în dreptul turnului bisericii São Roque, peste drum, începe Travessa do Guarda-Mor. [1] Acolo, la numărul 19, la primul etaj, locuiește Jaime Batalha Reis [2], un tânăr agronom și publicist de douăzeci și unu de ani. În salonul acestuia se reunesc, de ceva vreme, tinerii boemi din așa-numitul Cenaclu [3]: Eça de Queiroz [4], Antero de Quental [5], Salomão Saragga [6], Augusto Machado [7] și alții.

Batalha Reis îl cunoscuse pe Eça de Queiroz spre finele anului 1866, la redacția revistei *Gazeta de Portugal* [8], unde Eça își făcuse debutul [9] și unde publicase deja o serie de cronici ce vor fi adunate, după moartea scriitorului, într-un volum cu un titlu sugerat de autor după Leconte de Lisle: *Prosas Bárbaras*. [10] În introducerea semnată de Jaime Batalha Reis, acesta face o importantă confesiune biografică:

„Am fost martorul cel mai apropiat al elaborării acestor scrieri acum reunite în volum și, în acele vremuri, prietenul nedespărțit al autorului". [11]

Și, mai departe, conchide: Eça era în acei ani (1866–1867), anii în care a colaborat la *Gazeta de Portugal,* cel mai de seamă reprezentant portughez al literaturii fantastice. [12]

În 1868, Batalha Reis îl cunoaște și pe Antero de Quental, cu care va lega o strânsă prietenie și care va avea o deosebită înrâurire în formarea sa culturală și în deschiderea orizontului său filozofic.

În 1868 și, mai degrabă, 1869, în toiul unor nopți de „boemă feroce", cei trei prieteni (Eça, Antero și Batalha Reis) au plăsmuit apariția unui poet, în genul lui Baudelaire, pe care Eça îl prețuia nespus și a cărui influență transpărea în primele sale scrieri. Este vorba de un heteronim colectiv, al celor trei autori, o cacialma literară. Astfel apare „poetul satanic" **Carlos Fradique Mendes**, un bărbat de vreo treizeci de ani, francofon și cosmopolit. Insolitul caz este prezentat publicului portughez în două cotidiene: *A Revolução de Setembro* [13], în 29 august, și *O Primeiro de Janeiro* [14], în 5 decembrie 1869.

Biobibliografia acestuia – desigur fictivă – ne este pusă acum la dispoziție prin mijlocirea unei ediții excepționale, publicată la noi de către **Cristina Petrescu**. [15]

Aflăm că poetul Carlos Fradique Mendes a petrecut mulți ani în Orașul Luminilor, unde i-a cunoscut pe Ch. Baudelaire, Th. de Banville, Leconte de Lisle, devenind totodată un reprezentant al satanismului nordic. Un asemenea curent înnoitor nu avusese până la el nicio influență asupra literaturilor iberice, „unde *credința* romană [a Bisericii Catolice Apostolice Romane, *n.n.*] a fost atât de puternic înrădăcinată și unde a fost atâta vreme vlăguită de dublul despotism, civil

[1] Astăzi, *Rua do Grémio Lusitano*.

[2] **Jaime Batalha Reis** (Lisabona, 1847–Torres Vedras, 1935), agronom, geograf, diplomat și publicist, promotor al Cenaclului și un reprezentat de seamă al Generației 70.

[3] Cenaclul a funcționat între 1868 și 1871. La început, dezbaterile au avut loc în apartamentul lui Batalha Reis din Travessa do Guarda-Mor, apoi, din 1870, la un mezanin pe strada São Pedro de Alcântara, unde Batalha Reis și Antero de Quental se mutaseră. În fine, activitatea a continuat pe strada Cruz do Pau (nr. 20, etaj II) și, în cele din urmă, pe Rua dos Prazeres (nr. 63, etaj I), în 1871, unde continuau să vină Eça de Queiroz, José Fontana, Oliveira Martins, Guerra Junqueiro și alții.

[4] **Eça de Queiroz** (Póvoa de Varzim, 1845 – Neuilly-sur-Seine, 1900), scriitor și diplomat, a fost cel mai important prozator portughez din veacul al XIX-lea.

[5] **Antero de Quental** (Ponta Delgada, 1842 – Ponta Delgada, 1891), scriitor și filozof, unul dintre cei mai importanți poeți portughezi ai secolului al XIX-lea.

[6] **Salomão Bensabat Saragga** (Lisabona, 1842 – Lisabona, 1900), intelectual de origine sefardită, reprezentant al Generației 70, jurnalist și traducător.

[7] **Augusto Machado** (Lisabona, 1845 – Lisabona, 1924), compozitor de operete, opere și piese corale. A compus în 1869 muzica unei operete, *Moartea diavolului,* pe un libret de Eça de Queiroz și Jaime Batalha Reis, din care s-au păstrat fragmente, fiind cunoscută, timp de mai bine de un secol, doar prin referiri indirecte. A se vedea Eça de Queiroz, Jaime Batalha Reis, Augusto Machado, *A Morte do Diabo, Fragmentos de Uma Opereta,* ediție de Irene Fialho, Mário Vieira de Carvalho și José Brandão, Lisabona, Editorial Caminho, 2013.

[8] *Gazeta de Portugal,* cotidian, apare la Lisabona între 1862 și 1868.

[9] În 23 martie 1866, cu textul *Notas Marginais*.

[10] **Eça de Queiroz**, *Prosas Bárbaras,* introducere de Jaime Batalha Reis, Porto, Livraria Chardron, Lello&Irmão Editores, 1903, p. LII. A se consulta și ediția critică: Eça de Queirós, *Textos da Imprensa. I (Gazeta de Portugal),* Lisabona, Imprensa Nacional Casa da Moeda, 2004.

[11] **Jaime Batalha Reis**, *Introducere* la Eça de Queiroz, *op. cit.,* p. V.

[12] *Idem,* p. XXIV.

[13] *A Revolução de Setembro,* cotidian, apare la Lisabona între 1840 și 1901.

[14] *O Primeiro de Janeiro,* cotidian, apare la Porto între 1868 și 2015 (versiunea tipărită).

[15] **Carlos Fradique Mendes**, *Poezii/Poesias,* traducere, prefață și note de Cristina Petrescu, București, Editura Eikon, 2021, pp. 34–37, 52–57.

Eça de Queiroz

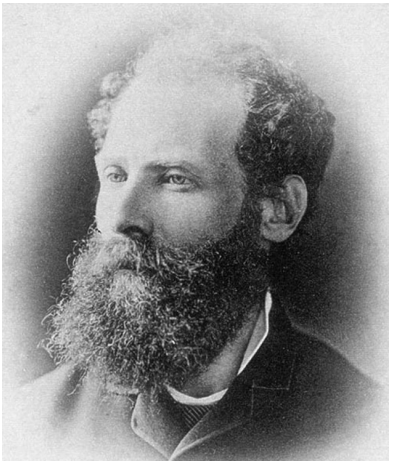

Antero de Quental

Jaime Batalha Reis

și religios, condus, alimentat și exploatat de monarhism." [16] Interesant este faptul că în prologul la cel de-al doilea grupaj poetic, publicat în *O Primeiro de Janeiro,* Antero de Quental face o critică severă acestei noi orientări estetice, sfătuindu-l pe autor să urmeze calea regală a Marii Poezii, a Idealului, ca țel artistic.

Ajunși la chestiunea originalității, ni se pare firesc să ne întrebăm: oare ce îi datorează acest heteronim fiecăruia dintre părinții săi literari și cât de mare este divergența stilistică față de aceștia? Cristina Petrescu face, în prefață, o binevenită sinteză.

Antero de Quental, spune autoarea, a fost „principala sursă de inspirație și prototip al lui Fradique Mendes" prin natura sa psihologică, mistuită de contradicții, fiind un precursor al lui Fernando Pessoa. Este, firește, un punct de vedere. Personal, l-aș apropia pe Fradique din primul foileton, din august 1869, de natura extravagantă, anxioasă și obsesivă a lui Eça. În decembrie însă, Fradique apare în contrast, ca un negativ poetic, cu Antero de Quental. Prietenul Batalha Reis ne-a lăsat o însemnare în care spunea că Antero a fost sincer când a semnat cu numele lui Fradique Mendes. Și neîndoios că așa au stat lucrurile, devreme ce Antero de Quental a republicat acele poezii, inițial heteronime, sub semnătură proprie, în volumele sale de mai târziu. În plus, ar mai trebui reținut că, întrucât toate poeziile publicate în grupajul din decembrie sunt scrise de Antero, autorul și criticul său mustrător sunt una și aceeași persoană. Astfel, observațiile critice care însoțesc al doilea grupaj ar trebui considerate o subtilă autoironie, în temeiul că Antero nu face altceva decât să se propună pe sine ca model literar – volumele *Sonete de Antero* și *Ode moderne* datând din 1861 și, respectiv, 1865, ultimul stârnind celebra „chestiune coimbrană".

[16] *Idem,* pp. 36–37.

Jaime Batalha Reis nu este un scriitor de talia celorlalți doi și nu a lăsat o operă literară, dar evocările sale sunt încântătoare. A fost poet doar sub masca lui Fradique Mendes, tratând teme filozofice și scriind o poezie care nu pare a ieși din concepte. Mai interesant se dovedește în poeme cu tematică citadină, unde evoca destine chinuite, într-un registru între duios și repulsiv.

Dintre cei trei, Eça de Quieroz se va bucura nu doar de deliciul farsei și de scrierea unor poeme satanice, dar va avea cu Fradique Mendes o mult mai lungă și fertilă conviețuire. Fără nicio îndoială, în momentul conceperii acestui poet rebel, Eça era cel mai baudelairian dintre cei trei. Urmând primelor sale proze publicate în *Gazeta de Portugal,* experimentul Fradique Mendes, inițial efemer, s-a dovedit însă mai puternic decât s-ar fi putut bănui, devenind un tot mai complex caz de mistificare literară.

La un an după debutul său poetic, Fradique Mendes reapare în public, de data aceasta ca personaj („al doilea Fradique"), în romanul *O Mistério da Estrada de Sintra,* scris de Eça de Quieroz împreună cu Ramalho Ortigão, pentru *Diário de Notícias*, ziar fondat în 1864 la Lisabona și care își continuă și astăzi apariția. Imaginat sub forma unor scrisori adresate redacției ziarului, clamând veracitatea, romanul a fost publicat în foileton în a doua jumătate a anului 1870 (24 iulie–27 septembrie). Este vorba de prima scriere cu intrigă polițistă, un roman de mistere, din literatura portugheză. Fradique Mendes este aici un personaj de coloratură, o plăsmuire queiroziană. Este introdus mai spre final, în capitolul V, printr-un consistent portret (amiciția sa cu Baudelaire este din nou pomenită!), fiindu-i publicat și un fragment dintr-un poem dedicat unei prostituate. [17] Personajul nostru apare în relatarea contesei, cu care, desigur, se cunoștea:

[17] *Idem,* pp. 114–119, unde poezia se publică integral.

„Iar lângă mine, așezat pe sofa, într-un abandon asiatic, ședea un bărbat cu adevărat original și superior, un nume cunoscut – Carlos Fradique Mendes." [18]

În 1900, apare *A Correspondência de Fradique Mendes* [19], pe care Cristina Petrescu o consideră „o sinteză supraumană nu a unei generații, ci a lumii întregi, pe care o reprezintă la nivel hiperbolic." [20] Este vorba aici de un „al treilea Fradique", reinventat de Eça, un aristocrat bogat, cu studii la Coimbra și Paris, „cel mai interesant portughez al secolului al XIX-lea", după spusele autorului, și care trăise între 1834 și 1888. Iată și primul paragraf al acestei opere, pe care mă încumet acum să îl traduc:

„Prietenia mea intimă cu Fradique Mendes a început în 1880, la Paris, de Paști, chiar în săptămâna în care se întorsese din călătoria sa în Africa Australă. Îl cunoscusem însă pe acest admirabil bărbat la Lisabona, cu ani în urmă, în 1867. [21] În vara acelui an, într-o după-amiază, la cafeneaua Martinho [22], într-un număr deja șifonat din *Revolução de Setembro,* am dat peste numele lui C. Fradique Mendes, scris cu litere de-o șchioapă, sub niște versuri care m-au minunat."

În 1929 se publică încă un volum, intitulat *Cartas Inéditas de Fradique Mendes* [23], care contribuie la imaginea deplină asupra acestui personaj în opera quieroziană.

Aș mai aminti, doar ca referințe întregitoare, primele studii dedicate lui Fradique Mendes: articolul lui António Sardinha, din 1922, „In memoriam de Eça de Queiroz" (cu speculații asupra moștenirii lăsate de Fradique într-un cufăr din secolul al XV-lea, unde ar fi zăcut opera sa literară, cufăr care ar fi pierit în Rusia, într-un incendiu, în 1917), și un studiu publicat la Coimbra, în 1932, de către olandezul Marcus de Jong (1901–1969) [24], autor și al unei prime lucrări despre *Relações literárias entre Portugal e a Holanda*, Coimbra, 1936.

Destinul literar al lui Fradique Mendes nu s-a oprit însă la Eça.

În 1909, João Chagas, scriind *Cartas Políticas,* îi adresează o scrisoare lui Fradique Fiul, stabilit în Paris și care întrebase cât mai avea să dureze monarhia, pentru că dorința sa era să se întoarcă în Portugalia.

Frederico de Sá Perry Vidal scrie, în 1950, un scurt roman intitulat *O Único Filho de Fradique Mendes* (Lisabona, Soc. Ind. de Tipografia) despre prințul Palidorff, descendentul faimosului aristocrat Fradique Mendes din relația amoroasă cu Madam Lobiska, o rusoaică. Educat în Anglia, prințul se întoarce în Portugalia unde îl întâlnește pe Eça de Queiroz, care îl determină să studieze Dreptul la Coimbra. Devine diplomat, se întâlnește cu Papa. Într-un alt capitol, primește vizita lui António Sardinha, omul de litere care scrisese în 1922 despre cufărul cu operele tatălui său.

Ar merita desigur pomenit și un roman scris de António Pereira Monteiro Fernandes și de José Pedro Fernandes, dar publicat cu pseudonimul José António Marcos: *O Enigma das Cartas Inéditas de Eça de Queirós* (1996). Aici se pleacă de la faptul că s-au găsit alte scrisori inedite scrise de Eça, dar printre ele și una a lui Fradique către Madam de Jouarre, confidenta sa. Întâmplarea devine pretextul unei intrigi de investigație, întrucât un expert atrage atenția că aceste scrisori sunt false.

Continuăm cu angolezul José Eduardo Agualusa care, în romanul *Nação Crioula* (1997), „ne prezintă un Fradique Mendes dezabstractizat și umanizat, călător exotic prin Angola și Brazilia". [25] Romanul, subintitulat *A Correspondência Secreta de Fradique Mendes,* este scris în stil epistolar, fiind revelată corespondența dintre Fradique Mendes și o frumoasă africană, Ana Olímpia, de care Fradique se îndrăgostise cu ocazia primei sale călătorii în Africa.

Fernando Venâncio scrie *Os Esquemas de Fradique* (1999), un roman cu o intrigă interesantă, pe alocuri polițistă, de investigație. Protagonistul, Martinho da Telha, jurnalist, este angajat de către nepotul lui Fradique Mendes pentru a descoperi în detaliu cine a fost cu adevărat bunicul său.

José Pedro Fernandes publică *Autobiografia de Carlos Fradique Mendes* (2002). Textul are la bază o pretinsă autobiografie scrisă de Fradique Mendes și care i-ar fi parvenit naratorului printr-un văr al acestuia și prieten cu celebrul dandy. Aflăm că Fradique este viu, datorită unui elixir care l-a făcut nemuritor, și că și-a dorit să facă lumină în ceea ce privește adevărata lui viață, demistificându-și trecutul.

În sfârșit, Sónia Louro publică *Eça de Queiroz, segundo Fradique Mendes* (2018), o carte în care Fradique Mendes dorește să se răzbune pe Eça pentru publicarea, fără acceptul său, a poeziilor și a corespondenței. Astfel, el decide să scrie o biografie „inedită" a lui Eça, cu revelații și amănunte necunoscute, o perspectivă care, deși romanțată, se dovedește totuși riguroasă și îmbogățitoare.

[18] **Eça de Queiroz**, *Mistério da Estrada de Sintra,* ed. a III-a, Lisabona, Livraria de António Maria Pereira Editor, 1894, p. 165.

[19] **Eça de Queiroz**, *A Correspondência de Fradique Mendes,* Porto, Livraria Chardron, Lello&Irmão Editores, 1900.

[20] **Carlos Fradique Mendes**, *ed. cit.,* pp. 28–29.

[21] Recte 1869, anul publicării versurilor lui Fradique Mendes în mai sus pomenita publicație.

[22] Cafeneaua-restaurant Martinho da Arcada, din Piața Comerțului din Lisabona, local frecventat mai apoi de Fernando Pessoa.

[23] **Eça de Queiroz**, *Cartas Inéditas de Fradique Mendes e mais Páginas Esquecidas,* Porto, Livraria Chardron, Lello&Irmão Editores, 1929.

[24] **M. de Yong** [=Jong], „Carlos Fradique Mendes: contribution à l'étude du personnage d'Eça de Queiroz", *Bulletin des Etudes Portugaises,* vol. II, Coimbra, Imprensa da Universidade de Coimbra, Institut Français en Portugal, 1932, pp. 194–212.

[25] **Carlos Fradique Mendes**, *ed. cit,* pp. 28–31.

Ediția poeziilor lui Carlos Fradique Mendes, integral bilingvă, semnată de Cristina Petrescu, este, în opinia mea, un eveniment. Rareori se întâmplă ca un tânăr traducător să dea dovada stăpânirii depline a mijloacelor expresive, a unui vocabular bogat, oferind echivalențe strălucite de poezie. Am avut impresia că versiunea românească este, pe alocuri, mai iscusită decât originalul, poate și din cauza surprizei pe care o provocă unele vocabule eminamente literare, cu o sonoritate neromanică sau arhaizantă. Altfel, traducătoarea își controlează cu acribie marja de libertate, urmând ca o umbră fidelă textul portughez. Citiți la întâmplare orice poem și vă veți convinge! O seară în compania versurilor acestui heteronim „veșnic" este o desfătare pentru intelectualul dispus să călătorească în boema literară portugheză, reflectând la oricare dintre avatarurile lui Fradique Mendes, un fenomen unic în întreaga istorie a literaturii universale.

„În 1868 și, mai degrabă, 1869, în toiul unor nopți de «boemă feroce», cei trei prieteni (Eça, Antero și Batalha Reis) au plăsmuit apariția unui poet, în genul lui Baudelaire. Este vorba de un heteronim colectiv, al celor trei autori, o cacialma literară: «poetul satanic» Carlos Fradique Mendes."

Din poemele „heteronimului unei generații" [26]
Traducere din limba portugheză de Cristina Petrescu

Na lápide de Mlle. Rigolboche [27]

Tu serás esqueleto e podridão
Ó Branca, a Rigolboche [28]
Exala as febres e infeção,
Oh flor vil do deboche.

Hoje tens pedrarias e vernizes,
És brancura de cama
Pois serás pasto a vermes e raízes
Sujo lírio da lama.

Hoje és luz e cristal opala e sereia
E branca fior de carne
Pois serás podre suja infecta e feia
E da vil cor do marme.

Repara bem no pó que tu pisares
Nas corridas d'Epson
Tal tu serás cetim dos *boulevards*
Ó Vénus Benoiton

Hoje queria secar-te nos meus braços
Forte lascivo e torpe
Mas depois fugirei com largos passos
Do teu infecto corpo.

Pe piatra funerară a domnișoarei Rigolboche [27]

Tu ai să fii schelet, putreziciune,
O, Alba, Rigolboche [28],
Imprăștii-n juru-ți febră, infecțiune,
O, floare de deboșă.

Ai ojă și bijuterii mai fine
Ești albul așternut
Hrană la viermi vei fi și rădăcine
Crin scârnăvit de lut.

Ești azi sirenă, opal, cristal, lumină,
De carne, albă floare,
Putridă ai să fii, infectă, slută tină,
De-a marmorii culoare.

Atentă fii la praf când vei păși
La curse, în Epsom,
Satin de bulevard, la fel vei fi,
O, Venus Benoiton!

Să te zdrobesc în brațe astăzi voi –
Tare, lasciv, abject.
Cu pas grăbit fugi-voi însă apoi
De corpul tău infect.

---

[26] «Heterónimo de geração», cf. **Álvaro Manuel Machado**, *Do Romantismo aos Romantismos em Portugal*, Editorial Presença, Lisboa, 1996, p. 42. (Apud Cristina Petrescu, *ed. cit.*, p. 24)

[27] Poema da autoria de **Eça de Queiroz**, publicado, pela primeira vez, no romance *O Mistério da Estrada de Sintra,* de Eça de Queiroz e Ramalho Ortigão. (Apud Cristina Petrescu, *ed. cit.*, p. 114)

[28] **Rigolboche**, cujo verdadeiro nome era Marguerite Badel, foi urna famosa e excêntrica dançarina francesa de cancã durante o Segundo Imperio Francês. (Apud Cristina Petrescu, *ed. cit.*, p. 114)

[26] Cf. **Álvaro Manuel Machado**, *Do Romantismo aos Romantismos em Portugal*, Editorial Presença, Lisboa, 1996, p. 42. (Apud Cristina Petrescu, *ed. cit.*, p. 25)

[27] Poezie ce îi aparține lui **Eça de Queiroz**, publicată, pentru prima dată, în romanul *O Mistério da Estrada de Sintra* de Eça de Quieroz și Ramalho Ortigão. (Apud Cristina Petrescu, *ed. cit.*, p. 115)

[28] **Rigolboche**, al cărei nume real era Marguerite Badel, a fost o faimoasă și excentrică dansatoare de cancan în Franța celui de-Al Doilea Imperiu. (Apud Cristina Petrescu, *ed. cit.*, p. 115)

Hoje sem seiva te amo e sofro e espero
Ária calor aroma
Oh, vem ser Messalina. Eu serei Nero
E queimaremos Roma

Mas quando fores p'ra terra apodrecer
Oh graça sensual,
Nunca à vala dos pobres te irei ver
Pelo tempo Invernal

Lá não terás colar veludo arminhos
Luzidios vernizes
Tu que rias dos ram os aonde há ninhos
Chorarás corn as raízes.

Não haverá sobre a terra uma flor pura
Que p'ra ti apanhe
Irei cuspir sobre a tua sepultura
Saliva de *Champagne*.

Irei um dia com Marie la Rife
Musa do *macadam*
Dançar sobre o pó do teu esquife
Os solos do *cancan*

E isto será antes que o vento esgalhe
E a triste chuva escorche
O tronco em que diz na mata de Versalhes
Carlos e Rigolboche.

Eu que ainda te amo ó palida canalha,
Que sou gentil e bom,
Eu mesmo irei vestir-te uma mortalha
Talhada à Benoiton

[Eça de Queiroz]

Soneto [29]

A cruz dizia à terra onde assentava,
Ao val florido, ao monte nu e mudo:
– «Que és tu, abismo e jaula, aonde tudo
Vive na dor e em luta cega e brava?

Sempre em trabalho, condenada escrava,
Que fazes tu de grande e bom contudo?
Resignada, és só lodo, informe e rudo;
Revoltosa, és só fogo e hórrida lava...

Mas a mim não há alta e livre serra
Que me possa igualar! Amor, firmeza,
Sou eu só – sou a paz... tu és a guerra!

Sou o espírito, a luz! tu és tristeza,
Ó lodo escuro e vil!...» Porém a terra
Respondeu: – «Cruz, eu sou a Natureza!»

[Antero de Quental]

[29] Um dos primeiros poemas publicados – Foilhetim do jornal *A Revolução de Setembro*, Lisboa, domingo, 29 de agosto 1869.

Azi, slab, te-aștept, iubirea mea suspină:
Arie, febră, aromă.
Eu voi fi Nero, fii tu Mesalină,
Vom arde-ntreaga Romă.

Dar când scobori în țărnă-a putrezi
O, grație senzuală!
La groapa-ți de săraci nu voi veni
Pe-o vreme invernală.

Velur nu vei avea, colier, hermine
Și lac strălucitor.
Rădeai – vei plânge printre rădăcine –
De-un ram cu-n cuibușor.

O floare pură nu e pe pământ
Să-ți dau ca pe o danie...
Și voi scuipa eu peste-al tău mormânt
Salivă cu șampanie.

Voi merge cu Marie La Rife cândva
– Muză de macadam –
Și-n praf peste sicriu-ți vom dansa
Solouri de cancan...

Până ce vânt și ploaie au netezit
Cu stropii triști, tăioși,
Trunchiul de la Versailles ce-i scrijelit:
Carlos și Rigolboche.

Eu, palidă canalie, ce te-iubesc,
Ce-s bun și gentilom,
Chiar eu cu un lințoliu te-nvelesc
În stilul Benoiton!

[Eça de Queiroz]

Sonet [29]

Pământului o cruce i-a grăit
Și văii-n floare, muntelui gol, mut:
– „Ce ești tu, cușcă, abisul cel temut,
De dârze, oarbe lupte chinuit?

Lucrând neîncetat, pe veci robit,
Ce e măreț și bun în ce-ai făcut?
În resemnare, ești sluțitul lut,
Iar în revoltă, lavă, foc cumplit...

Nu-mi aflu-n lume-un munte pe măsură
Oricât de-nalt și liber! Pot aduce
Tărie, amor și pace – tu, doar ură!

Tristețe ești, eu spirit ce străluce!
O, lut mizer, nedeslușire-obscură!"
Pământul zise: – „Eu sunt Natura, Cruce!"

[Antero de Quental]

[29] Unul dintre primele poeme publicate – Foiletonul ziarului *A Revolução de Setembro (Revoluția din Septembrie),* Lisabona, duminică, 29 august 1869.

Visões [30]

Possui a alma humana esplêndida a razão:
Lúcida e viva fonte, enérgica de ação. –
Mas outra quase incerta, apenas formulada:
– Ideias, vagos sons, luz frouxa e apagada,
Sombrias cerrações da alma perturbada…
Aqui domina o sonho: – aqui surge a visão.

Pois bem: sempre na vida, a espaços pelo ar,
Se escutam as visões, se sente ressoar
O vago canto triste, imenso de harmonias.
Que surgem ante nós fantásticas, sombrias.
Saudades, ideais, tristezas, fantasias
Incertas vibraçoes d'antigo soluçar.

O espírito parece, errante pelo mundo,
Achar em cada ser o símbolo profundo
D'um sonho incerto e vago, extinto e ideal.
De cada ente vem sinistra voz fatal…
Nem eu sei bem que horror, nervoso e sensual
Faz ver em cada ser um vasto moribundo.

Nas sombras, ao luar, nas luzes soluçantes,
Na bruma a vacilar d'espaços mais distantes,
Na névoa – branco véu onde há vagas figuras –,
Na luz que foge ao longe esparsa nas alturas,
Nas negras cerrações, nas cintilações puras
Encontram que sonhar espíritos errantes.

São essas sombras vãs, miragens duvidosas,
Que eu quis notar no livro. As almas silenciosas
Que guardam dentro em si os cânticos do amor
Não dando nunca ao mundo os prantos d'uma dor
Talvez achem aqui chorar consolador
Nos sonhos, nas visões, nas lendas lacrimosas.

É que em volta à razão, severa e forte mãe,
Te estendes ó visão, – e vens quando ninguém
Nos pode já curar o mal das nossas chagas…
Ó! vem que eu quero amar-te enquanto tu me afagas…
Lançar a fantasia à solta pelas vagas…
Espírito da dor! eu vou sonhar também.

[Jaime Batalha Reis]

[30] Do capítulo *Poezias inéditas,* Cristina Petrescu, *ed. cit.*

Viziuni [30]

Posedă-umanul suflet splendida rațiune:
Izvor lucid și viu, energic, de-acțiune. –
Dar și un duh incert și palid conturat:
Idei și sunet vag, lumini lucind voalat,
Și neguri plumburii de suflet tulburat…
Aici domnește visu': – se naște o viziune.

Căci ne'ncetat în viață, în aer răspândite,
Se-ascultă viziuni și răsunând se simte
Un cânt difuz și trist, preaplin de armonii.
Ce fabuloase-ajung la noi și cenușii
Tristeți și idealuri, de doruri, fantezii,
De ancestral suspin, vibrații abia șoptite!

Iar spiritul ne pare prin lume rătăcind,
Descoperind în ființe simbolul cel profund
Al unui vis incert, defunct și ideal.
Din toți se-nalță, sumbru, rostitul cel fatal…
Nici eu nu știu ce-oror nervos și senzual
Ne face să vedem în toate-un muribund.

În umbre de crai nou, lumini tânguitoare,
În pâcla ce vibrează din spații-n depărtare,
În ceață – vălul alb, străpuns de vagi mulțimi –,
În flama ce, fugind, dispare-n înălțimi,
În bezna cea mai neagră, în pure străvezimi,
Găsește-un duh hoinar prilej pentru visare.

Pe-aceste umbre goale, miraje nebuloase,
În carte-am vrut a trece. Inimi silențioase
Ce-ntr-însele-ocrotesc cântările de-amor
Nicicând n-au dat la lume un pic din plânsul lor,
A plânge aici e, poate, un gest alinător.
În vise, în viziuni, legende lăcrimoase.

Cu maica-ți, rațiunea, ce-ți cere s-o urmezi,
Tu crești, o, viziune! – când nimeni, precum vezi,
Nu poate lecui aceste răni de rău…
În timp ce mă dezmierzi eu vreau să fiu al tău…
Cutreierând să las pribeagul gând prin hău…
O, spirit al durerii, și eu am să visez!

[Jaime Batalha Reis]

[30] Din capitolul *Poezii inedite,* Cristina Petrescu, *ed. cit.*

Os poemas foram selecionados do volume/Poemele au fost selectate din volumul Carlos Fradique Mendes, *Poezii/Poesias*, traducere, prefață și note de Cristina Petrescu, *ed. cit.*, pp. 114–119, 38–39,98–101.

Piața Comerțului (Praça do Comerço) din Lisabona, văzută dinspre Tejo, la sfârșitul secolului al XIX-lea

Universalia

POEME de Emelie Ånskog
Traducere din limba suedeză de Daniel Onaca

Fotografie de Lo Ånskog

Emelie Ånskog, född i Stockholm, bor i Skåne. Författare, konstnär, skrivpedagog, konstvetare. Frilansar inom litterärt och konstnärligt skapande. Aktuell med boken *Allt är nytt under solen*, en essä om kreativitet och skapande, mod och medmänsklighet.

Emelie Ånskog, născută la Stockholm, locuiește în Skåne (Scania, regiune în sudul Suediei). Scriitor, artist plastic, îndrumător de scriere creativă, critic de artă. Freelancer în domeniile artei și literaturii. În anul 2022 a publicat volumul *Allt är nytt under solen* (*Totul e nou sub soare*), un eseu despre creație și creativitate, curaj și umanitate.

kompendium

(1)
frihet
en kortare text
avsaknad av ett händelseförlopp
det öppna tolkningsbara gestaltning
visuellt, rytmiskt koncentration
att inte säga mer än
det absolut nödvändigaste
inte alltför självklar
överraskande, oväntad tallriksmodell
bild rytm klang form
öppen för tolkning
att se med nya ögon ur ett nytt perspektiv
bilden är central
känslan tanken rytmen klangen
diktens övergripande form
litteraturens muntliga rötter att lyssna
rytmen och klangen är central
rytmen är takten
klangen är den språkliga musiken
hur språket i dikten låter
rytmens radbrytningar
radbrytningarnas pauser stavelser
språkljud förhåller sig till varandra
låter klingar rytm markeras
stavelser stavelser stavelser radbrott
ljuden i de olika orden
korresponderar med varandra
dikten flyter

(2)
att läsa högt (poesin på pappret) att andas
dikten och andningen hör ihop diktrad
andetag inandning

Ars poetica

(1)
libertate
un text mai scurt
absența desfășurării evenimentelor
reprezentare liber interpretabilă
concentrare vizuală, ritmică
nu spune decât
ceea ce e absolut necesar
nu prea evident
surprinzător, neașteptat modelul farfuriei [1]
formă sonoritate ritm imagine
deschidere spre interpretare
privește cu alți ochi din altă perspectivă
imaginea e principal
sentimentul gândul ritmul timbrul
forma de ansamblu a poemului
surprinde rădăcina orală a literalității
ritmul și timbrul sunt centrale
ritmul este cadența
timbrul e muzica limbajului
cum sună limbajul din poezie
sincopele ritmului
ruperea versurilor silabele
relația dintre sunetele limbajului
marchează ritmul sonor
silabe silabe silabe întreruperi de vers
sunetele din cuvinte diferite
își răspund unul altuia
poezia curge

(2)
citește tare (poezia de pe hârtie) respiră
poemul și respirația sunt una versul

[1] Modelul farfuriei: tip de alimentație sănătoasă elaborat și propus de un nutriționist suedez în anul 1976; bazat pe distribuirea proporțională pe farfurie a componentelor felurilor de mâncare.

klassiska versmått fri vers
kroppen och språket
formella aspekter (formen på pappret)
olika strofer blankrad
raderna utgör en strof att arrangera dikt
forma formen diktens utsaga
utströsslad över pappret pauseringar
att särskilja diktrader från varandra
pauser orkestrering av texten
fiolen kommer in från höger
två tunga trumslag lätta små fioler
bilder blommor
långa och löpande rader
en rad står ensam
inlämnad i en längre text
en särskild kort och luftigt arrangerad
utan radbrott tätt tempo signalerar
frammanar en snabbare läsart
formen korresponderar med innehållet
stroboskopisk läsning flimrar förbi
löpande text springer långa rader
dikten är arrangerad på pappret rytm
innehåll dramaturgi något presenteras
utmanas vrids om avslutas
en början mitt slut

(3)
introduktion
dikten börjar bild presenteras
plats etableras stämning
komplikation inträder
hinder uppträder nyanseras
problematiseras distraheras dissonans
en utveckling från inledningen
eller avslutning en balans eller
åt ett oväntat håll en öppning
det finns alltid motexempel till
tes antites syntes
poesin sträcker ut sig
arbetar med frihet i hög utsträckning
har den höga friheten
som sin främsta
utveckling

(4)
dikten gestaltar något
läsaren är medskapare
ett plus ett är tre
disparata fenomen presenteras
häst segelbåt ordning omvärld ordning
häst segelbåt färdmedel in i dikten
att gestalta är poesins essens livsmaterial
bild rytm klang form
poetens intention är klar vag öppen
läsaren är medskapare
läsaren tolkar och skapar innehåll
applicerar livsmaterial mellan raderna
dikten blir angelägen, engagerande
en tydlig tanke på ett konkret sätt
eller tolkningsöppen

(5)
att förhålla sig till poesi och
många olika typer av poesi
en scen en stämning

suflarea inspirația
versul în metru clasic versul liber
corpul și limbajul
aspecte formale (forma pe hârtie)
diferite strofe rând gol
rândurile nasc strofele care creează poemul
îi conturează forma enunțul
răspândite pe suprafața hârtiei pauzele
pentru a despărți versurile unele de altele
pauze orchestrarea textului
vioara pătrunde prin dreapta
două tobe mari mici viori suave
imagini eflorescențe
versuri lungi și continue
un vers stă singur
lăsat într-un text mai lung
unul foarte scurt și plasat vaporos
fără rupere de ritm semnalizează
îndeamnă la o lectură mai rapidă
forma corespunde conținutului
citirea stroboscopică e scăpărare
textul continuu aleargă în versuri lungi
poemul prinde contur pe hârtie ritm
conținut dramaturgie ceva este expus
e provocat răsucit încheiat
început mijloc sfârșit

(3)
introducere
poemul începe imaginile sunt expuse
sunt stabilite locul atmosfera
apar complicații
se ivesc obstacole, nuanțări,
problematizări disonanțe perturbatoare
o dezvoltare a introducerii
sau închidere un echilibru sau
o deschidere spre o direcție neașteptată
există întotdeauna contraexemple
teză antiteză sinteză
poezia se extinde
elaborează liber în mare măsură
posedă deplina libertate
ca principalul său mod
de evoluție

(4)
poemul personifică ceva
cititorul este coautorul lui
unu și cu unu fac trei
sunt expuse fenomene disparate
cal velier ordine lumea înconjurătoare
cal velier vehicule înspre poem
concretul e materia esențială a poemului
formă sonoritate ritm imagine
intenția clară a poetului e vag deschisă
cititorul este coautor
interpretând cititorul creează conținut
pliază pe versuri propriul material de viață
poemul devine personal, tentant
gând deslușit exprimat concret
sau deschis interpretării

(5)
raportează-te la poezie la
diferite genuri de poezie

bilden är central
se upp för slitna bilder
var försiktig och vaksam
undvik urvattnade ord
bilder som blivit klichéer
som använts gång på gång på gång
enkla raka utsagor
jag har ångest jag är olyckligt kär
jag är så oerhört lycklig
hitta nya intressanta bilder
som betecknar samma fenomen
var överraskande, oväntad
gestalta genom bildspråk
genom språkklang skapas stark dikt
regler kan brytas så länge man vet
att reglerna bryts och är medveten om
varför man väljer att bryta mot reglerna
man väljer att bryta mot reglerna
tung vokabulär tungt vägande ord
skymning mörker rädsla skuggor
månljus kärlek fåglar
använd inte ord om
det inte är helt nödvändigt
var ordmedveten om de val du gör
i ditt skrivarbete
använd vissa ord och formuleringar
av en särskild anledning
texten blir starkare när man tonar ner
texten levandegörs
gestaltar något i läsarens inre
skapar engagemang hos läsaren
drar sina egna slutsatser
känner känslorna visualiserar
framkallar bilder
frammanar det dramatiska
fyller i de luckor som finns
eller öppnar dörrar

(6)
den mörka skuggan föll över dörren och
överlät resten åt läsaren
textens premisser och förutsättningar
har inga givna regler eller mallar
hur dikten låter
genklang klang rytm och ljud
hur språket fungerar
språkljud arbetar på olika sätt
bryt upp, bryt upp
spr å k e t
för att se vad som händer
det tydligt innehållsmässiga energi
vad dikten säger vad säger dikten
vilka bilder som dikten skriver fram
dikter skrivs fram språkljud arbetar
vad händer berättande poesi
experimenterande berättande
hur dikten ser ut hur ser dikten ut
hur dikten låter hur låter dikten
hur språket fungerar fungerar språket
att fästa vikt vid berättande
drag och bilder som skrivs fram
ur olika sorters poesi
det finns formande blandmassor
det finns en massa blandformer
kompendium

o scenă o stare de spirit
imaginea e centrală
atenție la figuri uzate
atenție și circumspecție
evită cuvintele roase
imaginile-clișeu
întrebuințate iar și iar și iar
enunțuri simple directe
sunt angoasat, nefericit în dragoste
sunt grozav de fericit
caută imagini noi interesante
care exprimă același fenomen
fii surprinzător, neașteptat
întrupează prin imagini
forța poemului se iscă din sonul limbajului
regulile pot fi încălcate atâta timp cât știi
că ai încălcat regulile și în plus mai știi
de ce ai ales să nu te sinchisești de ele
să te abați de la toate acele reguli
vocabular greoi cuvinte grele
amurg întuneric frică umbre
păsări dragoste lumina lunii
evită aceste cuvinte dacă
nu sunt cu adevărat necesare
conștientizează alegerile pe care le faci
în procesul scrierii
folosește anumite cuvinte și expresii
cu un scop anume
textul surdinizat e mai puternic
trăiește mai intens
trezește ceva anume în cititor
trezește participare din partea lui
va trage propriile sale concluzii
simte emoțiile le vizualizează
stârnește imagini
provoacă dramatismul
umple goluri existente
sau deschide uși

(6)
umbra întunecată se prelungește peste ușă
lăsând cititorului restul
premisele textului și condiționările lui
nu au reguli prestabilite nici tipare
despre cum sună poemul
sunet ritm rezonanță și ecou
despre cum operează limbajul
sunetele lui operează în mod diferit
dezarticulează dezarticulează
lim ba jul
să vezi ce se întâmplă
cu conținutul distinct al energiei
ce zice poemul poemul ce zice
ce fel de imagini elaborează poemul
poeme se-ncheagă sunete operează
ce pățește poezia narativă
mod experimental de a povesti
cum arată poemul poemul cum arată
cum sună poemul poemul cum sună
cum operează limba limba cum operează
acordă atenția cuvenită narării
note și figuri care se autogenerează
poezii de genuri diverse
atâtea amestecuri formative
atâtea amestecuri de forme
compendiu

Universalia

HEMINGWAY ȘI MAMA de Sherzod Artikov
Traducere din limba engleză
de Florentina Loredana Dalian

Sherzod Artikov s-a născut în anul 1985 în orașul Marghilan din Uzbekistan. A absolvit Institutul Politehnic din Fergana. Scrie povestiri și eseuri, dar și poezii. Prima sa carte, *Simfonia toamnei*, a apărut în 2020. A publicat în reviste din țara natală, din Rusia și Ucraina („Camerton", „Topos", „Autograph"), în reviste literare și site-uri din Kazahstan, SUA, Serbia, Muntenegru, Turcia, Bangladesh, Pakistan, Egipt, Slovenia, Germania, Grecia, China, Peru, Arabia Saudită, Mexic, Argentina, Spania, Italia, Bolivia, Costa Rica, România, India, Polonia, Guatemala, Israel, Belgia, Indonezia, Irak, Iordania, Siria, Liban, Albania, Columbia și Nicaragua. Este unul dintre câștigătorii Concursului Național Literar. În limba română i-au fost publicate povestirile *Cartea de Márquez și Nostalgie* (revista „Leviathan", anul IV, nr. 2 [11], 2021 și nr. 2 [15], aprilie–iunie 2022), *Ziua primăverii* și *Pe urma unui vis* (revista „Regal literar"), *Poveste din Berlin* (revista „Neuma, nr. 11-12/2021), toate în traducerea din limba engleză realizată de Florentina Loredana Dalian.

În 2022 a apărut volumul *Sonata de Rahmaninov*, traduceri de Florentina Loredana Dalian și Florentin Streche, Oravița, Clubul MittelEuropa.

Florentina Loredana Dalian

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Duminică am dormit neîntors. În celelalte zile n-am prea putut să mă odihnesc. Gândul de a nu întârzia la serviciu mă împiedica să dorm. Pe de altă parte, nu am putut lua micul dejun. Mă grăbeam spre biroul meu din centru, cu o geantă în mână, sorbind o cană de cafea cu lapte și agățându-mi o cravată la gât. Duminicile puteam să respir în voie, lenevind în pat și luând micul dejun în tăcere, cu familia.

La fel s-a întâmplat și în weekendul acesta. Când m-am trezit, nu m-am dat jos imediat din pat. M-am întins pe canapea și am privit pe fereastră, rezemat de o pernă pufoasă. Afară, frunzele galbene ale copacilor rugineau în briza răcoroasă de toamnă și se auzea ciripitul plăcut al păsărilor care aplaudau toamna.

Nozima, soția mea, ieșise deja în curte. Am înțeles că, din cine știe ce motive, nu dormise toată noaptea. Se foise de pe o parte pe alta, de parcă n-ar fi încăput în îmbrățișarea mea. Când m-am apropiat de fereastră cu gândul acesta în minte, am văzut-o. Cu burta ei mare, de-abia mătura curtea.

Privind-o, mi-am amintit întâmplările de ieri care aveau legătură cu cartea lui Hemingway. Când m-am întors de la muncă, mama nu era în camera ei (când vin de la lucru, obișnuiesc să trec pe la ea mai întâi). Luminile erau aprinse, iar ușa întredeschisă. N-am găsit-o și nu prea știam ce să fac. Între timp, mi-a venit ideea să merg în dormitorul ei și să bat la ușă. Am bătut. Nu mi-a răspuns nimeni. După o vreme, am auzit pași venind dinspre curte.

– Mama este în bibliotecă, mi-a spus Nozima, dând din cap.

Când am intrat în bibliotecă, mama stătea acolo, purtând ochelari cu rame maro și citind de zor, așezată pe un scaun de lângă birou. Văzându-mă, mi-a arătat cartea pe care o ținea în mâini.

– Hemingway!, zise cu mândrie.

Cartea era un roman, *Adio, arme* de Hemingway.

– În regulă, am zis, zâmbind și m-am așezat pe un scaun.

Mama și-a ridicat ochii din carte și m-a întrebat cum eram și ce făcusem la muncă. Uitându-se la mine, a spus că sunt obosit. Era acum obiceiul ei constant.

– Am citit recent o carte de acest autor, îmi zise, luând din nou cartea în mâini. E despre un bătrân care s-a dus pe mare să pescuiască. Mi-a plăcut.

S-a străduit să-și amintească: *Bătrânul și marea* și, când a făcut-o, chipul ei frumos s-a luminat brusc.

– Se numește *Bătrânul și marea*. Ai citit-o, nu-i așa?

– Desigur, am zis, frecându-mi ochii obosiți și zâmbind din nou. Când povestea aia tot continua, îmi venea să-l împing pe moșul ăla în mare.

– N-ar trebui să glumești despre cărți ca aceasta, zise mama, privindu-mă mustrător prin lentile.

În acel moment, Nozima a intrat în cameră.

– Am pus masa. Nu vrei să mănânci până nu se răcește?, m-a întrebat.

De câte ori veneam târziu de la serviciu, luam masa singur. La fel și de data aceasta.

– Adu-o aici!, zise mama, încruntată, răspunzând în locul meu. Și mișcă-te mai cu viață, soțului tău îi e foame!

– Nu face asta, mamă!, i-am zis, după ce Nozima a ieșit. O tot certi de când a rămas însărcinată. Uită-te la ea, de-abia se mai mișcă!

– Habar n-ai!, zise, scoțându-și ochelarii. Din clipa în care a rămas însărcinată, „doctoranda" ta (mama îi zicea mereu astfel Nozimei, când nu era de față) se mișcă tot mai încet.

– E însărcinată, i-am răspuns, dându-i un motiv să se calmeze. De asta are dificultăți cu lucrul în casă.

Mama s-a holbat la mine, de parcă n-ar fi înțeles.

– la nu-i mai ține partea! Eu eram mult mai ageră când te căram în pântece.

Nozima a intrat, a luat cărțile stivuite de pe masă, a pus pe ea o față de masă de culoarea fildeșului și a adus mâncare din bucătărie într-un castron, pâine, dar și ceai fierbinte într-un ceainic. Mama a ignorat-o și a continuat să citească cartea de unde rămăsese.

– Mă interesează mult cartea asta, a zis, scuturându-și capul.

Ajunsese la jumătatea cărții. Am luat masa în tăcere. Mastava [1] a fost delicioasă. Am mâncat cu plăcere, aruncând priviri la copertele colorate. În timp ce-mi sorbeam ceaiul negru, mama s-a ridicat.

– Să-i zici nevesti-ti dacă ai nevoie de ceva!, spuse, ducându-și cartea sub braț. Nu mă minunez de „doctoranda" ta deloc. Nici nu stă lângă tine când vii acasă. Eu stăteam în fața tatălui tău când se întorcea de la muncă. Mă uitam la el, întrebându-mă dacă mai vrea ceva, oferindu-i ceea ce își dorea.

– Nozima nu are încă experiență, am zis, rămânând cu lingura în aer, în timp ce mâncam mastava.

– Ești prea indulgent. Zâmbești la toate prostiile ei.

Mama a plecat îmbufnată. Până s-a întors Nozima, deja terminasem de mâncat. Meditând, am tot băut ceai.

– Cum stai cu sănătatea?, am întrebat-o, îndreptându-mi atenția către ea. Stătea lângă mine și a început să debaraseze masa.

– Tolerabil, mulțumesc! Însă pot face față cu greu la treburile casei.

Pe măsură ce copilul a crescut, a început să-i preseze ficatul. Mi-a spus doctorul care o diagnosticase, așa că mă îngrijoram în privința ei. Obosea repede la treburile fizice, avea dificultăți la respirație, iar la un moment dat fătul s-a zvârcolit, afectându-i partea dreaptă.

– Ar fi bine să te odihnești mai mult, am zis îmbrățișând-o.

– Va trece, dacă mai suport două luni, mi-a răspuns.

– Nu fi supărată pe mama!

Și-a plecat capul.

– M-am obișnuit.

– Pentru un timp poate mai amâni dizertația!

– Trebuie s-o scriu…

*

…Mi-am luat micul dejun puțin cam târziu. În camera de servit masa, mama citea cartea lui Hemingway, ca și ieri. Dintr-un motiv anume, de data aceasta, citea iar lacrimile îi curgeau pe față, pe sub ochelari. Asta m-a deranjat. M-am îngrijorat fiindcă era posibil să i se fi întâmplat ceva.

– Biata Catherine!, zise. (Nu prea-mi dădeam seama dacă vorbea cu mine sau nu). Biata Catherine! A murit, biata fată! Fata mea a murit. A născut un copil și a pierit.

La început m-am întrebat ce tot zicea mama. Mi-am dat seama după un timp. Încă era sub impresia romanului lui Hemingway. Din vorbele ei reieșea clar că se apropia de finalul cărții.

– Războiul a distrus-o, a continuat văicăreala. Lipsa de grijă, neglijența i-au ruinat viața.

În loc să-și șteargă lacrimile, plângea uitându-se la cartea pe care o ținea în mână. În curând s-a calmat și a început să mângâie cartea. Imediat și-a șters lacrimile, s-a îndreptat și a luat o bucată de pâine în gură.

– Nevastă-ta nici măcar nu aduce ceaiul cald la timp!, zise, mestecând pâine și uitându-se la mine.

Mi-am amintit că Nozima făcuse focul la kumgon [2], să fiarbă apa, atunci când ajung acasă.

[1] **Mastava**, supă cu orez și carne.

[2] **Kumgon** (qumg'on în limba uzbecă), ibric folosit în trecut pentru a fierbe apa.

– Mamă, am zis, punând o mână pe masă și adresându-mă patetic. Ce ne-am face dacă Nozima ar muri precum Catherine?

Mama s-a oprit din mestecat și a pălit.

– Ce vrei să spui cu asta? Doamne ferește!

– Să luăm în calcul faptul că Nozima e însărcinată, ca și Catherine.

– Evenimentele din carte s-au petrecut în timpul războiului, a protestat. De asta n-a avut nimeni grijă de biata fată.

M-am ridicat și m-am apropiat de fereastră, fără să-mi pese de finalul replicii ei. În fața uchog [3]-ului, Nozima încă aștepta în frigul de afară ca apa să fiarbă în kumgon.

– Pe măsură ce copilul crește, îi strivește ficatul, am zis, întorcându-mă spre mama și luându-mi o mină gravă. Asta a zis doctorul. Trebuie să facă mai puțină treabă și să se odihnească mai mult.

Când mama a aflat de starea reală a nurorii sale, și-a mușcat buza și a tăcut. N-a mai zis o vorbă și n-a mai întrebat nimic.

– Acum nu e război, am continuat. Așadar, îi putem oferi puțină grijă și afecțiune.

Când Nozima a adus ceaiul, mama încă tăcea, fața îi era schimbată, se simțea rău iar cartea din mâna ei se afla pe marginea mesei. Când a văzut-o pe Nozima intrând în cameră cu un ceainic și un oftat, brusc și-a ridicat capul și a privit-o cu inima grea. I-am citit în ochi părerea de rău. S-a uitat la mine și mi-a șoptit:

– Ai dreptate, acum nu-i război.

Traducere din uzbecă în engleză: Sitora Shomurodova

”Când am intrat în bibliotecă,
mama stătea acolo,
purtând ochelari
cu rame maro
și citind de zor, așezată pe
un scaun de lângă birou.
Văzându-mă, mi-a arătat
cartea pe care o ținea în mâini.
– Hemingway!, zise cu
mândrie.”

[3] **Uchag** (o'choq în limba uzbecă, очаг), un cuptor portabil pentru ceaun.

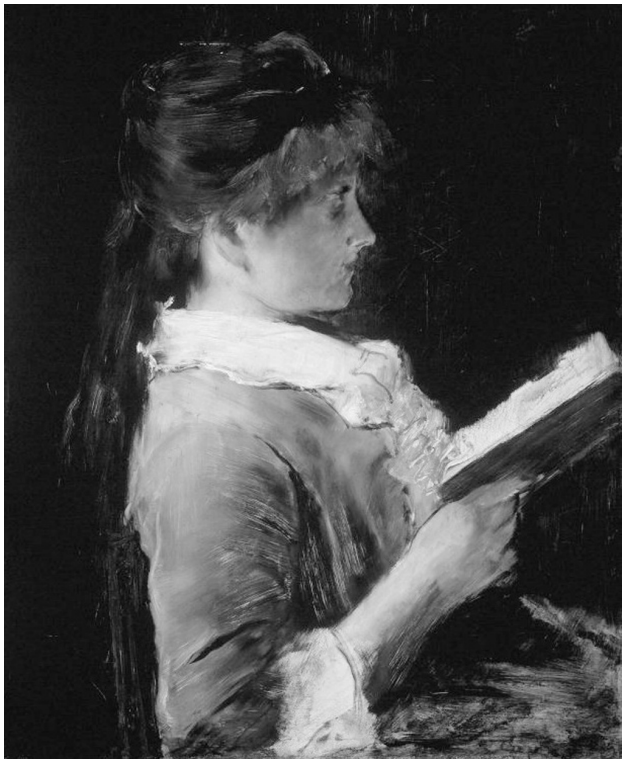

Mihály Munkácsy (1844–1900), *Studiu pentru „Paradisul pierdut”*, 1899

Studiu

N. V. GOGOL – SUFLETUL UCRAINEAN ÎN MANTAUA LIMBII RUSE (1)

Ana Dobre

Critic și istoric literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Sufletul unui popor se află în literatura lui care transfigurează nu doar întâmplări, situații, fapte, ci înseși infinitezimalele acestui suflet. Acest fapt determină, ca în cazul lui Mihai Eminescu, la noi, identificarea scriitorului cu sufletul/spiritualitatea poporului său, fiind, apoi, *ipso facto*, delegat să-l reprezinte în universalitate.

Cât din sufletul rus se află în literatura lui **Nikolai Vasilievici Gogol** (20 martie 1809–21 februarie 1852), „cel mai mare scriitor satiric din toate timpurile", cum îl consideră Ion Cristoiu, scriitor născut în Ucraina, cu origini românești, spune Mihai Cimpoi, dar care a ales ca limbă de exprimare artistică limba rusă?

Mai actuală ca niciodată, astăzi, în condițiile conflictului militar din Ucraina, tema aceasta a apartenenței unui scriitor la un spațiu matrice, cultural și spiritual, un cronotop, căci locul este asociat unui timp, deopotrivă istoric și biografic, pe care-l populează cu ideile, cu personajele, cu aspirațiile și idealurile sale, făcându-l *lumea* sa, se oferă meditației ca reflecție asupra destinului omului în istorie, în raportul complex cu propria istorie și cu istoria națiunii pe care o reprezintă.

Limba pe care un scriitor o adoptă pentru a se exprima literar și estetic îi definește apartenența la un areal cultural. Eugen Ionescu, de exemplu, aparține literaturii române prin ceea ce a scris în limba română și literaturii franceze prin ce a scris în limba franceză. La fel, Mircea Eliade, cu precizarea că, scriind literatura în limba română, aceasta aparține spațiului cultural românesc, iar opera științifică, scrisă în franceză și engleză, universalității. Cu Franz Kafka lucrurile sunt mai complexe, limba germană în care și-a scris opera fiind o alegere impusă de împrejurările istorice. Sau, poate, limba în care un scriitor își scrie opera nici nu este atât de importantă, importantă fiind cantitatea de viață, de sentiment și gând omenesc, pe care o cuprinde universul unei creații. N. V. Gogol adoptă limba rusă, pigmentând opera, semn simbolic al apartenenței sufletești, cu expresii și cuvinte în limba ucraineană.

Opera unui scriitor este modul lui de a dialoga cu eternitatea. Dacă ne întrebăm, ca M. Bahtin, în relație cu universalitatea unei opere, ce receptează un cititor – opera ca atare, *intranzitivă* în raport cu ea însăși, sau realitatea la care se referă (realitate pe care Ion Cristoiu, într-o interpretare accentuat politică și conjuncturală, o asocia Rusiei țariste din vremea iobăgiei, un univers valabil, însă, pentru „Rusia tuturor timpurilor", inclusiv al „Rusiei în varianta sovietică"), realitate pe care o semnifică, „în subtilă parodie", sau, cum o făcea Lucian Raicu în *Gogol sau fantasticul banalității* (1974), *realitatea artistică a scriitorului*, în cazul nostru, Gogol, realitate ca sumă a reprezentărilor subiective, a credințelor, așteptărilor, aspirațiilor lui, trebuie spus că, de regulă, este receptată realitatea proprie în universul căreia este adusă realitatea fictivă a operei, întrucât singura realitate care poate fi opusă artei este realitatea în care „ceva bun sau ceva adevărat poate fi opus frumosului". Receptarea, ca și interpretarea, nu poate fi decât estetică, întrucât autorul însuși, în creația sa, apare ca „cel dintâi artist" și, de aceea, „trebuie să ocupe nemijlocit o poziție estetică față de realitatea extraestetică a cunoașterii și faptei". Astfel, nu modernitatea unei opere contează, cât *actualitatea* ei, capacitatea ei de a spune astăzi mai mult sau mai puțin ca ieri, deoarece atât realitatea social-politică, cât și realitatea estetică sunt altele decât realitatea la care se raportează și pe care o reprezintă Gogol. Ceea ce vede un cititor astăzi în opera lui Gogol reprezintă modul în care, pornind de la universul lui epic, își reprezintă el realitatea lumii în care trăiește căutând similitudini, coincidențe cu realitatea

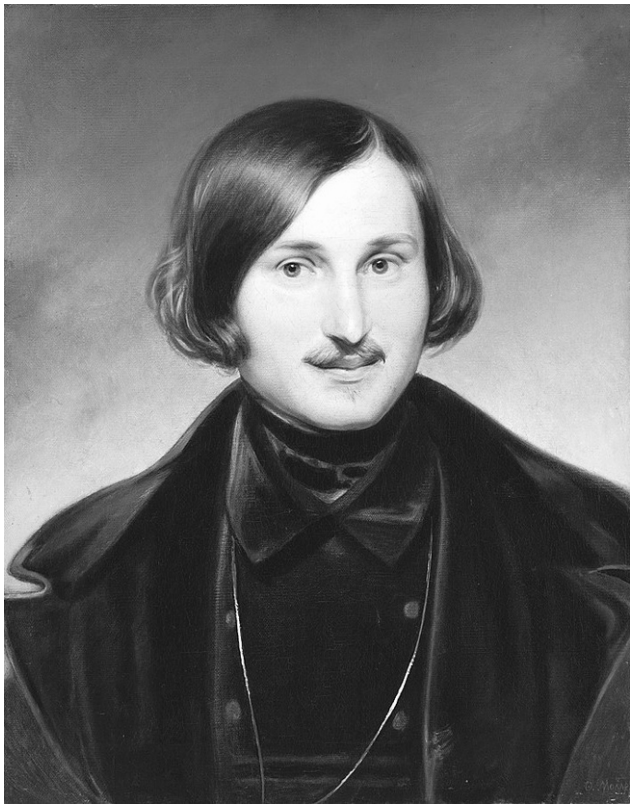

Fyodor Antonovich Moller, *N. V. Gogol*, anii 1840

lumii lui Gogol, conștientizând că nimic nu se schimbă în profunzime, că oamenii rămân aceiași, doar structurile se schimbă dând aparența unui progres.

În *Bicentenar Gogol*, Costin Tuchilă observa că Gogol împinge satira la limita caricaturalului, are observația amănuntului din care scoate „imagini grotești, terifiante", în spiritul familiar al modernilor, aducând grotescul până la limita absurdului. Tipologia, deși reunește caractere asemănătoare – „funcționari imperiali, orgolioși, vicioși, cu înclinații spre parvenitism, în stare să calce pe cadavre pentru a ajunge la țelul propus", tot felul de oameni superficiali, disimulați, fățarnici pentru care cuvântul dat nu are valoare, căci *promettre c'est noble, tenir c'est bourgeois*, beneficiază de atitudinea obiectiv-binevoitoare a autorului, care privește spectacolul lumii cu detașarea unui demiurg ludic și îngăduitor.

Epuizând fantezia, în descrierea banalului pe care-l experimentează, Gogol căuta, *din nou*, subliniază Lucian Raicu în *Gogol sau fantasticul banalității*, realitatea, o realitate care „să ia ochii", marcată de *intensitate*, de *meschin*, „ceea ce e meschin devenind supratema operei sale", *banalitate*, la care adaugă *ambiguitatea* trăirii intense, *mirarea* artistică în fața luxuriei aspectelor/asociațiilor pe care le provoacă, inexistentul, inconsistența, respectabilitatea. Gogol reinventează conținutul fantasticului, asociindu-l banalității, sub care, în „ceea ce e lipsit de contur", se află, în variante multiplicate la infinit, „plictiseală, inerție, falsitate, torpoare, goliciune, nonsens, inexistență, minciună", așadar, absurdul. Gogol a avut „viziunea unui gol colosal", care înghițea totul, binele și răul.

În *definiția cea mai adevărată a omului*, care se poate desprinde din opera sa, imens repertoar al formelor de existență, se relevă posibilitatea, ce ține de *fantasticul banalității*, ca „omul să nu fie altceva decât aparența sa", un exemplu putând fi *nasul*, adică, simbolic, respectabilitatea, „senzația foarte incertă", „de a fi ceva, de a însemna ceva în această lume".

Analizând *arta cuvântului și cultura populară a râsului*, Mihail Bahtin, în *Probleme de literatură și estetică*, îl apropia de Fr. Rabelais și puncta linia directoare necesară pentru clarificarea fondului creației. Ca și în cazul lui Rabelais, creația lui Gogol trebuie înțeleasă în „fluxul culturii populare, care, întotdeauna, în toate etapele evoluției sale, s-a aflat în opoziție cu cultura oficială, elaborându-și un punct de vedere propriu asupra lumii și forme speciale pentru reflectarea ei artistică". Dominanta creației o constituie *râsul popular*, reflex și efect al „culturii populare a râsului". În alt registru de interpretare, Lucian Raicu evidențiază la personajele lui Gogol „o neliniște a schimbării", „un avânt al plecării", „o atracție misterioasă pentru spațiul repede parcurs, pentru zbor, pentru «depărtări»". Cicikov „colindă spații imense", Hlestakov „o «pornește nu se știe unde», Taras Bulba pleacă și el, nu poate sta locului; Gogol însuși e cuprins de „elanul pornirii din loc" – a imaginației și scrisului.

În *Serile în cătunul de lângă Dikanka*, Gogol surprinde, în viziune carnavalescă, asemenea lui I. L. Caragiale, sufletul ucrainean în ipostaza sărbătorească a unui râs sănătos, vitalist. Realul se asociază cu fantasticul, întâmplările povestite în realismul lor sunt integrate, orizontal, unui cronotop epic ce răsfrânge un timp și un spațiu doar al naratorului – cronotopul poveștii. Povestirile au cursivitate, farmec colocvial, seamănă întrucâtva, cu *Hanu Ancuței* al lui Mihail Sadoveanu, unde plăcerea de a povesti trece înaintea conținutului poveștii ca atare, încât nu ceea ce se povestește are importanță, ci *cum* se povestește, cum e organizat ceremonialul nărării. Râsul sănătos, rabelaisian, fantasticul miraculos, de basm sunt ingredientele realismului lui Gogol în formula în care M. Bahtin o considera semnificativă pentru realismul grotesc.

Serile în cătunul de lângă Dikanka, despre care D. Bîkov spunea că, „deși scris în limba rusă, păstrează melodia vorbirii ucrainene", fiind „principala carte a literaturii din Ucraina", cu atmosfera lor îmbibată de aerul petrecerilor și sărbătorilor populare, cu explozia de vitalitate și veselie, a căror creativitate amprentează faptul de viață și-l marchează etic, etnic și estetic, relevă autenticitatea râsului – *râsul gogolian* fiind „râ-

sul autentic al petrecerilor populare", un râs care lasă loc, ca în poveștile lui Ion Creangă, unui comic stenic, bonom, apreciind, la modul clasic, râsul ca modalitate de viață, ca posibilitate de a exorciza și de a depăși, astfel, un rău moral. Tematica sărbătorii și atmosfera sărbătorească, subliniază M. Bahtin, determină subiectul, imaginile și tonul povestirilor, fac, prin vervă narativă, „imposibilul posibil", eliberează „voioasele viziuni carnavalești ale infernului", se amuză de travestiri și mistificări, un întreg arsenal al faptelor de viață banală, cotidiană, din care exultă pofta de viață și care exaltă valorile acesteia.

V. G. Bielinski și, pe urmele lui, Mihail Bahtin, distingea între două feluri de comic: mai întâi, „calambur, șaradă, triolet, madrigal", apoi „sarcasm, fiere, otravă" și includea, spre deosebire de Bahtin, care-l apropia de umorul tonic rabelaisian, în cea de-a doua categorie, conferindu-i o latură tragică, deoarece, ca în cazul lui I. L. Caragiale sau A.P. Cehov, nuvelele sunt „comice când le citești și triste după ce le-ai citit". Așadar, un comic de nuanță tragică, *Mantaua* fiind, din acest punct de vedere, exemplară și inaugurând un gen.

Privirea realistă, obiectivă învăluie oamenii și faptele de viață într-un grotesc fără caricatural, fără satiră, explicabil, în stilul lui Fr. Rabelais sau Ion Creangă, prin îngroșarea trăsăturilor, ce provine din viziunea carnavalescă asupra lumii, lume văzută ca spectacol etern al manifestărilor umanului. Oralității i se alătură livrescul, ceea ce face ca anumite secvențe, precum *râsul recreativ, liber* al seminaristului Homa Brut să evoce râsul tonic al sărbătorilor populare, pe care M. Bahtin îl asociază, „ecou îndepărtat", în *Vii* și *Taras Bulba*, *râsului pascal, occidental*.

Rabelaisianismul lui Gogol se relevă în *Taras Bulba* prin imaginile „vitejiei vesele", prin „hiperbole ale unor bătălii sângeroase" și cele ale unor ospețe pantagruelice. În modul de viață al cazacilor zaporojeni, M. Bahtin identifica „elemente pregnante ale utopismului sărbătorilor populare", „un fel de saturnalii ucrainene".

Dramatismul unor situații – atitudinea personajelor față de țară, confruntarea pe câmpul de luptă, confruntare fără ideal, motivată doar de orgoliu și rapt, rămân în afara râsului gogolian și acced spre un tragic existențial, cu apogeul în uciderea fiului Andrii care pusese iubirea pentru o femeie, o poloneză, mai presus de țară, fiind ucis ca un trădător. Motivul shakespearean din *Romeo și Julieta*, al dușmăniei care sufocă iubirea, este reinterpretat și resemantizat în univers epic ucrainean.

Luptele cu polonezii nu au o motivație patriotică, sunt limitate la neînțelegerile ce provin din disputarea unor bunuri, din credințe diferite – ortodoxism unii, catolicism, ceilalți. Viziunea scriitorului nu este a unui istoric, criticismul lui, atât

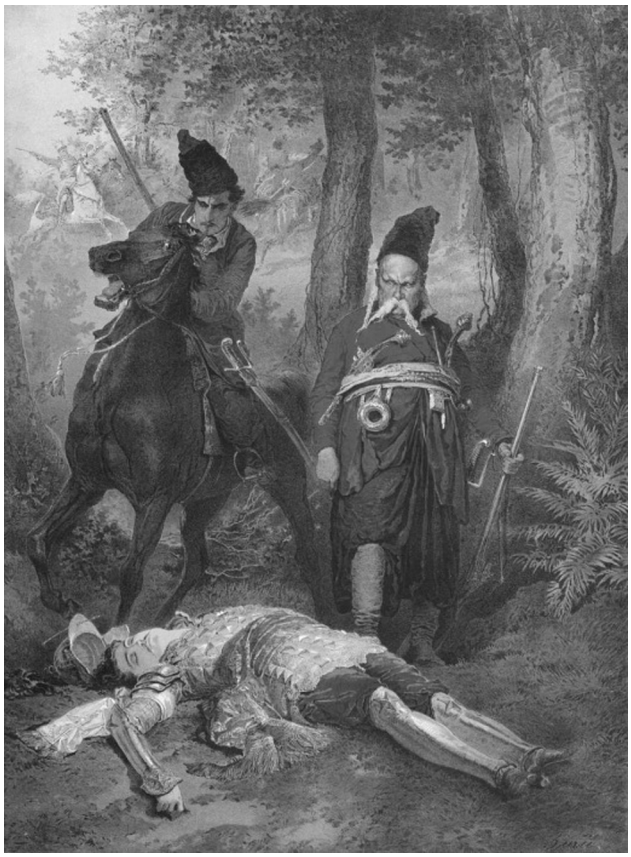

Mihály Zichy (1827–1906), *Taras Bulba*

cât este sugerat, apare ca efect al acuității observației sociale și umane. Ca și în *Cazacii* lui L. N. Tolstoi, în *Taras Bulba*, din unghiul unui narator subiectiv și empatic, se relevă eroismul ucrainean, exaltând un mod de viață primitiv, frust, aproape de natură și de natura umană. Mai mult decât sufletul slav, cu nebuloasele lui iraționale, evidente la Tolstoi sau Dostoievski, la Gogol se relevă sufletul simplu al omului simplu, fără mari confruntări de conștiință. Și, totuși, durerea tatălui care se vede obligat, în virtutea înaltelor comandamente morale ale iubirii de țară, să-și ucidă fiul are universalitatea durerii ce provine din faptul autentic de viață.

Taras Bulba relevă o ideologie conform căreia statul rus se susține pe trei principii: autocrație, ortodoxism și specific național. Conflictul dintre tată și fiu (Andrii) este un conflict psihologic și etic, motivat, dincolo de psihologia iubirii paterne, de o ideologie care le nutrește viața și idealul. Pentru Andrii, patria este femeia iubită: „Patria mea ești tu!"; pentru Taras, personaj exponențial, patria echivalează credința în Dumnezeu cu credința în Rusia, apărarea uneia însemnând, implicit, apărarea celeilalte. Chiar dacă tema povestitorului este alta și opiniile scriitorului nu coincid cu cele ale personajului, care are propria coerență și logică în conformitate cu destinul lui literar, condiționările intrinseci ale operei susțin și relevă un

mesaj ce supraviețuiește intenției naratorului, independent de el, și se transmite odată cu scena arderii pe rug a lui Taras Bulba, în replica vizionară: „Cu bine, fraților! le strigă el de sus. Să vă aduceți aminte de mine și chiar în primăvara viitoare să veniți din nou aici și să trageți un chef pe cinste! Ei, i-ați prins, leși afurisiți? Credeți că e pe lumea asta vreun lucru de care să se teamă cazacul? Stați voi, stați, că va veni o vreme și-o să aflați voi atunci ce înseamnă credința rusească cea ortodoxă! Căci de pe-acum popoarele mai îndepărtate și mai apropiate simt că pământul rusesc își va ridica un țar al lui și nu va fi pe lume putere care să nu i se supună!…" Interogația retorică: „Iar în vremea aceasta focul se înălța de pe rug, cuprindea picioarele lui Bulba și învăluia copacul… Dar se găsesc oare pe lumea aceasta ruguri, chinuri și puteri în stare să biruie puterea rusească?" conține în chiar acest retorism răspunsul referitor la invincibilitatea oricărui popor ale cărui acțiuni au motivația unui ideal.

Dincolo de orice ideologie sau motivație etnică sau politică, viața unui om are propria valoare, prin aceea că este unică și irepetabilă. Cum accentua G. Călinescu vorbind despre Tolstoi, realitatea poate fi „diformă, disproporționată, singulară", geniul, însă, are puterea de a privi în față „particularul gravid de universalitate", acolo unde omul comun vede doar „abstracții". Ceea ce ar putea fi doar ucrainean sau rusesc, într-o interpretare limitativă, devine, în generalitatea viziunii, având în vedere dubla valoare a lucrurilor, după cum pot fi considerate din unghi obiectiv sau subiectiv, un fapt de viață universal, prin care toți oamenii se înrudesc sufletește, uniți prin același mod de a reacționa în fața durerii. Tragicul are valoare atemporală, universală.

Mai aproape de sufletul ucrainean pare povestirea *Moșieri de altădată*, în timp ce *Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici* ar putea fi citită, în dimensiunea relației metaforei, de la particular la general, ca parabolă a relațiilor umane și/sau a relațiilor dintre țări/popoare. Liniaritatea poveștilor, al căror sens se relevă exclusiv prin înșiruirea de fapte, e depășită acum.

Moșieri de altădată este mai mult un poem, în tonul idilic al epicului eminescian din *La curtea cuconului Vasile Creangă*, în care paseismul difuz șterge asperitățile unui prezent resimțit prin agresivitatea intruziunii.

În *Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici*, parabolă a deteriorării relațiilor interumane, simbolul își face loc în alegoria poveștii care epicizează ideea potrivit căreia orice relație se deteriorează atunci când doi oameni fie își doresc același lucru, fie doresc să obțină ceea ce are/deține celălalt; și, când nu există nici un fel de cedare nici din partea celui care deține, nici din partea celui care și-l dorește, fiecare ținând la obiect cu intensitatea dorinței celuilalt, intervine ruptura.

Ivan Nikiforovici are o frumoasă pușcă, decorativă și inutilă, căci nu o folosește, iar Ivan Ivanovici râvnește la ea. Gradarea disputei urmărește simbolismul picăturii care umple paharul. Un cuvânt, aparent inofensiv, folosit adesea între ei, afectiv și amical, *gânsac*, spus de Ivan Nikiforovici la adresa lui Ivan Ivanovici, este acum, în momente de tensiune, un pretext suficient ca să răstoarne paharul, să pecetluiască o prietenie și să o transforme în dușmănie pe viață și pe moarte.

De la particular la general nu e decât un pas pe care imaginația interpretativă îl face cu ușurință. Tot la fel stau lucrurile în cazul comunităților mari – orașe sau țări, ale căror relații pot intra în stare de urgență și chiar de război când una își dorește *pușca*, resursele celeilalte.

Înainte de Nietzsche, ideea că relațiile dintre oameni sunt relații de putere, prin care fiecare dorește să se folosească sau să-și însușească puterea celuilalt sau puterea pe care crede că o deține celălalt, este inclusă de Gogol într-o poveste, aparent banală, despre evoluția relației dintre doi foarte buni prieteni care trec granița prieteniei și devin dușmani de moarte.

Privind în ansamblu opera ca un organism perfect articulat în coordonatele intrinseci ce-i asigură coeziunea și coerența, Bielinski vorbea despre *comedia vieții* și constata, în legătură cu *Moșieri de altădată* și *Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici*, ca și în *Revizorul* și *Suflete moarte*: „Ce anume reprezintă aproape fiecare dintre nuvelele lui? O comedie ridicolă care începe cu prostii, continuă cu prostii, se termină în lacrimi și care, în cele din urmă, se cheamă viață."

Cu *Nasul*, *Mantaua*, *Nevski Prospekt*, caracterul simbolic prevalează asupra epicului, denotat ca realist-grotesc, aducând epicul în arealul formulelor epice ale secolului al XX-lea, alături, ca anticipări geniale, de Cehov, Kafka, R. Musil și, chiar, prin *Nasul*, în cel al literaturii absurdului. Prozele par acum

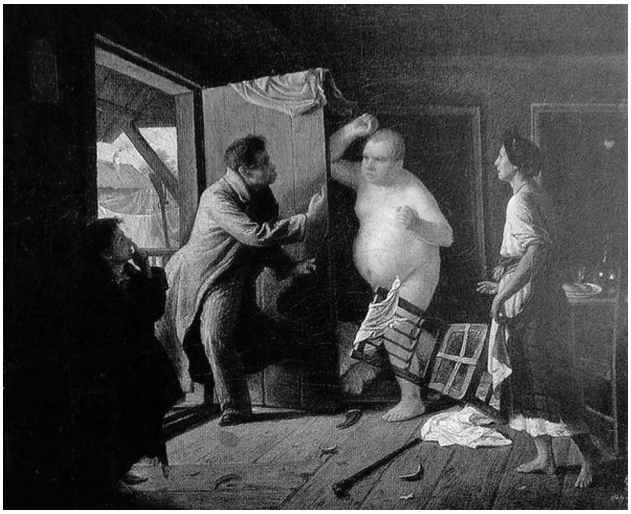

Serghei Gribkov (1822–1893),
Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici, 1864

parabole care ascund sau răsfrâng sensuri, la limita ezotericului cu exotericul, înlănțuirile de fapte spun mai mult decât ceea ce, aparent, receptorul crede că identifică și/sau înțelege. Opera camuflează ceea ce, la prima vedere, pare că relevă. Treptele interpretării duc în străfundurile textului și gândirii simbolice a creatorului. Reminiscență romantică, în prozele sale, alegoria și simbolul se interferează, translate, însă, într-un scenariu realist, căci apar ca rod al incisivei observații sociale asupra unei realități pe care Gogol o caricaturizează prin minimalizare. Povestea își multiplică sensurile, interpretarea se deschide în profunzimile parabolei, în care alegoria și simbolul metamorfozează realismul grotesc într-unul metaforic, dostoievskian și kafkian, *avant la lettre*.

Creativitatea lui Gogol transpare în modul în care metamorfozează raportul romantic dintre *imitație*, înțeleasă ca *mimesis* aristotelian, și *motivație*. Tz. Todorov considera acest raport între imitație și motivație, în cazul romanticilor, ca raport de reciprocitate, de completare între realitate și cuvânt, motivația, care depășea imitația, desemnând, în fapt, conformitatea și/sau inconformitatea cu realitatea. Cum problema imitației înseamnă raport dintre *semne* (imagini) și *univers*, creația apare ca *semn*, prin/în care, prin raportul intern dintre semnificat și semnificant, scriitorul își propune propria reprezentare ca viziune asupra lumii. Sfârșitul imitației marca, în mod creator și original, romantismul, care pleda pentru *motivație*, ideea fiind aceea că „arta nu imită natura", ea, arta, „este natura", „nu îi seamănă, ci face parte din ea".

În raport cu *imitația* naturii, realistul Gogol câștigă prin *motivația imitației*, concentrând faptul real, brut al realului într-un *semn* – simbolul, care să-l transceandă prin puterea de generalizare a particularului. Asemenea lui Kafka, cel care, în *Metamorfoza*, *transforma limbajul figurat* în *limbaj propriu*, figurând în metamorfoza lui Gregor Samsa parazitismul, subiectul fiind o ilustrare a zicerii *a se simți ca un parazit*, Gogol dă valențe figurate limbajului propriu, povestea din *Nasul* putând fi considerată o ilustrare a zicerii populare *a-și lua nasul la purtare*, materializare prin artă a ideii potrivit căreia „a reprezenta sau a spune un lucru înseamnă a-l face să existe".

Vorbind despre alegorie și simbol, Goethe puncta: „Alegoria transformă fenomenul în concept, conceptul în imagine, dar în așa fel încât conceptul rămâne, totuși, mereu conținut în imagine și poate fi cuprins în întregime și avut în ea. Simbolica transformă fenomenele în idee, ideea în imagine în așa fel încât ideea rămâne mereu extrem de activă și inaccesibilă în imagine și, chiar dacă e spusă în toate limbile, ea rămâne indicibilă." În procesul de creație, comentează Tz. Todorov, care-l citează pe Goethe, orice creație urmează și ilustrează traseul particular–general–particular, coroborând cu afirmația: „La început există totdeauna un fenomen concret, apoi un stadiu de abstractizare, pentru a se ajunge în cele din urmă la imagine, și ea concretă", singura prezentă în forma finală a operei. Pentru Gogol, concretul, particularul îl constituie societatea rusească a primei jumătăți a secolului al XIX-lea.

Observația socială, atent critică, reține aspectul de generalitate pe care-l transformă în particularul/particularitatea operei sale. Ca scriitor de geniu, doar el, geniul, cum spune Schelling, „e capabil să reducă contradicțiile", care, fără el, „ar rămâne ireductibile". Scriitorul nu este, însă, un istoric, realitatea pe care o transfigurează în creație este lumea așa cum o *vede* el, iar el reține doar ceea ce poate fi asimilat esteticului, frumuseții creației, acel *Infinit* despre care vorbeau romanticii, *un infinit reprezentat în chip finit* și care constituie însăși Frumusețea, Infinit-creație, în care libertatea absolută a creatorului se întrepătrunde cu necesitatea creației.

Continuare în numărul următor al revistei

„Mai actuală ca niciodată, astăzi, în condițiile conflictului militar din Ucraina, tema aceasta a apartenenței unui scriitor la un spațiu matrice, cultural și spiritual, un cronotop, căci locul este asociat unui timp, deopotrivă istoric și biografic, pe care-l populează cu ideile, cu personajele, cu aspirațiile și idealurile sale, făcându-l lumea sa, se oferă meditației ca reflecție asupra destinului omului în istorie, în raportul complex cu propria istorie și cu istoria națiunii pe care o reprezintă."

Studiu

„LUMILE" ROMANICE ALE LUI VINTILĂ HORIA

Mihaela Albu

Istoric și critic literar, prozatoare, poetă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Introducere

În toate secolele și în orice împrejurare, exilul – în special cel politic – a constituit o „paranteză" a existenței, o realitate care a schimbat dramatic destinul unor oameni. Cu toate acestea, personalități din domeniul culturii sau științei, din cultura universală ori cea românească – de la Dante, până la Thomas Mann ori Mircea Eliade, Vintilă Horia și mulți alții – au încercat să găsească în această experiență dureroasă o cale de depășire și să trăiască în noile spații sub semnul verbului „a face" mai mult decât sub cel al lui „a fi".

România a cunoscut fenomenul exilului politic mai cu deosebire după instalarea puterii sovietice. „Expatrierea scriitorilor este un act voit. Au ieșit, ca să poată continua să fie scriitori. Țara lor a fost cotropită, străinul o stăpânește", scria profesorul N. I. Herescu (apud Mircea Popescu, „Revista scriitorilor români", 1/1962).

Cei care se aflau în Occident în anii '40 sau cei care au reușit să evadeze după aceea au căutat desigur căi de supraviețuire, dar s-au străduit mai ales să-și reia activitatea din țară și să o ducă mai departe. În acest fel, intelectualii români care au trăit în țările libere de comunism au fost și cei care au realizat o continuitate în plan cultural autentic, reînnodând în alt teritoriu firele înfloritoarei perioade interbelice de acasă.

În țările de adopție, exilații își transplantează limba, identitatea, întregul bagaj cultural și creează o altă *„România"*, alcătuită generic din ziare, reviste, cărți românești, din organizații politice și asociații culturale, din edituri și biblioteci ori din cenacluri.

Cu siguranță continuitatea/perseverența scrisului în limba română a însemnat o identificare a autorilor cu ceea ce ei percepeau a fi identitate românească.

În plus, exilul cultural românesc a fost – în parte – și o necesară verigă cu alte culturi, unii scriitori intrând – prin lucrările în alte limbi – și în istoria literar/culturală a unor țări din vest.

Unul dintre aceștia, a cărui operă literară scrisă în exil (în franceză, spaniolă, italiană, dar și română) a fost cunoscută (și recunoscută!) mai întâi în străinătate a fost **Vintilă Horia**. Romane, eseuri, studii, o istorie a literaturii universale, o carte de interviuri cu cele mai reprezentative personalități ale veacului XX, memorii, jurnale, volume de poezie etc., etc. dau, fiecare în parte și toate la un loc, măsura unui scriitor de talie europeană.

1. Opera în limba română

1.1. Poezie

Format la „școala" revistei „Gândirea", desprins apoi și înființând, alături de alți colegi de generație, ei înșiși poeți, revista „Meșterul Manole", Vintilă Horia va publica periodic poezie, neabandonând nici mai târziu, în exil, exprimarea ideii în vers. Iar aici trebuie subliniat faptul că scriitorul multilingv a scris poezie aproape *exclusiv* în limba română – „cu gândul de a nu mă pierde", cum mărturisea pe pagina care deschidea poemele adunate în volumul *Viitor petrecut*, un volum-sinteză a preocupărilor diverse, materializate în concepțiile sale despre știință, istorie, artă și spiritualitate.

Volumele publicate în țară (*Procesiuni*, 1937, *Cetatea cu duhuri*, 1939 și *Cartea omului singur*, 1941) vor fi continuate apoi în exil, într-un alt timbru, într-un alt registru poetic, într-o altă profunzime ideatică cu *A murit un sfânt*, 1952, *Jurnal de copilărie*, 1958 și *Viitor petrecut*, 1976. La acestea trebuie adăugate cele două antologii – una în 1950 – *Antologia poeților români în exil*, publicată la Buenos Aires (prefațată de editor), iar cealaltă în 1956 – *Poesia românească nouă*, publicată la Salamanca.

Debutul editorial s-a petrecut așadar în 1937, *Procesiuni* fiind un volum primit apreciativ de către cronicarii literari ai vremii, aceștia subliniindu-i (premonitoriu) mai cu deosebire totuși talentul de prozator.

Cărți de Vintilă Horia (18/31 decembrie 1915, Segarcea, Dolj, România–4 aprilie 1992, Collado Villalba, Madrid, Spania) la Editura Vremea din București, serie de autor

1.2. Recenzii, cronici literare, eseuri, conferințe

a) În țară

Multe dintre contribuțiile lui Vintilă Horia îndeosebi la revistele „Gândirea" ori „Meșterul Manole" se constituie în articole de prezentare și analiză a unor cărți recent apărute, tânărul cronicar fiind implicat intens în viața literară a timpului, demonstrând judecăți drepte, determinate de o lectură bogată, deopotrivă românească și universală. Cărțile prezentate publicului erau, printre altele, *Viața lui I. L. Caragiale* (de Ș. Cioculescu), romanul *Gorila* (de L. Rebreanu), *Umbra timpului* (Ion Pillat*), Comedia fantasmelor* (Dan Botta), *Arca lui Noe* (de Ionel Teodoreanu) – acestea fiind numai câteva exemple, dar ele pot da o imagine privind larga cuprindere a interesului cronicarului literar – de la poezie la nuvelă, de la teatru la studii critice.

Nu de puține ori judecățile sunt directe, fără concesii – și în sens pozitiv, dar și negativ –, lăudând sau demolând, cu o siguranță de gust fără drept de tăgadă.

Judecăți de valoare, profesiuni de credință, analize ale unor diferite categorii de scrieri contemporane criticului răzbat din aceste articole în care întâlnim din loc în loc și pasaje cu caracter teoretic. Unul dintre acestea este punerea față în față a literaturii realiste – simplă copiere fără valoare artistică – cu literatura fantastică – creație simbolică – , preferința autorului mergând către aceasta din urmă. Exemplul edificator și prilej de răfuială cu adepții realismului este romanul lui Eliade, *Domnișoara Christina.*

Judecățile tânărului critic sunt în general confirmate de timp, altele sunt însă conjunctural subiective și tributare doctrinei gândiriste.

b) În exil

Având și o tradiție personală prin eseurile, cronicile și recenziile literare din „Gândirea" și „Meșterul Manole" îndeosebi, Vintilă Horia se va alătura întregului exil intelectual. *Eseul,* ca orientare estetică și, în egală măsură, ca formă (a unui stil elegant, erudit, filosofic) va constitui unul dintre elementele care vor atesta și susține ideea filiației sale cu fenomenul literar al interbelicului.

Îndepărtarea îi va produce scriitorului o imensă durere, exilul fiind perceput ca un „proces anahoretic, un act de separare", o proiectare, așa cum mărturisea în memoriile sale, „dincolo de familia mea, de țara mea, de bunurile mele materiale și spirituale, de timpul și de spațiul meu dintotdeauna." („Jurnalul literar", nr. 19-24/ 2010). Consecința este însă una de esență valorică, deoarece, așa cum singur conștientiza, „ieșeam din a exista pentru a intra în a fi". Exilul va deveni astfel – pentru Vintilă Horia, ca și pentru alți confrați întru condei – un exil *creator*, transformând trecutul într-un perpetuu prezent interior cu propensiuni spre viitor.

Prima țară în care își va găsi – în exil – adăpost a fost Italia. Acolo, va continua să publice eseuri și critică literară. Emigrând apoi în Argentina, la Universitatea din Buenos Aires va ține cursuri de literatură și civilizație românească. Stabilit o perioadă în Franța și apoi definitiv în Spania, el va continua să publice în limba română în revistele exilului.

2. Opera de expresie franceză

Se cunoaște astăzi că, pentru scriitorul Vintilă Horia, adevărata consacrare pe plan internațional a venit prin filieră lingvistică franceză, odată cu romanul *Dieu est né en exil,* roman care i-a adus Premiul Goncourt și care l-a făcut cunoscut în toată lumea. Ca și Ovidiu, așa cum constata Virgil Ierunca despre poetul latin în viziunea lui V. Horia, exilatul român nu numai că „nu moare de această primă moarte mai stricăcioasă decât cea de pe urmă, dar învață să trăiască altfel, golindu-se pe sine de tot ce este ușoară vremelnicie și pregătindu-se necontenit pentru zare și înnoire." (*Subiect și predicat*, București, Editura Humanitas, 1993, p. 250).

Înnoirea se va materializa în *creație* la Vintilă Horia și va însemna, de fapt, creație desăvârșită sub imperiul înțelegerii mai profunde a Omului, a condiției umane. Aplecarea spre destinul exilatului de la Tomis va însemna întoarcerea către o mai clară înțelegere a încercărilor la care el însuși a fost supus. „Îmi dădeam seama că dacă nu scriu un roman, o carte importantă, mă ratez", îi va mărturisi el Marilenei Rotaru (*Întoarcerea lui Vintilă Horia,* București, Editura Ideea, 2002, p. 59).

Din pericolul ratării scriitorul a ieșit căutând înțelesul propriului destin în roata mare a destinului lumii, a *Istoriei* care schimba aceste destine.

Exilul a permis această desăvârșire. El va apărea pentru autorul romanului, cum bine înțelesese mesajul primelor fraze Ierunca, „ca un fel de tărâm prielnic unde se naște o altă privire asupra lumii."

În romanul care i-a adus notorietatea, autorul își luase drept pretext pentru descrierea tragicei realități a *desțărării* din anii de după războiul mondial un faimos exilat din Roma antică, poetul Ovidiu. Romanul va fi inclus apoi într-o trilogie, alături de *Le Chevalier de la Résignation* (1961) și *Persécutez Boèce* (1987) – scrise în perioade diferite, având însă drept fir comun destinul exilatului, abolirea timpului istoric și situarea evenimentelor într-o perioadă cu conotații de eternitate.

Enumerând și celelalte romane – *Les Impossibles* (1962), *La septième lettre. Le roman de Platon* (1964), *Une femme pour l'Apocalypse* (1968), *Les clefs du crépuscule* (1988), am putea afirma că, exceptând *Mai sus de miazănoapte,* scris în română, activitatea de romancier a lui V. Horia a fost în mare parte de expresie franceză.

3. Scrierile în limba spaniolă

Alături de romane (*El hombre de las nieblas*,1970, *El viaje a San Marcos,*1972, *Marta o la segunda guerra*, 1982), de nuvele (*El despertar de la sombra*, 1967, *El fin del exilio. Cuentos de juventud*, 2002), precum și de numeroase eseuri (*Presencia del mito*,1956, *Poesía y libertad,* 1959), *La rebeldia de los escritores soviéticos,* 1960, *Giovanni Papini,* 1963, *Juan Dacio, Diccionario de los Papas,* 1963, *Platon, personaje de novela,* 1964, *España y otros mundos*, 1970, *Introducción a la literatura del siglo XX. Ensayo de epistemología literaria,* 1976, *Consideraciones sobre un mundo peor,* 1978, *Literatura y disidencia,* 1980, *Los derechos humanos y la novela del siglo XX*,1981) ș.a., un loc aparte îl ocupă volumul de interviuri *Viaje a los centros de la tierra/ Călătorie la Centrele pământului* (1971).

„Scrierea acestor pagini – va mărturisi el – a presupus o serie de călătorii lungi, de la Neapole la Stockholm și din Pădurea Neagră la Montreal și New York, trecând prin locuri retrase, dar atât de importante pentru înțelegerea secolului nostru precum Dublin, Toronto sau Salamanca. Aceste călătorii mi-au ocupat un an și jumătate din viață, din ianuarie 1969 până în mai 1970." Astfel informa și justifica Vintila Horia – în *Notă preliminară la Călătorie...* – (carte tradusă și în română) demersul său singular de „...alcătuire a unui vocabular general, al unui pact între înțelepciuni, care să facă din nou posibilă o înțelegere totală a omului. [...] pentru a explica ce se întâmplă cu omul în general și cu contemporanii noștri în particular."

Volumul este structurat în două secțiuni: *Umaniști* și *Oameni de știință*, oferind astfel cititorului, prin acest *eseu-interviu,* un rezumat destul de complet a ceea ce se întâmplă în mințile cele mai evoluate ale timpurilor noastre. Fiecare dintre discuțiile cu cei intervievați debutează cu câte un veritabil și uneori deosebit de amplu eseu prin care Vintilă Horia procedează la o delimitare a unor arii problematice. Întrebările și răspunsurile dialogului, indiferent că are loc cu filosofi, biologi, cineaști, scriitori, istorici, fizicieni etc., etc., demonstrează vastitatea cunoștințelor celui pe care, dacă l-am numi simplu „reporter", ar însemna să-i eludăm însăși esența personalității sale – de gânditor transdisciplinar.

De aceea, *Viaje a los centros de la tierra* este mai mult decât o carte de interviuri. În mare parte ea poate fi privită și ca un amplu eseu în care triumfă ideea de *transdisciplinaritate*. Erudiția, cantitatea de informații cu care autorul purcede în fiecare dintre investigațiile lui este copleșitoare.

4. Limba italiană – alt mijloc de exprimare scriitoricească pentru V. Horia

După cum se cunoaște din biografia sa, la sfârșitul războiului, scriitorul se va stabili pentru un timp în Italia, unde îl va cunoaște pe cel care îi fusese idol în țară, Giovanni Papini. Cu ajutoul acestuia va publica în reviste italiene, iar în 1962 eseul *Quaderno italiano.*

În *Memoriile unui fost săgetător* se va referi și la acea perioadă: „la Florența am început să scriu în italiană". Fiind prima „oprire" (la propriu, dar și în plan lingvistic), el o va vedea ca pe „a doua naștere" deoarece, cunoscând limba, nici țara nu-i va părea străină: „Italia nu era pentru mine un pământ al exilului, ci unul al meu, căci îi vorbeam limba nu ca pe un istrument exterior, ci ca pe un mijloc de redescoperire personală." (București, Editura Vremea, 2016, p. 157).

Concluzii

Am arătat în cele de mai sus, extrem de sumar, „lumile" romanice care au însemnat pentru Vintilă Horia nu atât țările în care a trăit, cât cele patru „haine" lingvistice în care a scris și s-a remarcat internațional. Pentru el, ca și pentru alți câțiva (M. Eliade, Emil Cioran, E. Ionescu, Alexandru Ciorănescu, Alexandru Busuioceanu ș.a.), exilul a însemnat depășirea provincialismului și conectarea cu spații mai largi ale lumii, făcându-se cunoscut prin cărțile sale, prin sutele de articole și conferințe ținute în multe țări europene și nu numai.

Așadar, putem spune că Vintilă Horia a reușit să transforme tragedia ruperii de patrie într-un „exil creator", iar faptul că a fost conectat la diferite culturi l-a ajutat să înțeleagă și mai bine epoca sfârșitului de secol în care a trăit. Mărturisind trecerea la o exprimare literară în limba italiană, el va vorbi despre o „re-creare", așa cum mai târziu s-a „re-creat" în spaniolă și în franceză, fără a înceta vreodată, cum mărturisește, „să explorez în română". Deși e conștient că „exercițiul acesta poate să apară dispersant și deci epuizant", autorul explică multilingvismul ca pe marea șansă de a cunoaște și a se cunoaște: „Fiecare dintre cele patru limbi care-mi pun în mișcare pana îmi ușurează intrarea în domenii de fiecare dată mai vaste, patriile mele devenind astfel posibilități de dezvoltare a sinelui. Roma, Madrid, Paris, cu tot ce aceste geografii implică, înlocuiesc acel București care am fost și nu am cum să încetez a fi." (*Jurnalul unui țăran de la Dunăre,* 2016, p. 157).

Toate aceste „lumi", toate aceste „patrii", împreună, îl definesc!

În fiecare Vintilă Horia a excelat, așa încât aproape că nu s-ar putea spune care a fost cea mai importantă. În fiecare din cele patru limbi el a dat creații cu impact pentru literatură, deopotrivă română și universală. Cu luciditate, scriitorul însuși își cunoștea valoarea, consemnând un adevăr incontestabil în *Jurnalul unui țăran de la Dunăre*: „Ca niște săbii tăcute, cărțile mele se strecoară printre zgomotele veacului".

„Romane, eseuri, studii, o istorie a literaturii universale, o carte de interviuri cu cele mai reprezentative personalități ale veacului XX, memorii, jurnale, volume de poezie etc., etc. dau, fiecare în parte și toate la un loc, măsura unui scriitor de talie europeană."

Louis-Jean-François Lagrenée (1724–1805), *Melancolia*

Eseu

INFLUENȚELE HIGH FANTASY ÎN LITERATURA ROMÂNĂ

Andrei Cristian Cornea

Poet, eseist

Genul *high fantasy* se află sub tutela paraliteraturii, adică literatura de consum, aceasta fiind mereu poziționată în umbra literaturii canonice, în ciuda capacității sale de a influența de multe ori criteriile prin care este percepută la nivel profund literatura contemporană.

Literatura de tip fantastic este înglobată în genurile paraliterare, împreună cu science-fiction, thriller, romance, horror și alte genuri hibridizate sau de nișă, beneficiind de interpretări critice strălucite semnate de Harold Bloom, Northrop Frye, J. R. R. Tolkien. Prin lucrările lor, aceștia au dezvăluit și explicat conceptele operaționale ale genului precum subcreația și lumea secundară, credința, magia.

Conform lui Mihai Iovănel, pentru o mai bună reprezentare, putem apela la teoriile lui Roger Caillois și Tzvetan Todorov, care „îl identifică [fantasticul] în starea de ruptură introdusă în enciclopedia curentă de realitate (Caillois), în sentimentul de incertitudine asupra realului, la granița dintre straniu și miraculos (Todorov)". Trebuie menționat de asemenea faptul că *fantasy* este genul literar în care se regăsesc cu precădere magia, elemente supranaturale, legende și mituri. Mihaela Cernăuți-Gorodețchi consideră că „specia fantasy reprezintă prelungirea basmului dincolo de sfera culturii arhaice", la care adaugă: „Eroul dintr-un fantasy se detașează de realitate, explorează o lume imaginară, o utopie – care este reflectarea adevărată a spiritului uman".

Literatura fantasy este cunoscută pentru faptul că transcende rutina cotidiană, reușind să capete diferite forme, de cele mai multe ori hrănindu-se din legende locale sau mituri și povești eroice, dintr-o epocă de multă vreme „uitată". În ciuda faptului că nu există o definiție precisă, genul în cauză presupune existența unei lumi autonome, una separată de cea reală, o lume atipică cititorilor, dar în care aceștia pot descoperi multiple similarități și continuă să se regăsească în gândurile și acțiunile eroilor săi. Astfel, fantasticul are ca punct de plecare realitatea imediată și conduce cititorul spre un tărâm imaginar împânzit de elemente insolite, dar similar lumii reale. Trebuie acordată însă o atenție deosebită în ceea ce privește aspectul arhetipurilor, *fantasy* nefiind un gen literar în exclusivitate arhetipal, cum este basmul de pildă. Evident, precum în cazul basmului, eroii sunt nevoiți să treacă printr-o serie de probe, acțiunile lor înclinând balanța între bine și rău, iar binele este întotdeauna (sau aproape întotdeauna) forța învingătoare, însă este acordată o atenție specială și evoluției personajelor sau conflictelor interioare ale acestora care reflectă problemele obișnuite ale vieții. Lumea secundară prezentată va trebui să beneficieze de propria istorie și geografie, de popoare ce o locuiesc și plante, animale sau creaturi ce sunt menite să completeze decorul universului ficțional. După cum menționează Tolkien în eseul său *On Fairy Stories* este nevoie de o cosmogonie și mitologie foarte bine structurată pentru dobândirea credibilității cititorilor în acea lume secundară.

Genul se bucură de un real succes pe continentul american și în vestul Europei, cărțile ajungând serii sau jocuri, iar seriile și jocurile devenind cu rapiditate filme sau seriale care țin fanii cu sufletul la gură. Prin crearea noilor mitologii ele contribuie la îmbogățirea mythos-ului universal modern.

Fantasy-ul de dincolo de granițe, a fost cel mai bine reprezentat de J. R. R. Tolkien (John Ronald Reuel Tolkien, 1892–1973), scriitor, profesor universitar la Universitatea din Oxford și filolog englez, născut în Bloemfontein, extrem de cunoscut prin cărțile sale *Hobbitul* (publicată în 1937) și *Stăpânul Inelelor* (scrisă între anii 1937 și 1949 și publicată

în trei volume între anii 1954 și 1955). După moartea sa, unul din cei patru fii, Christopher Tolkien, i-a continuat munca, prin publicarea manuscriselor, printre care și *Silmarillion*, întregind astfel o lume extraordinar de consistentă. Lucrările sale care s-au întins pe o perioadă de aproximativ patru decenii, au pus bazele unui subgen, numit *high fantasy*, în care mai pot fi încadrați C. S. Lewis (*Cronicile din Narnia*, 1950–1956), Ursula K. LeGuin (*Earthsea*, 2001), J. K. Rowling (*Harry Potter*, 1997–2007), Robert Jordan (*Roata timpului*, 1990–2013), Andrzej Sapkowski (*The Witcher*, 1986– 2013), George R.R. Martin (*Cântec de gheață și foc*, 1996–prezent) și alții.

Toposul ficțional creat de J. R. R. Tolkien în lucrările sale, *Pământul de Mijloc* (*Middle-Earth*), este de o bogăție impresionantă, valorificând cosmogoniile mai multor popoare și specii, meticulos creionate (de la oameni, elfi, hobiți și goblini la orci și dragoni), având propriile origini, tradiții și divinități. După întâmplările descrise și după marea luptă împotriva forțelor maleficului lord Sauron, la sfârșitul celui de-al Treilea Ev, *Pământul de Mijloc* se transformă treptat într-o lume pașnică, condusă de către oameni.

Robert Lazu, în lucrarea sa monografică, *Lumea lui J. R. R. Tolkien,* ne prezintă pe larg cum împletește autorul mitologia nordică, celtică, greacă sau romană și surse istorice antice cu diferite aspecte ale credinței creștine pentru crearea *Pământului de Mijloc*, folosind o metodă de stratificare a compozițiilor literare ce se întind pe mai multe ere. Nu trebuie uitată nici utilizarea limbajelor ancestrale (engleza și germana veche, finlandeza sau latina), profunzimea personajelor sale, relațiile dintre acestea, viziunea biblică a genezei și a căderii în păcat și simbolismul puternic și atotprezent, toate acestea fiind redate cu maximă veridicitate.

Avem, de asemenea, de a face și cu un simbolism de tip inițiatic, eroii poveștilor având de trecut probele întunericului (Cei patru hobiți, Frodo Baggins, Sam, Merry, Pippin; Aragorn, succesorul tronului din Gondor aflat în pribegie, elful Legolas și gnomul Gimli și Boromir, care au format o Frăție a Inelului alături de vârstnicul vrăjitor Gandalf cel sur) din tunelele minelor din Moria (acolo unde Robert Lazu identifică simbolul morții și al reînvierii prin Gandalf în urma luptei cu un balrog) sau a Pădurii Bătrâne de lângă Isengard. Datorită acestor aspecte, stilul lui Tolkien a rămas întipărit în literatura universală, fapt pentru care a influențat în mod decisiv modul de a scrie o operă *high fantasy*.

Rădăcinile genului în literatura română pot fi reperate încă din timpul regimului comunist (1948–1989), când s-au făcut investiții și eforturi serioase și bine cântărite pentru îmbogățirea literaturii populare, polițienești (crime, thrillere) și SF, cu scopul utilizării lor drept instrumente ideologice abile. În acest context, *fantasy*-ul reprezenta opusul, un gen orientat către istorisire, către un trecut ce neagă sau ignoră complet existența tehnologiei. Abia odată cu apariția postmodernismului și a conștiinței acestuia în anii ’80, nișele mai sus menționate au început să devină mai relevante, beneficiind de o serie de recuperări în masă și scrieri experimentale (mai ales în zona fantasticului speculativ sau al SF-ului, unde se regăsesc și nume importante precum Mircea Cărtărescu, Mircea Nedelciu sau Radu Aldulescu), primind astfel mai multă atenție din partea criticilor și a cititorilor deopotrivă. Imediat după căderea comunismului, aceste genuri populare, de consum, au căpătat o amploare uriașă pe piața de carte din țară, fără îndoială și cu ajutorul traducerilor autorilor străini, care s-au dovedit cât se poate de benefice pentru edituri. Fenomenul a cuprins în scurt timp întregul bloc est-european. Investițiile în această sferă s-au intensificat mai ales din anii 2000, după succesul înregistrat de ecranizările hollywoodiene bazate pe romanele *Harry Potter* (J. K. Rowling, 1997–2007) și *Stăpânul Inelelor*.

La noi, pentru o perioadă destul de îndelungată, *fantasy* nu a beneficiat cu adevărat de o piață reală. O primă traducere, la Editura Ion Creangă, în 1975, a cărții *O poveste a unui hobbit* de J. R.R. Tolkien, nu a avut un ecou suficient de puternic, datorită înlocuirii ființelor și raselor uzitate de autor, cu variante mai apropiate de cultura și spațiul românesc, acest lucru contribuind la perpetuarea semiobscurității genului.

Îl putem numi ca părinte al *fantasy*-ului în România pe Vladimir Colin (1921–1991) cu romanul său de referință *Legendele țării lui Vam* (1961) și alte opere de diferite dimensiuni cuprinse în volumul *Capcanele timpului* (1972). Desigur, înainte de acestea, autorul a scris atât studii critice despre basmul cult, cât și o adevărată colecție de basme, publicată în 1958 în ediție completă, purtând titlul *Basmele omului,* reprezentând versiuni inedite ale unor basme românești, maghiare sau balcanice. Conform lui Cătălin Sturza, „[…] autorii români, începând de la Vladimir Colin, se simt datori fie să viziteze insistent, în acele cărți care se apropie de zona fantasy, temele science-fiction-ului, fie să

complice narațiunea prin artificii literare din registrul prozei «mainstream»", iar ca autor, Colin este singurul „care a încercat, asemenea lui Tolkien, să construiască, în tradiția basmului, o mitologie de autor. *Legendele Țării lui Vam* cuprind singura mitologie modernă din limba română ce poate sta alături, dacă nu ca amploare și rafinament estetic, cel puțin în ceea ce privește o parte din intenții, de cea din volumul *Silmarillion*» al lui J. R. R. Tolkien". În acest sens, romanul lui Vladimir Colin poate fi încadrat în subgenul *high fantasy*. *Legendele Țării lui Vam*, cea mai importantă lucrare a autorului, a fost considerată o mitologie apocrifă, având la baza lucrării un popor fictiv al vamiților, popor ce s-a constituit într-o geografie reală, malul Mării Negre și Insula Șerpilor. Vamiții au fost descoperiți odată cu o scriere pe niște plăcuțe vechi din epoca bronzului de către personajul Vasile Teodorescu, un profesor abil. Poporul vamit se află în război cu niște zeități (narții). Aceștia par să fie mai degrabă unidimensionali, motivați doar de ură generală și de dorința de a le face rău muritorilor, dar completează lumea în conflict din cadrul cosmogoniei lui Vladimir Colin.

În romanul său *Închide ochii și vei vedea orașul* (1970), Iordan Chimet, urmând un consacrat tipar al basmului, construiește o lume fascinantă pe un alt tărâm, numit Gophtet, la care adaugă o multitudine de simboluri moralizatoare, personaje ieșite din comun, magie și miracole. Această lume a lui Chimet este apropiată de *Pământul de Mijloc* al lui Tolkien, motiv pentru care romanul se raportează la coordonatele narațiunii de tip *high fantasy*.

În roman este prezentată povestea lui Elli, o fetiță ce poate înfăptui minuni într-un oraș similar celor din Evul Mediu, aflat cumva în zona crepusculară dintre bine și rău. Gagafu este antagonistul acestei povești. După nenumărate încercări o răpește pe micuța Elli. După ce castelul său este invadat de pitici, fata va reuși în cele din urmă să se întoarcă acasă iar de bucurie tatăl său se ia de scris basmul, întâmplare prin care narațiunea capătă circularitate.

Un alt roman interesant, aflat în registrul literaturii pentru copii, este *Teodosie cel mic* (2006) scris de Răzvan Rădulescu. Lumea secundară este populată de personaje tipice genului *fantasy* și creaturi inventate care trec prin diferite aventuri specifice basmului. Ion Bogdan Lefter menționează în fișa bibliografică a autorului faptul că romanul lui Rădulescu este „pornit de la realitatea românească și extins la rangul de ficțiune universală [...] rescrie într-o manieră personală povești, mituri, utopii, entuziasmând prin ușurința și eleganța fabulației". Este urmărită evoluția personajului principal Teodosie, un copil care ocupă tronul și ia parte la discuții, intrigi și comploturi ale adulților din jurul său, apropiindu-se astfel prin narațiunea ludică de *high fantasy*-ul lui C. S. Lewis, dar și de cel al lui Tolkien sau Ursula K. LeGuin.

Romanul lui Radu Pavel Gheo, *Fairia – o lume îndepărtată* (2004) reprezintă o altă lucrare care a atras atenția în literatura română, prin atmosfera și personajele sale similare basmului, dar ținând cont de faptul că este vorba de o călătorie spațială, ceea ce face ca lucrarea autorului să fie mai degrabă încadrată în *science fantasy*, reprezentând un melanj între fantasy și science-fiction.

Alte lucrări ce trebuie menționate ar putea fi *Apărătorii* de Radu Ciobotea (2005), un roman care are la bază confruntarea dintre apărătorii creștini de pe teritoriul Moldovei și forțele mongole ale lui Ginghis Han, *Rețetarium* de Costi Gurgu (2006) și seria *Waldemar* a lui Liviu Radu (2007–2012) ambele opere îmbinând cele două elemente, fiind clasate drept *science fantasy*.

Autorii români din această categorie tind să manifeste o puternică afinitate față de genul SF sau să hibridizeze escapismul specific *fantasy*-ului cu tonul mai alert și științific al SF-ului. Tocmai prin această particularitate, aceste producții merită de o abordare mai extinsă din partea criticii, ca parte integrantă a literaturii contemporane.

"Genul «high fantasy» se află sub tutela paraliteraturii, adică literatura de consum, aceasta fiind mereu poziționată în umbra literaturii canonice, în ciuda capacității sale de a influența de multe ori criteriile prin care este percepută la nivel profund literatura contemporană."

Poem din poemele Europei

Această rubrică, aflată acum la a treisprezecea sa ediție, a apărut din dorința legitimă de a vă reaminti că poezia, ca și proza, dramaturgia, dar și muzica, teatrul, artele vizuale, zestrea imaterială a lumii, reprezintă liantul care unește oamenii, indiferent pe ce meridian s-ar afla. Creația este suma sentimentelor omenești, este emoție, este, de ce nu, plus-valoarea acestei lumi. Este politica fără legi politice, iar aici am putea exemplifica prin faptul că e unica formă de politică fără partide, fără moțiuni de cenzură, fără atacuri cu forme fără fond, este pasul pe care îl facem toți în momentul în care deschidem o carte și alegem o altă lume, cea în care mintea omenească este în măsură să creeze. De ce am vorbit de politică în splendida lumea a creației? Dintr-un simplu motiv, acela fiind că această formă de „politică" este creatoare, este benefică, este expresia supremă a calității omenești.

Intenția noastră pleacă de la ideea de unitate de spirit și diversitate ca fond și formă. Nu urmărim o temă anume, fiindcă am ajunge la un studiu complex, ci doar o prezentare, o idee de poem din poeme, care să prezinte diversitatea expresiei creatoare, temele universale, frumusețea stilului marilor condeie, în care spiritul este o „coloană a infinitului".

Încercăm, firește, ca în fiecare număr al revistei să publicăm integral texte sau fragmente din poezia Europei, a fiecărei țări în parte, deși poetul, dar, mai ales, opera lui au identitate europeană, dincolo de cea națională.

Grupaj realizat de Pușa Roth și Costin Tuchilă

Nichita Stănescu

31 martie 1933, Ploiești–13 decembrie 1983, București

Membru post-mortem al Academiei Române, laureat al Premiului Herder.

Este considerat de critica literară și de publicul larg drept unul dintre cei mai importanți scriitori de limbă română, pe care el însuși o denumea „dumnezeiesc de frumoasă". **Nichita Stănescu** aparține, temporal și formal, neo-modernismului românesc din anii 1960–1970. A fost considerat de către unii critici literari, precum Alexandru Condeescu și Eugen Simion, un poet de o amplitudine, profunzime și intensitate remarcabilă, făcând parte din categoria foarte rară a inovatorilor lingvistici și poetici.

„Între ctitorii unei culturi sunt descoperitori, inventatori și exploratori. Nichita Stănescu este un inventator, tip artistic la fel de rar ca întemeietorul. Experimentând asupra lui însuși, el creează un cu totul alt spațiu al sentimentelor decât cel îndeobște cunoscut, spațiu al aventurii poetice unde limba se naște din nou recreându-și la rându-i vorbitorii." (Alexandru Condeescu). „Există un amestec ciudat de forțe în ființa lui Nichita Stănescu: un respect aproape religios pentru poezie și o supunere aproape cinică față de real. [...] Nichita Stănescu reprezintă un mod specific de a fi poet în lumea noastră. E greu să-i afli un model în literatura anterioară." (Eugen Simion).

La sfârșitul anului 1960 debutează cu volumul *Sensul iubirii*, iar în 1964 apare *O viziune a sentimentelor*, pentru care poetul primește Premiul Uniunii Scriitorilor. Urmează: *Dreptul la timp* (1965), *11 elegii* (1966), *Roșu vertical*, antologia *Alfa* (1967), *Oul și sfera, Necuvintele* (1969, Premiul Uniunii Scriitorilor), Este numit redactor-șef adjunct al revistei „Luceafărul", alături de Adrian Păunescu. Între anii 1970–1973 este redactor-șef adjunct la „România literară", revistă condusă de Nicolae Breban. În 1970 publică volumul *În dulcele stil clasic* și a doua antologie, *Poezii*. Susține o rubrică lunară în revista „Argeș". În 1971 apar în Iugoslavia două cărți traduse: *Belgradul în cinci prie*teni, ediție bilingvă de poezii inedite și *Nereci* (*Necuvintele*). 1972: volumul de eseuri *Cartea de recitire* și *Măreția frigului*. În 1975 i se atribuie premiul internațional „Johann Gotttfried von Herder". Tipărește cea de-a patra antologie a sa, *Starea poeziei*. Scriitorul suedez Arthur Lundkvist îl propune Academiei Suedeze pentru includerea pe lista candidaților la Premiul Nobel.

În 1978 publică volumul de poezii *Epica Magna*, care primește în același an premiul „Mihai Eminescu" al Academiei Române, iar un an mai târziu publică *Operele imperfecte. Noduri și semne* apare în 1982. în Se presupune că a fost nominalizat de Academia Suedeză la Premiul Nobel pentru Literatură, alături de Max Frisch, Jorge Borges, Leopold Sédar Senghor. Laureatul va fi poetul grec Odysseas Elytis. De obicei sunt nominalizați într-un singur an, în etapa finală, trei sau patru scriitori, dar nu se cunoaște acest lucru decât după desecretizarea voturilor, care este dezvăluită după 50 de ani. Deci nu știm dacă Nichita Stănescu a fost nominalizat la premiul Nobel sau doar propus, cum sunt, de altfel, mulți scriitori.

„L-am cunoscut, mai degrabă l-am văzut prima dată pe Nichita într-o dimineață de iarnă, mergând încet pe lângă Cișmigiu, mergea și zâmbea, sau mi s-a părut mie, sau așa mi-am imaginat eu, nu știu nici acum și nici nu vreau să mă hotărăsc cum a fost. Am stat și l-am urmărit cu gând frumos și plin de emoție, că l-am văzut în geana dimineții pe poetul Nichita Stănescu. De atunci sau poate mai de mult îmi imaginez că Nichita a scris și pentru mine, așa cum a scris pentru toți iubitorii de poezie. După părerea mea, oricine poate să scrie poezie, dar nu oricine are stare de poezie. [...] Înainte de a pleca după fiul ei, am vorbit la telefon cu mama poetului și am întrebat-o despre Nichita. Emoționată, mama mi-a spus că cel mare tare îi este dor de Nini. Așa îi spunea ea

fiului ei, cu o tandrețe care m-a copleșit. Deși poetul plecase din această lume, mama îi spunea la fel, Nini, alintându-l, de parcă fiul ei plecase pentru o vreme de acasă. Au trecut mulți ani de atunci, dar în fiecare final de martie mi-aduc aminte de spusele mamei poetului și mă trezesc spunând în șoaptă: Nini. Cred că așa ducem mai departe gândul mamei poetului Nichita Stănescu." (Pușa Roth).

Fel de sfârșit

Adevărata mână n-o întind.
Nu ating cu ea decât cuvintele.
Altfel
copacul atins, de mirare s-ar trage în sine însuși,
cum se trage în sine însuși cornul de melc
și ar deveni un punct.
Nu ating scaunul.
S-ar trage în sine însuși
și ar deveni un punct.
Nici prietenii nu mi-i ating.
Nici soarele, nici stelele, nici luna.
Nu ating nimic.
Deși urăsc punctul, Doamne,
locuiesc într-un punct.

A se fi

Mie mi se poate da numai
ceea ce pot uita.

Sunt chinuit de zei
pentru că ei nu-mi încredinţează
propria-mi suferinţă, – ci
lipsa ei, cunoscând că am avut-o,
adică.

Uitarea ei, neaducerea chiriaşă
de aminte
a locurilor
şi a timpurilor frumoase
din mine şi de pe mine…
Sunt apăsat de amintirea
faptului că am uitat!

Mâine mi se va spune:
ieri ai omorât un zeu!
Voi fi, da, ghilotinat
pentru o crimă de care
nu-mi aduc aminte.

Ah, moarte, eşti gluma cinică
a zeilor
care dau să mănânce ambrozie
de-aldelor mine
care sunt de la inimă în jos
chiar ambrozie.

…Sare din mine, liniştindu-mă,
lipsa mea de martori de rău şi de bine,
înţelegerea scurtă,
a razei, a piramidei, a ierbii
sau a crimei
pe care am desigur făcut-o
şi am uitat-o.

– Eşti?
– Mă sunt!

A se fi, sufletul,
îmi apare se fiind.
A fi e fără de suflet.

Poem

Spune-mi, dacă te-aş prinde-ntr-o zi
şi ţi-aş săruta talpa piciorului,
nu-i aşa ca ai şchiopăta puţin, după aceea,
de teamă să nu-mi striveşti sărutul?

Cântec de dor

Mă culcasem lângă glasul tău.
Era tare bine acolo şi sânii tăi calzi îmi păstrau
tâmplele.
Nici nu-mi mai amintesc ce cântai.
Poate ceva despre crengile şi apele care ţi-au cutreierat
nopţile.
Sau poate copilăria ta care a murit
undeva, sub cuvinte.
Nici nu-mi mai amintesc ce cântai.
Mă jucam cu palmele în zulufii tăi.
Erau tare îndărătnici
şi tu nu mă mai băgai de seamă.
Nici nu-mi mai amintesc de ce plângeai.
Poate doar aşa, de tristeţea amurgurilor.
Ori poate de drag
şi de blândeţe.
Nu-mi mai amintesc de ce plângeai.
Mă culcasem lângă glasul tău şi te iubeam.

Autoportret în a patra dimensiune

Înconjurată de luciul rămas
din retragerea ploilor spre mare,
sfera îşi lua de la inima mea
bun rămas
rostogolindu-se-n zare.
De la ochi, rombul culcat
la revedere îşi luă, zise-adio,
şi se făcu scut, se făcu zigurat,
în cinstea trufaşei de Clio.
Eu primeam toate astea cu calm,
ţeapăn şi fără mirare văzută,
deşi arsese ca de napalm
geometria intimă, ştiută
numai şi numai şi numai de mine,
când am fost şi Arhimede şi-am fost şi nisipul…
Fără sferă şi fără romb, în ruine
fumegător îmi e chipul.

Poem din poemele Europei

Maurice Maeterlinck

29 august 1862, Gand, Belgia – 6 mai 1949, Nisa, Franța

Maurice Polydore Marie Bernard Maeterlinck, poet, eseist și dramaturg belgian de limbă franceză. Este considerat cel mai important dramaturg al simbolismului.

Laureat al Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 1911. Motivația juriului: „Drept apreciere pentru multilateralele sale activități literare și îndeosebi pentru operele de dramaturgie, care se disting prin bogăția imaginației și fantezia poetică și dezvăluie, uneori deghizate în basm, o profundă inspirație – adresându-se în același timp, într-un mod misterios, sentimentelor cititorilor și stimulându-le închipuirea."

Înțelepciunea sa doritoare de armonie îl face să propună în cărțile de eseuri mai ales „bucurii simple" ca termen de legătură între existența imediată și fericirea finală. În poezie, simbolist cu tehnici mai degrabă suprarealiste; în teatru, comparat cu elisabetanii, a lăsat tehnici care, spun specialiștii, pot fi regăsite la Prévert, Ingmar Bergman, Ionesco, Beckett.

Opera sa poetică este caracterizată printr-o teatralitate rafinată, creatoare de atmosferă evanescentă, alcătuită din sugestii și tăceri, peisaje amorfe, exprimând, cu un anumit manierism stilistic, neliniștea în fața misterului și a morții ori căutarea fericirii.

Singuraticul de la Vila Albinelor a dat marea lecție dramaturgilor moderni. Poet încă disputat, autorul lui *Pelléas și Mélisande* (1893) își revendică pe bună dreptate crearea *dramei simboliste*. Neglijarea voită a caracterelor și a acțiunii, lipsa de individualizare a personajelor, imprecizia psihologică, libertatea expresiei poematice, susținută în dauna construcției dramatice, sunt trăsături moderne pe care Maeterlinck, creatorul *Păsării albastre* (1909), este primul care le pune în pagină. Scriitorul flamand integrat culturii franceze a realizat o mutație esențială în teatru, definitorie pentru arta dramatică a secolului al XX-lea.

Teatrul poetic, dar și teatrul absurdului, libertățile de gândire, reveria adusă pe scenă, teatrul cu virtuți simbolice își au originea în opera lui Maeterlinck. Poeții dramatici, spunea Maeterlinck, sunt cei care au voința și forța de a transcende realul. Dacă teatrul simbolist în ansamblul lui s-ar fi coagulat în jurul unei idei fundamentale, plecând de la *Irodiada* lui Mallarmé până la *Ubu rege* de Jarry, creația lui Maeterlinck ar reprezenta punctul de sprijin. Ideea de teatru nu i-a fost străină lui Mallarmé. Orice carte, credea autorul *După-amiezei unui faun*, implică în sens ideal un element teatral. În studiul introductiv la *Pelléas și Mélisande*, Pierre Citti remarca pertinent legătura dintre Mallarmé și Maeterlinck: „Aștept un lucru necunoscut – în acest fel, sau aproape în acest fel, se termina scena lui Mallarmé. Acolo începe piesa lui Maeterlinck."

Pe libretul lui Maeterlinck, Claude Debussy a compus opera *Pelléas și Mélisande* (premiera în 30 aprilie 1902).

Volume de versuri: *Serres chaudes* (1889), *Douze chansons* (1896), *Quinze chansons* (versiune adăugită a vol. *Douze chansons*, 1900).

Teatru (selectiv): *La Princesse Maleine* (1889), *L'Intruse* (publicată în 1890; premiera: 21 mai 1891), *Les Aveugles* (1890; premiera: 7 decembrie 1891), *Pelléas et Mélisande* (1892; premiera: 17 mai 1893), *Ariane et Barbe-bleue* (publicată pentru prima dată în traducere germană, 1899); *Monna Vanna* (premiera: mai 1902; publicată în același an), *L'Oiseau bleu* (premiera: 30 septembrie 1908), *Marie-Magdeleine* (jucată în premieră în traducere germană, februarie 1910; jucată și publicată în franceză în 1913), *Le Bourgmestre de Stilmonde* (premiera la Buenos Aires, 1918; traducere în engleză și montare scenică la Edinburgh, 1918; publicată în 1919), *Le Malheur passe* (1925); *La Puissance des morts* (1926), *Jeanne d'Arc* (1948), *Les Trois Justiciers* (publicată postum în 1959), *Le Jugement dernier* (publicată postum în 1959), *Le Miracle des mères* (publicată postum în 2006).

Eseuri: *Le Trésor des humbles* (1896), *La sagesse et la destinée* (1898), *La Vie des abeilles* (1901), *L'Intelligence des fleurs* (1907), *La Mort* (1911; ediție completă, 1913), *La Vie des termites* (1926) *La Vie de l'espace* (1928) *La Vie des fourmis* (1930), *L'Araignée de verre* (1932), *Avant le grand silence* (1934), *L'Ombre des ailes* (1936), *Devant Dieu* (1937), *La Grande Porte* (1938), *L'Autre Monde ou le cadran stellaire* (1941).

Memorii: *Bulles bleues* (1948).

Chip pierdut

Se nasc cuvinte cum le-ngân;
Sub pasări arbore bătrân
Sunt, și sub trestii, râu, pornesc;
Sunt sat, ferestre când sticlesc,
Că-i greu să mă mai deslușesc.

Traducere de Radu Boureanu

Clopote de sticlă

O, clopote de sticlă!
Stranii plante pe totdeauna la adăpost!
În timp ce afară vântul îmi răvășește simțurile!
O întreagă vale a sufletului pe totdeauna încremenită!
Și căldura împrejmuită spre amiază!
Și imaginile întrevăzute până aproape de sticlă!

Nu ridicați niciodată nici unul!
Au fost așezate multe pe vechi nopți cu lună,

Cercetați prin frunzișurile lor:
E poate un vagabond pe tron,
Parcă-ai vedea corsari așteptând pe iaz,
Și ființe antediluviene care vor invada orașele.

Au fost așezate pe vechi zăpezi,
Au fost așezate pe bătrâne ploi.
(Fie-vă milă de atmosfera închisă!)
Aud celebrându-se o sărbătoare într-o duminică de foamete,
E o ambulanță în plin seceriș,
Și toate fiicele regelui rătăcesc într-o zi de dietă de-a lungul câmpiilor!
Cercetați-le îndeosebi pe cele din zare!
Ele acoperă cu grijă furtuni foarte vechi.
Oh! Trebuie să fie undeva o flotă enormă prin mlaștini!
Și cred că lebedele au clocit corbi!
(Abia se văd printre cețuri.)
O fecioară stropește cu apă fierbinte ferigile,
Un grup de fetițe pândesc eremitul în chilia lui,
Surorile mele au adormit în fundul unei grote veninoase!
Așteptați luna și iarna,
Pe clopotele acestea risipite în fine pe gheață!

Traducere de A.E. Baconsky

Rugă

Știi, Doamne, sărăcia mea!
Și tot ce către tine poartă!
Cu toată buruiana rea
Și puțin soare pe o moartă.

Și oboseala mea s-o vezi,
Și luna stinsă-n zori oprind-o,
Singurătatea-mi fecundezi,
Cu strălucirea ta stropind-o.

Deschide-mi, Doamne, calea ta,
Lumină-mi sufletul cu viață.
Că-i tristă bucuria mea,
Ca iarba lâncezind sub gheață.

Traducere de Radu Boureanu

Sere calde

O, sere în mijloc de păduri!
Cu ușile în veci pecetluite!
Cu tot ce se află sub bolțile voastre!
Cu analogiile voastre în sufletul meu!

Gândurile micii prințese înfometate,
Plictisul unui marinar în pustiu,
O fanfară sub ferestrele bolnavilor fără leac.

Cuibăriți-vă prin colțurile cele mai calde!
Ai zice, o femeie leșinată într-o zi de seceriș;
Sunt surugii în curtea ospiciului;
În depărtare trece-un vânător devenit infirmier.

Cercetași în lumina lunii!
O, nu-i nimic la locul său!
Ai zice, o nebună-n fața juzilor,
Un vas de război cu pânzele-n vânt pe un canal.
Pasări de noapte pe crini,
Un dangăt funebru-n amiază,
(Acolo, sub clopote!)
Un popas de bolnavi în preerie,
Un miros de eter pe o zi însorită.

Doamne! Doamne! când vom avea ploaie
Și zăpadă, și vânt în sere!

Traducere de A. E. Baconsky

Ilustrație (gravură în lemn) de Charles Doudelet la vol. *Douze chansons* (*12 Cântece*) de Maurice Maeterlinck, 1896

Istorii mai puțin știute

DOI EROI: MAURICE MAETERLINCK ȘI CLAUDE DEBUSSY

Costin Tuchilă

Trecuseră aproape nouă ani de la premiera piesei lui Maurice Maeterlinck, *Pelléas și Mélisande* (17 mai 1893, Théâtre des Bouffes-Parisiens, în regia lui Aurélien Lugné-Poe). În sfârșit, Debussy terminase a doua versiune a operei *Pelléas și Mélisande*. Era mulțumit și spera că dramaturgul, care i se păruse un om fermecător, dar ignorant în privința muzicii, îi va împărtăși satisfacția. În fond, nu toată lumea trebuie să se priceapă la muzică și Debussy îi relatase unui prieten, într-o scrisoare, cu câtă emoție îl primise Maeterlinck pentru a discuta libretul. E adevărat, nota Debussy, „când vorbește despre o simfonie de Beethoven, parcă ar fi un orb într-un muzeu."

Acum, foarte încântat de sine, maestrul îi cânta dramaturgului partitura.

Instalat în fotoliu, Maeterlinck se străduia să reziste, zgâlțâit din când în când, ca să nu adoarmă de-a binelea, de doamna Maeterlinck, actrița Georgette Leblanc. Pe chipul lui se citea o plictiseală enormă. Doar zâmbetele amabile ale doamnei Georgette reușeau să salveze aparențele. În fine, după ce maestrul termină de cântat, gazdele avansară o propunere: anume, ca rolul Mélisande să fie interpretat de Georgette Leblanc, care, pe lângă darurile actoricești, avea și o voce foarte frumoasă. Zis și făcut. La puțin timp, domnul Claude Debussy începu să repete rolul cu doamna Georgette Leblanc, spre marea bucurie a soțului. După câteva repetiții, se așternu tăcerea. Desigur, urma ca doamna să fie chemată oficial la Opera Comică din Paris.

Trecură câteva săptămâni bune. Nu era însă motiv de îngrijorare și doamna Georgette continua să învețe partitura. Dar într-o zi, un prieten veni în grabă și le arătă soților Maeterlinck un ziar în care scria, negru pe alb, că Opera Comică din Paris pregătește premiera cu *Pelléas și Mélisande* de Debussy, cu soprana Mary Garden în rolul Mélisande. Mary Garden, cum e cu putință? După momentul de furie, Maeterlinck încercă să oprească repetițiile. Directorul Operei, André Carré, era însă ferm. Alergă la maestru. Maestrul îi spuse că nu a promis niciodată că îi va încredința rolul Georgettei Leblanc. Trânti ușa și alergă la tribunal. Acest nemernic trebuie pedepsit!

Mai repede decât s-ar putea crede, Tribunalul îi dădu dreptate compozitorului și îl înștiință pe reclamant, care, în plină criză de nervi, își pierdu cumpătul și făcu gestul suprem

Maurice Maeterlinck, fotografie c. 1900

Claude Debussy în 1908

Mary Garden în *Pelléas și Mélisande*

de a sări pe fereastră. Din fericire, locuia la parter. Nu mai era timp de pierdut și, hotărât să lupte până la capăt, se duse la Debussy, pregătit, firește, pentru luptă. În fața furiei oarbe a scriitorului, maestrul – relatează Harold C. Schonberg [1] – adoptă o atitudine eroică: „...s-a prăbușit într-un fotoliu, în vreme ce soția lui îi dădea să inspire săruri parfumate. Maeterlinck a plecat năucit spunând: «Muzicienii ăștia sunt nebuni de legat.» S-a vorbit despre un duel între Maeterlinck și Debussy, sau Carré și Maeterlinck. Dar n-a avut loc nici un duel. În schimb, Maeterlinck s-a dus la o ghicitoare. Aceasta i-a dat un răspuns pe cinste: «Forțele naturii sunt bine echilibrate. În conformitate cu logica umană, este imposibil să se prevadă rezultatul.»"

Scrisoarea deschisă publicată de Maeterlinck în ziarul „Le Figaro", în care îl acuza pe Debussy că i-a măcelărit piesa și că opera se va juca împotriva voinței sale, nu avu niciun efect. În finalul textului, dramaturgul îi dorea compozitorului „un eșec imediat și definitiv". E drept, *Pelléas și Mélisande* a fost un eșec la premiera din 30 aprilie 1902. Desigur, fără nicio legătură cu interpretarea sopranei Mary Garden. La replica blondei Mélisande, „Je ne suis pas heureuse" („Eu nu sunt fericită"), publicul a adăugat fără pic de grație: „Nous non plus" („Nici noi").

La sfârșitul reprezentației, s-a fluierat teribil, încât a fost nevoie de intervenția poliției pentru a calma spiritele. Dirijorul André Messager a izbucnit în lacrimi iar maestrul s-a baricadat în biroul directorului Operei. „Această muzică nu va supraviețui pentru că e lipsită de formă", a prezis Vincent d'Indy, înșelându-se amarnic. Nu numai că a supraviețuit: *Pelléas și Mélisande* de Claude Debussy a intrat de mult în galeria capodoperelor teatrului liric.

„În plină criză de nervi, Maeterlinck își pierdu cumpătul și făcu gestul suprem de a sări pe fereastră. Din fericire, locuia la parter. Nu mai era timp de pierdut și, hotărât să lupte până la capăt, se duse la Debussy, pregătit, firește, pentru luptă."

[1] **Harold C. Schonberg**, *Viețile marilor compozitori*, traducere de Anca Irina Ionescu, București, Editura Lider, f.a., p. 442.

Echo

Dumitru Ichim, Canada

Cântec din legănare de frunză

Scrie,
iar tot ce va rămâne nescris
îmi va fi de ajuns
să mai dau un florit
amarului stih de cais.
Strigă-mă
de pe partea
cealaltă-a pământului
până ce moartea
va-nscrie-n filigran cu lazurit
memoriile vântului.
Așteaptă-mă
unde la șipot
vin norii și cerbii,
pe îngeri
să-i bea
din argintul de chivot,
răsfrângeri
din tot ce am fi înserare
când buzele noastre se caut.
Vom fi numai noi,
amândoi,
precum într-un cântec de flaut
lumina
la prima ei sărutare.

Chanson pour la rouille de la feuille

Écrire,
et tout cela restera non écrit,
ça me suffira
donner une autre fleur
abricot amer.
Pleure moi
d'un autre côté
de l'autre côté de la terre,
jusqu'à la mort
il écrira en filigrane avec de la lazurite
les souvenirs du vent.
Attends-moi
à la source où
les nuages et les cerfs arrivent,
sur les anges
les boire
de l'Arche d'argent,
le reflet
de tout ce que nous serions le soir
quand nos lèvres recherchent.
Ce sera juste nous
toujours ensemble,
comme dans une chanson de flûte
la lumière
sur son premier baiser.

Song for the Rusty of the Leaf

Write,
and all this will remain unwritten,
that will be enough for me
to give another flower
bitter apricot.
Cry Me
on the other side
on the other side of the earth,
till death
will write in watermark with lazurite
the memories of the wind.
Wait for me
to the source where
clouds and deer are coming,
about angels
to drink them
of the silver Ark,
the reflection
from everything we would be in the evening
when our lips are looking for.
It will be just us
always together,
as in a flute song
the light
on her first kiss.

Canción para la oxidad de la hoja

Escribir,
y todo esto quedará sin escribir,
eso será suficiente para mi
para regalar otra flor
albaricoque amargo.
Me llora
por otro lado
al otro lado de la tierra,
hasta la muerte
escribirá en marca de agua con lazurita
los recuerdos del viento.
Espérame
a la fuente donde
vienen nubes y ciervos,
acerca de los ángeles
beberlos
del arca de plata,
el reflejo
de todo lo que estaríamos en la noche
cuando nuestros labios están buscando.
Seremos solo nosotros
siempre juntos,
como en una canción de flauta
la luz
en su primer beso.

Traduceri în limbile engleză, franceză, spaniolă de Lidia Popa

Echo

Rudy Roth, Spania

Departe

Departe de matca tăcerilor noastre,
Când timpul îmi cade-ndărătul iubirii,
Îţi cern infinitul de vise albastre
Şi apoi ţi-l izbesc de altarul uimirii.

Înclin orizontul peste dorul de tine,
Cobor şi cu soarta-n fântânile lumii,
Mă vindec de sete cu umbre străine,
În nopţi nestrivite sub călcâiele lunii.

Şi vieţii-i fac semn, să-mi intre în casă,
S-o număr de lacrimi şi vise deşarte,
De vise cu tine, femeie-mireasă,
De vise uitate-n tăceri de departe.

Bruxelles, Belgia – 13 februarie 2008

Cândva

Cândva într-o marţi a ploilor mute,
Când lacrima mea ţi-a stins setea de ploi,
Mi-ai plâns nerostirea în sensuri tăcute
Şi un veac de negare ai lăsat între noi.

Apoi într-o marţi a picioarelor reci,
Sub tălpile-ţi ude mi-ai strivit neînceputul,
Ca tot șchiopătând printre veacuri întregi,
Olog de iubire, să-ți uit tot trecutul.

Acum plouă rar, monocrom, peste mine,
Şi, chiar şi în gând, îmi stă altcineva,
Dar marțea când plouă, mi-e iarăși de tine
Mi-e iar de iubirea, ce-am avut-o cândva.

Bruxelles, Belgia – 19 mai 2008

Uzakta

Sessizliklerimizin kaynağından uzağa,
Zaman aşkımın ardına düştüğünde,
Sana, mavi rüyaların sonsuzluğunu eliyorum
Ve sonra hayret mihrabına çarpıyorum.

Ufkuyu sana olan özlemin üzerine eğiyorum,
Kaderle de dünyanın pınarlarına iniyorum,
Yabancı gölgelerle kendimi susuzluktan iyileştiriyorum,
Ayın topukları altında ezilmeyen gecelerde.

Ve hayata evime girmeye işaret ediyorum,
Gözyaşlarını ve boş hayallerini saymak için,
Seninle rüyalarda, kadın – gelin,
Uzaktan sessizce unutulan hayaller için.

Brüksel, Belçika – 13 Şubat 2008

Bir zamanlar

Bir zamanlar, sessiz yağmurların olduğu bir Salı gününde,
Gözyaşlarım yağmurlara olan susuzluğunu giderdiğinde,
Konuşmamamı suskun anlamlara şikâyet ettin
Ve aramızda bir asırlık inkâr bıraktın.

Sonra soğuk ayakların bir Salı günü,
Islak tabanlarının altında ezdin başlangıçsızlığımı,
Tam çağlar arasında hep topalladığımı,
Aşktan sakat tüm geçmişini unutmam için.

Şimdi üzerime nadiren, monokrom yağmur yağıyor,
Ve aklımda bile başka biri duruyor,
Ama Salı günleri yağmur yağdığında, seni yine özlüyorum
Bir zamanlar sahip olduğum aşkı özlüyorum.

Brüksel, Belçika – 19 Mayıs 2008

Traducere în limba turcă de Urfet Şachir

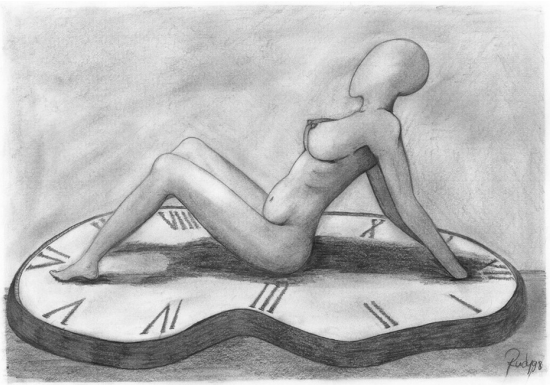

Rudy Roth, *Bucurându-te de viață*, 1998

Echo

Sabina Măduța

Către Luceafăr

Mă mângâi
cu Luceafărul de seară,
cu cel de dimineață
plec la drum,
port depănând
din razele senine,
un fir de aur
adunat în pumn.

Binecuvânt
Luceafăr blând, înaltul,
pe unde visător
călătorești;
preafericit
pământul peste care
eternă călăuză
strălucești!

Litanie

Dacă n-aș fi fost
la Ipotești,
cu pașii dorului
l-aș fi căutat,
cu gând cucernic
să-i trec pragul de taină
la ceasul când se-aude
chemarea de corn
dinspre codrii cei veșnici...

Când drumurile toate se întorc,
de neodihnă dogorâte,
la Ipotești,
se-ntoarce și gândul mereu
în locul prielnic și sfânt,
unde
Luceafărul
nu apune nicicând!

Octavian Smighelschi, *Luceafărul*, 1904

All'astro

Mi accarezzo
con l'Astro della sera,
con quello del mattino
parto,
sfilando
dai sereni raggi
un filo d'oro
raccolto in un pugno.

Benedetto
e gentile Astro,
altissimo,
dove sognante
viaggi;
benedetta
la terra su cui
eterna guida
tu brilli!

Litania

Se non fossi stata
a Ipotești,
l'avrei cercato
con i passi del desio,
con pio pensiero
avrei varcato
la sua misteriosa soglia
nel momento in cui
si fa sentire
il richiamo del corno
dai eterni boschi...

Quando tutte le strade
ritornano inquiete
dalla calura,
a Ipotești,
ritorna sempre
anche il pensiero
nel santo
e piacevole luogo,
dove
l'Astro
non tramonta mai!

Traducere în limba italiană
de Viorel Boldiș

Poesis

Valentin Emil Mușat

Poet, eseist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Uvertură la un portret

Ea avea pasul svelt când trecea prin saloanele albe
Cu viața pre moarte călcând ca o respirare de gând
Ca un șal de cântec stelar îi flutura stetoscopul
Ca un cuvânt nerostit ce se sparge-n nisipul privirii
În sarcofag de zăpezi sub care torceau pisicile firii
Veghea ca un far peste convulsii și peste morbide păreri
Rostea pasagere sentințe și zorii speranței migrau către un ieri
Prematur, incert, arogant
Ea trăsese cortina unei vieți personale ilustre sau poate banale
Și-n urmă lăsa parfumu-i discret și savant
Ducea sub braț partituri și tratate greoaie
Castanii-și plecau frunzele la picioarele ei cu reverențe sublime
Și păru-i rebel mângâia fire de ploaie caline
Cânta la vioară și pescărușii valsau peste blocuri ca niște perfuzii
La fiecare-nserare peste un oraș răvașit de taxiuri grăbite și clinic
Noaptea ningea cu povești încă nescrise
În monitoarele inimii străbătute de vise

Orașul cu un singur anotimp

Ochiul se-ntoarce și calcă
Nisipul cuvintelor fără de întomnare
Aripa norilor îi e arcă
De vânt nesfârșită vânare

Cui să îi las moștenire balastul
Scrijelit în comodul jurnal
Afurisit de iconoclastul
Să rămână neisprăvit și banal

Nu, nicio stea fără nume
N-a coborât aici vreodată
Și nicio cocotă anume
N-a-mbătrânit niciodată

În burg sărbători marțiale
Trec liniștit și în lesă
Și-n elegante ziare
Actori din știuta lui piesă

Erezii pentru clavecin și subretă

În urbe-s tot mai multe percheziții
N-ai voie cu alegorii sentimentale
Și hoituri ce duhnesc a supoziții
Au rupt neînfrânatele cântare

O nepăsare otrăvită coboară în piațete ca o ciumă
Adorm pe caldarâm cu șobolanii
Și ciocli-acoperiți de brumă
Fără să știe cum trec anii

Domnițe siluite de vechili castrați
Cu binecuvântare nasc leviatani
Fără buric tăiat și blestemați
Să-mpartă legea-n chip de puritani

În primării fac tumbe măscăricii
Se perpelesc berbecii în castele altare
Și clopotele bat a giumbușlucuri
Cu-abați pierzându-și barba în adâncuri de fecioare

În muselină și cu vorbele bufante
Urmându-și în decameron văpaia
La nunta fără de balcon a galeșei infante
Scribi harnici vor așterne în fereastră Himalaia

Dedulcire

Iubita mea cu pedigri
Care și morții-i reînvii
Când te arăți cu sânul flasc
Ca o minune pe cearșaful de damasc
Și când golgota îți tresaltă
La jumătatea șoldului ca nufărul în baltă
Și ochii ți se pierd în zări
În ale cărnii mele dulci cămări
Iar degetele-nfipte-n spate
Arând câmpiile înfrigurate
Dezlănțuie în cântec de lavandă
Precum o ploaie dulce și de sărutări gurmandă
Pe care fezandat oftatul
Acoperă cu valuri de furtună patul
Când dezmierdate fesele se lasă
Ca o nălucă peste luna din fereastră
Se risipesc secundele-n miresme

Și trupu-ți săvârșind catapetesme
Se dedulcește spun asceții
În izgonirea sfântă ca tribut al vieții

Rugăciune

Ți-am invocat în paraclise trupul
De smirnă șerpuindu-se felin
Și m-am rugat sărac cu duhul
Să mi-l închege Tatăl din spuma lui de vin

Să-mi dea cuvântul viu de la-nceputuri
Neînfrânt de vitregite mode
Și apoi să te întâmpin cu săruturi
În pasul svelt al unei ode

Și revărsată dragostea-mi întreagă
Precum Vezuviu lava în Pompei
Să te ivească într-o făptură dragă
Ce-mi va fi prima între multele femei

Intempestiva parodie

În spatele atâtor frumuseți se-ascunde moartea
Cuminte, calmă și docilă
Într-un pustiu pe care numai cartea îl străbate
La pas și însetată precum o cămilă

Sunt mări sub nesfârșite dune de fine oseminte
Istorisiri nespuse ce așteaptă
Rescrierea pe crucile fără morminte
La judecata cea mai dreaptă

Sunt pagini albe-n marea carte și să le mai știe
Dintr-un trecut recent cine ar putea
Să schimbe drama asta într-o comedie –

La nunta noastră va zbura o stea

Ochean

A mai trecut un an și în văzduhuri sapă
Un pelican tot mai adânca-i groapă
Străfulgerat de dinți de foc și de talazuri
Își scrie viața-n cercuri albe peste iazuri
Și împrejur ca o comoară
Cu aur nuferii îl înconjoară
Se lasă noaptea în Chilia Veche
În schit de stuf și el fără pereche
Își cântă evanghelia cu sârg
Pre limba morții care va să dea în pârg

Insomnii

Iubito, menuetul ăsta dintre două ere
Îl cântă cucuvele pe galere
Și briza-nfășurându-ți degetul tău mic
Ca un inel din osul alb de Moby Dick
Aduce din oceanele de ani
În ochii tăi pădurile de zburători corali

Săpați de dălțile uitării ascuțite
În nepătrunse răni hermafrodite
Mi-e rupt compasul și nivela își ascunde
Nepipăita-i cale dreaptă să nu pot pătrunde
În ceea ce a fost și va mai fi să fie
Leviathan duhnind pe dinlăuntru-a iasomie
Azi umbra ta ca o fantomă de miresme flască
Se ciocoiește-n firea mea brâncovenească
Și din neisprăvita amintirilor pleiadă
Vin nopți în care-mi ești Șeherezadă

Proustiană

Iubita mea de la Cavalla
M-ai dus cu Zorba toată vara
Când îți pictam atâtea flori de leandru-n rochia albă
Ca să te dai în nopțile cu lună-n stambă
Și-apoi te-ncununam cu chiparoase mici
Te pisiceam cea mai de rasă-ntre pisici
Iubita mea din Istanbul pe cinci covoare de bezele
Am plâns iubirea noastră în manele
Și capul meu desprins de trup pe Mările Egee
Strălumina a sânului moschee
Iubita mea cea blondă din Dubai
Cât de morgana mi te arătăi
Când șaua o puneai pe mine și în hamuri
Mă istoveai în lungi și galeșe bairamuri
Pielea ta netedă închidea în colivii
Necântătorii îngeri celor vii
În toamna care-și murmura prohodul
De-am săvârși din dragoste exodul
Străini ne-o prinde iarna ce se lasă-n rai
Sub șirul lung de mândri tei din ceașca mea de ceai

Cu capul adormind de beat pe masa de sub pomul vieții

Când Tatăl ne-a gonit din minunata lui grădină
a-nchis și drumul spre lumină
și-n scorbura cuvântului întunecată
povara lui Sisif ne-a fost răsplată
nici nu știa desigur taina
de-a umple goliciunea cu blănoasa haină
căci nu făcuse să-nțeleagă Bunul cheia
ce face omul cu femeia

Impresie

Ploaie de toamnă târzie și rece peste Sulina
Sălcii absente vântul lovește ca niște berbece
Farul își varsă lumina lui pală
Peste olane fără de fală
Pictori rataţi dorm într-un birt părăsit
Cu zidul neisprăvit, năruit
Din tablou au fugit fără țipăt cocorii
La marginea zării
Trec uneori pe triste faleze
Marinari rătăciți cu proteze
Și peste tăcutele ape călcând a nălucă
Trece Bacovia în lumea caducă

Poesis

Ara Alexandru Șișmanian

Poet, critic și istoric literar,
istoric al religiilor
Franța

scânteie vană

perlă întîmplătoare reculeasă în frunte • refuzînd privirea transparenței lucrurilor – și distanțelor galactice • poate-ar fi o stea dacă străvidul ar putea în foi de gînduri să se povestească • mările pericolului caută în scoică locul convertirilor natale • parcă întunecate grădini de infinit ar libera din neant sămînța • o silabă se îndoaie straniu – și cu sinele se bea pe sine • își citește cu obscur obscurul • poate întîmplării dăruind – moartea ei într-o scânteie vană •

falimentele melancoliei

o zi țesută din toate eventualitățile • secundă locuibilă pe care-am mobilat-o cu tot ce e în mine • m-am căsătorit cu cele mai docile din sentimentele mele – *mariage pour tous et pour personne* • *ou plutôt: enfer pour tous sans exception* • iubește-ți infernul ca pe tine însuți • cu tine am trăit – în tine dispar • tu – androgina mea ideală • timpul precum o rablă pe care tocmai am învățat s-o conduc – am chiar permis • o rablă de-o rublă deși fără volan • între tine și mine – androgina mea ideală • o clepsidră cu toate morțile noastre care se scurg neîncetat – dintr-o parte în cealaltă • și-apoi totul o ia de la capăt – în sens invers • și totuși – în ciuda acestei eterne – terne inversări a identicului – uneori izbutim să ieșim cu o floare roșie pe dună • cu o floare roșie în care ne oglindim • noi nimenii nisipului singur • auroral de departe ne respiră paradoxurile zborului • și-această lucoare ca o dungă de lună • fără filamentele melancoliei deșertul din tine nu poate fi liber • fără ca falimentele melancoliei să-ți fluture din avis • poate secunda – cu zidurile ei stranii – să te aștepte precum o altă singurătate • în care dispari călătorind • poate că ce lași în urmă te va privi mereu ca o nostalgie a originilor • poate că-n cea de pe urmă secundă – locuind-o evanescent • vei înțelege – că nu exiști decît tu – decît tu – inefabil zâmbet neant •

sete de atingere

zdrențe halucinînd în rarefiat • respirînd intermitente reminiscențe • incongruități aproape excentrice • nostalgii de dictatură și destin • șuvițele de galop ale iepelor părului • neo – post – para – zdrențe • vagoane cu visul discontinuu • trenuri deraind în avisal • o gară aruncată între vitezele nebuloase • luna încărunțește noaptea și acoperă cu ninsoarea bătrîneții umbre și lucruri • dezlegat miraj • note bruște stinse subit • himenal precum o retină oarbă (cît mai durează) – misterios tactilă • sete de atingere suspendată-n vidul de oglinzi •

sentimente giratorii

și din nou zdrențe de sentimente giratorii • de fapt o rotire de praguri – mărind proximitatea cu limite • cu melancoliile lontanului • da, obsesiile rotitoare ale subliminalului • atoli de nebunie • deliruri mini-intermitente • claxoane prelungindu-și insomnia prin stepe selenare • pete de percuție între întrebări de sticlă • trenuri-fantomă prin tuneluri de ecouri • semnale – cu nilonul întrerupt •

nimicul probabil

pe verdele biliardului – nici o bilă albă sau neagră – între aceste ultime cuvinte • lămpile mîinilor doar – iar departe – în orizonturile lumilor descompuse – volanul labirintului • și ceața sensurilor unde ne-am pierdut adevărul • și somnul ca un turn decapitat care vorbește cu cerul • da, navele grăitoare ale avisului și ecranele lui nesfârșite • negrul ce divorțează de toate visele – pînă cînd ascensorul lui atinge sub-temelia uitării • tartarul pe care-l purtăm toți sub așteptările anonime • prea departe de începutul călătoriei – sau de sfârșitul ei • niciodată e poate un miriapod – o scolopendră cu un aionion de picioare • iar nicăieri nu e decît o clipă • ceva insezisabil – în-ceva • o cruce bizară a în-ceului ce intersectează în-cinele • un x – adică un punct de întîlnire cu singur • întreg de risipire – mîngîind cu degete melancolice chipurile fantomatice din pulbere • atît – sau poate mult mai mult – ori nimic • cel mai probabil •

Din volumul inedit *Zdrențe 2*

Poesis

Dori Lederer

Poetă, prozatoare
Portimão, Portugalia

Ce-am spus?

Și dintr-odată nu-mi mai amintesc
nimic din tot,
sunt prea departe?
sunt mai bătrână decât timpul
dac-am uitat să-mi mai doresc
ceva, orice,
oare pământul
intră-n mine?
sau mă desparte
în mici felii de cer și de păcate?

și dintr-odată nu-mi mai amintesc,
o roată veche,
nu mă-nvârt,
nu putrezesc, exist, exist,
mă-mbolnăvesc de zâmbet trist,
nu-mi amintesc, nu știu, nu vreau,
nu pot, nu am, nu-ncerc, s-a dus,
nu-mi amintesc…
ce-am spus?

Amnezie

la un moment dat
nu-ți mai amintești nimic,
te obișnuiești amnezic,
te simți transformat
într-o stană de sare
după ce te-a săgetat
adevărul deșertăciunii în inimă,

la un moment dat
te-adâncești în rugină
și-aștepți să te descompună
marea nepăsare
în care colcăie viermii
ca ultim cuvânt al vremii!
și totuși câtă pace
poate fi-n această stare,
ce boală, Doamne, ce boală,
să nu-ți mai amintești
cine ești, de unde ești
și nici dacă mai ești.

Aripile

Îngerul meu a obosit de-atât
umblat și-atâta nenoroc,
îl strig dar doarme, ori e numai mut,
ori doar e surd, ori toate la un loc,
ori om s-a prefăcut de-atâta sete
ce-a trebuit s-astâmpere-n deșert,
pe mine astăzi nici nu mă mai vede,
ori nici nu știe că îl mai aștept,
îngerul meu a obosit, sau poate,
mi-a dat aripile cu împrumut
și frații nu-l mai recunosc de frate,
așa golaș și singur și căzut,
ia-ți, îngere, aripile-napoi,
oricum nu-mi folosesc, zboru-i în doi.

Din purgatoriu

Și dacă partea mea e-n iad
și iadul tu ești pe de-a-ntregul,
în iad voiesc de tot să cad,
cu tine vreau să-mi vindec iadul

și dac-ar fi să dau la schimb
întregul cer pe-o sărutare,
arunc aripi, arunc și nimb
și-mi vindec rănile cu sare,

dar iadul meu e-nsingurat
și partea mea din el, pustie,
între iubire și păcat
rămâne-o rană, veșnic vie
și-un rai pierdut în derizoriu,

ce mi-a rămas? e purgatoriul.

Dreptul copacilor

am presimțit un alb fără sfârșit
și-am smuls copacii și i-am dus afară,
să-și lase ultimele frunze de-astă vară,
o iarnă prin păduri am presimțit,

prin crengi, acum, e vânt, nu suflă-a boală,
nici vreun îngheț de-al iernii n-o mai paște,
e altceva, pădurea recunoaște
la rădăcini, această amorțeală,
un fel de-a fi când toate-au fost pe lume,
un fel de „este” prin „nu e” deloc,
un fel de pregătire pentru foc
și-o vatră a cenușii ce-o rămâne,
am presimțit pe-aproape iarna
lungă
și-am dat copacilor un ultim
drept să plângă.

În sfârșit

nu-ți voi da hrană,
hrana sunt eu,
mușcă din mine,
măsura ta e gândul meu
cu care-ți pot lungi
ori tăia secundele,
te pot opri, încetini, grăbi,
spre gongul de la miezul nopții,
ah, timpule, te-am păscut
o viață, până să fi știut
cum să te stăpânesc,
de-acum, eu vâslesc!

Înțelegere tacită

nu toți oamenii
sunt în așteptarea altui timp,
unii se-nfruptă din cel de-acum,
totul sau nimicul,
alții își văd de drum,
pentru ei nu mai e nimic
în sacul cu iluzii,
au băut chiar și timpul
dar au o înțelegere tacită:
să păstreze secretul
pentru ca lumea să continue
fericită.

La reflux

am privit marea
cum se retrage la reflux,
un pas, încă unul,
pământul s-a-nvârtit nepăsător,
oamenii au mers la casele lor,
marea își lua valurile
și se-ndepărta ușor,
s-a dus,

aș fi mers după ea
dar se-ntunecase,
aș fi chemat-o înapoi,
dar plecase
cum pleacă umbra sufletului,

între mine și ea
o limbă de pământ a nimănui,
nici a mării, nici a omului.

Nonsens

obișnuiam să scriu
câte-o scrisoare,
câte-un bilet de drum,
câte-o rețetă
pentru omul nebun
care se cuibărise
undeva la etajul patru
din hotelul
colț în colț cu infernul,
de-a stânga purgatoriului,

poștașul era Dumnezeu,
de unde era să știu
că desfăcea plicurile
și arunca tot ce scriu
în cutia destinului?

la tine n-a ajuns
niciodată nimic,
iar eu astăzi nu mai scriu,

nebunul s-a însănătoșit
a ieșit de la balamuc
și-a intrat într-un azil,
umblă cu un pistol de apă,
joacă ruleta rusească,
se închipuie copil,
nu mai știe să citească,
dar e pe prima treaptă
a fericirilor,
acelea de culoare roz…
și nu-l mai deranjez.

Odihnă gândului

când am terminat de cioplit în pietre,
am găsit o inimă,
am așezat-o lângă celelalte
și-am plecat în munți
să vorbesc cu vulturii cărunți,
în locul unde vânturile stau la sfat
și fac un vârtej mare,

în mijlocul lui m-am așezat
și-am sfredelit cu putere
până-n inima pământului,
mai am puțin de săpat,
apoi, tăcere,
odihnă gândului.

Pe-aici

pe-aici nu sunt oameni, e iarnă
și îngeri cu aripi de fier
coboară din cer cu o haină
de gânduri albite în ger,

pe-aici sunt doar resturi de drum
și arbori cu ramuri pustii,
sunt puncte înfipte-n acum
și virgule foarte târzii,

nimicuri pierdute prin ceață
și urme de semn de mirare,
pe-aici nu mai e dimineață
pe-aici trec doar tălpi de-nserare.

Punctul

Uneori îmi iau bocceluța sub braț
și merg să stropesc cu sufletul
trandafirii plantați,
apoi mă-ntorc și intru în punctul
pe care l-am înfipt
de o vreme
ca semn de punctuație
în ochi de infinit,
nu puteam lăsa infinitul
fără semne,
dar ce-i un semn
pe drumul dintre rai și infern?

„Quo Vadis, Domine?"

așteaptă-mă
și pe mine,
nici eu nu am
prea mult timp,
râd în jurul meu
iarba, pomii,
e ultimul anotimp,
dar nu văd, orbii,
pentru că eu
le-am acoperit ochii
cu iubire
să nu-mi vadă
bagajele pregătite,
„Quo Vadis, Domine?",
așteaptă-mă
și pe mine.

Sacul cu timp

am dezlegat sacul cu timp,
nicio secundă, litera mea,
din el nu va mai fura,

pasul meu, nici pe nisip,
nu va mai călca,

am dezlegat sacul cu timp
și ți l-am dăruit tot,
cât îți va trebui,
eu îmi opresc un ciot,
un ciot de creion
cu care voi sfâșia
cadranele sparte,
tăcerile, abisul, înaltul,
neantul, neantul…

Schimbare de domiciliu

sătulă de fericiri
ursite de alții,
am hotărât să mă mut
într-un oraș
cu mai puține cuvinte
și mai multă tăcere,
printre umbre
care nu mă iubesc
nici nu mă urăsc,
nici nu mă cunosc,

sătulă de fericiri
ursite de alții
m-am retras
într-un oraș ridicat
din frunzele căzute
ale toamnei,
o frunză și eu
ca altele, multe.

Sunt un călău

un călău al iubirilor
fără ecou,
de-a lungul vieții
mi-am ucis iubirile
care agonizau de sete
și-am construit un perete
pentru iubirile
la care n-am putut răspunde,
nimic nu spintecă și taie
mai mult o inimă,
decât să ți se dea
ce nu poți duce,
decât să dai
ce nu-i nevoie,
sunt un călău
care-și duce o cruce
aceea a iubirilor ucise
peste care pun mereu
eșarfe cu iertări,
dar voi avea o vorbă
cu Dumnezeu:
de ce-ngăduie această luptă
la muritori?

Vis

am înnoptat lângă piciorul tău
și-am adormit plângând, nu știu de ce,
poate-mi intrase-n oase Dumnezeu
și neîncăpând, ieșea prin lacrime,

sub zidul tău, tărâm abandonat,
în urma ce-o lăsase talpa ta,
am adormit plângând și am visat
că Dumnezeu din mine se rupea…

și-n buzunare-mi luase inima.

Poesis

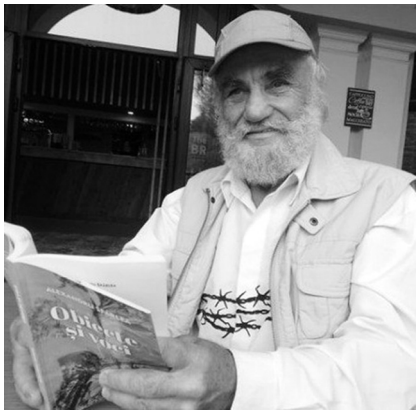

Alexandru Sfârlea

Poet, publicist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Sfârlezii amnezice

Alb și roșu

(...De-acuma or să mi se-nzăpezească
nu doar simțurile toate, ci și bucuria
de-a avea știința felului cum
celelalte culori se furișează să-și afle odihna:
numai cu aceste cuvinte
din care o singură culoare fuge, trezită
de sub apăsare – e cert că are să svâcnească
în pieptul celui supranumit
,,cel demult uitat de neuitata Sing",
omul alb cu inima albă –
așa încât, de-acuma or să mi se-nzăpezească
nu doar simțurile toate,
ci și petele albe din memorie
în care Uitarea refuză
să mai locuiască, poate...)

Din timpul finit

(...Într-o noapte, toți neuronii mi-au țâșnit
spre tot atâtea stele ce stăteau
să cadă, acea plecare din timpul finit
a celor ce-n ei înșiși nu mai încăpeau –
Astfel că-n capul meu un gol absolut
stăpânea peste litere și cuvinte pustii,
până ce stelele toate care-au căzut
s-au ascuns, să nu le vadă cei încă vii...)

Spre altceva

(...Cineva, la capătul săptămânii
se îndepărtează de-acasa-i intim-mitologică,
și-ardoarea de-a înțelege timpul condensat în risipă
e-asemeni zvâcnirilor pitite în aripi,
strâns lipite de trupul arcuit:
pentru că tot ce se aliniază
asemeni planetelor albe
nu e decât prea-plinul diminuat ce afluiește
spre altceva, mult mai dens fortificat,
chiar și în fragilitatea
lipsită de accentele fragmentării:
începe să freamăte
o clorofilă vizibilă doar celor care
– nepriviți de sus și nefiind trufași –
privesc semnele din arborii altor zile,
iar fructele îmbătate de roșu
cad neatinse sub pași...)

Lumânărarul

(...Până-l mai poți privi
privește-l, Domnule Cer
mai lasă-te privit
până și-n locul
de unde-a dispărut o stea,
pe mine chiar ochii
mă făceau de neprivit,
am fost cel mai detestat
dintre îndrăgostiții de cărți,
nimeni nu era mai insuportabil
dintre cei care lingeau lumânări
ca să miroase mai curând
a groapă,
eram și cel care mima
că-i surdo-mut din naștere,
ca să nu răspundă niciunei mârșave întrebări,
acum voi mima că privirea
decât cele de uliu sau șoim
mi-e mai ageră...)

Sfatul lăcustelor

(...Întristată adunare
de experimentați simțitori,
voi vreți să sugrumați
această asasină ce tot fuge de noi
ca să nu ne vină de hac,
ea spune că se lasă trăită,
noi spunem că ne lăsăm trăiți,
când nu mai poți vedea lumina
și prin vene îți curge întuneric
îți vine să te-ascunzi
de toți cei ce mimează întristarea,
o spui pentru tine
(dar uite că ei citesc)
încearcă să-ți înfigi privirea
doar în vârful plopilor...)

Altă viață

(…Ai tot lovit în tine
ca atâția alții,
ați lovit în neștire,
pereții o luau din loc
(o fi cutremur?)
să te izbești de ei cu capul,
visai că de sub mături te aduni
ca praful
și pentru că din dârele
stelelor căzătoare
încercai să-ncropești
diafane spânzurători,
au început să creadă
că te gândești la ei
ca la niște salvatori,
apoi ai strivit sub călcâie
(fante-al cruzimii lexicale!)
acele cuvinte sătule
de searbăda lor viață
în poezie…)

Contrapunct

(…Acele solfegii precum lianele-mbrățișaseră
liniile de înaltă tensiune
vibrațiile verzi ale fosforescenței
pe care o singură stea fixă le oglindea,
curentul disfuncțional nu mai ucisese pe nimeni
de îndată mi-am ignorat
acele clape dezacordate spre-a nu trezi
vulturii imprevizibili ai amneziei,
din coada pianului țâșneau fulgurații
spre muzica sferelor, imperfecțiunea
echilibrului spațiu-timp
mai amâna momentul aterizării
în melodioasele aripi…)

O altă insulă

(…Un nămol care crește și devine tot mai dens
dacă nu ești în apele tale,
acolo se descompune lehamitea de sine
până ce mai nu te scoate din minți,
îți intră prin pori ațipișuri de priviri
care se-mbrățișează strâns cu aburii cruzi ai nămolului:
și numai ce îți cazi pradă unui gând
care s-ar vrea și ultimul,
crâmpoteala înmuiată-n soare a fostelor bucurii
e cuprinsă de-un păienjeniș de procese alchimice
ca să strămute acel gând
pe-o insulă infimă din Pacific;
drept urmare, câțiva purtători de prapuri verzi
privesc peisajul și fac cale întoarsă…)

Căpățâna de usturoi

(…A fost odată o profă de germană
pentru imigranți
care citea un interviu

despre cum se scrie poezia
care te încarcă pozitiv,
apoi mă sună pe mine, în Sfârlesia,
și insinuează oarecum frivol
că durerile din gât pot fi puse pe fugă
printr-o partidă de amor; fugi de-aici, îi zic,
mai citește o dată interviul
și nu te mai preface că nu pricepi
nici în ruptul capului
că pe mine mă ajută
și căpățâna de usturoi…)

Ceva de spus

(…Mi-a intrat în paharul cu vin
puțină lumină din cărți
și-un pic de întuneric din uitare,
căci tot ce-mi aminteam voiam să uit
locuri și nume desprinse de pe hărți
și o anume pură întâmplare;
amprentele din degete-au fugit
spre-a nu rămâne pe cărți și pe pahare,
doar sunetele au albit subit
în numele rămas în pronunțare –
prin fereastra umezită de respirații
mirosea violent a stele căzătoare,
și parcă literele din cărți s-au îmbulzit
să spună totul despre fiecare…)

Sfârlezia de necitit

(…E chiar cum zice în titlu,
am parcurs-o de la coadă la cap și m-am convins –
zice Bagatelius, am simțit așa, o îmbârligare de sine
și pe la mijloc m-am oprit să trag un pui de somn
ca să mă-nvigorez,
că-mi secătuise puterile Secătura
am lins luciri de pe tăișul securilor spre-a mă-nzdrăveni
și mai mult, apoi am postat pe Facebook
o știre falsă în care mătușa Iulia se bătea pe burtă
cu condeierul, în SUA se-auzeau rafale la un liceu
și docții teoreticieni însăilau pe rupte hermeneutica
acestui act, al câtelea, ucigașii, șfichiuții de glonț
și femeile rupte în bătaie se strâmbau la oamenii legii
și la omenirea oblăduitoare de alți nelegiuiți,
eu citeam sfârlezia cea de necitit și-mi împleticeam limba
în trupul ei semantic duhnind a concretețe umană
bazată pe huruit de leucocite
și pe viesparul din creier în care unul care
vorbea la microfon nu știu cum infiltrase picuri de salivă,
promisesem iubitei că voi fi fără doar și poate fiara
care se va hrăni cu abuzuri și crime nefăptuite,
apoi am smuls partea care ținea loc de gât sfârleziei
și mi-am închipuit că era pasărea…)

Poesis

Daniela Șontică

Poetă, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România
și a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Tot ce este suflet

Când treci cu bine prin furtuna zilei
te bucuri
și aștepți ceva
mult mai vijelios,
poate solzii unor amintiri
căzând peste acoperișuri
ori melcul gigantic –
patronul cochiliei invizibile
sub care se ascunde uneori tot ce este suflet.

Obrazul frumos de tată

Toată acea anamneză
în care păream o Sheherezadă ciudată
mă făcea să râd în hohote
după ce ieșeam din cabinetele lor
dar gata să plâng
când nu mă vedea nimeni
rămasă din nou singură cu ei.
Când îmi întindeam trupul
istovit în ipohondrii
cotrobăiau peste tot
mă rezemam de perne uriașe
abia îndrăznind să respir
nu cumva să-și aducă aminte.
Cu eforturi supraomenești
îmi conțineam ființa astfel avariată
iar asta nu părea
plauzibil nici unui doctor.
Adormeam
având sub pleoape ultima privire
spre obrazul frumos de tată
stropit cu untdelemn
și vin și țărână.

Aici e praful roșu

Mă întorc în fiecare țipăt
și caut o zi neterminată.
Fetița visează extratereștri
nu există scăpare
știe că ei văd prin lucruri
s-ar transforma
în omul acesta mare cu mască
omul prin care durerea nu trece
în fața căruia mama poate spune
în sfârșit că există
că iubește fiecare copil al ei la fel de mult
masca albă de frică
o așteaptă iar și iar
să devină fetița cea mai iubită.
Înaltă e doar întâmplarea
copiilor păziți de miei.

Ascuns inutil

Om ascuns până în oasele sării
presărat printre amintiri
fixezi lumina pe noua rană
pleci și te întorci fără glorie
de la marele război
numărând pașii, mărșăluiești
pe dinăuntrul și pe dinafara ființei
singura ta hartă este înghițită
și vomitată de o privighetoare
e o primăvară inutil de frumoasă
te ghemuiești până dai de suflet
busola îți arată zilnic
alte principii și reguli încât până seara
toate se umplu de rugină
poțiunile se tulbură în guri fără dinți.

Lacrimi de sticlă desenează obrajii

Cu mâini de aer să cânt din Händel
să pictez un nufăr
cu strădunța de lumină a lui Monet
din omoplați să-mi izbucnească rugăciuni.
Îngerul să țină cu mine când va fi
marele început
să nu-mi vădească trădările.
Singură.
Și am curajul gheții primăvara
când camioanele fug nebune
peste râuri în Alaska.

Poesis

Fotografie de Kadir Incesu, 2018

Valentin Busuioc

Poet
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Cerul, ca o pleoapă

totul e frumos

cerul senin din care lipsește puțin

cei supărați
ale căror umbre s-au lipit de asfalt

lacrima soldatului
când întâlnește bobul de rouă

totul e frumos

buzele calde
pe o mână rece

ochii care nu se văd
și mai ales aceia care nu se uită

linia vieții
când abia se mai zbate

totul e frumos

atât de frumos
încât nimeni nu-și dă seama
că nimic nu e adevărat

Ascuțitoarea

amân de ceva timp
să scot din ambalajul ei
ascuțitoarea
mi-e teamă că odată ce se va întâlni
cu creioanele tocite de-alături
se va îndrăgosti

zi de zi
ceas de ceas
le va ascuți unul câte unul
le va face ca noi

cu ele voi scrie poezii
majoritatea vor ajunge la coș
alături de lemnul subțire al creioanelor
însă cu fiecare vers
creioanele se vor toci tot mai mult
iar într-o zi le voi arunca și pe ele

totuși
ascuțitoarea
nu o pot lăsa să le fie alături
o am de la tine
iubito
a fost ultimul tău cadou

într-un fel
chiar îți seamănă

așa cum stă ascunsă
într-un banal ambalaj
e suflet din sufletul tău

Fereastra

mi-ai zis:

nu mai fi trist
cerul este iar deasupra orașului
ieși la fereastră

și-am ieșit

iar fereastra era chipul tău

Copil

e un soare tomnatic

știută-i nostalgia pe care cerul
și-o revarsă în frunze

blând
ca un sân de femeie când alăptează
vântul adie ușor
doar cât să ne înalțe de pe buze cuvintele

ici-colo câte-o musculiță bețivă le sparge
și asta e tot ce se aude

miroși a fragi
iar surâsul tău mamă
seamănă tot mai mult cu-o icoană

însă de cum intră soarele-n nori
mâna ta de mâna mea se-încleștează

abia mai poți să-mi șoptești:
nu-ți fie teamă
cineva e copil
îi place să se joace cu noi

când obosim
ne duce la culcare
ne sărută pe frunte
apoi ne stinge lumina

Zborul

cândva
pe un pat de spital
mama mi-a spus:
de-aș putea zbura
aș muri fericită

trupul nu a crezut-o

sufletul
da

Vise

mamă
de câte ori te visez
revii la viață

însă și tu
de câte ori mă visezi
îi mai dai morții
speranță

Rana

dacă sufletul
este rana pe care nu o vedem
să-i mulțumim trupului

Mărul verde

și-acum mai păstrez mărul verde
din care-am mușcat amândoi
dintr-odată

când mi-e dor de tine
îl scot din congelator
și mă uit cum buzele noastre
așa s-au atins
prima oară

Mângâiere

nu am aruncat
hainele de casă ale mamei

duminica le scot la soare-n pridvor

pisica le așteaptă în prag
miorlăie și se freacă fericită de ele
cât e ziua de lungă

nu știm de ce
spre seară plouă
întotdeauna
ușor

Bătaia din aripi a unui fluture

s-au scris și se spun multe
despre cum poate mișca lumea
bătaia de aripi a unui singur fluture
chiar și de pe partea cealaltă a lumii

cum poate el
cu o singură aripă
să te aducă în calea mea
și cum
cu cealaltă aripă
îmi deschide brațele
spre a te prinde la piept
ca pe un aer pe care îl voi respira
până la moarte

vezi
un fluture
și e de ajuns să visăm că ne va fi bine
cât timp dragostea rămâne aceeași lamă
ce se ascute între două singurătăți

ce nu știm
și nu e nimeni să ne spună
e de ce crede fluturele
că iubirea noastră
îl face să zboare

Fujishima Takeji (1867–1943), *Fluturi*, 1904

Efigii în epigrame

CARAGIALE VERSUS URMUZ (4)

George Corbu

Scriitor, traducător, jurist
Primul președinte al Comisiei Naționale a Bibliotecilor
Președintele Uniunii Epigramiștilor din România, Directorul revistei „Epigrama”
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Tinere, găsesc cu cale
Să repet ce ți-am mai spus:
Poți slăvi pe Caragiale
Dar să nu uiți de Urmuz!

*

Îndemnat de Caragiale,
Azi voi spune ce-am de spus:
Țin s-apar în protocoale
Dând onorul lui Urmuz!

*

Evitat-am un eșec,
Ca la Mărășești-Oituz –
De-a fi Caragiale *grec*
Iar Urmuz de-a fi *franțuz*!

*

Nici pe vremea lui Urmuz,
Nici chiar pe-a lui Caragiale,
Neamul meu – deloc ursuz –
N-a trăit atâta jale!

Motto:

Mărire ție, Caragiale,
Și ție, bravule Urmuz,
Români ce-ați plămădit din jale
*Pe **homo humoristicus**!*

*

Orice-ați spune de Urmuz
Și chiar de Caragiale,
E ștacheta mult prea sus
Pentru niște mangafale!

*

Zurük zu Kant!

Caragializând constant,
Propun – și nu admit refuz! –
Să ne întoarcem la Urmuz
Și, dacă mai e timp, la Kant!

*

Epigramei, gen difuz
Și-ndeobște enervant,
I-aș propune comandant
Pe-Ion Luca sau Urmuz.

*

În discuții, chiar banale,
Tot aud, și mă amuz,
Una-două, Caragiale…
Parcă n-ar fi și Urmuz!

*

La Palice mi-e călăuz,
Deci, în stilul dumisale,
Caragiale-i Caragiale,
Iar Urmuz este Urmuz!

*

Caragiale și Urmuz
„Traversat-au” lumea asta
Spre a întâlni *Năpasta* –
Vrăjitoarea cu hurmuz!

*

Pe rețele sociale
Spiritu-i *curat confuz*:
Nu există Caragiale
Și nici urmă de Urmuz!

*

Beleuz și Duduruz
Cuplu caricatural e…
Cum de l-a „ratat” Urmuz
Și, -nainte-i, Caragiale?

*

Picturală

Dintre atâtea cereale
Vă recomand acest coluz,
Pentru-o colivă lui Urmuz
Și, de ce nu, lui Caragiale!

*

Pe proști nu-i abați din cale,
De-ai fi zid sau doar taluz…
N-a făcut-o Caragiale
Sau, cât de puțin, Urmuz!

*

Celor doi melomani

Două umbre-atemporale,
În acest prezent incert:
Nenea Iancu Caragiale
Și Urmuz… curat concert!

*

Cum nu vreau să mă pierd pe cale,
Închei periplul meu difuz:
Adio, scumpe Caragiale,
Adio, Domnule Urmuz!

Din volumul cu același titlu, București, Editura Leviathan, 2023

Carnet de scriitor

ALTE GÂNDURI CU ACASĂ...

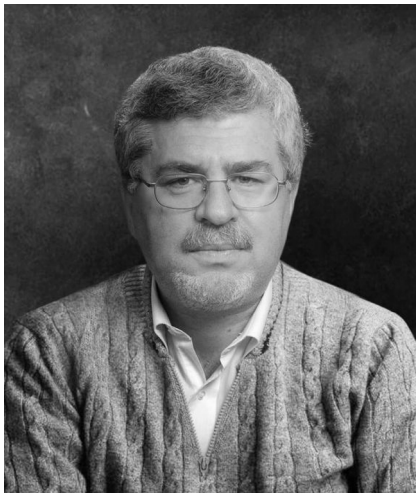

Ionuț Cristache

Prozator, ziarist, profesor

Câte ceva despre Doamna mea profesoară de limba română, din satul copilăriei... La școala mea de acasă am învățat aproape tot ceea ce mai știu azi despre fericire. Mama era învățătoare, ca și tatăl meu. Știam de atunci că nici eu nu pot să ajung altceva decât profesor. Și am fost profesor mai bine de 40 de ani. Am avut noroc, întotdeauna elevii mei au fost dintre cei mai buni. Am „umplut" lumea cu economiști, avocați, judecători, chiar și cu oameni politici etc. Le povesteam despre ei și tinerilor mei colegi de cancelarie, i-am apreciat și pe ei, mă uitam cu jale la „fluturașul" cu leafa lor din fiecare lună. Tot cu jale mă uit acum și la pensia pe care-am primit-o zilele trecute. Și nu mă văicăresc, doar le cer cârmacilor de elită să nu mai mintă. Nu mai mințiți!

Să trecem la lucrurile serioase. Doamna profesoară *Elisabeta Rogoja* a fost profesoara mea de limba română, în satul copilăriei. De la *Domnia sa* am învățat să iubesc litera, cuvântul propoziția, fraza corectă și graiul nostru dulce. I se potrivesc, de la un capăt la altul, cele 10 sfaturi de mai jos. Așa mi-o amintesc după mulți ani, o mai întâlnesc și acum pe străzile orașului meu de azi, e la fel de frumoasă, înțeleaptă, delicată. De la Doamna mea profesoară am învățat toate cele care urmează...

„Să nu ne închipuim că știm. Ne pregătim și revizuim tot ce am făcut cu un an înainte. Trebuie să aflăm de la prima oră ce vor elevii sau studenții de la noi. Orele de clasă trebuie să fie câștigate. Niciodată pierdute. Dacă nu credem în ceea ce facem, nu întruchipăm materia pe care o predăm, cu toată mintea și cu toată sensibilitatea noastră, îi vom pierde. Clasa e o scenă. Poate că uneori suferim, poate că suntem dezamăgiți sau suntem devastator de triști. Ei nu trebuie să simtă decât că suntem acolo, doar cu ei. Și poate că așa ne trec și nouă tristețile, măcar până la pauză. Dacă suntem interesanți, e bine. Dacă îi ajutăm pe ei să fie cât se poate de interesanți, e cel mai bine. Suntem mereu în competiție cu smartphonul. Nu o câștigăm decât atunci când știința noastră e una vie, croită pentru ei. Nu putem să îi iubim pe toți. Nici măcar nu trebuie. Dar trebuie să îi respectăm, să prețuim ceea ce fac bine, să le înțelegem tristețile, căderile, limitele și să ne facem rocă pentru speranța lor. La capătul unei relații cu elevii sau studenții trebuie să ne așteptăm să spună că tot ce au făcut greșit ni se datorează și tot ce au făcut bine li se datorează. Să fim profesorii pe care am vrut să îi avem, chiar și atunci când ne vine să fugim din clasă! Conducerile ostile ne fac într-adevăr rău. Dar relația noastră directă cu elevii depinde de noi."

Și mă gândesc, tot așa, la părinții mei, învățători... Da, mereu m-am gândit la ei, mai ales când am văzut cine conduce azi școala românească... Să nu ne închipuim că știm, cred că ar zice tata, dacă m-ar citi. Dar ce, credeți că nu a aflat pe acolo, printre stele?

Mai bine să vă spun o mică poveste cu merele din satul copilăriei mele. Era pe la începutul anilor '90, părinții mei primiseră o parte din livada furată de comuniști și se adunase o recoltă bogată de mere. Ne duceam la Ploiești și le vindeam în piața mare a orașului, ne sculam de la trei dimineața ca să prindem un loc la tarabe. Domn profesor, îmi ziceam, iar e sfârșit de săptămână, hai la negustoria de sâmbătă... Într-o zi, ca să vindem niște mere văratice, ne-am dus în Capitală. S-au oprit lângă taraba mea doi domni, i-am recunoscut, îi văzusem la televizor, erau doi academicieni, așa a zis tata ceva mai târziu. M-au privit de sus și unul dintre ei mi-a cerut din vârful buzelor două kilograme *de astea*, așa s-a „exprimat", *cum le zice, mere,* plictisit ca un intelectual rătăcit prin mulțime. Apoi, s-a uitat în jur, ca și când n-ar mai fi fost altcineva în afară de ei și i-a spus

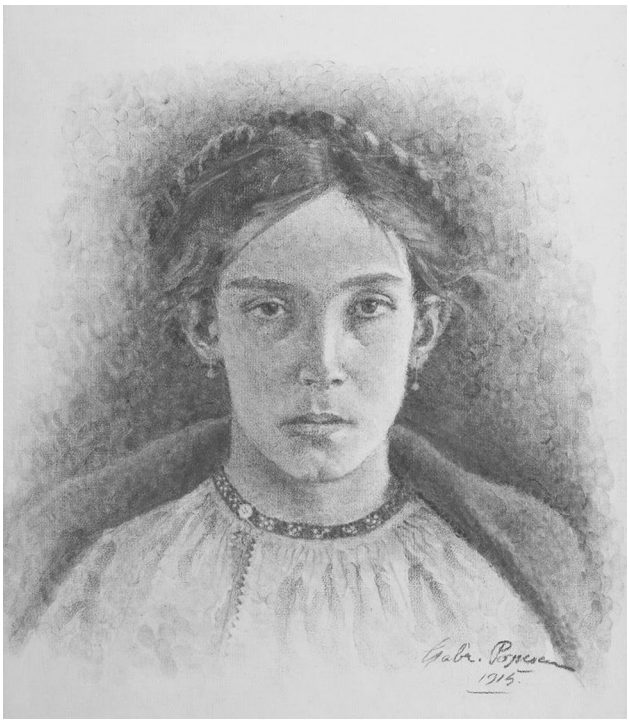

Gabriel Popescu (1866–1937), *Țărăncuță din Vulcana*,
cărbune pe hârtie lipită pe carton, 1915

celuilalt, cu care venise: „Platon afirmă, dragul meu, că statul e o instituție naturală, anterioară individului." Puteți să vă dați seama cum au rămas savanții din piață, când subsemnatul, vânzătorul de mere, cu mâinile pline de praful dimineții de vară, căutând gura pungii, cu tasul plin cu fructe, am rostit cu vocea mea pierdută în vacarmul din jur: „Aristotel, domnilor, nu Platon"... Cei doi intelectuali de Capitală n-au mai scos o vorbă, au uitat să ia chiar și restul, pe care eu îl așezasem pe tarabă. Unul dintre ei, cel mai bătrân, întorcea capul la fiecare doi metri și se tot uita în punga plină cu mere de vară. Platon, Aristotel, ce mama naibii!

Și mă mai gândesc, tot acum, la cireșul din grădina bunicilor... Azi nu mai avem vreme să privim cireșul înghețat din grădină bunicilor, sfâșiat de zăpezi fantomatice, iar uimirea e singura biruință. Ne amăgim cu lipsa de amărăciune și ne mai place să spunem că ar fi bine ca fulgii de zăpadă să ni se topească pe obraji, precum o bucată mică de înghețată pe vârful limbii. Se spune că Dumnezeu i-a dat omului două urechi și o gură, ca să asculte mai mult și să vorbească mai puțin. Și tot așa, că e bine să te păzească Dumnezeu de femei rele, de cele bune să te păzești singur. Și, citiți ce frumos: Dumnezeu nu poate fi pretutindeni în același timp, de aceea a creat mamele. Nu fi dulce, pentru că te vor mânca. Nu fi amar, pentru că te vor scuipa. Toți se plâng de lipsă de bani, dar de lipsă de minte nu se mai plânge nimeni. De aceea, vă mai zic: păzește-te de o capră – din față, de un cal – din spate și de un prost – din toate părțile. Vă asigur că în viață cunoștințele nu ocupă mult spațiu. Chiar și râsul ni se rotește, iar vocile ni se frâng brusc lângă urechile căscate spre noi. Abia mai reușim să înălțăm capul, nici brațele nu le mai mișcăm, iar tavanul se lasă peste umbrele noastre și simțim cum crapă ziua peste vântul de afară.

„Să nu ne închipuim că știm. Ne pregătim și revizuim tot ce am făcut cu un an înainte."

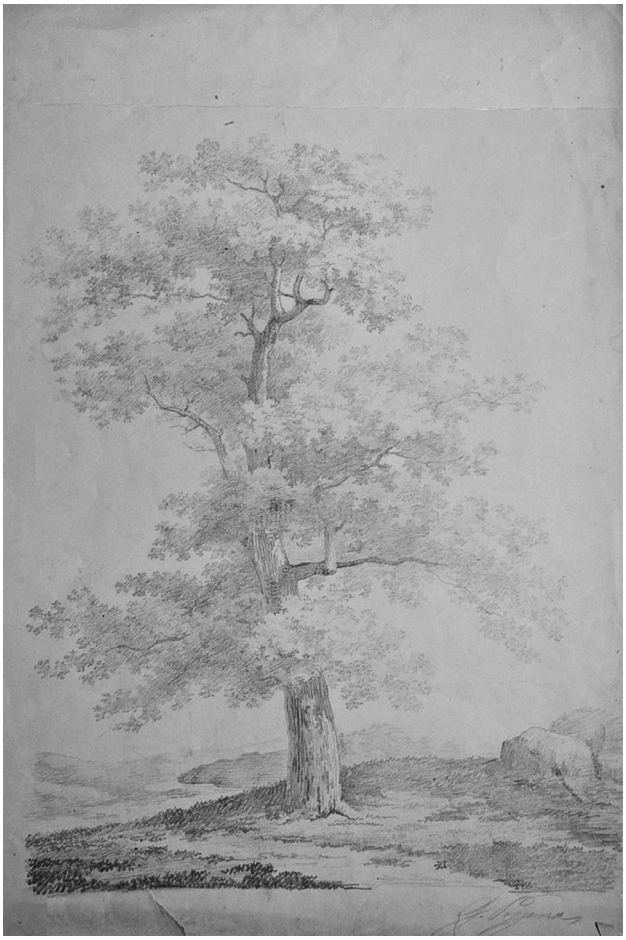

Gabriel Popescu (1866–1937), *Studiu de copac,*
Colecția Muzeului Memorial „Gheorghe Tattarescu", București

Carnet de scriitor

GURA LUMII BATE CÂMPII

Vasilica Grigoraș

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor
Profesioniști din România

„Omul care nu te poate înghiți
te aruncă în gura lumii”. – Friedrich Schiller

Mă întâlnesc destul de des cu multe persoane, de tot felul, tineri, adulţi şi mai în vârstă, de la care te-ai aştepta să fie mai înţelepţi, mai reţinuţi, mai discreţi... Timp îndelungat, cei mai mulţi deapănă numeroase poveşti. Îşi spun toate păsurile, necazurile adevărate ori închipuite. Dacă ai răbdare să asculţi, într-o singură întâlnire de câteva ceasuri poţi să scrii ditamai cartea. Atâtea poveşti, care mai de care mai pipărate cu bârfe şi clevetiri. Îşi pun viaţa de familie pe tavă în faţa unor necunoscuţi, dezvăluie conflictele dintre soţi, neînţelegerile între părinţi şi copii, între soacre şi nurori, gineri, între vecini, pe care îi toacă mărunt-mărunţel cu acuzaţii care nici prin cap nu-ţi trec, uneori, dovedindu-se a fi doar aberaţii. S-ar putea găsi o scuză, este lume simplă, mai puţin educată, însă vin cu întrebarea: omul simplu, cel care vine din satul românesc era mai discret, mai retras, trebuia să-i „scoţi vorba din gură cu cleştele”. Ce s-a întâmplat? Unde a dispărut? Să fie oare consecinţa exodului oamenilor de la ţară la oraş din vremea comunismului? Prototipul uman actual nefiind nici sătean, nici orăşean, ci un „mixt”, un model uman care nu mai sfinţeşte locul, suferind alterări majore în comportament şi atitudine.

Într-un concediu de odihnă și tratament. La masa de seară. O doamnă se tot uită prin sală și spune la un moment dat: „la uitați-vă cum se mișcă bucătăreasa aia grasă! Parcă doarme pe ea.” Ne uităm și noi, într-adevăr se mișca foarte greu. Încerc să strecor o scuză: „Poate are probleme de sănătate.” Nu termin bine propoziția că discuția continuă, aruncându-se vorbe de ocară, spunând că știe dânsa că angajatele de la bucătărie mănâncă toată ziua și mai iau și acasă din porțiile celor care vin aici. Nu se mai satură să fure, să bage în traistă tot ce pot. Și acest lucru se întâmplă mai peste tot, uitându-se fix în ochii mei să vadă dacă mai zic ceva. „Habar n-am”, reușesc să spun și doamna continuă mai îndârjită discursul denigrator.

La sfârșitul zilei, când a ieșit de la serviciu din tura de după-amiază de la bucătărie, ne-am întâlnit pe alee cu doamna despre care se făcuse vorbire la masă. Abia mergea și la fiecare pas schița un gest de durere. Colega de cameră cu care ieșisem la plimbare, îi zice: „Cred că nu vă simțiți bine, de ce nu faceți și dumneavoastră niște proceduri, dacă tot lucrați aici?” Se oprește și cu ochii aproape în lacrimi, ne spune că nu are voie să facă nimic din ceea ce oferă baza de tratament deoarece are tije metalice în ambele picioare, de la șold la tălpi... A avut un accident de mașină groaznic, menționând: „Nu pot să mă mișc prea mult, de aceea m-am și îngrășat...” Am rămas înmărmurite. Biata femeie, câtă durere înfrunta și avea și un serviciu de stat mult în picioare... Câtă voință! Toată admirația! Bunul Dumnezeu s-o aibă în grija Sa!

Pe bancă în parc. O doamnă se așază lângă mine, dornică de pălăvrăgeală. O observasem mai demult că era „nevorbită”. Pe cine întâlnea, intra în vorbă și sporovăia întruna. Începe să comenteze terapiile, considerându-le apă de ploaie. „De ce ziceți asta?”, întreb. „Ați mai fost și nu ați simțit niciun efect

Trăitor al acestor vremuri, călător prin varii locuri și atentă la ceea ce se întâmplă în jurul meu, mai înainte de orice, îl rog pe bunul Dumnezeu să mă ajute să nu judec pe nimeni, ci doar să constat și să semnalez ceea ce observ în comportamentul și conduita celor din jurul meu. Mă refer la faptul că în ilustrarea celor afirmate mai sus, voi da doar câteva exemple, pentru unii poate sunt minore, banale, dar eu cred că au repercusiuni neplăcute, dacă nu chiar grave prin multitudinea şi modul de exprimare.

pozitiv?" „Nu, n-am mai fost până acum, abia am venit ieri. Sora mea vine aici de mai mulți ani, și-am zis să încerc și eu." „Sora dumneavoastră cum se simte?" „Daa, ea se simte bine." „Și-atunci, de ce faceți aceste aprecieri asupra terapiilor?" Se uită lung și spune: „Pentru că am impresia că noroiul de la împachetări este silicon, și-apoi le știu eu pe asistentele astea, vor doar bani și fac treabă de mântuială..." și a mai înșirat multe broderii sparte de conținut, argumente goale și false închipuiri. Îi sună telefonul și mă salvează.

O zi călduroasă de weekend. La masa de prânz. Nu stăteam la masă de fiecare dată cu aceleași persoane, ne așezam după cum veneam fiecare. „Eu voi lua două porții de desert", zice cineva. Adaug: „Și eu iau și pentru colega de cameră, dar o aștept pe doamna care servește, să-i spun." „Păi cum să-i spun? Dacă ea (colega de cameră) vine la masă după mine?" „Păi, n-ați întrebat-o dacă vine, n-ați comunicat înainte de a veni la masă?" Cu o figură cătrănită și furioasă îmi spune: „Eu nu spun nimic, în țara asta toată lumea fură, eu de ce să nu fur?" Celelalte cinci persoane de la masă, ne-am uitat una la alta, și tăcere... Și părea o doamnă școlită. Fusese o viață contabilă sau economistă... Așa a înțeles ea să-și facă socotelile cu societatea românească de astăzi!!!

După vreo două zile, după ce ajung acasă, mă întâlnesc cu o vecină. Îmi spune că nu m-a văzut de mult. Știa ea (nu știu de unde!!) că eu mă tot plimb peste tot!!! Am zâmbit... A început să-mi spună că e tare necăjită. I-a murit mama de nouăzeci de ani și unul dintre frați vrea să se mute la țară, în casa părintească, iar ceilalți frați, împreună cu ea vor s-o vândă. I-am spus că eu provin dintr-o familie cu cinci copii. Atunci când părinții noștri au plecat la Domnul, toți am cedat bunurile familiei unui frate care și-a dorit să se mute acolo. Îi place, se simte bine și noi toți suntem fericiți. Mergem cu drag la el, ne primește cu mare drag. O bucurie să ne întâlnim, să ne revedem. Replica: „Păi, ce-s proastă? Așa am pățit și cu cei din familia soțului. Noi i-am ajutat pe toți, ne-am spetit muncind, n-a apreciat nimeni acest lucru și nu ne-am ales cu nimic de la nimeni." Fără comentarii...

Din cele spuse mai sus, se poate concluziona că întotdeauna altcineva este de vină dacă ceva nu-i în ordine cu noi. Adesea ne erijăm în victime, de aceea cu știință sau fără știință ajungem să fim călăi, fie și numai prin ascuțișul vorbelor aruncate. Postura de victimă înseamnă lipsă de șansă de a merge spre mântuire, pe care noi singuri o alegem. Ne autocondamnăm.

În deraierea omului de pe linia vieții creștine, ne întrebăm: în perioada postmodernă pe care o traversăm, unde a dispărut ființa credincioasă? Omul a devenit fiară, lup pentru seamănul său, „homo homini lupus est"? Asistăm la căderea din starea de creștin, pângărirea intimității sinelui înduhovnicit și pe zi ce trece devenim păgâni, aruncând cu piatra oricând în oricine. Au apărut noile religii secularizate, autointitulate laice, cu *Tatăl nostru* în versiunea calculator, internet, google...!!! Și ceea ce este și mai trist, în această epocă a tehnologizării, se manifestă un paradox flagrant: și mă refer în primul rând la noi, românii; umplem bisericile în zi de sărbătoare, ne îngrămădim la pupat moaște și icoane. Îl pomenim mereu pe Dumnezeu, dar gândul și fapta trădează falsitatea, perversitatea noastră. Și acest lucru, pentru că „Nimic nu aduce mai multă tulburare ca vorba multă și nimic nu e mai rău ca vorba neînfrânată, care poate să strice starea sufletească. Căci cele ce le zidim în fiecare zi ea le surpă, și cele ce le adunăm cu osteneală sufletul le risipește prin mâncărime de limbă. Ce e mai rău decât ea? E un rău fără frâu. Deci trebuie să-i punem hotar să o ținem cu sila, să o sugrumăm, ca să zic așa, ca să slujească numai spre cele de trebuință. Dar cine ar putea povesti toată paguba sufletească ce poate veni de la limbă?" (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 5)

Remediul acestei stări de fapt nu poate fi altul decât bunătatea, blândețea și seninătatea sufletului. Dacă dorim ca lumea să fie mai bună, trebuie să cultivăm bunătatea în interiorul nostru, în jurul nostru și împreună cu toți oamenii. Nu trebuie să luptăm cu nimeni, ci trebuie să ne concentrăm asupra a ceea ce dorim noi să fim, chiar dacă uneori suntem răniți și nedreptățiți. Doar bunătatea este soluția, este trăirea și simțirea pe care trebuie s-o împărtășim fiecare în parte și cu toții împreună. Este o decizie personală, intimă, nimeni nu trebuie să ne-o impună, noi alegem s-o trezim în interiorul nostru, s-o udăm cu apă vie, s-o hrănim cu seva credinței în mai bine. Să dorim să facem bine, să gândim bine, să avem gânduri bune și ne vom simți și noi bine. Luminează-ne mintea, încălzește-ne inima, întărește-ne în credință și mântuiește-ne! Fie „Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim!" „Pe Tatăl, pe Fiul și Sfântul Duh, Treimea cea de-o ființă și nedespărțită!"

„Mă întâlnesc destul de des cu multe persoane, de tot felul, tineri, adulţi şi mai în vârstă, de la care te-ai aştepta să fie mai înţelepţi, mai reţinuţi, mai discreţi... Timp îndelungat, cei mai mulţi deapănă numeroase poveşti."

Jurnal de călătorie

MEXIC

Camelia Cristescu

Prozatoare, poetă, medic
Insulele Baleare, Spania

Pădurea tropicală ajungea până la malul mării înconjurând micul nostru bungalow și aducea cu ea istorii nesfârșite, milenare, pline de ruine sacre, religii primitive, șerpi ancestrali. Cactuși fecunzi, eterni, magistrali, coaste abrupte, stâncoase, cu nume de demiurgi sau de lupte, păsări tainice, legende germinate de enigme erau încă ascunse în junglă. Fluturi giganți, la fel de argintii ca marea la crepuscul, la fel de platinați ca nisipul în lumina lunii. Niciodată nu am văzut un nisip atât de strălucitor, nici o lună atât de marasmică. Zgomotul oceanului intra cu atâta putere în micul golf, încât templele își clătinau geometria. Mexic! Atât de plin de fantastică culoare și muzică, și atât de violent pătat de sacrificiu și sânge. Zeii ne-au binecuvântat zilele acelea să trăim totul cu o vitalitate splendidă, să ne scăldăm în apa misterioasă a acelei țări magice, să străbatem pământul au-riu, să urcăm treptele templelor cu pașii de piatră ai antichității. Pământ zguduit de istorie, cu semințe sacre și animale fabuloase, cu nopți fantastice pline de vrajă. O ceremonie nupțială niciodată trăită cu asemenea intensitate. Deasupra noastră noaptea era atât de înstelată și coborâtă că aproape ne acoperea capetele aplecându-le în profund. Obiectele cele mai obișnuite luau o înfățișare ireală, figurile se mișcau ca niște umbre, iar noi aveam impresia că suntem duși departe de noaptea vrăjită, departe de orice realitate, într-o lume de vis. Nopți totale, nopți adânci, profunde, neverosimile, inepuizabile, incredibile, când nu se mai poate vorbi, doar rătăci în absolut. Nopți speciale atât de memorabile încât după ani îți amintești una, acea noapte ca fiind unica dintr-o sută, o mie, un milion de nopți. Datorez acelor nopți toată inocența și dăruirea pe care am risipit-o mai târziu în multe gesturi de dragoste. E greu de închipuit încărcătura de poezie și mister pe care apropierea junglei, a mării și a templelor antice o poate aduce sufletului. Și când astrele se înălțau, toate construcțiile zilei începeau să se topească până când aveam senzația că sunt în alt tărâm ce se deschidea în ocean ca o floare în fața descoperitorilor. Dansam ritualul fecundității în fiecare noapte cu o sfâșiere interioară care mă lăsa în afara normalului, cu o dorință care subjuga orice rezistență. Niciodată o noapte nu poate fi mai frumoasă decât aceea în care dragostea se ridica maiestuos în fața noastră ca o enormă aripă ce deschidea o mulțime de drumuri, orice perspectivă. Devin prizoniera unei stări care îmi prelungește reveria și, biruită de voluptate, mă prăbușesc într-o nepremeditată intimitate. Era atât de

plăcut să ne lăsăm purtați deasupra oceanului, cu picioarele pline de nisip argintiu și corpul biciuit de sare. Îmi umbla încă prin gură gustul ritualului de tequila din restaurantul acela straniu din junglă, cu mesele înfipte în nisip sub palmieri ancestrali și cu un unic meniu: „ceea ce marea azi decide să ne ofere". Și apoi dansul acela exotic acvatic, atât de spectaculos și atât de nepământean. Eram înconjurată, foarte înconjurată, încântător de înconjurată de minunate creaturi într-o arăbească mișcare, o lunecare vertiginoasă prin apă și piele catifelată. Un dans plutind pe apa mării, aruncându-mă în abis. Un dans săltat, un dans cu delfini într-un labirint de mistere în care mă pierdeam, cu stări ce se succedau, ce se îmbulzeau, intenții de analogie și identificare cu ei și cu mine. Am văzut cu ochii mei: în Mexic delfinii cărau curcubee!

AZORE

Vântul cu schimbări constante ne obliga să navigăm haotic în arhipelag printre insulițe ridicate deasupra mării de forțe vulcanice. Mișcarea tumultoasă a oceanului îmi permitea integrarea ca într-un dans cu pasiune. Liniște, o natură sălbatică, spații deschise, câmpuri în toate tonurile de verde, grădini de ceai, parcuri de azalee, hortensii și agapantos, lacuri de munte misterioase. Ni se afundau picioarele în iarba atât de proaspătă, iar firele parcă ne măsurau pașii, și, așa tăvăliți în verde, puteam conversa cu stelele. Ne intrau prin nări până în suflet aroma frunzelor de dafin și chiparoși. Ne invada o varietate de păsări, o multitudine de porumbei multicolori laolaltă cu ulii, vulturii și papagalii, linnet plini de alb și pace, altele cu elemente neprietenoase, dar fericite că au ajuns în final în Azore, un nou domiciliu. Păsări cântătoare ascunse între ramurile arborilor erau incredibile în armonia de note înalte, cu un efect ce ne încânta toate zilele, de la prima oră a dimineții până târziu în noapte.Valea craterului, a vulcanului ancestral vazut din Pico de Ferro nu se poate compara cu nici o altă imagine, parcă dansa împreună cu aerul mișcarea boleroului portughez. Un orizont de fragipan, un miros umed mă conducea spre grădinile de camelii albe, roz, roșii, rare, frumoase, unice. Exemplare de cuspidada, fraterna, sinensis, parviflora, cele mai spectaculoase purpure de floare de camelia pe care le-am văzut vreodată, o germinație unică și atât de puternică capabilă să-mi încrusteze în retină pentru totdeauna formele și culoarea. Sub umbrare de frunze verzi, lucioase, fructele imense luminau ca niște lanterne livezile. Ai fi zis că iarba, florile, copacii celebrau sosirea noastră. Mă extaziam în fața grădinilor, a mirosului și miresmelor ascuțite de flori sălbatice și muguri. Acel timp, cu flori de viață și camelii mi-a lăsat o invizibilă memorie de iarnă oceanică.

Este fascinant să putem călători într-o lume în care să avem îndrăzneala de a dori tot timpul altceva. Fără îndoială că această lume este fecundizată de întâmplari și amintiri, cu momente de excitație febrilă și un interes de a oferi noi intensități revelațiilor. Orice călătorie a fost o încercare, o cale, o punte de acces către vis. O călătorie este un început în neprevăzut, o rută de emoții, un spectacol al naturii, o lecție de istorie, un specific extrem de amăgitor, de neuitat. Astfel se adună în noi toate bucuriile posibile, o primejdie frumoasă a mișcării prin lume, o comodă ieșire din cotidian.

Jurnal de călătorie

ÎN CELE DIN URMĂ, APARE EA, BUCURIA...

Rodica Dascălu

Poetă, prozatoare

Astăzi, 21 iunie 2017, miercuri, călătoresc cu avionul, cursă Blue Air, împreună cu fiul meu, Vlad. Aș putea spune că zburăm din Iași spre Londra. Drumul nu e unul obișnuit, dimpotrivă este unul care trece prin însăși Împărăția lui Dumnezeu. Ne întâmpină nori îmbrăcați în nimb de lumină, nesfârșite întinderi senine. Cete nevăzute de îngeri se rotesc în spirală spre pământ. Poartă pe aripile lor daruri divine. Pentru fiecare. De cele mai multe ori, nu le vedem sau chiar dacă le întrezărim, nu prea înțelegem. Parcă sunt niște scrisori sosite prea târziu. Noi, destinatarii, suntem plecați în căutarea altor răspunsuri, ce par mult mai atractive, deși, adesea, drumurile alese nu sunt întotdeauna cele cu rost.

Îmi scald privirea în universul atâtor taine, care abia așteaptă să fie descifrate. Trăiesc nerăbdarea pe care o simt, când descopăr locuri, oameni, peisaje și, mai presus de toate, emoția aceea intensă, de dincolo de realitatea imediată.

22 iunie 2017, joi, Londra.

Deși sunt împreună cu fiul meu, se pare că voi fi nevoită să mă descurc singură. El are obiective precise de rezolvat. După servirea micului dejun, pornesc la drum, având informații minime, spre o zonă în care s-ar afla un parc impresionant ca mărime și frumusețe. Deși credeam că voi fi copleșită de frică, dat fiind că mă aflu pentru prima dată în Londra, iată, îndrăznesc și fac cei dintâi pași în explorarea unei lumi total necunoscute.

Drumul trece pe lângă un teritoriu bine delimitat cu gard negru din fier forjat. Printre gratii observ flori rare și specii deosebite de copaci seculari. Abia aștept să admir totul în detaliu. Îmi dau seama repede, însă, că locul amintit este o proprietate privată. Ușor dezamăgită, mă întreb: Oare, voi găsi un alt spațiu la fel de atrăgător pentru a-mi petrece ziua? Castanii uriași își revărsă generoși crengile grele, cu ciorchini de flori roz, atingând delicat obrazul celor care pășesc în umbra lor. Vlad mă anunțase că se va întoarce la hotel spre seară, târziu. Cum de felul meu nu abandonez prea ușor în fața unor situații neprevăzute, iscodesc cu privirea fiecare colțișor. Preventiv, îmi fixez câteva repere, care îmi vor fi de folos pentru orientarea în acest mediu neștiut.

Universul îmi răspunde scoțându-mi în cale o minunăție de grădină, cred că este Royal Parks of London, după inscripțiile afișate din loc în loc. Sau, poate, doar un sector al acestui loc. Mai precis este vorba despre domeniul Regent's Park and Primrose Hill, cum aveam să mă lămuresc în zilele următoare. Nu m-am avântat prea departe, spre interior, deoarece suprafața pare nesfârșită.

De câte ori mă aflu în natură, fie că sunt într-o grădină mică, cenușie și înviorată de coloritul florilor de câmp, fie că mă aflu într-o grădină botanică cu specii exotice de flori și arbori, mă cuprinde o stare de frenezie exterioară, dublată de un freamăt interior. Nu știu ce să fac mai întâi. Să fotografiez peisaje, să privesc chipul oamenilor, să dau frâu liber gândurilor care nu contenesc o clipă. Le voi lua pe rând, cu încetinitorul.

Arealul unde m-am oprit se dezvăluie privirii prin alei spațioase străjuite de copaci bătrâni. Pe una dintre laturi, teii înfloriți par identici, au aceeași formă a coroanei, aceeași înălțime, iar crengile se apleacă într-un gest de smerenie. Precum într-o rugă. Pe cealaltă parte, la fel de aliniați, sunt alți copaci, după forma frunzei cred că sunt arțari. Privindu-i, observ cu îngrijorare că au apărut primele frunze galbene, iar vântul le împrăștie cu furie, vrând parcă să le spună că nu e timpul lor încă. Suntem abia în a doua zi de vară calendaristică, iar toamna mai poate aștepta. În rest, flori de toate culorile, în general sunt flori mici, gingașe dispuse în adevărate poienițe. Din loc în loc tronează crinii galbeni, roșii și grena, iar trandafirii lipsesc, excepție făcând două tufe înalte așezate simetric de o parte și de alta a aleii. În mijlocul drumului, din loc în loc fântâni arteziene împrăștie răcoare și prospețime. Cerul este cenușiu și temperatura este plăcută. Soarele își arată chipul, uneori, dând luminozitate mai bună fotografiilor mele.

Regent's Park, Londra

Privesc oamenii. Îi admir pentru liniștea, calmul, firescul atitudinii. Atrași de frumusețea naturii, se desprind măcar pentru câteva clipe de griji sau evenimente neprevăzute. Copii, tineri, dar și persoane vârstnice, singuri sau împreună, purtând pălării vesele și nelipsitul rucsac în spate, se perindă pe aleile parcului. Poți vedea în cea mai strânsă armonie oameni din toate colțurile lumii. Cu greu m-am retras din acest loc viu. Întorcându-mă spre hotel, am reușit să surprind câteva clădiri din sticlă și marmură. Nu se aseamănă între ele. Cerul le privește cu bunăvoință, reflectându-se în pereții lor uriași, precum într-o oglindă. În Londra, conviețuiesc în bună vecinătate clădirile vechi, față de care există mare respect deoarece nici una nu este lăsată în paragină, cu clădirile moderne, ce par că nu se mai termină, un fel de zgârie-nori. Mă impresionează imaginea unui arțar curajos, care s-a luat la întrecere cu ele. Trecând prin dreptul acestor turnuri, probabil sedii ale unor mari firme, m-am gândit că ceea ce le însuflețește este prezența oamenilor, veniți aici de pretutindeni să lucreze. Pentru a asigura familiilor și copiilor o viață decentă, păstrând în suflet, mereu, regretul de a-și fi părăsit țările în care s-au născut.

23 iunie 2017, vineri, Londra.

Astăzi, vizitez Muzeul Madame Tussauds și fac parte dintr-o poveste adevărată, intensă, numai bună de scris în paginile unui jurnal. Vlad mi-a procurat un bilet online, apoi m-a însoțit până la intrarea în muzeu. Rămân singură într-o lume misterioasă, cu vizitatori exuberanți, dornici să-și facă fotografii alături de toate personalitățile, ale căror figuri de ceară sunt expuse în muzeu. Atmosfera prietenoasă a turiștilor, acompaniată de o muzică antrenantă, te invită să fredonezi melodiile difuzate, să socializezi. Fac față cu bine unei călătorii cu trenulețul în subteran, unde răsfoiesc file din istoria Londrei. Totul culminează cu vizionarea unui film 3D cu supereroi. Aceștia se plimbă nestingheriți printre noi, spectatorii. Simt în ceafă răsuflarea lor rece sau fierbinte. Am scăpat de prezența lor incomodă, îndepărtând ochelarii speciali. La final, ca în orice poveste, binele învinge răul.

Parcurgând această experiență, am înțeles că, indiferent de vârstă, păstrăm în suflet un crâmpei din spiritul ludic al copilăriei, ce se manifestă din plin, când viața îți oferă prilejul. Dar, poate mai mult decât exponatele muzeului, mă atrage entuziasmul autentic al vizitatorilor. Mă surprinde plăcut felul cum starea de încântare se răsfrânge instantaneu asupra sutelor de oameni aflați aici și acum. O mare familie. Printre neobosiții călători, întâlnesc mulți români. Zâmbindu-ne, ne facem fotografii. Acest fapt înseamnă mult pentru mine. Nu mai sunt singură și stingheră. Când ai o bucurie, dar mai ales atunci, e bine să fie cineva lângă tine. Timpul își oprește curgerea. Se amuză și el de nebunia frumoasă a copiilor. A tinerilor și a mai vârstnicilor turiști, aflându-se, întâmplător sau nu, în preajma figurilor de ceară ale unor artiști, lideri mondiali, scriitori, regi și regine. O întâlnire inedită, la care nici nu cutezam să mă gândesc cu câteva zile în urmă. Nu este niciodată târziu să trăim eternitatea, măcar pentru câteva ore. Fie că ne găsim într-un muzeu, la un concert, în sala unui teatru sau într-un lăcaș de cult, în rugăciune. Timpul rămas poate îmi rezervă și alte secvențe de aceeași intensitate ca cele despre care tocmai am scris.

24 iunie 2017, sâmbătă, Londra.

Fac față cu greu gândurilor care mă împresoară. Mi-e teamă să nu pierd poveștile care se înfiripă la fiecare pas.

În timpul călătoriei prin Londra, cutreier iarăși aleile parcului Regent's Park and Primrose Hill, unde mă relaxez, bucurându-mă de frumusețea și tihna din jur. Doi tineri, probabil, colegi de serviciu, îmbrăcați elegant, în costume de culoare închisă, cu cravată și ochelari de soare, se plimbă agale pe artera principală cu fântâni arteziene. La un moment dat, unul dintre ei își dezbracă sacoul și îl aruncă la câțiva metri distanță pe gazonul verde. Apoi, se trântește cât este de lung pe covorul de iarbă și, stând culcat cu brațele larg deschise și picior peste picior, își continuă dialogul.

După un moment de relaxare care a durat câteva zeci de minute, tânărul se ridică din iarbă, își recuperează haina și își continuă drumul alături de celălalt coleg. O întâmplare aparent obișnuită, fără vreo semnificație specială.

Fotografie de Rodica Dascălu

Privesc gestul tânărului ca fiind o încercare de rupere a unor bariere interioare, un fel de ieșire din colivia ce îl îngrădește. Îi răpește libertatea, bucuria de a fi. Pentru câteva clipe a fost el însuși, în contopire totală cu energia bună a pământului, cu iarba, cu fântânile. Orice uniformă te încorsetează și te obligă să fii ceea ce îți impun alții să fii. Câteva minute de sinceritate totală cu el însuși. Tânărul s-a conectat la ființa lui interioară, față de care simțea un dor nelămurit.

În aceste zile de vacanță, mergând pe jos prin oraș, descopăr din nefericire multe scene de viață, care mă întristează. Nu credeam că aici, în inima lumii civilizate, voi avea ocazia să văd atât de mulți oameni ai străzii, proveniți mai ales din rândul tinerilor. Lângă hotelul unde locuim, un tânăr cu trăsături fine, dar cu privirea confuză, are amenajat un loc de dormit. La câteva sute de metri depărtare, își duce traiul un alt tânăr fără acoperiș deasupra capului. Are în preajmă un câine frumos, pe care îl mângâie cu blândețe. Circulând pe diversele poduri ce traversează Tamisa, la capătul, dar și de-a lungul lor, întâlnesc oameni sărmani, unii cu mintea rătăcită, alții cu privirea vie și inteligentă. Ceea ce îi aseamănă este faptul că în lipsa unei locuințe stau sub cerul liber.

Plimbându-mă la pas de-a lungul Podului Londrei, întâlnesc un om al străzii, într-o ipostază mai rar întâlnită. Stă în mijlocul unei grămezi de lucruri personale așezate în câțiva saci de voiaj, probabil, singura lui avere. Dar tânărul are ceva mult mai prețios. Ceva care nu este supus trecerii timpului și cine știe, poate tocmai de aceea reușește să facă față mai ușor obstacolelor de tot felul. Îi stă alături un câine credincios, cu blana maronie, iar el citește cu pasiune dintr-o carte voluminoasă, deschisă undeva pe la mijloc. Și tot mai mulți tineri, aici și pretutindeni, nu reușesc să facă față cerințelor din ce în ce mai mari ale „uniformei". Se pierd în hățișul existenței, mai ales dacă au sufletul fragil și sensibil. Privesc cu îngrijorare la fiul meu. La ritmul alert de viață, care nu-i permite prea multe clipe de răgaz.

În jur se înalță semețe clădiri din sticlă, dar și catedrale vechi, construcții solide și multe alte lucruri, la fel de valoroase, supuse și ele deteriorării și îmbătrânirii. Fiindcă în această existență și, nu mai puțin, în lumea noastră interioară, nimic nu este static. Totul se află într-o continuă curgere. O perpetuă mișcare, și parcă niciodată ea nu a avut o asemenea forță. Am impresia că existența mea este parte a unui vârtej amețitor din care îmi este aproape imposibil să mă opresc, pentru a savura în tihnă, așa cum este normal, clipa prezentă.

25 iunie 2017, duminică, Londra.

Ne pregătim de întoarcere acasă, sejurul nostru în Londra se încheie aici. Și totuși mai sunt trei ore până în momentul plecării autobuzului în direcția aeroportului Luton.

Din momentul când am aflat că pe fluviul Tamisa sunt construite opt sau nouă poduri, am încercat să dedicăm zilnic câteva ore vizitării acestor obiective. În prima zi am făcut cunoștință cu frumusețea fluviului și a priveliștii, parcurgând podurile: Westminster Bridge și Golden Jubilee Bridge. Ele sunt destinate celor care vin să se plimbe la pas, iar dacă turiștii doresc să admire, de la distanță, Westminster Palace, Big Ben, Roata, supranumită „Ochiul Londrei", plus multe alte clădiri istorice și peisaje, este cu atât mai bine. La fel am procedat și noi. Al treilea pod vizitat a fost London Bridge care face parte din-

London Eye (Ochiul Londrei)

Tower Bridge, Londra.
Fotografie de Rodica Dascălu

tr-o autostradă performantă și are deschidere spre Catedrala Southwark și Gara London Bridge. În jurul acestui pod privim cu încântare siluetele unor clădiri ultramoderne, The City of London, o structură uluitoare, a cărei arhitectură este dovada unui înalt spirit de creativitate. Fiecare pod are o poveste, iar construcția lui complexă ascunde multe secrete. De exemplu, culoarea și alte detalii, aparent minore, au semnificații ce nu pot fi percepute la o privire simplă, obișnuită. În cele câteva ore rămase, vizităm Tower Bridge, denumit astfel după numele celebrului Tower of London, aflat în imediata apropiere. Tower Bridge este un pod mobil, construit între anii 1886 și 1894. Împreună cu Tower of London reprezintă un simbol al Londrei. Ne concentrăm atenția asupra ansamblului, The City of London, ce reprezintă centrul bancar, financiar și comercial al orașului: The Shard, Ciobul de sticlă, City Hall (forma: casca unui motociclist), 30 St Mary Axe, 20 Fenchurch Street și multe alte construcții cu forme neobișnuite. Pentru a vizita astfel de obiective turistice e nevoie nu numai de timp, dar și de rezistență fizică pentru a face față efortului de a călători și aglomerației de nedescris. În cele din urmă, apare ea, bucuria de a păși pe podul mult visat și de a-ți delecta privirea, sufletul! Aici, în această zonă, Tower Bridge, există o îmbinare armonioasă între modernitate și tradiție, greu de descris în cuvinte, de aceea imaginile ar fi mult mai îndreptățite să vorbească. Și parcă pentru a-mi răsplăti efortul de a vizita turnul și podul turnului, Dumnezeu îmi scoate în cale un crâmpei emoționant din istoria noastră, statuia lui Traian în preajma unor ruine aflate imediat lângă Tower of London. Bucuroasă de revedere, ating cu emoție brațul împăratului roman. Îl regăsesc în mine, în noi, în cei ce vor fi.

”Privesc oamenii. Îi admir pentru liniștea, calmul, firescul atitudinii. Atrași de frumusețea naturii, se desprind măcar pentru câteva clipe de griji sau evenimente neprevăzute. Copii, tineri, dar și persoane vârstnice, singuri sau împreună, purtând pălării vesele și nelipsitul rucsac în spate, se perindă pe aleile parcului. Poți vedea în cea mai strânsă armonie oameni din toate colțurile lumii.”

Traditiones

Domnia femeilor de la vechii turci la sfârșitul Imperiului Otoman (4)

KÖSEM, SULTANA CELOR PATRU DOMNII SAU DOAMNA DE LA TOPKAPI

Urfet Șachir

Scriitoare, profesoară
Președintele Comisiei de Cultură,
Sucursala Mangalia a Uniunii Democrate Turce

„Inima mea ar dori ca acea artă care reînvie trecutul, să facă din fiecare clipă a istoriei tale un vis." – Yahya Kemal Beyatlı

„Succesul nu înseamnă lupta cu cei puternici, ci folosirea puterii lor pentru propriul tău succes." – Mâhpeyker Kösem Sûltan

Palatul Topkapı este o minune care ascunde minuni, pentru că în Topkapı sunt mai multe palate și nu doar unul singur. Fiecare palat are o comoară unică, o capodoperă de artă, o istorie care nu este doar citită, ci și văzută, simțită și trăită de vizitator. Când Palatul Topkapı este considerat ca un întreg, este rar să vezi lucrări mai bogate, mai fine și mai frumoase pe pământ. Palatul, care a căpătat o dimensiune magnifică și o varietate de funcții cu structurile suplimentare și renovările făcute la ordinele diferiților sultani în diferite perioade, a devenit o reflectare a instituționalizării statului otoman cu această înfățișare. Splendoarea și natura multi-unităților protocolului și ierarhiei palatului otoman s-au reflectat în arhitectura Palatului Topkapı și chiar și ascensiunea și căderea statului și-au găsit expresia artistică în acest palat. El este unul din rarele exemple dintre muzeele mondiale care a supraviețuit până în zilele noastre cu viața sa istorică, cu evenimentele dramatice care decorează tot acest mare trecut. Una dintre cele mai frumoase încăperi ale palatului este o cameră mică, pe care Sultanul Ahmed I a transformat-o în bibliotecă și cameră de zi, în 1608. În încăpere se aflau rafturi cu cărți și dulapuri din marmură, încrustate cu carapace de țestoasă și sidef și pereți decorați cu gresie verde și albastră. O secțiune aparte a palatului era haremul. Deși viața în harem era văzută ca o lume a distracției în ochii oamenilor și era o sursă de inspirație pentru artiști și scriitori, în realitate, haremul era un loc în care nimeni nu putea intra, cu excepția sultanului, a fiilor săi și a oaspeților speciali ai sultanului. La început, haremul a fost împărțit în două: prima parte a fost locul în care a fost stabilită relația sultanului cu lumea exterioară, pe care au numit-o *„Selamlık"*, iar a doua parte a fost haremul propriu-zis. În harem, existau apartamente speciale rezervate sultanului însuși și familiei sale. Islamul permite bărbatului să țină doar patru soții, cu condiția să aibă posibilitatea de a le întreține. Faptul că sultanul avea aproape 300 de concubine nu contravenea, de fapt, preceptelor islamice, deoarece nu era cununat cu ele, ci se aflau sub protecție. O mare parte dintre ele nici nu-l vedeau pe sultan, deși își doreau cu ardoare și făceau tot ce le stătea în putință să ajungă în iatacul lui, iar unele mureau chiar virgine, la o vârstă înaintată. În plus, majoritatea femeilor care a intrat în harem nu și-a petrecut toată viața acolo, sultanul oferindu-le libertatea sau căsătorindu-le, cu acceptul lor, cu demnitari și bărbați puternici. Acești bărbați erau deja dornici să se căsătorească cu aceste fete frumoase, care erau instruite în toate privințele și aveau legături directe cu palatul. Cea care se făcea remarcată într-un mod deosebit, deținând calități speciale, avea mari șanse să ajungă favorita sultanului și să urce în rang până la haseki sau chiar valide-sultan, așa cum s-a întâmplat cu

a doua concubină a Sultanului Ahmed I, **Mâhpeyker Kösem Sultan**. Sunetul perlelor și ale altor nestemate și rochia verde de catifea, brodată cu garofițe de aur dădeau un plus de vitalitate acalmiei ce domnea pe coridorul cu torțe ce ducea spre odaia lui Ahmed I.

Haseki Mâhpeyker Kösem Vâlide Sûltan sau, pe scurt, **Sultana Kösem** (în turca otomană نانسلوص مسوك; n. 1590–d. 2 septembrie 1651) a fost soția de cununie a sultanului otoman Ahmed I, mama lui Murad al IV-lea și a sultanului Ibrâhim. A fost de asemenea bunica paternă a lui Mehmed al IV-lea, Süleyman al II-lea și Ahmed al II-lea. A condus statul timp de aproximativ 30 de ani, din care 13 ani a condus Imperiul Otoman în calitate de regentă.

Vâlide Sûltan era persoana care avea cel mai înalt grad și ultimul cuvânt în harem. Ea și-a câștigat puterea în harem devenind soția sultanului și dându-i copii. Haremul oferea oamenilor senzația unui oraș cu 400 de camere și cu de toate în el. Cu coridoarele, camerele, curțile, piscinele, grădinile și briza dinspre Bosfor, haremul era un loc aparte. La intrarea în harem, femeile erau protejate de eunuci negri.

În *Enciclopedia Islamică* nu există informații despre primii ani ai vieții lui **Kösem**, când și cum a fost adusă la palat. Identitatea familiei sale este necunoscută, dar se susține că s-ar fi născut în Grecia, în 1590, a fost fiica unui preot ortodox și adusă la palat din Bosnia. Potrivit lui Çağatay Uluçay [1], „deși se acceptă că este fiica unui preot, există îndoieli că este greacă sau bosniacă." În surse, se menționează că numele său a fost **Anastasya**, în palat spunându-i-se **Nasya**, că ar fi trăit într-o mănăstire și ar fi venit în palat la cererea lui Ahmed I. Primul document scris despre ea este considerat a fi apărut în *Voyages*, aparținând scriitorului și călătorului italian Pietro della Valle [2]. În calitate de regentă, numele său

Sultana Kösem și unul dintre fiii ei (Murad sau Ibrahim), pictură austriacă din secolul al XVII-lea, autor necunoscut

este menționat în multe surse ca **Devletlu İsmetlu Mâhpeyker Kösem Vâlide-Sûltan Aliyyetü'ş-Şân Hazretleri**. Anastasya și-a petrecut copilăria alături de familia sa, iar după moartea tatălui său, a intrat în palatul Beylerbeyi din Bosnia. În timp, datorită frumuseții și inteligenței sale, a fost trimisă la Palatul Otoman din Istanbul de către Beylerbeyi din Bosnia și dată în grija lui Darüssaade Ağası *(șeful eunucilor)*. Când a intrat în palat, se spune că, potrivit tradiției, Anastasyei i s-a dat numele de **Mâhpeyker**, care însemna *„chip asemănător lunii"* în limba persană, pentru frumusețea ei. În timp, având în vedere calitatea sa de *„persoană care știe când și ce să facă, îndrumă și direcționează"*, i s-a dat numele de **Kösem**. Un alt zvon, în ceea ce privește numele ei, ar fi că Sultanul Ahmed I i-ar fi dat acest al doilea nume, pentru că pielea ei era netedă și albă. Potrivit *Dicționarului Limbii Turce (TDK), „kösem* este: 1. s. *(în folclor),* un berbec sau o capră care călăuzește turma mergând în fața ei; 2. s. ghidul care arată calea; 3. s. *kösemenlik* înseamnă *ghid, îndrumare"*. Într-adevăr, Kösem s-a dovedit, în timp, o persoană

[1] **Mustafa Çağatay Uluçay** s-a născut în 1907, la Çerkeş (Çankırı), Imperiul Otoman și a fost scriitor, cercetător și profesor turc. Tatăl său a fost Arif Ağa, iar mama sa Hatice Hanım. A absolvit Colegiul Profesorilor din Izmir, apoi Institutul de Educație Ankara Gazi, în 1933, când a fost numit profesor de istorie-geografie la Liceul Burdur. Apoi, între anii 1935–1947, a predat la Școala Gimnazială și Liceul Manisa. Uluçay a fost numit la Institutul de Educație Balıkesir „Necati Bey" ca profesor de istorie și a fost trimis în Anglia de Ministerul Educației Naționale. Între anii 1949–1951, fost însărcinat de Muzeul Topkapı să sorteze arhiva sa, de unde a publicat multe documente noi pe care le-a găsit aici. Numărul de lucrări publicate de Uluçay sub formă de cărți, articole, reviste și lucrări depășește 300. Cea mai importantă operă a sa a fost *Documente despre Saruhanoğulları și lucrările lor (773 H.–1220 H.)* din 1946. A murit în data de 4 august 1970 la Istanbul. (*tr.wikipedia.org*)

[2] **Pietro della Valle** (2 aprilie 1586–21 aprilie 1652), compozitor, muzicolog și scriitor italian care a călătorit prin Asia în perioada Renașterii. Călătoriile lui l-au dus în Țara Sfântă, Orientul Mijlociu, Africa de Nord și până în India. Înainte de a părăsi Napoli, Pietro a făcut un jurământ de a face un pelerinaj în Țara Sfântă. Deci, la 28 de ani, a părăsit Veneția cu barca la 8 iunie 1614 și a ajuns la Constantinopol; a rămas acolo mai bine de un an și a dobândit bune cunoștințe de turcă și puțină arabă. (*en.wikipedia.org*)

sigură pe ea, care putea anticipa unele evenimente și care a îndrumat multe concubine. Ea a fost aleasă și prezentată lui Ahmed I de către mama sultanului, Handan Vâlide Sûltan, o sultană cu inima blândă. Ahmed I fiind un copil, ea a condus personal statul în numele fiului său, în calitate de co-regentă. Leslie P. Peirce [3] presupune că Handan Sûltan a fost o persoană foarte puternică în perioada domniei lui Ahmed I și că i-a insuflat multe lucruri fiului său neexperimentat. Handan Vâlide Sûltan îi trimitea fiului ei multe concubine pentru a avea un copil și a asigura astfel continuitatea dinastiei, dar acesta era indiferent față de ele. Ahmed I a venit la putere la o vârstă fragedă (13 ani) și a domnit timp de 14 ani. Este posibil să mai fi avut câteva *haseki* (consoarte), însă, din momentul în care Kösem l-a ținut pe sultan în palmele sale, celelalte nu au putut juca un rol important în harem, astfel că numele lor nu a mai trebuit să fie consemnate în documente și date. La fel ca în cazul sultanelor Hürrem, Nûrbanu și Sâfiye.

De cum a intrat în palat, Kösem a atras atenția lui Ahmed I cu frumusețea și inteligența ei strălucitoare. Când Kösem a intrat în harem, sultanul Ahmed I avea deja o concubină favorită, Hâtice Mahfirûz, care era însărcinată cu viitorul prinț Osman. După aproape 4 luni s-a răspândit vestea că și Kösem era însărcinată. La 3 noiembrie 1604, Mahfirûz i-a dat naștere primului prinț al ei și al lui Ahmed I, viitorul sultan Osman al II-lea sau Tânărul Osman *(II. Osman veya Genç Osman),* devenind astfel *principala* sau *șefa haseki*, adică prima consoartă. Pe data de 11 martie 1605, Kösem l-a născut și ea pe prințul Mehmed și a urcat în rang ca haseki. Istoricul Peçevi [4] indică faptul că prințul Mehmed ar fi fost al doilea fiu al lui Mahfirûz Sûltan și al Sultanului Ahmed I, însă conform datelor de naștere ale celor doi prinți, acest lucru nu putea fi posibil.

Uluçay o descrie astfel pe Kösem: „Kösem Sultan este cunoscută ca o femeie zveltă, simpatică, elegantă și care cunoaște regulile curtoaziei, mai degrabă decât frumoasă. De îndată ce a fost adusă în harem, a atras atenția sultanului care a pus-o mai presus decât toate femeile sale. A devenit cea mai influentă femeie din harem, mai ales prin nașterea lui Mûrad, Süleyman, Ibrâhim, Kasım, Ayşe și Fatma."

Potrivit unor ambasadori ai vremii, Kösem a fost adusă la palat când era foarte tânără, a crescut aici, a devenit o fată foarte frumoasă și virtuoasă și a fost prezentată lui Ahmed I. Îmbinând bunătatea și harul cu bunul-simț, ea a câștigat inima sultanului, i-a devenit tovarășă și a fost consultată în marile probleme.

La moartea lui Ahmed I, s-a trezit în mijlocul haosului politic, dar și-a eliminat adversarii, deși moartea amară a soțului ei a afectat-o profund. A fost trimisă la Vechiul Palat (*Eski Saray*), unde a stat timp de 6 ani și adusă din nou la Palatul Topkapı, în 1623, cu o ceremonie specială, cu mare pompă, după care nu s-a mai întors niciodată la Vechiul Palat. Este singura sultană din istoria otomană care și-a înscăunat doi fii și și-a văzut nepotul domnind. În plus, ea este singura *vâlide-sûltan* care a fost ucisă – o premieră în istoria otomană. În cultura populară și literatura științifică, a devenit un simbol al dominației feminine în haremul otoman care a început cu Sultana Haseki Hürrem. Este acceptat faptul că perioada numită *Domnia Femeilor* a atins apogeul în epoca Kösem. În 1623, Kösem Sultan a condus statul în calitate de regentă a sultanatului, într-un mod care nu mai fusese experimentat până atunci în tradiția statului otoman și a avut în mare măsură succes. Cu deciziile pe care le-a luat și cu judecățile

Sultana Kösem, portret de autor necunoscut, secolul al XIX-lea

[3] **Leslie P. Peirce** s-a născut în America, în 1943. Ca istoric și profesor-cercetător, Peirce a făcut multe studii despre istoria otomană. Imperiul Otoman se numără printre subiectele de cercetare și domeniile de interes ale autorului. Ea a și-a obținut licența în istorie și un master în Studii din Orientul Mijlociu la Universitatea Harvard College, iar mai târziu, în 1988, un doctorat în Studii din Orientul Apropiat la Universitatea Princeton. În cartea sa *Jocuri morale* (2013), a inclus cercetările sale în domeniile politicii și dreptului otoman. *Otomanii moderni timpurii* și *Haremul Imperial: femeile și suveranitatea în Imperiul Otoman* (1993) au fost, de asemenea, lucrări foarte apreciate de cititori. Leslie Peirce a prezentat cititorilor săi numeroase documente și informații despre Imperiul Otoman prin cercetări istorice și a avut un rol esențial în clarificarea diferitelor subiecte. Academician, profesoară Universitatea din New York, își continuă cercetarea istorică.

[4] **İbrahim Peçevi** sau **Peçuylu İbrahim Efendi** (1574, Pécs–1650, Budin), istoric otoman născut în Ungaria.

pe care le-a făcut în numele fiului său, a reușit să stingă focul rebeliunii care a devastat imperiul. Este considerată cea mai puternică sultană-mamă (*vâlide-sûltan*) din istoria otomană, pe când Hürrem Sûltan s-a remarcat ca cea mai puternică sultană haseki (consoartă). În timpul domniei lui Ahmed I, Kösem Sultan a fost în mică măsură implicată în treburile politice și a jucat un rol important în transformarea sistemului de succesiune, și anume, la implementarea sistemului Akbar-Erșed, care însemna *„sistemul în care cel mai în vârstă și cel mai experimentat prinț urcă pe tron”*, eliminând astfel fratricidul.

Evlavia și capacitatea lui Ahmed I în administrația de stat erau cunoscute. Având în vedere că a influențat un sultan cu acest caracter și îndemânare, se înțelege cât de îndemânatică și inteligentă a fost Kösem Sûltan. La vârsta de 15 ani, i-a devenit haseki lui Ahmed I, iar în scurt timp a reușit să-și devanseze seniorii potrivnici. Potrivit istoricilor, Kösem Sûltan a dus la început o viață liniștită, a mers la derviși cu Ahmed I, care era interesat de sufism și a avut grijă de copiii săi. Având o personalitate puternică, Ahmed I a fost foarte meticulos în a demonstra că nu se afla sub influența altora ca tatăl său, care s-a aflat sub dominația bunicii sale, Sâfiye Sûltan, deși a urcat pe tron la o vârstă fragedă (13 ani). Din acest motiv, Kösem Sûltan nu s-a implicat prea mult în treburile politice, în timpul domniei lui Ahmed I și, de cele mai multe ori, și-a ținut cuvântul dat. În 1612, ambasadorul venețian, Simone Contarini [5], o descrie pe Kösem drept „frumoasă și vicleană”, precum și „o femeie cu multe talente, cântăreață excelentă și, prin urmare, foarte iubită de monarh.” Referitor la motivul pentru care Kösem nu a discutat politică cu Ahmed I la începutul perioadei, Contarini spune că „s-a comportat foarte înțelept că a evitat să vorbească prea des cu sultanul pe probleme serioase și de stat”. Chiar dacă Kösem a avut ocazia să observe treburile statului în timpul domniei lui Ahmed I, viclenia ei de a arăta că nu avea o asemenea ambiție și cea mai înțeleaptă politică de a nu speria un sultan care nu a vrut niciodată ca femeile să se amestece în treburile statului sunt, de asemenea, de mare importanță în a-și arăta inteligența politică. Odată cu moartea lui Ahmed I în noaptea de 21 spre 22 noiembrie 1617, la vârsta de 27 de ani, Kösem Sûltan a rămas văduvă la vârsta de 28 de ani.

Kösem Sûltan a deținut puterea de facto și administrativă a statului timp de aproape treizeci de ani împreună cu fiii și nepotul său și aproape a contestat dominația patriarhală otomană prin eliminarea tuturor dușmanilor interni și externi și a oamenilor de stat care doreau să aibă putere asupra imperiului. Pentru a-și spori puterea, Kösem Sûltan și-a căsătorit cele trei fiice cu pași puternici, în special pe prima fiică, Ayşe Sûltan, la vârsta de doar șase ani cu Marele Vizir Nasûh Pașa, în 1611, nunta având loc un an mai târziu. Nasûh Pașa era un om inteligent, puternic și unul dintre cei mai bogați viziri ai epocii.

Kösem Sûltan a născut șapte copii, dintre care doi au murit la o vârstă fragedă. În timpul domniei lui Osman al II-lea, eficiența sa în treburile statului a crescut. Cu toate acestea, deși Osman al II-lea era foarte tânăr, el a fost deranjat de implicarea sultanei Kösem în treburile de stat și a expulzat-o la Vechiul Palat, probabil sub influența mamei sale, Mahfirûz Hatice Vâlide-Sûltan, iar moartea acesteia a făcut-o pe Kösem să devină și mai puternică. Expulzată din centrul puterii, Kösem Sûltan și-a luat locul printre sultanele aflate în dizgrație. Acest lucru nu l-a putut accepta, astfel că a decis să-l detroneze pe Osman al II-lea cu ajutorul ienicerilor, cărora le câștigase loialitatea, l-a înscăunat pe fiul său Murad al IV-lea și s-a stabilit la Palatul Topkapı ca Vâlide-Sûltan. Odată cu urcarea acestuia pe tron, Kösem a primit titlul de Vâlide-Sûltan și a atins apogeul puterii sale. Întrucât Murad avea doar 11 ani când a fost întronat, administrația a fost sub influența mamei sale care a condus statul timp de zece ani în locul fiului său, în calitate de regentă a sultanatului. Kösem Sûltan a fost descrisă ca ambițioasă și că ar fi jucat rolul principal în multe evenimente sângeroase. Rareori, se menționează că a acționat cu sentimentele ei patriotice.

Pe lângă inteligența și frumusețea ei, Mâhpeyker Kösem Sûltan era cunoscută și pentru donațiile și favorurile ei. Având un aspect fără precedent, Çinili Camii *(Moscheea cu gresie)* din districtul Üsküdar, din Istanbul, este una dintre lucrările sale caritabile deosebite. Împreună cu moscheea împodobită cu magnifice plăci din secolul al XVII-lea, de la cupolă până la scripete, Mâhpeyker Kösem Sûltan a comandat și construirea unei școli, a unei băi și a unei fântâni publice. Ea a construit și Büyük Vâlide Han *(Marele Han Vâlide)* în Eminönü, cândva centrul comercial al Istanbulului, pe lângă *mescid*-uri (mici moschei sau școli religioase) și fântâni în diferite cartiere ale orașului. Mâhpeyker Kösem Sûltan a înființat fundații pentru a satisface nevoia de apă a pelerinilor musulmani și pentru a ajuta oamenii săraci din Mecca și Medina, precum și pentru a organiza recitările Coranului acolo. În timpul regenței, ea obișnuia să vorbească cu oameni de stat prin intermediul unui eunuc din spatele unei secțiuni cu zăbrele. Și-a cheltuit averea pentru lucrări de caritate și a câștigat inima poporului, ajutându-i pe cei săraci din jurul ei. Uneori, se deghiza să asculte necazurile localnicilor în timpul vizitelor publice și plătea datoriile unora dintre ei, pentru a evita întemnițarea lor. Ea a împărțit zestre fetelor sărace, ajutându-le să se căsătorească și dădea o mână de ajutor oamenilor în situații

[5] **Simone Contarini**, ambasador venețian la Roma, în 1615. Nu există alte informații.

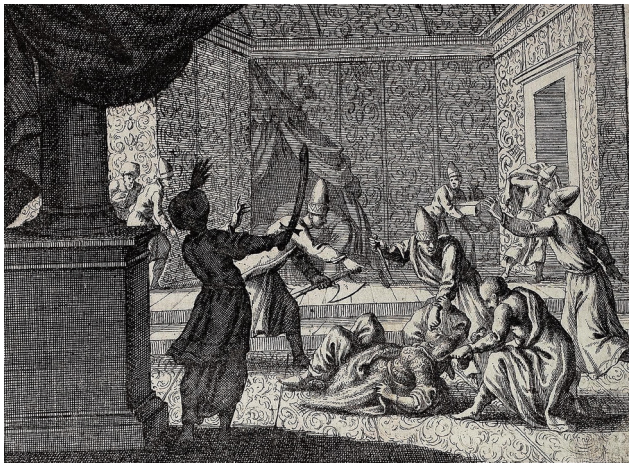

Asasinarea Sultanei Kösem, miniatură de Paul Rycaut (?), 1694

de urgență, cum ar fi cei a căror casă a fost incendiată sau a căror barcă a fost scufundată. Mâhpeyker Kösem Sultan a înființat o fundație specială pentru a distribui bani oamenilor săraci. La moartea ei, oamenii din Istanbul au vărsat lacrimi cum nu mai făcuseră pentru altcineva. Au fost scrise elegii după pierderea **„Vâlide-i Şehide"** *(mamă martirizată)*.

Viața acestei sultane fascinante, care a văzut domnia a șase sultani otomani, a făcut subiectul multor romane, opere, piese de teatru și filme și nicio altă femeie nu este cunoscută la fel de mult ca ea în istoria Turciei.

Sultana Kösem, cunoscută și sub numele de **Naibe-i Saltanat, Vâlide-i Mûazzama, Vâlide-i Muhtereme, Sahibet-ül Makam, Valide-i Kebire, Valide-i Maktule, Der-i Devlet, Ümmü'l Müminin, Ulu Vâlide**, este una dintre cele mai importante figuri feminine ale istoriei, cea care a devenit simbolul dominației femeilor în haremul otoman și o regină completă în descrierile europenilor. Pe măsură ce i-a crescut puterea, i-a crescut și lăcomia pentru putere și avere. Această lăcomie i-a adus moartea groaznică, sfârșind sugrumată la ordinele norei sale, Turhân Hâtice Sûltan, mama Sultanului Mehmed al IV-lea și ultima sultană importantă care și-a pus amprenta asupra perioadei numite *Sultanatul Femeilor*, neavând însă aceeași influență ca predecesoarele sale. Odată cu moartea ei, în anul 1683, această perioadă a luat sfârșit.

După cum am văzut, singura preocupare a femeilor din palatul otoman nu era soțul lor, sultanul. Nume precum Hürrem Sûltan, Kösem Sûltan, Tûrhan Hâtice Sûltan aproape că își declaraseră propriile domnii. Ele au luat multe decizii politice, de la schimbarea marelui vizir până la lovitura militară și înlocuirea domnitorului.

„În fiecare seară, Kösem nota evenimentele importante din palat într-un caiet din satin, care purta semnătura lui Ahmed I. Își înmuia stiloul din cositor în cerneală verde și, cu o scriere frumoasă și elegantă, reînvia bucuriile și necazurile zilei.

Palatul Lacrimilor,
Rebiülevvel 1027 (februarie 1618)

Zilele trec ca niște migdale, unele amare, altele dulci. Va exista un avertisment de pericol astăzi? Vom fi percheziționați de curteni? De câte ori am urcat și coborât scările care îmi leagă camerele de la primul etaj de celula mea de la subsol!" [6]

Mangalia, 25 noiembrie 2022

Bibliografie:

Uluçay, Mustafa Çağatay, *adişahların Kadınları ve Kızları,* Ötüken, İstanbul, Mayıs 2011, s. 78–84.
Börekçi, Günhan, *İnkırâzın Eşiğinde Bir Hanedan: III. Mehmed, I. Ahmed, I. Mustafa ve 17.* Yüzyıl Osmanlı Siyasi Krizi, Sayfa: 62
Sakaoğlu, Necdet, *Bu Mülkün Kadın Sultanları, Vâlide Sultanlar, Hâtunlar, Hasekiler, Kadınefendiler, Sultanefendiler,* İstanbul 2008, 4. Baskı, s. 223-224.
Bell, Jean, *Kösem Sultan – Dört Devrin Sultanı,* Çeviren Aylin Yeğin, Martı Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 112.
Peirce, P. Leslie, *The Imperial Harem: Women and Sovereignty in the Ottoman Empire,* Oxford University Press, 1993.
Tezcan, Baki, *The Debut of Kösem Sultan's Political Career,* în „Turcica", nr. 40, 2008, pp. 347–359.
Kocaaslan, Murat, *Kösem Sultan, Hayatı,* Vakıfları, Hayır İşleri ve Üsküdar'daki Külliyesi, İstanbul 2014, s. 27.
İlgürel, Mücteba, *Kösem Sultan, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 26. Cilt*, Ankara 2002, s. 273–275.
www.azbibak.com/topkapi-sarayinda-yasam
www.1000kitap.com/kitap/kosem-sultan-58632
www.onedio.com/haber/mahpeyker-kosem-sultan-kimdir-i-ahmet-in-esi-kosem-sultan-in-hayati-ve-olumu-1010400

[6] **Jean Bell**, *Kösem Sultan – Dört Devrin Sultanı,* Çeviren Aylin Yeğin, Martı Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 112.

„Kösem Sûltan a deținut puterea de facto și administrativă a statului timp de aproape treizeci de ani împreună cu fiii și nepotul său și aproape a contestat dominația patriarhală otomană prin eliminarea tuturor dușmanilor interni și externi."

350 de ani de la moartea lui Molière

MOLIÈRE ȘI LULLY (4)

Costin Tuchilă, Pușa Roth

Jean Alfred Gérard-Séguin, Pourceaugnac urmărit de farmacist și doctori, *Domnul de Pourceaugnac*, actul I, în *Œuvres complètes* de Molière précédées de l'histoire de la vie et des ouvrages de Molière, Paris, Marescq et compagnie, 1857

Pentru amatorii de anecdotică, se spune că Lully, care îl înlocuise la premieră pe Molière [1], bolnav, în rolul lui Pourceaugnac, a sărit pe clavecinul aflat în fața scenei, în mijlocul orchestrei, pentru a-l înveseli pe rege. Clavecinul s-a prăbușit și Lully s-a trezit cu susul în jos, stârnind ilaritate. Prima reprezentație a comediei-balet *Domnul de Pourceaugnac* (*Monsieur de Pourceaugnac*) a avut loc la castelul Chambord în 6 octombrie 1669, în cadrul *Divertismentelor de la Chambord*. Aici Carlo Vigarani construise un teatru la primul etaj al castelului, la care conducea o scară monumentală. Era un spațiu ideal pentru o desfășurare scenică presupunând multă muzică și coregrafie într-un spectacol baroc pe placul Regelui-Soare. Piesa, comedie-balet în trei acte, în proză, fusese scrisă de Moliére în septembrie 1669 în ambianța castelului. Primul biograf al dramaturgului, Jean-Léonor Le Gallois de Grimarest [2], era de părere că personajul principal, Pourceaugnac i-a fost inspirat de un anume Limousin care, în timpul unui spectacol, s-a certat cu actorii care îl ridiculizau și că Molière ar fi scris piesa pentru a-i răzbuna pe bieții actori… Cât despre sursele livrești, posibile, se citează *Histoire generale des larrons* (*Istoria generală a hoților*, 1623) de François de Calvi și farsa *La Désolation des filous, sur la defense des armes, ou Les Maladies qui se portent bien* (*Dezolarea șmecherilor în privința apărării armelor sau Bolile care se poartă bine*, 1662) de Jean Simonin de Chevalier.

Intriga nu diferă de cea a altor comedii moliereșți și este un pretext pentru un spectacol amuzant cu toate ingredientele comediei-balet care făceau deliciul nu numai al curții regale. Acțiunea se petrece la Paris. Domnul de Pourceaugnac, un burghez din Limoges, este logodit cu Julie, fiica lui Oronte, care e îndrăgostită de tânărul și chipeșul Éraste și nu știe cum să scape de urâciosul logodnic. Pentru a evita căsătoria, Julie și Éraste solicită ajutorul lui Nérine și al șarlatanului napoletan Sbrigani, care își folosește toată viclenia într-un șir de tertipuri inteligente pentru a scăpa de Pourceaugnac și a salva tânărul cuplu. Éraste și Sbrigani conving doi doctori că domnul de Pourceaugnac este nebun. Cu cât provincialul burghez protestează mai mult, cu atât este amenințat cu sângerare și clisme. După ce scapă de o flebotomie completă, domnul de Pourceaugnac este acuzat de un așa-zis negustor flamand că are nenumărate datorii față de el. Sbrigani folosește și un alt tertip: îl convinge pe Pourceaugnac să nu se căsătorească cu Julie, care ar fi doar o cochetă. Când, în sfârșit, căzut pradă tuturor acestor șiretlicuri, vrea să părăsească scena, două femei îl urmăresc și susțin că este soțul lor și tatăl numeroșilor lor copii. Acuzat de poligamie, burghezul din Limoges are doar o ultimă posibilitate: fuga. Îmbrăcat în rochie de femeie, speră că va reuși să scape de justiție. Éraste obține binecuvântarea lui Oronte care acceptă căsătoria celor doi îndrăgostiți.

Întrucâtva, *Domnul de Pourceaugnac* amintește de *Mizantropul* (1666), fără a avea complexitatea psihologică a personajului principal și cu o intrigă mai sumară, care se pretează însă de minune muzicii și baletului. *Mizantropul* este „una din cele mai triste comedii pe care le-a cunoscut teatrul, o capodoperă de rigoare și profunzime caracterologică, comedia în care Molière a dat cea mai umană imagine a scepticismului său". [3] În *Domnul de Pourceaugnac*, dimpotrivă, primează tocmai spectacolul vesel al nebuniei acestei lumi: „Toate aceste

[1] Botezat în 15 ianuarie 1622, **Moliére** a murit în 17 februarie 1673, la Paris, după al patrulea spectacol cu *Bolnavul închipuit*. Detalii: **https://leviathan.ro/350-de-ani-de-la-moartea-lui-moliere/**

[2] *La Vie de M. de Molière*, 1705.

[3] **Dumitru Solomon**, *Prefață* la vol. Molière, *Teatru*, II, *Dragoste cu toane, Prețioasele ridicole,* București, Editura Minerva, colecția BPT, 1974.

Horace Castelli (1825–1889), *Pourceaugnac deghizat în femeie*, gravură în lemn,

umbre împotriva cărora a luptat Alceste și această societate a măștilor și a mașinațiunilor iau contur aici, scrie regizoarea Sandrine Anglade [4], sunt expuse în toată nebunia lor, deosebit de bine transmise de utilizarea dramatică a muzicii strălucite a lui Lully."

O uvertură în Fa major, cu riturnelă este urmată de o serenadă pentru trei voci pe tema sentimentului dintre Julie și Éraste. Apoi, momente coregrafice: dansul Maeștrilor de dans, al Combatanților „cu spada în mână" și al Curioșilor și Combatanților reconciliați, care pot părea astăzi, pentru cei mai puțin inițiați, bizarerii, ele fiind însă cât se poate de normale pentru nebunia barocă a veacului. Doi muzicieni italieni cu chipuri grotești de medici (satira medicinei și a doctorilor epocii, curentă la Molière, nu putea lipsi nici din această piesă) și opt matasini [5] acompaniați de un ansamblu de instrumente își fac apariția în scena 10 a primului act. „Nebunia" nu se oprește aici pentru că în scena următoare, după un schimb de replici între Farmacist și Pourceaugnac, muzicienii și matasinii dansează în jurul acestuia din urmă cântând din nou în italiană, cu cuvinte care, pe muzica lui Lully (tempo rapid, măsură de 3/8, Sol major) par mai degrabă interjecții comice: „Piglia-lo-sù,/ Signor Monzu,/ Piglia-lo, piglia-lo, piglia-lo-sù,/ Che non ti farà male,/ Piglia-lo-sù questo servitiale;/„Piglia-lo-sù,/ Signor Monzu,/ Piglia-lo, piglia-lo, piglia-lo-sù". [6] Muzica din scena 11 a actului al doilea este un duet grotesc între doi avocați, unul abia îngânând, celălalt străduindu-se să cânte în tempo vioi, dar bâlbâindu-se. Finalul piesei (actul III, scena 8) reunește în cântec și dans o egipteancă și un egiptean, un muzician, un mic cor: „**L'Égyptien**: Tout n'est rien, si l'amour n'y mêle ses ardeurs. **L'Égyptienne**: Il n'est point, sans l'amour, de plaisir dans la vie. **Tous deux, ensemble**: Soyons toujours amoureux:/ C'est le moyen d'être heureux. (*Le petit choeur chante après ces deux derniers vers: Sus, sus, chantons tous ensemble,/ Dansons, sautons, jouons-nous*.) **Un Musicien seul**: Lorsque pour rire on s'assemble,/ Les plus sages, ce me semble,/ Sont ceux qui sont les plus fous. **Tous ensemble**: Ne songeons qu'à nous réjouir:/ La grande affaire est le plaisir." [7] Protagoniștii baletului sunt doi Bătrâni, doi Scaramouches și doi Pantalone, doi Doctori și doi Arlechini, rețetă sigură pentru a încheia un divertisment, dar unul oarecare, ci unul memorabil.

> ***„Întrucâtva, «Domnul de Pourceaugnac» (1669) amintește de «Mizantropul» (1666), fără a avea complexitatea psihologică a personajului principal și cu o intrigă mai sumară, care se pretează însă de minune muzicii și baletului. Aici primează spectacolul vesel al nebuniei acestei lumi."***

[4] **https://operabaroque.fr/LULLY_POURCEAUGNAC.htm**

[5] **Matassin** (fr.), dansator bufon, ridiculizînd dansurile războinice și al cărui costum tradițional includea corset, coif de aur, clopoței, sabie și scut. Cuvântul provine din ital. *mataccino*.

[6] „Ia-l [acest leac, prescris de doctor, *n.n.*],/ Domnule Monzu, / Ia-l, ia-l, ia-l/ Asta nu-ți face rău,/ Ia acest leac;/ Ia-l,/ Domnule Monzu/. Ia-l, ia-l, ia-l."

[7] „**Egipteanul**: Totul nu este nimic, dacă dragostea nu e cu năbădăi. **Egipteanca**: În viață nu există plăcere fără iubire. **Amândoi, împreună**: Să fim mereu îndrăgostiți/ Doar așa poți fi fericit. *(Micul cor cântă după aceste ultime două versuri: Hai, hai, să cântăm împreună/ Să dansăm, să sărim, să ne jucăm)*. **Un Muzician singur**: Când ne adunăm să râdem împreună,/ Mi se pare că cei mai înțelepți/ Sunt cei care sunt cei mai nebuni. **Toți**: Să ne gândim doar la propria noastră bucurie:/ Plăcerea este scopul nostru." (Traducere de **Pușa Roth**)

Aforisme

MAXIME... MINIME (7)

George Corbu

Motto: *Fiecare zi cu aforismul ei.*

Pentru fiecare limitare a suveranității mele, mi se oferă câte o euroconsolare.

Măi mai gândesc dacă să mă răzgândesc!

Ne mor prietenii, ne mor?
Zise Corbul: Nevermore!

Îți urez bine pe toată linia, cu condiția ca aceasta să nu fie o linie moartă.

Soarele nu poate fi metafizic: e mult prea fizic!

Răspunsul la întrebare ridică mai multe semne de întrebare.

Am probleme cu adevărul: i-am cerut să nu mă mintă.

De ce vorbesc singur? Fiindcă nu sunt obligat să mă ascult.

O întreagă istorie am tot făcut haz de necaz. A sosit timpul să facem și haz de dragul hazului...

Emoția e olfactivă, auditivă, vizuală și, de ce nu, emotivă!

Un discurs încununat cu aplauze ornamentale.

Eu, ce mă mai sperii de mine!

Ego-ul unora latră la drumul mare.

Un orator ce cu vorba-i *uleiește*...

Să moară detractorii mei, dacă mint!

Mă tentează un studiu despre genealogia neamului... prost.

Acest tip împinge reptilitatea până la *nec plus ultra*.

Nu sunt decât schița romanului care aș fi putut fi!

O noapte coruptă de stele...

Născut și făcut – două verbe care se confundă într-un singur caz: ivirea unui copil.

Piuliță ne duce cu gândul la pisălog, pe când *Piliuță* la cu totul altceva.

Geamantanul amurgului este plin de stele, pe care le va preda nopții să le aprindă.

Trăind semnificativ, faci neantul să dispere!

Prin voința anecdotistului, *anecdotul* s-a unit cu *anecdota*.

Numai umoristul poate schimba celebra întrebare eminesciană: *Ce e amorul?* în ce *Ce e umorul?*, dar, spre deosebire de marele poet, el nu poate da și răspunsul.

E un tip totalmente contrafăcut.

Faptă de demiurg: să injectezi neantului viața.

Nu vă *nutriți* cu *nitriți*!

Fără amor propriu, dar cu mult umor propriu!

Pentru erupția sa spectaculoasă, vulcanul a primit distincția *Magma cum laude*!

Tragedia noastră constă în aceea că ni se distribuie non-timp, non-stop.

Prefer cuvintele încrucișate în locul mâinilor asemenea.

Democrație capitalistă – un oximoron cu știaf.

Derizoratul să fi ajuns *dezideratul* nostru național?

Generatorul de șoc: șocalnic!

Condiția umană trebuie să pună condiții, spre a nu fi condiționată la rându-i.

Transformă pomul vieții în poemul acesteia!

Despre libertate se scriu studii, cărți etc; despre privarea de libertate este de ajuns o sentință.

– Cu ce vă ocupați?
– Ciobănesc!
– Sunteți cumva câine?

Îmi este strașnic dor de întâmplările neîntâmplate!

Binecuvânt prostia cea de obște!

Traversăm era postgânditoare și ne este de ajuns.

Binele este numai de folosință externă.

Nu există om/neam mai prost decât altul, ci pur și simplu om/neam prost.

Sentință definitivă: condamnat în eternitate la eternitate!

E o cruzime să râzi fără cruțare.

O nouă valoare etică: conștiințialitatea.

Alertă: Cod Joe Biden Galben de război.

Pe scurt, să vii sub scut!

Am abilitățile necesare de a suspecta amabilitățile de circumstanță.

Am făcut cunoștință, nu doar o dată, cu ospitalitatea ostilității.

Moduri verbale: perfectul simplu, compus și… absolut. Mai multă intransigență nu cred să conțină nici mai mult ca perfectul.

Când scriu, mai nou *eglogiez*.

Rugăciunea e pentru Dumnezeu, rugămintea – pentru oameni.

O imposibilitate: stilistica statisticii.

Degeaba ești emerit, dacă nu ești și smerit!

Pentru ca fatalitatea să se manifeste, este necesar ca și destinul să aibă o soartă.

În Ardeal, o fată singură este, inevitabil, *singuroaică*!

Sănătatea nu poate fi multă, cum sună o urare, așa cum nu poate exista un catren cu multă poantă!

O măsură exagerată: paznic la praznic.

Prieteni virtuali – paliativ pentru absența de prieteni.

Nu ezit între un profil personal și un profit așișderea.

Coboară printre cititori, scriitorule!

Îmi reînnoiesc permisul de tristețe bianual: de ziua onomastică și de cea de naștere.

Cumplită preocupare: îmi scot zilnic beteșugurile la plimbare.

Trăim într-o epocă a mormolocilor culturali.

Suntem soldații unei alte Mari Armate: cea a mediocrității.

Evenimentele curg – modul lor de a voiaja în timp.

Moft teologic? Sper să nu existe.

Efecte și afecte! În prietenie totul este posibil!

Capul pătrat este în mod obligatoriu sec.

Amintirea Maicii Domnului este pururea resuscitată de Adormirea Sa.

Mă recomand: deschis oportunităților, nu oportuniștilor!

Vrei o dedicație cinstită sau una cinstitoare?

Sacrificiul puterii n-are nimic de-a face cu puterea de sacrificiu.

Fânul trece prin alte furci decât cele caudine.

Capul răutăților nu este și cel pus la contribuție…

Am fost la un spectacol triumfal: *Cele două borfeline*.

Cuvânt negăsit în dicționar: tiribombist.

Poesis

Mihaela Aionesei

Poetă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România
și a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Să mă ghemuiesc de începuturi mi-e dor...

Mă grăbesc. Nu știu spre unde.
Nu știu spre ce. Port cu mine
o duminică neagră de aprilie.
Un pumn de greieri ce-au amuțit
mutând cărări în cer
într-o zi de paisprezece.
Câteva lumânări îmi frig tălpile
chiar și când ploile curg.
Chiar și când este ger.
Dar mă grăbesc.
Nu știu spre unde.
Nu știu spre ce.

*

Nu ți-am mai scris de mult mamă
și simt că-mi crește în oase
un munte de cenușă.
În ochi mi se zbat de câteva zile
fluturi de apă și nu știu de ce.
Unii spun că-i de bine
dacă nu se opresc când fac peste ei
semnul crucii de trei ori.
Alții că ar fi bine să mi-i scot pe amândoi...
Atâta vedere întunecă mintea.
Rămâi orb! la o potcoavă de cal mort
descântă lacrima până se albește inima
și stelele cad ca niște meduze în mări...

Dar inima mea e albă – o coală de hârtie
pe care niciun bărbat n-a îndrăznit
să scrijelească un poem
care să mă facă să tremur
ca atunci când la ușă-mi bate
în ritm de coasă cineva
și eu mă pregătesc să-i fiu mireasă.

Sunt bine mamă. Când tac
trosnesc din toate încheieturile.
Zidurile cad. O aripă îmbibată
cu mirul din candelă
scrie în locul meu.
Așa mă păzesc de hulitorii lumii
de fostele iubiri și
de colții acestor vremuri viclene
deghizate în mierle.

Ca două sulițe otrăvitoare
străpung azi binele și răul.
Printre atâția iscusiți arcași
am rămas același copil naiv
și stingher rătăcind ca un fluture
tulburat de mireasma înfloririi dintâi.

*

Înainte să cearnă de ziuă mânia lui Dumnezeu
mă furișez sub luna de ghindă și-ți scriu:
Mi-e dor de-un câmp imens de ghiocei
prin care să-mi rostogolesc arșița
ce-o tot ascund în piept.
Mi-e dor de-o șoaptă
prin care să alerg sfioasă
cu o gleznă de fecioară sărutată.
Mi-e dor de-o vară în trifoi
cântând cu privighetorile
până la deșteptatul cocorilor.

Mi-e dor de-un pântec mamă
să mă mai nasc nițel!

Sebastiano del Piombo, *Cap de femeie*, anii 1530

Poesis

Liana Nicolae

Poetă, prozatoare, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Alerte

Nu știu cine va reproduce o bătălie a lui Napoleon
auzind nechezatul cailor și strigătele soldaților
poate o mașină de explorat timpul ne va oferi
imaginea unui astru fără viață pustiit de oameni
și de stupiditatea lor omenească fără sentiment
plină de defecte fără a reinventa viața glacială
de atunci s-au declanșat alerte nucleare false
evocate de niște bibliotecari magici despre istoria
uitată a oamenilor și că vom auzi surprize stranii
spre liniștea intelectuală a unora care o ignoră
acei prieteni ai Cezarilor din Cartea stăpânilor
uită că viața este un foc de paie că au avut părinți
din pietre sculptate țâșnesc din sol niște lumânări
o adevărată operă de artă dăltuită-n piatră seacă
în acea întâlnire a arheologiei între a fi și piatră
ca o navă a timpului cu prora lansată la timp
adăpostind în zidurile sale o comoară esoterică
și acolo sclavi jucând pe o scenă respirând a istorie
în ceremonii magice dintr-un labirint subteran
și priveam la Ordinul Templului în apogeul puterii
simțind la fiecare pas urmele nește rse
aici zăceau adevăratele mesaje esoterice descifrate
trăiam îndurare și ură ca o coroană împărătească
nimeni nu dorea să răscumpere pe nimeni pe nimic

Privesc tăcută

Nu ascund omului nașterea spiritului
nici inima pământului chinuit și trist
și acea povară apăsătoare de hazard
și că nu voi dispreți niciodată tainele
e adevărat că viața este doar așa cum
o găsește fiecare în ceasul său spiritual
în lumina înaltă rătăciți pe drumul vostru
genii fericite-n straie zeiești de adieri atinse
pe stinse strune de harpă clare și tăcute
fără ursită precum adormitul pruncului
ocrotit în castitate într-un mugur înflorit
aici se petrec și se dărâmă chinuiți muritorii
zvârliți orbește de la un ceas rău la altul
cum cade apa din piatră-n abisuri zăcând
cum cel care va coborî o dată-n purgatoriu
va ști totdeauna să prețuiască orice răsărit
unde ești Doamne astă seară te-am visat
se făcea că Baudelaire era aici lângă mine
nu mai vedeam cerul de prea multă lumină
era acea seară în care mai muream în cuvânt
mă-nchinasem degeaba nimeni nu m-a auzit
cerul îmi făcea semne prin mesajul stelelor
și-mi spuneau că pământul se prăbușește
că cineva ucisese toți sfinții cu biserici cu tot

Mi-am amintit

„Cred, Doamne, ajută necredinței mele" (Marcu, 9, 24)

a fi și a gândi pentru unii e același lucru
iar timpul astronomic ne cere să ne îndoim
de absolut tot ceea ce cunoaștem despre tot
și despre toată cunoașterea – nu pot afirma
nimic cert despre lume și nici despre oameni
prin urmare dubito ar trebui să definească
filosofia modernă clară distinctă a lui Socrate
orice adevăr înseamnă că are în el o minciună
dacă spui o minciună și ea spune un adevăr
deci va fi imposibil să existe adevăr până la capăt
en attendant Godot – am rămas cel puțin cu
certitudinea nostalgiei în formă halucinantă
îndoiala devenea tocmai o prezență prin ratare
a certitudinii cu vederea a ceea ce nu vedeam
și înțelegerea celor ce sunt de neînțeles și atunci
am o veste – nimeni nu e perfect – nu încerca să fii
mai bine ai iubi tot ce ai și fii bun pentru cei din jur
cum Michelangelo îngerul cioplit prins în marmură
până la eliberare în formele fiecărui gând și faptă
mi-am amintit de un rămas bun înțeles cu drumul
zăresc o pagină veștedă uitată-ntre paginile mele
un vis nepământesc și multe imagini ucise devreme

Albrecht Dürer, *Sudarium afișat de doi îngeri*, 1513

Poesis

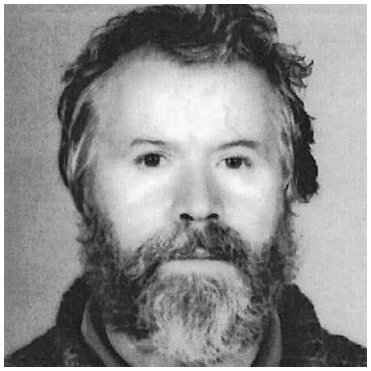

Ioan Popoiu

Istoric, poet, eseist

Nostalgie

Motto: *„toate se ofilesc*
se culcă la pământ și cad
noroi și frunze moarte...
în toamna cu un singur ochi”
(A. E. Baconsky)

în aer e prea multă melancolie
o atmosferă ireală neverosimilă de toamnă
frumusețe amestecată cu tristețe numele tău este melancolie
frunzele cad cu suspine picurând în suflet
elanuri nostalgii și suspine
lumea toată un imens creuzet de culori și miresme
în magnifica și neverosimila toamnă
toate trec lumea aceasta viața însăși
nimic nu rămâne pentru totdeauna
suntem mereu și fără toamnă în preajma sfârșitului
ochii noștri umezi zâmbesc cu tristețe
nu vom avea niciodată liniște
nu putem accepta inevitabilul
ființa noastră întreagă e prinsă în mreje de această lume
în ce decor fantastic să existăm să ființăm
cerul înstelat deasupra mea și lumea morală în mine
unde duc cuvintele filosofului din Königsberg
suntem aici în clipa frumoasă nepieritoare
atât de fragilă evanescentă o frântură de secundă
însă dorul de infinit ne poartă pașii în altă parte
nu putem trăi și nu putem muri
sufletul nostru sfâșiat de sus până jos
aflați mereu într-un dincolo de necuprins
cine suntem de fapt ce mister se află în noi
sunt ascuns și nu sunt spune Rimbaud
nimic nu ne poate opri să fim
ființe complexe imposibil de definit
situate în același timp în două lumi
nimic nu poate să ne aducă alinarea
nici cerul nici pământul mereu vom trăi așa
la hotarul imposibilului al vieții și al morții
al infinitului existențial imposibil de cuprins cu mintea
și cu inima
suntem ca niște îngeri triști care ne-am trezit
în această lume purtând în noi dorul de cealaltă
nu există pentru noi consolare nici mângâiere
nu poate să ne aline nici aproapele nici departele
purtăm cu noi această taină ascunsă de a trăi în același timp
în amândouă lumile
purtăm în noi fericirea pieritoare a lumii
cu frumusețea ei tragică și tristă
dorind intens concomitent lumea spirituală nemuritoare
infinită
readusă-i mie quoi?... l'eternité spune poetul *Iluminărilor*
nimic din ce există din ce putem gândi
nu poate să împlinească dorul fără sațiu față de alt tărâm
de această nemurire reală plenară
tot ce este muritor ne farmecă și ne frânge sufletul
nu ne dă pace o clipă
și vrem să aducem nesfârșitul mai aproape
aici printre noi să devină real palpabil...

Întrebarea lui Pilat

Motto: *„Și eu, ca toată lumea, sunt cinstit*
dar pot cu atâtea vini să mă găsesc
că ar fi fost mai bine
să nu mă fi născut.”
(Hamlet)

ceasul marii dileme al grelei judecăți
nu ne găsim calea care este drumul în lume
putem vorbi liber între noi îți spun ce gândesc
nu putem trăi fără luciditate
ce este adevărul ar trebui să ne-ntrebăm din nou
pornind chiar de la întrebarea lui Pilat
cât de acută cât de modernă este problema întrebarea
nu se poate altfel
nu ne place adevărul să fim sinceri cu noi
dar Horatio nu există existență veritabilă
fără luciditate fără tensiune fără metafizică
restul nu e decât iluzie înșelare aparență
un simplu joc gratuit fără rost prietene
nu ne mai putem înșela și nu ne mai putem întoarce
la greșelile tinereții
trecutul nostalgic viața la castel s-a încheiat
în fața noastră stă altceva viitorul începe aici și acum
drumul spre necunoscut începe cu primul pas
să ne eliberăm pentru totdeauna de iluzii
ne-am mințit destul singuri trăind într-o falsă existență
cu o ierarhie și valori închipuite
o lume s-a sfârșit abia acum poate începe ceva nou
privind în oglinda sufletului nostru putem afla cine suntem
sfâșiind aparențe și obstacole imaginare
în care ne-am complăcut atât vinovat și complice
armura să o îmbrăcăm pentru a trăi în adevăr
nu avem la ce să ne-ntoarcem
prezentul e aici viu colorat și frugal
nu mai e timp pentru refugii
nu există profunzime fără pasiune fără suferință
căutare a ceva mai presus de noi imposibil de atins
lumea aceasta chiar ispititoare este mărginită
orizontul nostru de așteptare obturat

nu e destul să atingem adevărul
trebuie să trăim în interiorul lui
să devină natură trăită asumată
nu adevărul abstract străin ca un idol
acela cald uman devorator
la fel de palpabil ca o ființă iubită
nu fetișuri moarte inerte care nu încălzesc pe nimeni
ci adevăruri salvatoare vii carnale...

O altă existență

Motto: *„hai să scriem un poem electronic,*
un poem Siemens,
să flambăm cuvintele
ce putrezesc pe trotuare
să ne strângem laolaltă
să facem zid împotriva zidului”
(A. E. Baconsky)

de-unde ar trebui să-ncepem să ajungem la ceva nou
să respingem vechiturile tot ce e gratuit și vetust
ce este noutatea avangarda formă sau mesaj
poemul se naște dinăuntru din necunoscutul autorului
din zona sa crepusculară din fața sa nevăzută
cine suntem hai să ne privim altfel cu o percepție tăioasă
să trăim cu infinită imaginație să ne plăsmuim din nou
e vremea tinereții spontaneității a frumuseții la purtător
poemul adevărat
poemul de azi de secol 21...
poezia (literatura) este o formă de sensibilitate de trăire
de mesaj
conexată la viața noastră secretă neștiută
poezia modernă se naște direct din cotidian din stradă
din peisaj ca pictura impresionistă
poetul își pune sufletul inima la vedere ca pe un trofeu
o poezie vie palpabilă carnală precum terținele lui Dante
sau sonetele lui Shakespeare
ce să-ți spun prietene despre literatură poezie inovație
avangardă
starea aceea de spirit care ne provoacă fiori să vibrăm infinit
enigma inefabilul căutarea ineditului o altă realitate
de-unde să-nceapă poemul nu din forme noi
viața noastră reinventată o altă existență care crește nevăzut
în noi
aceasta e drama prizonieri ai unei viziuni ai unei vieți întoarse
spre trecut
o transmutare vitală dinlăuntru din abisul insondabil al ființei
persistăm în epoci revolute în amnezie și prejudecată
poemul inovație se leagă de un alt tip uman
o nouă sensibilitate impetuoasă
precum cea romantică ce a pus capăt raționalismului
devitalizat
o ruptură de plan o nouă viziune
a unui alt om renăscut în spirit
o schimbare totală de paradigmă
aflată dincolo de trecutul naiv idilic
sensibilitatea și literatura din noua eră New Age rezumă
noua viziune
marcată de libertatea Spiritului de-aici poate veni surpriza
Spiritul ne poate orienta într-o direcție fericită unde nu gândim
poate să potențeze cultura și ființa incapabile de zbor
de îndrăzneală
într-o tentativă de autodepășire într-un sens avangardist
și vizionar
aceasta va fi noua poezie dincolo de mentalitatea primară
vom accede la noua lume ordine spirituală creativă umană
întârzierea în vechile tipare în mentalul arhaic ne-a dus
la neputință și eșec la blocarea imaginației încremenirea
în proiect
izvoarele ființei au fost secate
aceasta e tragedia omul trebuie revivificat pentru a renaște...

Renovatio

Motto: *„lăsați-mă în pace...*
afară se întunecă
stingeți lumina
începe noaptea cea mai lungă”
(A. E. Baconsky)

atmosferă încărcată toxică frig și întuneric
ce se petrece acolo pe malurile Niprului...
da prietene aici suntem într-un timp al disperării
când sub pașii noștri se prăbușește o lume
nu mai avem ce să așteptăm o Renovatio
este tot mai îndepărtată pur și simplu imposibilă
câtă vreme omul este prăbușit de unde să vină salvarea
resuscitarea unei lumi aflată pe moarte
precum reanimarea unui cadavru
tablourile lui Hieronymus Bosch ne spun multe despre
agonia unei lumi
nu era inevitabil să ajungem aici existau soluții și scenarii
dar acum e prea târziu
ne-am jucat cu soarta noastră
la ruletă și am pierdut pe mâna proprie
a fost un joc periculos
mai multe generații cu o înverșunare oarbă
s-au străduit să ducă lumea la pieire
am ajuns victorioși (!) în punctul de extincție
de-unde nu mai era cale de întoarcere
nu avem cui sau de ce să ne plângem
tot ce se-ntâmplă răul ce se contemplă cu ochiul liber
e opera noastră nicio intruziune dinafară
jocul a durat prea mult și nu vedeam rătăcirea
calea pe care pășeam era un drum în întuneric
ne-am jucat cu ființa cu ideile cu Absolutul
inofensiv la început jocul a devenit încet
pe nesimțite o aventură sinucigașă
în care era antrenată lumea întreagă
ca să fie oprită prăbușirea ar trebui să se schimbe omul
abandonat lui însuși în timp ce Dumnezeu tace
ne-a lăsat singuri pe seama noastră
la judecata omenească relativă precară dilematică
ca tot ce e uman discutabil
de la începutul timpului (lumii) omul a fost o ființă
vulnerabilă
care nu a știut nu a putut să se învingă pe sine
darurile divine s-au transformat în jucării în mâinile sale
ca la copiii mici fără minte
în primul rând libertatea darul lui Dumnezeu
convertită într-o armă împotriva lui însuși
apoi împotriva Creatorului care l-a plăsmuit
ce vreți tragedie mai mare ca aceasta
de-aici începe sfârșitul său
cum să se schimbe lumea
când omul zidit de Dumnezeu e de neschimbat...

Poesis

Liliana Toma

Prozatoare, poetă, profesoară

Rugă

Mă tălmăcești
în pași desenați curcubeu
în taina genelor
ce se pleacă-a iubiri
adormind pe umărul tău
când zorii curg spre descântec
și eu
țes borangic de rebele dorinți
arcuite pe sânii cuminți
ai tăcerilor
așteptând să mă locuiești
de-a lungul albastrelor zări
pe obrajii de catifea ai dimineților
când nedormite orele
priveghează nebunia poeților.
Adună-mprejurul tău jar
fă-mă rug și altar de ofrande
aprinde candelă-n amurgul
boncăluit de cerbi
trage nopții zăvorul
despică emisfere-n sanctuare
și scrie-mă-n blânde izvoare
apoi rătăcește-mă în lung și-n lat
prin punctele tale cardinale
zămislește-mă în acord de melopee
și adaugă-mă impar
în sfeșnice și în macii din grădini
tremurând în mistere
în ornicul serii
și-n trifoiul din lunci
în vifore-adânci
sărută-mi diminețile din palmă
și rotunjimile din toamnă
și toate ridurile frunții
spinii și talpa-nsângerată
și seara – scârțâitul punții.

Peisaj cu timp

Cad seri cu miresme de cântec
dezlipit din geana privind înapoi
și lâncezi grăbesc trecători
cu sarcasme pe buze…
se pleacă, trosnind la genunchi,
plopii prea bătrâni și prea goi
– nenumărați de noi –
și, pierdut, timpul se-ascunde-n
hrisoave,
nu mai zboară
nu mai curge
doar cade,
doar bate,
țăcăne.
coboară din piatră-n piatră
spre ierarhii zugrăvite-n icoane
și sfinții, deolaltă naivi și solemni,
socotesc întoarceri la celtica roată.

Descântec

Când pe cer e lună plină
și-s ninsori albe-n grădină,
să ne drăgostim cu foc
pe fire de busuioc,
să ți-l pui la cingătoare
ziua, în amiaza mare.

Din fântână, din izvor,
să iei apă în ulcior,
când va bate miezul nopții
să fii la ulucul porții,
soarele să nu te-ajungă
inima să nu mi-o frângă,
să te dai pe trup cu miere,
să cazi în a mea putere,
să nu te scoată din vrăji
șapte rânduri de viteji,
zi și noapte să mă strigi
capul să nu poți să-l culci
până n-oi veni-n răzoare
la-ntâia rază de soare,
curățel și sprâncenat,
în strai mândru îmbrăcat,
să culegi din luncă flori
să le pui la subțiori,
cunună cu drag să faci
și în mijloc să pui maci
să-i descânți cu plecăciune
și să îi trimiți la mine.

Dacă floarea-i ofilită,
cununa nu ți-e primită.
Să iei spic de grâu curat,
treierat și vânturat
și să mi-l aduci îndată,
să coc azimă pe vatră,
jumătate oi mânca,
jumătate-oi descânta
să nu-mi pleci străin în lume,
legat să rămâi de mine.

Câteodată, Dumnezeu…

Câteodată, mai obosește și Dumnezeu.
Atunci ia pana, se-așază-n cerdac,
ne privește cu drag
și ne scrie-n povești,
că suntem naivi și cuminți
și buni înotători,
că mâncăm dobitoace,
în general, că facem tot ce ne place,
că mergem pe sârmă,
deși nu e scris în canoane,
că-i cerem prea multe, prea des
și ne-nchinăm strâmb la icoane.
Mai scrie despre legăminte
albind zăpezi cosite-n mai,
despre verdele rătăcind meridiane
când spicul ierbii naște flămând
și urcă la cer cu alai.

Când vrea să se distreze,
încalță opinci din scoarță de plop,
încalecă pe-un iepure șchiop,
gâdilă călcâiul lui Ahile,
se duce, fără grabă,
la apa Styxului
să-i verifice albia
– de n-o fi secat –
e foarte-ngrijorat,
îl mai trage pe Noe de barbă,
desigur, așa-ntr-o joacă,
se miră ce soartă bună au toți netoții,
mai schimbă impresii
cu oracolul din Delphi,
mai numără morții,
e loc, e loc destul pentru toți,
să nu ne-ngrijorăm.

Seara, mai remizează cu Darwin,
mai suferă de singurătate, în cerdac,
în rest, toate-s bune,
precum în cer, așa și pe pământ! Amin!

Peisaj cu caișI

Coboară asfințituri peste lume,
penumbre rătăcesc pe după-amiezi,
pe coridoare de lumini se-arată
crepuscul de tăceri
și tu visezi
cum răsucește vremea
fusul pe genunchi
cu zările-aplecate peste noi,
cum ninge lavă pe meridiane
și, prin grădini,
caișii descântă pentru doi…

Poesis

Constantin Venerus Popa

Dramaturg, poet, medic
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Dacă

Dacă am să trec pe-acolo,
și cine știe dacă am să trec,
îți voi aduce amintiri
și gândurile toate
ce le-au născut cândva,
căci dragostea e mama lor
iar tatăl lor e dorul.
Dacă am să trec
și nu voi fi grăbit deloc,
așa cum sunt acum,
voi încărca în mine
tot ce-am pierdut atunci
și voi privi la ele
înțelegând prostia
de-a le fi lăsat să zboare.
Sper să le pot găsi
în prima veșnicie întâlnită...
Dacă am să trec pe-acolo...

Timp

De când ai plecat
A trecut o veșnicie.
Până când vei reveni
Voi fi bătrân...
Bătrân de timp
Și nu de tine...

Stresul teilor

Când i-a secat parfumul
teiul s-a consolat
spunându-și:
„nu-i nimic,
îndrăgostiților le voi oferi
doar umbra..."
A stat puțin
și-a reflectat:
„...parcă și umbra piere, nu?
Se toarce în caierul
frunzelor căzute...
și atunci?...
Ah, amintirile!
Uitasem de ele...
Ce idee bună au avut
Cu înființarea acestui anotimp
Perpetuu: amintirile!
Scăpăm și noi,
Bieții tei,
De stres..."

Cartea noastră

Găsește-ți un loc
de stat cu mine
de vorbă,
undeva unde ecoul
să nu ne știe rimele
și nici vântul
să nu ne alunge paginile.
Umple cartea noastră
de noi,
căci nu vreau
ca singurătatea
să înceapă lângă noi.
Nu știu vorbi
mai mult
decât am scris,
nu scriu
decât cum aș vorbi.
Nu mă frunzări prea repede!
Mai am multe la cuprins...

Definiție

Chiar dacă sunt MINIATURI
și poate nu-s catalogate poezii
de cine știe cine,
să le accepți așa cum sunt
căci numai MACRODRAGOSTEA
le-a inspirat!
Ce mai contează rima?
Nu-i important nici ritmul,
Piciorul iambic, sau...
Crezi că știe cineva
Cum trebuie să arate
O poezie?...

Îți mai amintești iubito?

Îți mai amintești iubito
de anii când eram străini
de zilele neutre,
de orele încremenite
sau de minutele vacante?
S-au completat perfect
și s-au iuțit neașteptat,
au devenit buni prieteni,
chiar suferind de dor.

Nimic din toate-acestea
n-a fost închipuire,
nu este vis, dorință,
ci doar lumina
de dragoste aprinsă...

S-au mai văzut cazuri

Atunci când vom fi prea obosiți
să mai urcăm o scară,
sau să alergăm după vreun tramvai
ne vom odihni dragostea
doar în gânduri
și-n vorbe,
poate șoapte...
S-ar putea ca ea,
DRAGOSTEA,
să nu fie obosită deloc...
S-au mai văzut cazuri!

Drumuri

Suntem doi navetiști ai iubirii,
scurtăm în picioare
drumul din noi,
dintre noi,
făcând cu mâna unor străini,
venind și plecând,
mai obosiți, mai odihniți,
mereu și mereu,
către noi,
fiecare...
E o navetă ciudată,
cu așteptări în viteză
și halte de pană
cu muzici stupide
de pseudoiubiri lătrate
în boxe de lux,
sau jegoase, totuna...
Pentru că suntem iubiți
de demult, foarte demult,
(avem și abonament
pe această navetă)
tolerăm orice foarte ușor.
E bine să fii abonat
la dragoste...

Absențe motivate

Nu sunt absent
de tine
atunci când sunt absent,
lipsesc din mine
să-ți fac un pic de loc mai mult.
Consideră-le, deci,
absențe motivate.

Poesis

Adrian George Itoafă

Poet, prozator, dramaturg

Ne picurăm sufletele pe inimi, poate rămânem în eternitatea conștiințelor colective.
devenim ramuri
.....
am un măr
simt că odată împărțit
devenim ramuri
așteptând alte fructe
ajungând la maturitatea
dorințelor
unei guri hulpave
în tangoul vântului
o siluetă savurând
deasupra ochilor
cățărată pe scară
scuturându-se
de trupurile
împărtășite zărilor
și noi împliniți
de pofte umane
ne stingem

Când prea târziu, când prea devreme, ne ciocnim spre a ne afla sensul existenței.
Ne sorbim
.....
Ne sorbim până beți plecăm
spre stațiile libere ale nopții,
călătorim pe umeri goi de toamnă
zorind stropi clandestini ce nu coboară
la cap de linie,
și noi înghesuiți abia ne găsim
între ușile închise,
ne imaginăm cum vinul sec
copleșind imaginația
se prăbușește grăbit în cupă.
Mă pierd în cupa sânilor tăi
lăsând timpul prins de elastic
să doarmă.
Vântul asmuțind
cu putere brațele secerate
de singurătate,
mă face să mor pe dinafară,
în lacrimile seci, barometrul suferinței
arată organe lezate ce dor și te strigă.
Ne-a părăsit ultima cupă,
iar ochii văd trupuri amestecându-se.

Îmi voi croi cuvintele, cât să mă înalțe, devenind zburătoare pe cerul senin.
Alesul
.....
În dimineața roșie
unde soarele curge pe geam,
razele izbite împletesc confuze
ochii molipsiți, bolnavi,
fascinați de mișcări ordonate,
trecute de mulțimea autobuzelor garate,
pregătite să plece în tunelul culorilor.
Din rază în rază,
inima devine soarele din întunericul
trupului meu,
ce va sfârși în bezna organelor
bolnave, care lucrează oarbe
pentru a fi eu alesul.

Oglindit pe cuprinsul norilor, realizez măreția zeilor, dar și cât de mic pot fi pe pământ.
Ochii mă ținteau
.....
Ochii mă ținteau,
veneau, se croșetau,
îmi acopereau nuditatea,
toată adunătura asta de ochi
și-a ieșit din orbite,
părăsind craniile,
se ciocneau până la orbire,
eclozând în abstractele forme.
Fără a cunoaște încotro vor ajunge,
ochii s-au rostogolit,
au țintit fiecare spre mine,
atârnând ciorchine
pe încercările nereușite ale ochilor mei.
În sclipirea fiecăruia,
locuiam scurtă vreme.

Poesis

Constantin Radu Vasile

Regizor, scenarist, poet, prozator

Labirint

există un centru
între magazinul din intersecție și podul de piatră
pornește o linie oblică înspre copacul
cu rădăcinile care umflă trotuarul
perpendicular, pe direcția șotronului aproape șters
care face un unghi de aproximativ o mie și una de nopți nedormite
cu gura de canal din care iese un abur
un duh cu miros de București
mă urmărește pe străzi lăturalnice
când fac pași înapoi, merg cu spatele și scuip.
e tot acolo? poate...
da, e tot acolo.
O iau învârtită pe sub podul de piatră
Pe calea ferată și iau trenul din mers
Pe dedesubt până la prima stație
De unde o iau la sănătoasa pe câmp
Alergând în romburi inegale, trapezoidale
Cercuri pătrate, unghiuri zgâriate cu unghii murdare
și chiar dacă e tot acolo... e tot acolo?
Nu mai contează acum,
centrul a fost evitat prin diversiune.

Piatra

Piatra doarme învelită în lumină.
În mijlocul ei pâlpâie muntele întreg.
Piatra nu poate fi ridicată,
Cel puțin nu în acest secol.
Piatra rămâne
nod Gordian al brațelor întinse
de Atlas, acest Titan bătrân
cu barba sărată
și umerii care susțin Pangeea
să nu cadă,
să nu se împrăștie,
să nu se fărâmițeze
și valurile i se scurg pe spate
alunecos precum Cronos,
acest Titan care mănâncă totul
și înghite pietrele
ca pe propriii copii.

Arcana osoasă

În arcana osoasă, mii de ochi scrutează matca timpului
și utilizează un microscop multidimensional care poate descifra straturile ontologice
geologul taumaturg va coborî în burta pământului de unde va recita litaniile tectonice potrivite
excavatoarele vor extrage orașe întregi, milioane de oseminte în cupele lor de oțel
excavatoarele duhovnicești vor extrage visele pe care le-au visat craniile odinioară
peisajele pe care le-au văzut și chipurile care s-au oglindit în globurile oculare, acum oarbe
vor deveni spectacolele viitorului, transmise în direct din valea oaselor
direct în ființele celor conectați, emergenți și aliniați în spațiul atât de firav simulat
mii de brațe auxiliare ființei îmbrățișează aerul pe care îl tot tragem în piept și îl dăm afară
avatarul meu digital face de asemenea aceeași mișcare interioară, reflex al respirației și fluxului sangvinic
și vaporii din aer, dacă stai bine să te gândești, răspândesc fiorii zăpezilor de altădată
sălășluind în tremurul din oase, în spaima orfanului fugărit de zidurile colțuroase
uite-l cum fuge, simți picioarele lui care gonesc ca și cum sunt ale tale
simulacru morfo-geometric claustrat într-o buclă de timp care se repetă
te prefaci în metatarsiene, în talus și calcaneu, ești fiecare falangă, ești fibula și tibia, genunchiul
ești fuga și strada necunoscută, ești mâna întinsă, ești metacarpiene și curent electric care îți traversează tot trupul
fantomele trecutului se încheagă într-o masă ce devine din ce în ce mai densă
o supă gelatinoasă din care sorbim cu nesaț printre dinții lipsă din față
orfanul a crescut și tot singur e și tot în alergare în orașul pustiu cu lumini aprinse
în noaptea fără stele, luminată electric cu tot felul de fire încâlcite, văzute și nevăzute
ca într-o reclamă la singurătate și ceață receptată în stare alpha, transmisă direct în creierul utilizatorului
și iată cum în pârâul de sub gheață pe care îl vezi atât de limpede cu ochiul minții
în sunetul loviturii cu piciorul, piciorul tău de orfan, piciorul pe care îl controlezi ca pe un picior de-al tău
și gheața se sparge după câteva lovituri cu călcâiul bocancului
și prin crăpătură se ivește primăvara, iat-o într-un petec de noroi din care începe să crească iarba
în arcana osoasă, mii de ochi activează mineralele și vietățile pământului
din care se ridică fire și firișoare, vascularizarea frunzei și inervarea întregului pământ
rădăcinile continuă să se înalțe exponențial, având ca unică tendință urcarea spre firmament
și pasărea care străbate văzduhul se odihnește pe o ramură noduroasă
în copacul învăluit în propria sevă, în aer și lemn, deasupra pământului viu din care crește pădurea.

Documentar

REDESCHIDEREA CATEDRALEI NOTRE-DAME DIN PARIS ÎN 2024

Madeleine Karacașian

Scriitoare, traducătoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România
și a Uniunii Scriitorilor din Armenia

Teribilul incendiu din noaptea de 15–16 aprilie 2019, care a cuprins **Catedrala Notre-Dame din Paris**, a stârnit un val de emoție și de îngrijorare în lumea întreagă, nu numai în Hexagon, căci fusese periclitată existența acestui monument-simbol al capitalei franceze, unul dintre cele mai frumoase lăcașuri de cult catolic din lume. Era cel mai important sinistru petrecut de-a lungul istoriei sale. Președintele Emmanuel Macron, sosit la fața locului, declara atunci: „Notre-Dame din Paris este istoria noastră, imaginarul nostru, locul în care am trăit cu toții marile noastre momente. Este epicentrul vieții noastre. [...] Este istorie, a noastră. Ea arde!"

Într-adevăr, este vorba de o istorie care se întinde de-a lungul a opt secole. Căci încă de la începutul secolului al XII-lea, a pornit construcția acestui edificiu, la stăruințele episcopului Maurice de Sully (d. 1196), culminând cu desăvârșirea lui de către faimosul arhitect Eugène Viollet-le-Duc (1814–1879), remarcat încă de la construirea Sainte-Chapelle.

Iată câteva dintre momentele care au marcat istoria acestui monument gotic.

În timpul Revoluției Franceze monumentul a fost vandalizat, fiind distruse numeroase sculpturi. Încoronarea cu mare fast a lui Napoleon I, ca împărat al francezilor, s-a petrecut în 1804. După o restaurare majoră în secolul al XIX-lea, monumentul a scăpat din cele două războaie mondiale cu pagube minore. În incinta sa au avut loc căsătorii regale, princiare, alte evenimente și, printre cele mai importante, funeraliile unor personalități. Iată numai președinții Republicii, care au avut parte de funeralii naționale: 1894 – Sadi Carnot, 1932 – Paul Doumer, 1970 – Charles de Gaulle, 1974 – Georges Pompidou, 1996 – François Mitterrand.

Prin anii 1990 s-a procedat la spălarea exterioară a edificiului, grație unor mijloace moderne, redându-i-se întreaga strălucire. Din fericire, la recentul incendiu, au scăpat cele 16 statui monumentale din cupru care înconjurau Fleșa, înălțată de Viollet-le-Duc, fiind date jos numai cu o săptămână înainte, pentru a fi supuse curățării. Această operațiune s-a încheiat în mai 2021.

*

Catedrala Notre-Dame a inspirat, de-a lungul timpului numeroși oameni de cultură – scriitori, poeți, pictori, cineaști, muzicieni etc. Așa se face că, în 1831, lui Victor Hugo i-a apărut romanul *Cocoșatul de la Notre-Dame*, care avea să se bucure nu numai de o mare popularitate, dar a sporit și atracția oamenilor către faimosul monument parizian. Gérard de Nerval a publicat și el, în 1832, poemul *Notre-Dame de Paris*. Ulterior, numeroși oameni din diverse domenii ale culturii au oglindit acest subiect în creațiile lor – teatru, balet, operă, film, pictură ș.a. Este suficient de amintit că în secolul al XX-lea și până în zilele noastre au fost numeroase prilejuri de a urmări spectacole pe aceeași temă. În 1907, la Londra s-a prezentat baletul *Esmeralda*, iar ultima dată a fost cu celebra balerină Carla Fracci, în 2012. A mai existat o operă cu același titlu al romanului, compusă de Franz Schmidt, prezentată la Viena în 1914.

Subiectul a fost ecranizat, pentru prima dată, în 1939, cu iluștrii actori ai vremii, Maureen O'Hara și Charles Laughton. Mai târziu, în 1956, s-a bucurat de succes ecranizarea în regia lui Jean Delannoy, cu Gina Lollobrigida și Anthony Quinn. Iar în 1982, a mai fost

o versiune, avându-l în rolul titular pe marele actor britanic Anthony Hopkins. Spre sfârșitul secolului trecut, mai exact în 1996, *Cocoșatul de la Notre-Dame* avea să devină, grație studiourilor Walt Disney, un musical de animație. După numai doi ani, acesta a inspirat un joc de cărți în familie.

Tot în 1998, la Paris, a avut loc premiera comediei muzicale *Cocoșatul de la Notre-Dame*, pe muzica lui Richard Cocciante, ea fiind jucată în peste douăzeci de țări (în opt limbi). Ultima producție inedită pe scenă a fost prezentată în 2007, la Théâtre Gaîté Montparnasse din Paris, fiind reluată toamna trecută (2022). Să nu uităm că și Édith Piaf avea în repertoriul ei o melodie intitulată *Notre-Dame de Paris*.

În domeniul picturii, au existat numeroase opere de artă în care apare Catedrala Notre-Dame. Chiar la începutul secolului al XIX-lea, pictorul Jacques-Louis David a realizat faimoasa pânză *Încoronarea lui Napoleon I*, având ca fundal interiorul Catedralei, pictură de proporții, la care a lucrat în anii 1804–1807, ea aflându-se expusă la muzeul Luvru. O altă lucrare celebră este și pictura *Libertatea conducând poporul* a lui Eugène Delacroix, în dreapta ei văzându-se silueta Catedralei, pânză pictată în 1830. Imaginea Catedralei a fost redată, printre alții, și de Henri Matisse (către 1900), Henri Rousseau (1914), Marc Chagall (1953).

Iată ce spunea Paul Claudel (1868-1955), ilustrul om de litere și diplomat francez, despre această podoabă a capitalei franceze: „Notre Dame din Paris nu este doar un edificiu, este o persoană". Această personalitate franceză a îmbrățișat religia catolică (chiar fervent) la vârsta de 18 ani, în timpul unei slujbe de Crăciun de la Catedrală, până atunci fiind ateu, dar curios să asiste la o asemenea ceremonie fastuoasă. El nota după aceea: „Uitasem complet de religie și eram față de ea de o ignoranță sălbatică. Copiii cântau tocmai ceea ce am știut mai târziu ca fiind *Magnificat* [1] [...]. Tocmai atunci s-a produs evenimentul care încă îmi domină întreaga viață. În clipa aceea, inima mea a fost atinsă și AM CREZUT...". Mai târziu, Paul Claudel avea să semneze frumosul poem *Fecioara la amiază* care îi inspiră până astăzi pe credincioși în timpul rugăciunii.

De subliniat că funeraliile lui Paul Claudel au avut loc în 1955 tocmai în această Catedrală, în care marele poet l-a descoperit pe Dumnezeu.

Încă un caz interesant. Se pare că izbucnirea incendiului nimicitor din 2019 l-a afectat foarte mult pe compozitorul britanic Julian Anderson (n. 1967). El a declarat într-un interviu: „Văzând cum dispare în foc aproape o întreagă structură

Alfred-Alexandre Delauney, *Notre-Dame, catedrală a Parisului*, între 1867 și 1890

prețioasă, atât de precisă și frumoasă, a fost traumatizant". Muzicianul a început imediat să pună pe note o meditație pentru violoncel și orchestră, cu o durată de 25 de minute, pe care a intitulat-o *Litanies*. Ei bine, am aflat la sfârșitul anului 2022 din „The New York Times" că Julian Anderson a câștigat prestigiosul Grawemmeyer Award 2023 pentru compoziția aceasta. Premiul, în valoare de 100.000 de dolari, a fost anunțat de Universitatea Louisville din statul Kentucky, care îl administrează. Compozitorul Marc Satterwite, cel care conduce juriul de acordare a acestui premiu, a justificat astfel alegerea: „...lucrarea explorează fiecare sunet virtual al violoncelului și orchestrei care pot emite împreună". Noua compoziție este dedicată violoncelistului german Alban Gerhardt. Acesta a și interpretat *Litanies*, în primă audiție mondială, în cadrul Festivalului „Présences 2020", la Auditoriumul de la Radio France, pe 17 februarie, acompaniat de Orchestra Națională a Franței, dirijată de francezul Pascal Rophé. *Litanies* a fost preluată apoi de Orchestra Radio France, Hong Kong Sinfonietta, City of Birmingham Symphony Orchestra, Det Norske Kammerorkester din Oslo, Swedish Chamber Orchestra din Örebro și Orchestre de Chambre din Lausanne. În primăvara aceasta (2023), premiantul Julian Anderson (conform tradiției) va vizita Louisville, pentru a primi premiul, cu care prilej va face și o prezentare a lucrării sale premiate.

[1] Același *Magnificat* a răsunat și în 1944, la festivitățile dedicate eliberării Parisului, dar și în decembrie 2013, la cea de-a 850-a aniversare a construirii acestei „magnifice" Catedrale.

*

Ziua de 15 aprilie 2022, dată la care Emmanuel Macron, președintele Republicii Franceze, s-a dus pe șantierul restaurării Catedralei Notre-Dame din Paris, a marcat cei trei ani de când a fost devastat faimosul monument. După cum se știe, acest monument are o istorie de peste 800 de ani și a fost martorul, de-a lungul timpului, al marilor momente din istoria țării. Reconstrucția, dorită în decurs de cinci ani de către președinte, a fost întreruptă o vreme, în 2020, din cauza pandemiei, dar edificiul trebuie să fie redat credincioșilor și vizitatorilor în 2024. Drama din noaptea de 15–16 aprilie 2019 a stârnit o mobilizare la înălțimea emoției stârnite. Promisiunea surpriză a președintelui Emmanuel Macron de a redeschide Catedrala în 2024 a adăugat o doză de pasiune.

Generalul Jean-Louis Georgelin, președintele așezământului public Notre-Dame din Paris și reprezentant special al președintelui francez, spunea la sfârșitul anului 2022: „A reconstrui Notre-Dame este o provocare care angajează Franța. Sunt încrezător. Nu-mi place cuvântul *liniștit*. Această provocare înseamnă o luptă zilnică și tocmai această luptă este cea care ne mobilizează și ne va permite să reușim. Rolul meu este acela de a găsi mijloacele pentru a respecta termenul de cinci ani, conform obiectivului fixat de către președintele Republicii. Sunt încrezător, căci contrar a ceea ce am putut citi, acest termen nu are nimic irațional. Vom reuși. Dacă privim la cei trei ani care s-au scurs, suntem pe drumul cel bun. Notre-Dame e pe cale de a renaște." Iar Philippe Villeneuve, arhitectul șef al lucrărilor, a adăugat: „Se vede cum va fi Catedrala peste douăzeci și patru de luni". Din spusele celor doi responsabili se degajă „un optimism real", a apreciat cotidianul „La Croix" , care a acordat largi spații acestei restaurări.

*

Ar fi interesant de amintit câteva cifre cu privire la cheltuielile necesare pentru lucrările de restaurare. Faza de restaurare a edificiului va costa 552 milioane de euro, dintre care 334,7 milioane de euro, pentru lucrările propriu-zise. Faza de salvare, adică cele mai urgente lucrări, care au fost abordate imediat după incendiu, au costat peste 150 de milioane de euro. Donațiile în numerar se ridicau, la sfârșitul lui 2021, la 841,5 milioane de euro, la care s-au adăugat cel puțin 5 milioane de euro, valoarea unor donații în natură, din mecenat. Din fericire, pentru 98% din promisiunile de donații au fost deja încheiate contracte.

Procedurile sanitare foarte contradictorii, necesare din cauza prezenței plumbului, au devenit ceva de rutină. Se pare

că responsabilii au reușit să traseze o cale în încrengătura administrativă și în multiplele controale, proprii patrimoniului. La ora actuală, lucrează 300 de companii pe acest șantier, iar în 2023, numărul acestora va crește la 500. S-a evaluat că, în prezent, sunt implicate o mie de persoane, din Paris și din toată țara. Sunt 45 de gatere care taie stejarii pentru șarpante. Se poate spune că sunt depășite etapele majore.

Constructorii care taie piatra, au terminat reconstrucția bolții dărâmate din transeptul nordic. După terminarea arcurilor și a bolții de la încrucișarea transeptului, schelăria se va ridica la o înălțime de 26 m, pentru a-și continua ascensiunea spre cer, însoțind construcția Fleșei, care va ajunge la 96 m, precum cea realizată de Viollet-le-Duc.

Vitraliile de la Notre-Dame reapar din funingine. Unul dintre meșterii sticlari de la Manufactura Vincent-Petit a fost desemnat să curețe și să repare opt ferestre înalte ale Catedralei.

La trei ani după incendiu, restaurarea covorului din strana Catedralei, țesut în secolul al XIX-lea, a început în luna august 2022. Este considerabilă greutatea acestui covor, care își va recăpăta strălucirea cunoscută.

Sunt necesari doi ani pentru ca cei de la Mobilierul Național să repare stricăciunile, mai ales cele legate de lupta împotriva incendiului. Mobilierul cântărește peste o jumătate de tonă.

Din punct de vedere bugetar, Curtea de Conturi a Franței care a făcut în toamna trecută unele evaluări, a apreciat că suma totală prevăzută, chiar și în cazul unor prețuri ridicate, „ar putea lăsa o sumă disponibilă". Și atunci, s-a pus întrebarea ce să se facă în cazul unui surplus. „Cu acordul marilor mecena și al fundațiilor", aceste sume vor fi destinate pentru „tratarea patologiilor anterioare incendiuluii în părțile exterioare." Fapt este că, oricum, Catedrala era într-o stare critică înaintea incendiului. Dar Raportul Curții de Conturi a sugerat evaluarea cu precizie a acestor patologii și ierarhizarea urgențelor, înainte să se aștepte anul 2024.

*

După cum știe multă lume, Catedrala Notre-Dame se află pe Île de la Cité, din inima Parisului, pe Sena. Piațeta din fața Catedralei are 38% suprafețe vegetalizate. În urma unui concurs, organizat în toamna lui 2021, câștigător a ieșit un peisagist belgian, Bas Smets, asociat la Agenția Grau, care se ocupă de reamenajarea celor 4 ha ce înconjoară Catedrala. Deocamdată, într-o parte a acestei piațete, se află un vast atelier de sculptură, ceea ce permite lucrul cât mai aproape de clădirea Catedralei. Trebuie ținut cont de faptul că ansamblul restaurărilor este realizat identic, adică nu va mai rămâne nicio urmă a incendiului. Amintim că în această piațetă din fața monumentului se află „Km 0" al marilor drumuri naționale ale Franței. Este un spațiu foarte frecventat de parizieni de diferite vârste, dar și de turiști, veniți din toate colțurile lumii.

*

Până la redeschiderea Catedralei, în aprilie 2024, Muzeul Luvru din Paris va prezenta într-o vastă expoziție, prevăzută pentru toamna anului 2023, o parte din tezaurul Catedralei Notre-Dame. În Galeria Mică, pe o suprafață de 230 mp, vor fi expuse circa o sută de obiecte, mai ales capodopere ale orfevreriei franceze, în ciuda faptului că inițial era vorba să se expună în holul „Napoleon"(1.300 mp). Dar acesta va fi închis din februarie 2023 până în iunie 2024, pentru a fi modernizat, în vederea redeschiderii, cu prilejul Jocurilor Olimpice de vară de la Paris.

Din cauza spațiului limitat, la Luvru nu vor fi expuse relicvele Coroanei de spini și lemnul crucii, dar nici tunica lui Saint-Louis, provenind din fostul tezaur de la Sainte Chapelle, deplasat la Notre-Dame în anii domniei lui Napoleon I. Din aceleași motive, la Luvru nu vor figura celebrele *Mays*, acele tablouri care erau oferite anual Catedralei, ca ofrandă din

partea corporațiilor de orfevrieri. Aceste ofrande simbolizau, după jumătatea secolului al XV-lea, un copac decorat cu panglici, instalate în fața altarului principal, în semn de devoțiune față de Fecioara Maria. Numele de „Mays" a fost împrumutat de la luna mai (în franceză), în timpul căreia erau dăruite.

*

Capodopera care este Catedrala Notre-Dame din Paris, va arăta chiar mai frumos și luminos, iar restaurarea va reda pietrelor strălucirea lor inițială și va scoate în evidență picturile care dispăruseră. Redeschiderea Catedralei Notre-Dame, prevăzută pentru ziua de 16 aprilie 2024, va fi marcată de oficierea unui *Te Deum*, ținut în naos.

„Teribilul incendiu din noaptea de 15–16 aprilie 2019, care a cuprins Catedrala Notre-Dame din Paris, a stârnit un val de emoție și de îngrijorare în lumea întreagă, nu numai în Hexagon, căci fusese periclitată existența acestui monument-simbol al capitalei franceze, unul dintre cele mai frumoase lăcașuri de cult catolic din lume."

Document

DUMITRU RADU POPESCU: „AGAMIȚĂ ĂSTA, DANDANACHE, ESTE UN PERSONAJ ABSOLUT GENIAL”
Fragmente din volumul „Prezentul absent. Pușa Roth în dialog cu Dumitru Radu Popescu” [1]

Dumitru Radu Popescu

19 august 1935, județul Bihor – 2 ianuarie 2023, București

Pușa Roth

Dramaturg, prozatoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Pușa Roth: *Ce ați spune, domnule Dumitru Radu Popescu, dacă v-aș invita la o mică aventură aproape sentimentală,după 11 ani de la prima noastră discuție? Mă gândesc să urcăm amândoi în Dudul lui Shakespeare și să privim lumea de sus? Cum ar fi ea, lumea? Lumea lui 2010?*

Dumitru Radu Popescu: Lumea lui 2010 este foarte spectaculoasă. Bunăoară, săptămâna trecută au fost la Iași câteva sute de mii de credincioși care s-au închinat la racla Sfintei Paraschiva și, în același timp, câțiva credincioși și-au lansat la Ateneul Român, platforma religioasă, pentru binele țării. În același timp, la Iași, la sfârșitul pelerinajului la moaștele Sfintei Paraschiva, s-au tras… focuri de artificii care au costat 30.000 de euro. Un lucru nemaipomenit! Vă dați seama ce mulțumită a fost Sfânta Paraschiva, în racla ei, auzind acele bubuituri de 30.000 de mii de euro!!! Adică, oamenii care au venit cu trenurile și n-au dormit, pentru că hotelurile sunt foarte scumpe, când au văzut pe cer acele scântei, ca un foc al credinței românilor, așa, așa… au fost extrem de bucuroși, într-o lume plină de bucurii!!! Și e firesc să fie așa, dacă stai și te mai gândești că nu e prima dată când credința se… mulează pe bucuria oamenilor. […]

P. R.: *Pentru că tot privim lumea de sus, e un exercițiu de imaginație, vă invit să ne aruncăm privirea și în atelierul de lucru*

[1] *Prezentul absent, Pușa Roth în dialog cu Dumitru Radu Popescu*, biobibliografie și postfață de Costin Tuchilă, Iași, Editura Ars Longa, colecția „Summa cum laude”, 5, 2013.

al regizorilor. Se vorbește sau, mai bine spus, s-a vorbit multă vreme despre primatul textului, însă acum e o modă ca textul să fie doar un pretext. Nu spun că e o regulă generală, dar a ajuns aproape o obișnuință regizorală. Chiar dvs. vorbiți despre așa-zisa revoluție sexuală în teatru și nimic din ceea ce am văzut până acum la unele teatre nu contrazice această opinie, ci, din contră, o susține. Să fi devenit teatrul un fel de budoar, o arenă a iluziilor, dar și a deziluziilor sexuale?

D. R. P.: Teatrul a devenit un atelier narcisiac. Teatrul nu are nicio legătură cu publicul. Asta este marea revoluție a teatrului de astăzi. Teatrul și publicul nu au nicio legătură, oamenii nu se regăsesc în teatru. Sigur, putem spune așa, că nici pe vremuri nu se regăseau, fiindcă am citit undeva că domnul Shakespeare avea un public mizerabil, mulți analfabeți, și el a adus în teatru regi, mari probleme ale lumii… A fost un miracol ce s-a întâmplat în Anglia din acele vremi: publicul a produs un autor extraordinar. Acuma, ce legătură există între scenă și public, spune și numărul de spectatori! Spectatori din țară și nu din București, pentru că aici oamenii vin la teatru să vadă mari vedete, pe Radu Beligan, Victor Rebengiuc, Mariana Mihuț etc., adică niște mari actori, dar în țară lumea nu se mai duce la teatru. Ce să vadă? Păi, dacă vin cu asemenea probleme… care sunt niște fleacuri totuși, să dezbraci niște actori și actrițe, care, nu toate, mai arată ca pe vremea zăpezilor de altădată! La un moment dat, îi pui pe protagoniști în niște situații indecente. Am văzut și eu un spectacol, și unii actori îmi erau prieteni sau, mai bine zis, cunoscuți, și le-am spus: „Măi, dă-o dracului de treabă, cum v-ați lăsat dezbrăcați?" Nebunia asta a ajuns acuma o modă și domnul cutare cu nevastă-sa au ajuns să dea un spectacol „extraordinar". După mine a fost cea mai bună reprezentație teatrală. Spectacol de teatru la domiciliu, s-a transmis prin fotografii. Și lumea a luat cont de doi îndrăgostiți la 80 de ani! Un lucru foarte frumos! Ei au făcut o propagandă extraordinară celei mai vechi meserii: prostituția. Dar au făcut o propagandă inversă, în sensul de antipropagandă. Cine dracu' va mai avea curajul să se dezbrace la vârsta asta, să-și arate pieile fleșcăite, mușchii căzuți ș.a.m.d.? Nimeni nu va mai face ca ei. Vor rămâne unicat și ăsta e un mare câștig pentru noi, că nu îi vor imita alții. E și un mare câștig pentru teatru, pentru că vor rămâne în analele acestuia pentru un spectacol la domiciliu… […]

P. R.: *Mă gândeam și la misterul actului regizoral…*

D. R. P.: Un mare regizor ține cont și de misterul textului. Poate să-mi spună mie cineva de ce în *Hamlet*, bunăoară, fratele își omoară fratele? Pentru tron? Asta e o soluție. Claudius îl omoară pe Riga Hamlet pentru tron și pentru nevastă. Dar e explicit? Nu. Îl vezi pe tron, auzi că l-a omorât pe fratele său într-o grădină paradisiacă, i-a turnat cucută în ureche, dar lucrurile nu-s așa clare. E o enigmă. De ce? Cum? Și de aici poți specula. Poate că omul, dintr-o iubire formidabilă pentru acea femeie, a mers până la crimă. Începi să zici că e un lucru sublim. Domne, a trecut peste frate, a trecut peste familie, iubirea a fost atât de puternică încât l-a

îndemnat să-și omoare fratele. Și atunci e altă ecuație decât aia, că vroia un tron și nu mai știu ce…

P. R.: *Altă dimensiune…*

D. R. P.: Altă dimensiune. Bunăoară, grecii, pe vremuri, erau mai exacți. E o scenă destul de asemănătoare: Agamemnon vine acasă și este omorât de soție și de amantul ei care era mai tânăr. Și Claudius era mai tânăr decât Riga Hamlet. Dar acolo, la greci se spune clar. A venit Agamemnon din armată, adică din războiul cu Troia, a venit victorios, dar a lipsit niște ani și femeia s-a încurcat cu un băiat – un „Cătălin". Și acolo se spune exact de ce s-a întâmplat crima. La *Hamlet* nu se spune. Vezi o altă scenă și totu-i un mister. Și asta te poate duce la diverse viziuni regizorale, la diverse viziuni critice. Poți să ai dreptate, poți să n-ai dreptate. Dar poți să ai și o intuiție: „Da, domne, din iubire, marea iubire, mai mare decât în *Romeo și Julieta*, îl duce, îl orbește să-și omoare fratele." Iată ce piesă a scos din *Hamlet*! Dar autorul îți dă această posibilitate de a gândi altfel, de a te regăsi, de a comenta, de a veni cu alte soluții…

P. R.: *De a duce piesa mai departe…*

D. R. P.: De a duce piesa mai departe… da.

P. R.: *Mă gândesc acum să continuăm interviul cu Lenin sau, mai bine nu, să-l comentăm. Statuia lui Lenin a fost scoasă de pe soclu și acum privește lumea de la orizontală, de undeva din-tr-un cotlon. Sunt convinsă că Lenin ne privește cum ne zbatem cu democrația mălăiață și așteaptă să îi dăm dreptate. Dar ce dreptate poate avea Lenin care se fălește că ar salva Europa încă o dată?! Eu cred că și cei buni dar și cei răi, să le spunem așa, merită statui care să le amintească faptele bune sau rele. Dar am privit în jurul meu și mi-am dat seama că ar fi o nebunie să faci statui pentru cei care s-au amestecat cu istoria, adică politicienii, și m-am gândit cât le-ar trebui altora să mai dărâme. Dacă ar fi să ne imaginăm – ce ne costă să ne imaginăm? – care credeți că ar fi politicianul de azi ce ar merita statuie? Să ne înțelegem, nu ca a lui Lenin, ci o statuie mititică, pe măsura timpurilor de criză!*

D. R. P.: Politicianul de astăzi!? Mi-e greu să spun care e cel mai bun și care ar trebui să aibă o statuie. Poate că o statuie ar merita să aibă doamna Merkel, fiindcă a făcut în așa fel ca acest popor care a trecut prin două războaie, a continuat o tradiție a muncii… Nemții ,,stau pe muncă", nu pe cuvinte, nu pe speculația cuvintelor și iată că la ora actuală, repet, țara care a pierdut două războaie mondiale și a fost distrusă total, pentru că a plătit scump nebunia lui Hitler, nebunia asta de a cuceri lumea, care e o nebunie perpetuă, că și astăzi nebunia

asta n-a pierit, au luat-o alte state, tot ca să cucerească lumea pentru bunuri – la ora asta Germania doamnei Merkel controlează cam toată Europa.

P. R.: *Pe muncă.*

D. R. P.: Pe muncă. Dar, iată că e femeia cea mai puternică din lume e și bărbatul cel mai puternic din Europa, fiindcă altul nu e atât de puternic ca ea. În America, mă rog, America e cu Obama, dar ea, doamna Merkel duce mai departe respectul unei națiuni față de muncă. Sigur că e o statuie ipotetică, dar, în general, politicienii și mai ales ăștia de pe la noi au un mare talent, adică ei știu să evadeze din istorie, din tot ce este mizeria lumii, din tot ce se întâmplă în jurul lor, să evadeze, să ajungă pe niște culmi extraordinare, dumnezeiești, să se creadă niște sfinți, așa, mari prieteni cu Dumnezeu și să creeze o altă istorie. Ei fug din istorie ca să-și creeze o altă istorie, care e a lor și în istoria asta a lor să nu dea seama de nimic, să nu dea seama pentru faptele lor. […]

P. R.: *– Cred că a ajuns să-mi placă politica, de vreme ce am să vă întreb tot despre politică! Mi-a plăcut proza pusă sub semnul întrebării despre Agamiță Dandanache, posibil președinte al României și mă gândesc că în peste 20 de ani de democrație numărul dandanachilor s-a mărit considerabil. Să fie doar o părere?*

D. R. P.: Știți, Agamiță ăsta, Dandanache, este un personaj absolut genial. După mine este degradarea marelui Agamemnon, cel care a fost la Troia, care cucerea femei, mă rog… Ajunge acest prototip al forței, ajunge într-o Românie, să se degradeze atât de tare, încât să n-aibă nici o victorie. De la '48 luptă și el, nenorocitul, peste tot, în toate partidele și nu reușește nimic. Deci, a câștiga prin forță, prin luptă este o iluzie. Asta este marea descoperire a lui Agamiță! Și atunci cum ajunge el să-și împlinească visul? Prin escrocherie. Găsește o scrisoare printr-un buzunar, șantajează și ajunge ce și-a dorit. Nu prin luptă, nu prin eroism, și asta e marea descoperire a lui Caragiale. Adică, un erou dintr-un orășel de munte, că acolo se petrece acțiunea din *O scrisoare pierdută*, descoperă marele secret al victoriei la români. Nu, doamnă, nu cinstea, ci să te dai bine cu toate partidele – nu are nicio importanță –, trebuie să-l găsești pe unul să-l șantajezi, să-l murdărești, să-l obligi să facă tot ce vrei tu – și tu să stai liniștit. La un moment dat am scris un articol despre el și despre Fortinbras cel Tânăr, care este un personaj din *Hamlet*, care, ajuns la finalul piesei, are puține replici, dar care spune un lucru formidabil. El spune să se tragă niște salve de tun pentru Hamlet, care e mort. Va să zică, înainte, Hamlet spusese că asta e povestea lui, restul va fi tăcere și că nu se va mai ști nimic. Nu. Fortinbras, care era cam de aceeași vârstă cu el, tatăl lui fusese ucis de tatăl lui Hamlet, are totuși noblețea extraordinară să nu-și bată joc de un om mort și de o țară distrusă, căzută din țâțâni cum era

Agamiță Dandanache, costum de W. Siegfried pentru montarea spectacolului *O scrisoare pierdută*, regia: Sică Alexandrescu, Teatrul Național din București. Premiera: 17 septembrie 1948. În rolul lui Dandanache: Radu Beligan. Desen publicat în vol. W. Siegfried, *Personaje și decoruri din teatrul lui Caragiale*, E.S.P.L.A., 1957

Danemarca, nu. Vrea să arate că omul ăsta, Hamlet, a fost un om mare și să nu se uite. Și pune să se tragă niște salve de tun în cinstea acestui om. Or, Agamiță ce face? Păi, vine și aduce fericirea în târgul ăsta de munte, adică îi împacă pe escroci. Și în final muzica, vine muzica. […]

P. R.: *– Să trecem la un alt capitol al creației dvs., la teatru. Convorbirea dvs. cu Valentin Silvestru din volumul* ***Teatru*** *(Editura Eminescu, 1985), care are ca titlu* ***Despre teatru ca o mare iubire****, m-a convins că atunci când vorbim despre iubire, de ceva sau despre cineva, nu putem să nu ne gândim că timpul a lucrat în favoarea acesteia, a iubirii de teatru. A trecut un sfert de veac de la această discuție, ani în care ați scris teatru sau, mai corect spus, și teatru. Ați publicat primele piese în revistele vremii, lucru aproape imposibil în ziua de azi. Să ne gândim la debutul din „Steaua"…*

D. R. P.: Cred că am debutat – în niște caiete! – cu *Lupii*, o piesă pe care am scris-o în liceu și pe care am pierdut-o. La „Steaua" am publicat la început niște piese într-un act. Una era *Mama. Moartea nu vine din cer* era o piesă care s-a bucurat de o mare atenție din partea „Scînteii". Era o piesă, nu neapărat

realistă, nu știu cum am putut să scriu acea piesă. Personajele erau așa: cutare, cutare, dar era Stronțiu, era Picasso, eram și eu personaj. Și, de fapt, era un fel de recapitulare, cred eu, așa, din câte îmi mai aduc aminte, despre moartea asta atomică, despre ce s-a întâmplat în Japonia, despre responsabilitatea omului. Scrisă într-un diapazon care nu prea era precum realismul vremii, m-au luat drept aiurit, nu știu cine... Tot „Scînteia" m-a tras de păr. Norocul meu a fost întotdeauna că atunci când nu am avut o adeziune la o lucrare scrisă, nu m-am încrâncenat, am uitat. I-am lăsat în pace, dar nici n-am refăcut-o, nu am refăcut nimic, nici piese, nici romane, nimic. N-a fost aprobată o piesă, nu-i nimic, am scris alta.

P. R.: *Nu ați suferit din această cauză?*

D. R. P.: Nu știu dacă am suferit sau nu. Uite, dau un... exemplu despre două schițe. Eram înainte de anii '60 și am dat la „Steaua" două schițe, una se numea *Singur* și cealaltă se numea *Sofica*. Au fost oprite la cenzură. Ei, peste o vreme a fost o ședință la „Steaua", la care au venit de la Județeana de partid, secretarul cu propaganda, cel de la cenzură, dar au venit și oameni din consiliul revistei, printre care era și Daicoviciu. Sigur că au analizat revista, dar și alte aspecte, pentru că nu era ședință numai pentru mine. Ce e bine, ce e rău, dar la capitolul rău au fost și cele două schițe ale unui tânăr. Au început să se întrebe: „Ce facem cu el?" Și cutare, și cutare – au început să mă taie. Oamenii nu prea mi-au luat apărarea, nici eu nu m-am apărat, că și așa schițele fuseseră scoase. Ce să mai discut? Am scris altele. Și, la un moment dat, parcă îl văd pe Daicoviciu care era la micul prezidiu de la masa unde avea loc ședința. Se ridică, așa, foarte furios, se uită la o doamnă care era de la cenzură și la un domn care era de la județ – veniseră și de la București că doar era analiza revistei – și zice: „Doamnă, așa și așa, dar nu vă mai legați de omul ăsta, de Popescu! Păi, nu știți cine e ăsta? Ăsta e tot atât de talentat ca Maupassant și ca Cehov. Pentru că Sofica asta despre care spuneți dvs., știți cine e Sofica asta? Asta e maică-mea!"

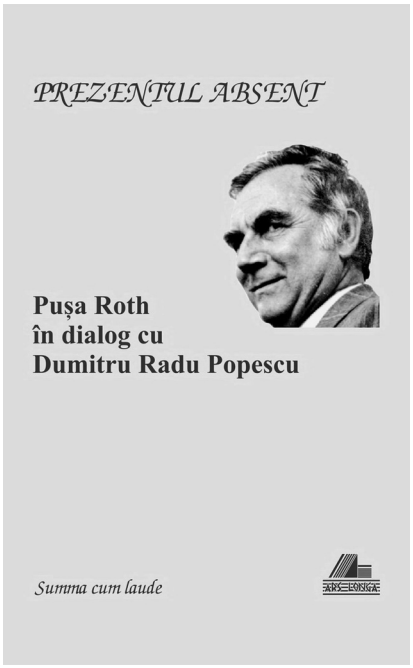

După atâția ani, Dumitru Radu Popescu râde cu poftă de această întâmplare pe cât de hazlie la prima vedere, pe atât de complicată. Era vorba de cenzură, care nu admitea ambiguități stilistice, dar și de gestul unui mare istoric care și-a luat răspunderea pentru ce scrisese tânărul scriitor. Un gest de mare noblețe care, poate, a salvat un destin.[...]

P. R.: *Faceți parte din elita românească, sunteți academician. Acest titlu obligă sau este o recompensă a unei activități deosebite, a unei vieți puse în slujba culturii?*

D. R. P.: Doamnă dragă, eu când semnez aici, nu-mi place niciodată să semnez cu titlul acesta. Eu, în primul rând, sunt scriitor. Academician semnez numai atunci când fac niște adrese, în care cer ceva, mă milogesc pentru ceva în numele editurii. Altfel e greu să vii cu aura asta, a unei școli teribile. Trebuie să stai mai în banca ta, după părerea mea. Aici orgoliul trebuie să fie mai mic.

P. R.: *V-ați pierdut umorul ?*

D. R. P.: Poate că nu l-am avut niciodată. Umorul nu este al autorului, umorul este al timpului. Timpul te transformă în producător de umor. Ce merite are astăzi cineva care a făcut bancurile despre bacalaureat, de exemplu? Astea sunt niște situații. Nu-i găsesc vinovați nici pe elevi, nici pe profesori. Copiii au fost repartizați, probabil, după mediile cele mai mici, în loc să le dai o școală de profil, să mănânce o pâine. Ce șansă dai elevului de la Liceul sportiv, care nu există, ce șansă dai unui viitor fotbalist, de exemplu? Cei care au terminat liceul cu nota 10, niciunul nu vrea să rămână în țară. Atunci te mai gândești că trei milioane de români, care sunt între 25 și 40 de ani, sunt în străinătate, muncitori în construcții, la căpșuni sau la mai știu eu ce? Vârsta asta e elementul vital al unei țări. Și atunci cu ce rămâi? Cu niște copii analfabeți și cu niște bătrâni care n-au ajutoare, cu niște pensii de mizerie. Atunci unde suntem noi? Ce țară e asta? Vorba lui Caragiale: „Ce țară e asta, Costache?" [...]

P. R.: *Ce este prezentul absent?*

D. R. P.: Doamnă Pușa Roth, toată ziua-bună ziua vorbim despre democrație, libertate, stat de drept – și de alte asemenea gogoși ce sună din coadă! Democrația presupune, măcar într-o interpretare aproximativă, ca în structura unui stat conducerea treburilor publice să aparțină poporului... Dar când doar unu la sută din populația României deține companii și trusturi economice, gata să investească bani în politică, sperând ca aceste finanțări să le aducă un profit extrem de rotund, cum putem spune că există democrație acolo unde doar unu la sută dintre cetățeni sunt implicați politic în treburile țării? Dacă Lenin vorbea despre democrația societății capitaliste ca despre o democrație pentru bogați, noi n-am putea vorbi despre o democrație din care

poporul a dispărut, de o democrație fără popor, ridicolă și absurdă?!

În Europa, și nu numai, vânătoarea regală a oamenilor s-a bucurat în decursul veacurilor de succese remarcabile: războaiele militare, economice, ideologice, mediatice și religioase au fost tot timpul la mare înălțime, iar vânatul mereu a fost pus cu cracii în sus! Cum european este orice ins care locuiește în Europa, putem spune și noi cu mândrie că suntem europeni! Cum european este elementul cu numărul atomic 63, prezent în pământuri rare, putem bănui că și în ADN-ul nostru există niscaiva pământ rar, cu numărul 63! Dacă-i așa, foaita noastră danubiano-pontică de ce-a ajuns să facă din România o țară buimacă, buiacă, iresponsabilă?! Când se-ntâmplă fapte abominabile putem vorbi mereu despre o descompunere morală? Nu!

Ce vină are, bunăoară, Oedip că s-a însurat cu propria sa mamă, Iocasta, căreia pur și simplu i-a adus pe lume câteva fiice – surori cu el?! A renunțat Oedip la sine și s-a scufundat într-un marasm moral de netăgăduit, el, care a iubit-o pe Iocasta ca pe o femeie exemplară, neștiind nici o clipă că este propria sa mamă?! Omorându-l și pe propriul său tată, a stricat Oedip rânduiala lumii tocmită de puterea care a făcut lumea? Da, dar și… Nu! Oare Oedip rămâne un erou nemuritor pentru aceste nelegiuri ale sale sau pentru că aflând de ele își scoate singur ochii?! Este el un erou al faptelor sau al căinței sale?!

Faptul că Oedip, în toți pașii săi spre pierzanie, este condus de destinul cel implacabil, îl scutește de vinovăția de a fi ucis un bătrân necunoscut, într-o răscruce?… De ce nu și-a scos atunci ochii, ca să nu ucidă? Pentru că fusese programat să ucidă? Își scoate ochii, mai apoi, ca să nu mai vadă… propriile fapte, crima, incestul… Descoperirea propriului adevăr îl determină să-și scoată ochii, da, da, dar tragedia sa nu este astfel absolvită! Suferința sa, devenind conștientă, e și mai cumplită! El răspunde și de faptele de care nu era vinovat, fiind programat de destin să nu le ocolească!

Tatăl risipitor, din romanul despre care v-am mai făcut vorbire, doamnă Pușa Roth, murind pe meleaguri străine, ca un prost, ca dus de un vânt amețitor, constată – înapoindu-se acasă, ca duh! – cu destulă luciditate, pașii greșiți pe care i-a făcut, dar asta nu-l absolvă de tragedia sa… Fiind mort, nu-și mai poate scoate ochii, desigur, așa cum făcuse Oedip când aflase, prin limpezirea minții, adevărul despre sine, adevăr care, repetăm, nu-l așază în afara faptelor sale! Oedip înțelege că faptele sale, care nu erau, totuși, ale sale, nu-l absolvă de propria sa tragedie. În acest punct se află, repetăm, sublimul Oedip! Oedip este formidabil fiindcă aflând ce a fost silit de destin să împlinească – își depășește destinul și face un lucru neprogramat de destin: își scoate ochii din proprie voință! În Oedip, am putea spune, există două entități contrare… Dar el răspunde pentru toți pașii săi!

Dar azi, ați observat pe undeva, doamnă Pușa Roth, că-și scoate cineva ochii, conștient de propriile sale îndeletniciri, fapte și gânduri?

Roșia Poeni, cuprul, aurul, argintul și alte metale nefolositoare au fost date de pomană americanilor! Gazul de la Bârlad, Medicina de la Târgu Mureș, uraniul, pădurile vereștoizate – niște fleacuri ciuruite și borbelizate cu pași mărunți și accelerați pe Valea Sâmbetei!

C-așa e jocul! Hoți fără vardiști sau, mai bine zis, vardiști hoți guvernamentali – o, ce matematică a bestiilor naționale!

Și ce tăcere mioritică în fața criminalilor – în acest prezent absent!… Bun-simț, morală, credință, conștiință – apă de ploaie! A, nu, s-avem pardon! strigă Pristanda și începe să numere drept prezențe absențele de mai sus – așa cum doar el și Robertina Coopertina taichii știu să numere steagurile!

Au trecut aproape 13 ani de la primul interviu pe care l-am realizat cu academicianul, scriitorul, omul Dumitru Radu Popescu și, iată, am ajuns la finalul discuției noastre. Aș mai fi avut tot atâtea întrebări la care aș fi vrut să primesc răspuns, dar cred că aș mai fi venit cu alte zeci de întrebări și am fi riscat să nu punem niciodată punctul final. Spun asta pentru că D. R. P. reprezintă o lume, iar din punctul meu de vedere este un reper la care mulți, spun eu, se pot raporta. Am descoperit un om, pentru că pe academician l-am cunoscut, iar pe scriitor l-am citit.

Ianuarie 2012

„A câștiga prin forță, prin luptă este o iluzie. Asta este marea descoperire a lui Agamiță! Și atunci cum ajunge el să-și împlinească visul? Prin escrocherie. Găsește o scrisoare printr-un buzunar, șantajează și ajunge ce și-a dorit. Nu prin luptă, nu prin eroism, și asta e marea descoperire a lui Caragiale.”

Document

REÎNTÂLNIRE CU PROFIRA SADOVEANU

Cornelia Bartels

Poetă, prozatoare
Germania

Profira Sadoveanu

Portret de Aurel Băeșu (1896–1928)

Pentru eleva de liceu care stătea ca înmărmurită printre oamenii din fața Ateneului Român, în acel mijloc de noiembrie al anului 1961, așteptând să-i vină rândul să intre în aula impozantei clădiri, pentru a-și aduce piosul omagiu marelui scriitor Mihail Sadoveanu, decedat la 19 noiembrie și depus acolo, gândurile se opriseră la marginea durerii în fața morții. Moartea nu iartă pe nimeni. Nici marilor personalități nu le este dăruită nemoartea, dar opera lor rămâne în amintirea celor care l-au citit și iubit. Niciodată nu mi-aș fi putut închipui în acele clipe de așteptare că, peste ani, voi avea ocazia să mă reîntâlnesc cu cineva din familia Sadoveanu ca să vorbim despre omul, scriitorul de care mă despărțeam atunci cu atâta durere, pentru totdeauna…

Dar nu a fost să fie așa, căci peste zeci de ani, în primăvara anului 1976, am pășit pragul casei de pe strada Barbu Delavrancea nr. 47 din București, unde locuise Sadoveanu, pentru a-i lua un interviu fiicei acestuia, **Profira Sadoveanu**.

Era într-un mijloc de aprilie când am avut onoarea să o întâlnesc pe Profira Sadoveanu pentru un interviu ce urma să apară în revista Uniunii Scriitorilor, „Luceafărul", unde lucram, interviu ce venea în întâmpinarea împlinirii celor 70 de ani ai distinsei interlocutoare.

Mă străduiesc acum, peste alți zeci de ani, să-mi realcătuiesc momentele acelea de odinioară petrecute alături de scriitoare, să-mi pregătesc reîntâlnirea cu Profira Sadoveanu, momente care nu s-au pierdut în ceața amintirilor, nu și-au pierdut contururile, ba, din contră, mi-au retrezit în gând și în suflet clipele acelea deosebite, încărcate, petrecute în atmosfera sadoveniană, păstrată cu atâta dragoste și pioasă aducere aminte de fiica acestuia… Și câte lucruri care atunci m-au emoționat și m-au bucurat totodată, nu s-au risipit în uitare, însoțindu-mă de-a lungul anilor ce au trecut de-atunci și până azi, când mă pregătesc pentru reîntâlnirea noastră cu o deosebită emoție. Îmi amintesc, ca și cum ar fi aievea, clipa deschiderii ușii și momentul întâlnirii noastre, care a debutat sub aura benefică, ocrotitoare, a unei persoane cu mult har și care respira multă bunătate, demnitate și o mare noblețe sufletească. Felul prietenos cu care am fost întâmpinată, atmosfera în care au decurs apoi discuțiile noastre, care, uneori, au depășit obiectul interviului, lăsându-ne învăluite de năvala amintirilor răscolite, de sinceritatea povestitoarei, de căldura glasului și de albastrul ochilor cu care am fost mereu însoțită, nu le voi uita niciodată. Multe din poveștile ascultate atunci, într-o sufragerie adumbrită de perdele grele, încărcate

de bogăția amintirilor păstrate între pereții albi, înalți, cu o mobilă sobră, adecvată întregii atmosfere, mi-au impus o anumită stare sufletească specială, de neuitat. Dar două lucruri mi-au rămas adânc întipărite în suflet și m-au însoțit mereu de-atunci încolo. Povestea pietrelor așezate cu multă grijă pe pervazul lung și destul de larg al ferestrelor ce dădeau spre grădina din fața casei. Pietrele acelea mi-au atras atenția de-ndată ce m-am apropiat de peretele de sticlă, așa cum erau așezate una lângă alta, unele peste altele, cele mai multe erau mate, gri, dar printre ele se mai distingeau și câteva maronii sau cu mici striuri albe, de marmură. Erau, de fapt, pietre de râu culese în deosebite momente și locuri, de mâna unui om iubitor de adunat și păstrat povești și întâmplări care merită să nu fie uitate, căci Profira Sadoveanu mi-a spus, văzându-mi mirarea de pe chip la vederea lor, cu o undă de fericire în glas, dar și de tristețe, ce se așternuse pe chipul său, că toate aceste pietre ascund câte o poveste a lor... „Pietrele nu tac. Când le iau în palmă încep să-mi spună povestea lor și eu o ascult ", îmi mărturisea cu o voce moale, catifelată, parcă îmi destăinuia un secret. Și chiar așa și era. Mult mai târziu, în anul 1971, a apărut chiar și un volum de poezii intitulat *Semnele pietrei*, poate tocmai ca o târzie destăinuire în versuri a acestor povești păstrate în fiecare piatră adunată de mâna ei. Tare mi-aș fi dorit să le citesc, căci eu, trebuie să recunosc, am rămas de atunci cu o mare chemare și interes să adun, la rându-mi, pietre de râu, de pe drumurile vieții mele, pe care le-am cules și le-am păstrat, aidoma poetei, cu multă dragoste față de poveștile pe care le purtau cu ele peste timp. La fel cum nu voi uita niciodată una din cele mai emoționante scurte trăiri, parcă spuse dintr-o suflare în momentele noastre de pauză, de sinceritate și frumoase aduceri aminte. Profira Sadoveanu mi-a mărturisit, cu chipul cel mai blând și mai luminos, și mai trist, de momentul dureros al zilei când a murit iubita sa mamă, Ecaterina, în 1944, când o rază de soare a străpuns perdeaua ferestrei și a luminat chipul aceleia care zăcea pe patul de suferință. Dar cine poate uita aceste momente? Un semn ceresc pe care l-a simțit venit în alinarea durerii și care apoi i-a însoțit toată viața suferința pierderii mamei sale. Mi-a șoptit cu un oftat reținut: „Mama a murit ca o sfântă". Niciodată nu voi uita aceste tainice, șoptite emoții, încărcate de o adâncă sinceritate, emotivitate, care m-au însoțit și mă însoțesc și acum și care au sădit și în sufletul meu o deosebită sensibilizare la semnele cerești. O lecție de viață, primită din partea unui om cu suflet și cu o credință profundă, impresionantă, așa cum a fost Profira Sadoveanu. De altfel, în anul 1989 a apărut volumul *Destăinuiri*, care cuprinde un capitol cu un titlu sugestiv: *De vorbă cu mine însămi*, ca un ecou al celor păstrate atâta vreme în sufletul autoarei, care avea darul, dar și harul destăinuirilor și al povestirilor și mai păstra încă multe alte întâmplări demne de luat în seamă... Oare, mă

Mihail Sadoveanu

întreb acum, sunt și aceste fugare destăinuiri pe care mi le-a încredințat, cuprinse în volum?

Scriitoarea Profira Sadoveanu s-a născut la 21 mai 1906. Poartă numele mamei lui Sadoveanu, dar toți o alintau Profirița. Este al treilea copil din cei zece ai Ecaterinei și ai lui Mihail Sadoveanu. A fost nu numai fiica marelui scriitor, ci și secretar literar și editor, arhivar, corector și traducător, și bibliotecara celebrului tată... sarcini pe care le-a îndeplinit mereu cu multă iubire, perseverență și seriozitate. Dar despre toate acestea aflăm în interviul care a apărut în revista „Luceafărul " în primăvara anului 1976.

A murit într-o zi de 3 octombrie 2003, la vârsta de 97 de ani, într-o nemeritată, tristă și dureroasă uitare, dar și sărăcie, pierzând nu numai casa unde a locuit alături de tatăl său, ci și prețioase documente, obiecte legate de un trecut fericit, frumos. De aceea reîntâlnirea noastră, interviul pe care-l aduc, după atâția ani, în paginile revistei „Leviathan" ca un semn de recunoaștere, ca o rază de lumină peste întunericul uitării care, pe nedrept, s-a așternut deasupra vieții aceleia care a fost poeta, prozatoarea sensibilă, iubitoare, Profira Sadoveanu. Un binemeritat pios omagiu.

Mönchengladbach, 15 decembrie 2022

Profira Sadoveanu: „Evenimentul real, adevărul l-au impresionat întotdeauna pe Sadoveanu, ele erau punctul de plecare în tot ce scria”

Cornelia Djigola (Bartels): *Pentru un început de interviu, dumneavoastră fiind într-un fel obișnuită încă de pe vremea lui...Valer Donea (pseudonimul literar al Profirei Sadoveanu,* n.r.*), pentru un început deci, și mai ales pentru a ne ajuta să revenim în lumea „Planetei părăsite” de atâta timp, v-aș ruga să ne întoarcem în lumea ei.*

Profira Sadoveanu: M-am născut la 21 mai 1906, la Folticeni, la numărul 40 al vestitei străzi Rădășani. Aici era casa de zestre a mamei mele, Ecaterina Sadoveanu, „Coana Catincuța”, cum îi spuneau intimii, născută Bîlu. În 1909 ne-am mutat în deal, în casa plănuită de tata și construită cu meșteri lemnari de la București, pe locul cumpărat de tata de la un șpițer neamț, de fel din Piatra Neamț. Povestea cumpărării locului a fost spusă de tata în *Anii de ucenicie*, pentru că a fost o adevărată poveste! Apoi a construit casa din „livada liniștii”, cum îi plăcea tatii să spună. Dar cei care veneau la noi se îmbiau cu… „hai la deal, la Sadoveanu” și așa a rămas: „casa din deal ”. Aici se isprăveau și casele Folticeniului…

C. D.: *Aici, însă, începe „Planeta” copilăriei. Ce însemna „Planeta” pentru copilul de atunci, cum l-a format?*

P. S.: Acolo, în colțul planetei de la Folticeni, din „livada liniștii”, am trăit, poate, cei mai fericiți ani ai vieții mele. Mă scăldam în atmosfera aceea deosebită, creată de tata, la care se adăuga dulcea și luminoasa influență a mamei și bătea vântul aprig și plin de hărnicie al bunicii mele, „Coana Maria”, mama mamei. Mama era o sensibilă poetă care publicase și ea în preajma lui 1900 câteva poezii în „Calendarul Minervei” și în alte publicații ale vremii, poezii la care renunțase acum definitiv, zvârlindu-și caietul de stihuri pe foc copleșită fiind de treburile gospodărești, de creșterea copiilor (am fost 11 copii, din care, apoi, am rămas 10) și copleșită de nețărmurita dragoste și admirație pe care o purta soțului ei.

„Aș fi vrut să fiu ca Molière”...

C. D.: *O dată cu începerea școlii ați părăsit și „Planeta”?*

P. S.: Nu chiar, școala a însemnat de fapt începutul unei mari dorințe, să nu plec prea des la școală și să rămân cât mai des în Planetă. Dacă ar fi să mă gândesc la zilele de absență de la școală, cred că ar fi trebuit să fiu dată afară de nenumărate ori. Și asta, nu pentru că nu-mi plăcea școala, dimpotrivă.

C. D.: *Se pare că ați avut foarte mare dreptate când scriați: „Cuibul de la Folticeni și apoi cel de la Copou mă feriseră de orice lovitură din afară, iar pe de altă parte, faptul că eram fata lui Sadoveanu mă făcea să mă simt undeva în nori.”*

P. S.: Ei da, de nenumărate ori, la școală, când făceam cîte o compunere frumoasă și luam nota 10, mi se spunea: „Păi ție ți le face tata”. Eu aveam însă o adevărată pasiune pentru carte. Năravul meu, dacă pot spune așa, rămâne cartea și, dacă e vorba de o patimă, aceea a fost cititul. Și aici îi semăn, fără doar și poate, tatii. Încă înainte de a ști să citesc eu orânduiam cărțile lui. „Bine, tu ai să fii bibliotecarul meu”, a hotărât el. Și așa a fost o viață întreagă, ținând în bună orânduială cele patru biblioteci ale sale, dar și răsfoindu-le îndată ce-am deprins buchiile.

C. D.: *Fiind o mare iubitoare de cărți, ce autor v-a atras în mod deosebit în copilărie, ce carte?*

P. S.: Teatrul lui Alecsandri, îl citeam pe Eminescu și-l știam pe dinafară. Mi-a plăcut Gogol, *Taras Bulba* și nuvelele lui. Am încercat să dramatizez *O noapte de mai* și s-o jucăm în familie, de asemeni *Însurătoarea*, iar eu voiam să joc rolul lui Potcolesin. Teatrul lui Alecsandri a rămas însă prima dragoste a mea. Aveam mania lecturii, citeam tomuri întregi cu glas tare și mă lăudam că după tata eu citesc cel mai frumos, tata fiind un lector desăvârșit.

C. D.: *Se pare că înaintea scrisului și a pasiunii cititului, cea a teatrului a rămas cel mai puțin încurajată...*

P. S.: Nu, teatru am scris și scriu cu mare pasiune și acum. Uite, am multe piese scrise în aceste caiete. Îmi place să le citesc pentru mine, ba uneori și altora… Aș fi vrut să fac teatru, să fiu ca Molière, să scriu piese pe care să le joc și să le pun în scenă. Dar n-a fost să fie așa…

Entuziasmul meu pentru teatru a fost potolit de tata, care era de părere că nu eram făcută pentru așa ceva și n-aș fi putut suporta viața de culise. (El fusese aproape 10 ani Directorul Teatrului Național din Iași, după cum se știe, și cunoștea greutățile de actor și regizor). Prin 1933 am scris o comedioară muzicală, *Visuri americane*, cu gândul să joc eu rolul principal feminin. Piesa s-a jucat la Teatrul Național din Iași și a fost pusă în scenă de Ioan Sava, ajutat de bunul nostru

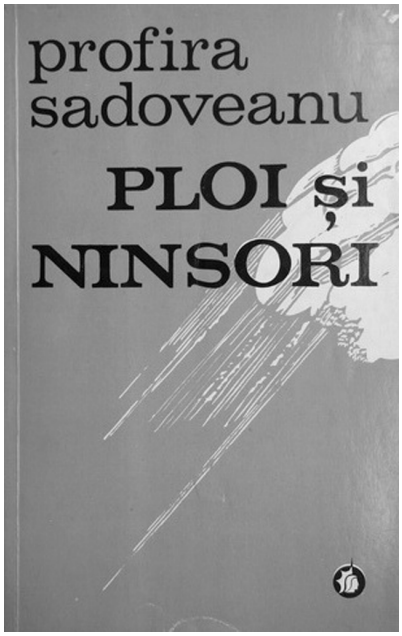

prieten Alexandru Celibidache, pe atunci mare iubitor de jazz, care a compus muzica și s-a ocupat de partea revuistică a spectacolului, ba chiar făcând parte și din distribuție, aducând pe scenă două splendide numere de dans: un step complicat și un passo doble, la care i-a fost parteneră actrița Atena Marcopol-Sion. Bineînțeles că m-a convins să nu joc în piesă, așa că i-am încredințat rolul tinerei și talentatei debutante pe atunci, Eliza Petrăchescu. Apoi, mai târziu, am plănuit cu Ioan Sava și Clody Bertola să înjghebăm o trupă și să deschidem un „teatru de buzunar" în care să nu jucăm decât piese originale românești, bineînțeles, de preferință de-ale noastre. Da, piese am scris întotdeauna cu multă plăcere.

„Îl aveam pe tatăl meu de exemplu, care scria câte un roman în 10-14 zile"

C. D.: *Ne apropiem de debutul dumneavoastră?*

P. S.: Mai e drum lung până la debut. Eu am fost de când mă știu o ființă foarte nehotărâtă. Totuși îmi place să socotesc debutul, petrecut odată cu apariția unei poezii, scrisă de mine, în „Flori de câmp ".

C. D.: *Ce înseamnă „Flori de câmp"?*

P. S.: O revistă literară într-un singur exemplar, apărută la Copou într-o vară, scrisă de mână de mine, ilustrată de fratele meu, Miti, și având ca redactori pe mine și pe sora mea Didica, iar colaboratori externi pe bunele noastre prietene Valeria Mitru și Florica Sava. Tata, bineînțeles, nu știa nimic de activitatea noastră conspirativă, dar până la urmă ne-am dat de gol și a trebuit să i-o arătăm. Aveam pe atunci 14-15 ani. „Flori de câmp" a avut o viață scurtă. Un singur număr.

C. D.: *Odată debutul petrecut, cine a fost următorul confident literar, sfătuitor, după Miti, fratele și prietenul dv.?*

P. S.: În judecata și în gustul lui Miti aveam mare încredere, pe tata nu-l supăram cu ale mele, avea el altceva mai bun de făcut. Totuși, cu toată fereala mea, până la urmă tot a aflat că scriu și a avut delicatețea să nu-mi spună nimic, dar l-a înștiințat, în schimb, pe Topîrceanu, care era vestit la „Viața românească", pentru „toaleta" pe care știa să o facă manuscriselor, dar și pentru sfaturile pe care le dădea debutanților literari. Cum noi, copiii, eram buni prieteni cu „Domnul Topîrceanu" (așa îi spuneam), care venea des la Copou și care-și găsea totdeauna vreme și pentru noi, după ce „sfătuia" cu tata în casă ori pe terasa înaltă ce dădea în grădină, nu m-am opus când bunul nostru amic mi-a cerut să-i dau și lui „caietul" cu pricina, de care-i vorbise „Conul Mihai". Bineînțeles că am așteptat cu multă neliniște întoarcerea acasă a „Ursulețului", caietul meu, care a venit, în sfârșit, după câteva zile, purtând pe filele goale de la sfârșitul bucăților un adevărat articol, în care îmi dădea sfaturi, mă categorisea și mă îndemna să-i dau înainte cu mult curaj. Note pe care le păstrez cu sfințenie și care mi-au fost și, pot spune, că-mi sunt și acum un îndreptar în ale scrisului. Apoi, n-am mai avut încotro și-a trebuit, într-o bună zi, să-i citesc și tatii. Ne-am închis în odaia lui și-am citit. Și, spre marea mea uimire, ca și atunci, în copilărie, la înmormântarea lui Bogdănel, cel mic, l-am văzut cu ochii plini de lacrimi. „Profiriță, mi-a spus, tu ai avut norocul să te naști între cărturari, să te bucuri de

educație și de o atmosferă artistică și literară, pe când eu, săracul, a trebuit să-mi croiesc singur calea dintru început, trecând prin toate etapele literaturii române ca să ajung unde mă aflu."

C. D.: *Răsfoiesc caietul și mă opresc asupra impresiilor notate de Topîrceanu. Reținc câteva: „Ai o calitate esențială – semnul neândoielnic al adevăratului scriitor: puterea și curajul de a fi sincer, de a spune exact și fără mofturi ceea ce simți – și, de aici, darul de a face și pe cititor să simtă, să vadă la fel [...]. Din câte pot să-mi dau seama până acum, genul d-tale viitor va fi un fel de realism psihologic și pitoresc [...]. Dar poate că ar fi mai bine să mai aștepți 2-3 luni, să te deprinzi și mai bine cu scrisul. Până atunci, nu-ți urez ci sunt sigur că vei ajunge un scriitor vrednic de numele pe care l-ai moștenit". După cum se vede Topîrceanu nu a făcut decât să vă încurajeze începuturile literare și, în același timp, vă sfătuiește să mai așteptați. Dar cine a fost, de fapt, persoana care a deștrămat secretul caietului albastru. Trimițând chiar la o revistă literară cele scrise de dv.?*

P. S.: Tata. A ales împreună cu mine bucata *Săniușul* pe care a trimis-o la „Adevărul Literar". Așa am debutat în presă prin 1928–1929; în volum: *Mormolocul* a apărut în anul 1933; tata mi-a luat manuscrisul și l-a dus singur la București (tata nu trimitea niciodată manuscrisele prin poștă!), la „Cartea Românească". Tot Sevastos îmi mai publicase în „Adevărul", prin 1929 cred, o bucată mai mare, *Trei zile de congres la Bratislava*, unde vorbeam de un Congres studențesc, dar, mai cu seamă, de izbucnirea primăverii în acel vechi și pitoresc oraș de pe malul Dunării. Bucată pe care n-am inclus-o încă în niciun volum de-al meu. Cam tot în aceeași perioadă am scris și cele două romane, urmare oarecum a *Mormolocului*, *Pielea de șarpe* și *Voley ball*. Tata a citit pe cel dintâi, a scos câteva lungimi și l-a dus tot la „Cartea Românească". Pe atunci exista o cenzură care nu funcționa numai pe bază de severitate față de text, ci și pe alte considerente... Ce mai calea-valea, *Pielea de șarpe* mi-a fost respinsă ca... imorală. I-am spus atunci tatii că n-am să mai public niciodată. Și așa s-a făcut că n-am mai încercat să dau la tipar nici *Voley ball*, iar acum nu le mai pot publica pentru că mi se par slabe.

C. D.: *Ce a urmat după asta? Și, mai ales, v-aș ruga să ne spuneți câte ceva despre „incidentul"...* ***Naufragiaților din Auckland****?*

P. S.: Tata găsise în anticăria „Barasch" colecția revistei „Tour du Monde" în care exploratori și călători ai veacului trecut își tipăriseră notele și impresiile, uneori aproape științifice, ale locurilor pe care le cercetaseră, găsindu-le extrem de interesante și instructive. Tata propusese lui Ciornel de la „Națională" o colecție pentru tineret, în care să fie înviate și puse în lumină acele note uitate. Și s-a gândit să mă ia și pe mine de ajutor, dându-mi pentru început o foarte interesantă aventură a unor naufragiați în insulele Auckland, și-am și trecut la „romanțarea" evenimentelor petrecute cu 100 de ani în urmă. Mai păstrez și azi caietele pe care am lucrat cu multă plăcere. Am și acum o slăbiciune pentru cartea asta, deși am fost acuzată de plagiat. Dat fiind însă faptul că și tata a publicat două cărțulii (*Țara cangurului* și *Cuibul invalizilor*), personalitatea lui i-a determinat pe cei care mă acuzau de plagiat să încheie incidentul. Dar nu a fost vorba de plagiat. Ce a urmat după aceea? Am părăsit Iașul și am venit cu soțul meu, Costache Popa, la București unde, după schimbarea mai multor domicilii, m-am stabilit aici, pe strada Barbu Delavrancea, împreună cu tata și cu întreaga familie, Copoul rămânând o casă de liniște și de reculegere pentru tata, care-și petrecea o mare parte din timp acolo. Asta era între anii 1935–1937, o perioadă în care tata mă sfătuia să scriu cât mai mult, să-mi dau drumul, să public fără nicio reținere. Așa, reportajele pe care le făceam pentru „Adevărul literar" mi-au fost de mare ajutor. Și așa s-a întâmplat că ceva mai târziu am început să scriu poezie. Nici n-aș putea spune care-i prima mea poezie! Ceea ce știu e că aveam impresia că mă joc și că păreau că sunt scrise în glumă, dar toate au fost scrise plângând și pentru mine însemnau ceva, chiar dacă nu au fost luate în seamă. Mi se reproșa că poeziile nu au rimă, și eu tocmai de prea multă rimă mă plâng... Au fost strânse în volumul *Umilinți*. Dar și la prezentarea volumului a fost un „accident". Era prin 1944, primăvara. Începuse bombardamentul și la „Cartea Românească", în plin centru, fusese aranjată o vitrină frumoasă plină cu *Umilinți* și cu o fotografie mare, după un portret al meu făcut de Corneliu Știubei. Ei bine, o bombă a căzut tocmai în vitrina asta, distrugând totul. Dar nu îți închpui mata că am luat-o ca avertisment. Din contră, am scris și mai multe poezii, uneori și câte 2-3 pe zi.

C. D.: *Îmi spuneați de o perioadă în care nu ați scris nimic. Dar acum apare în „Adevărul literar" semnătura lui... Valer Donea. Cum a început colaborarea dv. la această revistă ?*

P. S.: Valer Donea a fost o glumă. Dar reportajele publicate în „Adevărul" au fost scrise de mine, săptămână de săptămână, vreme de un an. Asta între 1935–1936 și așa a apărut volumul *Domniile lor. Domnii și Doamnele* în 1937, volum care, dublat cu toate bucățile care nu apăruseră la început, a fost reeditat în 1969 cu titlul schimbat în *Stele și luceferi*. La „Adevărul" am mai publicat unele bucăți pe care apoi le-am adunat în volumul *Ploi și ninsori*, reeditat de curând la Editura „Minerva". O parte din aceste bucăți au fost scrise între anii 1934–1939. Tatii i-a plăcut mult *Ploaie de vară*, dar volumul, la reeditare, a suportat multe modificări, fie că am adăugat eu o serie de bucăți noi, fie că redacția a găsit de cuviință să înlăture unele din cele vechi, și așa *Ploaie de vară* nu mai figurează în volum.

C. D.: *Dacă Valer Donea a fost o glumă, nu v-ați gândit niciodată să publicați sub pseudonim literar, având în vedere încărcătura numelui Sadoveanu?*

P. S.: Pseudonim? Nu! Chiar tata, când m-a întrebat dacă vreau să-mi găsesc un pseudonim, i-am răspuns:„Cu tot handicapul constituit de renumele matale nu vreau să-mi iau un pseudonim literar. Mă gândesc cu dragoste că numele noastre se vor împleti prin veacuri.” Odată, totuși, tata mi-a găsit unul pentru „Însemnări ieșene”, unde mi-a publicat două schițe, *Ploaie de vară* și *Când se supără marea* și m-a semnat… Profirița Sadoveanu.

C. D.: *În **Planeta părăsită** faceți un fel de mici portrete în 2-3 rânduri...*

P. S.: Da. Pe Izabela Sadoveanu, mătușa mea, o descriu așa: „Vrăjitoarea mititică și un pic gheboasă, care cum deschidea gura te și vrăjea pe dată”, și nu cred că mai e nevoie să adaug prea multe pentru a o prezenta. A fost o femeie de o mare cultură. Când venea pe la noi la Folticeni, ori la Copou, ne cucerea cu „poveștile” ei, dar nu stătea mai mult de 2-3 zile. Venea de obicei cu unul dintre cei doi băieți ai ei, Tică Alexandru și Petruță. Ne anunța din vreme de sosirea ei. Îi recunoșteam întotdeauna plicurile. Azvârlitura strâmbă, pe-un plic de proastă calitate mă făcea întotdeauna să zâmbesc cu îngăduință, știam că-s de la mătușă-mea. În schimb, când mă uitam la scrisul frumos și regulat, ca de mașină, al lui Caton Teodorian, mă gândeam fără voie că cine scrie așa nu poate fi un scriitor adevărat.

C. D.: *Ce ne mai puteți spune despre Izabela Sadoveanu?*

P. S.: Ceva mai puțin cunoscut și care mă privește direct pe mine în legătură cu ea. Știi mata, cred că eu nu am luat niciodată vreun premiu literar. Și totuși, odată, în mâna Izabelei Sadoveanu a stat această posibilitate, în calitate de președintă a juriului pentru decernarea premiului „Femina”. Am fost propusă eu pentru *Mormolocul*, care abia apăruse și ce crezi că a răspuns Izabela? „Ei, lasă, că-i încă tânără, mai are vreme. Să-l dăm Elenei Farago care-i bolnavă și bătrână”, și nu pot spune că n-a avut dreptate, deși mie acest premiu mi-ar fi fost de mare ajutor în carieră…

„Profira, vin′ aici!”

C. D.: *Aș dori să ne oprim la ultimul interviu luat de Valer Donea lui Mihail Sadoveanu. Cum a reacționat Sadoveanu la ideea de a i se lua un interviu?*

P. S.: Dacă-ți voi spune eu acum că s-a făcut în corespondență, n-ai să mă crezi. A răspuns în scris, iar Profira a adăugat tot ceea ce știa despre Copou, despre scriitor…

C. D.: *Sunteți una dintre cele mai fidele memorialiste ale scriitorului, de asemenea, autoare a unor „Note documentare” foarte exacte, și o foarte sensibilă portretistă a marelui romancier. Iată-l pe Sadoveanu dezvăluit cititorului de dv.: „Pe când cei care îl citeau și nu-l știau decât din poze, clădiseră din el un fel de monument rece, străin, inaccesibil. Pentru aceștia, capul de leu cu ochii senini și visători era un fel de idol împresurat de cețuri și de taine.” V-aș ruga să continuați portretul...*

P. S.: Pentru tata eu nu eram numai fiica lui, eram prietenul lui. Întotdeauna i-a părut rău că nu am fost băiat ca să-l urmez peste tot: la pescuit, la vânat, în călătorii. Dar n-a fost așa. Eu refuzam cu îndărătnicie să ies în lume.

Tata a mai avut o dorință, și asta i-am respectat-o cu sfințenie. A spus că atâta vreme cât este în viață, eu să fiu singura lui memorialistă.

C. D.: *În volumul **Planeta părăsită** este o un text intitulat **Ștefan cel Mare**, în care, printre altele, vă exprimați o nedumerire, iat-o: „Era clar că se apuca de-o carte nouă: iar pentru ce nu mă chema să mi-o vestească, ca de-obicei? De obicei mă chema!”...*

P. S.: Am auzit citită cu glas tare aproape toată opera tatii. În general, la primul capitol al unei noi cărți, mă chema numai pe mine la lectură: „Profira, vin′ aici!”. De obicei mă întreba: „Ce zici, e bine? Are să fie interesant? Nu-i prea slab?”, la care eu, îți închipui că protestam cu vehemență și indignare. Îi spuneam ce-mi place mai mult, îmi îngăduiam uneori și sfaturi, care-i făceau nespusă plăcere. Apoi, după ce înainta în carte începea să cheme la lectură pe toți cei care se aflau în casă la ora cu pricina. Și ne așezam cu toții pe pat, pe scaune, ba chiar și pe jos, turcește, căci eram destul de multișori. Pe urmă, după ce isprăvea cartea, începea „claca”.

C. D.: ***Claca de la castel**, cum o numiți dv. în **Planeta părăsită**?*

P. S.: Da, și despre asta am vorbit, de cum se împărțeau manuscrisele la cei care erau disponibili și cum toți veneau la mine ca să le spun „ce scrie aici?”. Iar culmea era că, uneori, ducându-mă la tata cu o „problemă” mai greu de descifrat, îmi spunea zâmbind amuzat: „Mă crezi, Profiriță, că nici eu nu știu?”.

C. D.: *Cum își scria Sadoveanu romanele istorice?*

P. S.: Tata scria, de obicei, un roman în 2-3 săptămâni, iar *Baltagul* l-a dat gata în 10 zile. Și iarăși interesant e de spus că intra în pielea personajului. Așa, de pildă, când a început a scrie *Ștefan cel Mare* umbla cu pelerină în falduri largi, bea apă dintr-un pocal măreț și afuma casa cu tămâie și smirnă. Pe noi, copiii, ne amuza grozav asta, mai ales că și atitudinea, ba chiar și vorbirea tatii parcă erau altfel atunci, ca dintr-un alt secol și dintr-o altă lume, de mult apusă.

C. D.: *Ce l-a determinat să scrie despre anumite epoci, cum se documenta? Apela la o bibliografie documentară? Și când vă întreb asta mă gândesc îndeosebi la **Zodia Cancerului**, **Nunta Domniței Ruxanda**, **Frații Jderi**.*

P. S.: Tata avea o mare pasiune pentru istorie. A vrut chiar să facă un fel de cronică a domniei lui Ștefan cel Mare încă de pe vremea școlii. Dar pe atunci consulta, citea documente istorice avute la îndemână. Cronica lui Neculce, Istoria lui Tocilescu, a lui Xenopol etc.

Frații Jderi tata l-a avut în cap de pe vremea când citea *Cei trei mușchetari*, adică încă din liceu, dorind să pună în jurul lui Ștefan tot felul de întâmplări croite în atmosfera vremii. Și așa s-au născut, deci în același sâmbure, *Șoimii*, *Neamul Șoimăreștilor*, apoi *Zodia Cancerului*, *Nunta domniței Ruxanda*, unde e mai spumos, mai glumeț. În *Frații Jderi* se îmbină și documentarea și hazul povestitorului. S-a jucat cu scrierea acestui roman. I-a fost foarte la îndemână tocmai pentru că era stăpân pe date istorice, pe documente exacte. Apoi, cu arta-i de povestitor ajunsă la apogeu, a îmbinat fantezia cu realitatea. Intenționa chiar să continue romanul cu încă 2-3 volume. Ionuț urma să se căsătorească cu văduva lui Simion, Marușca. Dar amâna mereu lucrul la viitorul roman.

C. D.: *Pentru că a venit vorba despre eroii lui Sadoveanu, aș dori să ne ajutați să stabilim un adevăr ce se impune, și știut, de altfel, dar care a fost, uneori, greșit interpretat de unii critici. Este vorba de prezența haiducilor, a ciobanilor, a pădurarilor care se confundă, după unii, cu hoții la drumul mare, cu tâlhoșii. Iată ce se scria în* ***Sadoveanu sau elogiul rațiunii****: „Un act al unui haiduc poate fi aprobat, haiducia ca atare e respinsă de Sadoveanu" sau când se vorbește despre Ilie Simicaru în* ***Paștele blajinilor****, se spune că primul a ales „calea codrului și a morții" iar al doilea „se zbate acum amarnic" pentru a-și părăsi „meseria de hoț". Exemplele ar putea continua. O replică s-a încercat în* ***Arhipelag de semne****:„Pintilie e într-adevăr un naiv și-un rătăcit, celălalt un tâlhar comun. (Onuță,* n.n.*)... Dar nu admitem ca Sadoveanu să-i fi dat undeva drept haiduci. Semnul de egalitate între haiducie și ceea ce fac cei doi fîrtați, rătăciți în munte, este pus nejustificat [...] " Ceea ce ne interesează însă aici este cum înțelege Sadoveanu fenomenul? Mercenariatul ca ideal haiducesc?*

P. S.:Tata cunoștea legile haiduciei, de mic copil se juca cu colegii de școală, inventa noi legi de vitejie, de devotament între ei, „haiducii", de credință față de cei sărmani. Haiducii erau eroi populari, ceilalți niște tâlhoși, tâlhari care furau la drumul mare și revindeau cele furate. Haiducii nu furau, ei luau de la cei bogați pentru a împărți sărăcimii, calicimii. Era un act de curaj și un act de dreptate ce făceau ei. Că Sadoveanu are milă și înțelegere pentru întunecații și rătăciții care se retrăgeau în codru, trăind din prădăciune, e foarte drept. Dar în niciun caz și de nicăieri în opera lui nu s-ar putea trage concluzia că tâlhar și haiduc ar fi același lucru. Asemănarea dintre aceste două categorii de singurateci, de fugiți din lume, e numai aparentă, prin viața grea de sălbăticiune falsă pe care o duceau.

C. D.: *Știm că Sadoveanu a participat la războiul din 1913 din Bulgaria și a scris sub impresia celor petrecute* ***44 de zile în Bulgaria*** *și că, apoi, în* ***Frunze în furtună*** *și* ***Strada Lăpușneanu*** *e cuprinsă perioada Primului Război Mondial. Ce l-a determinat să facă publicistică pe această temă?*

P. S.: Despre campania din Bulgaria n-am multe de spus. Eram prea mică pe-atunci. Mi-l aduc aminte pe tata în uniforma albastră de locotenent, cu chipiu și sabie și-mi amintesc de ordonanța lui, Olteanu. În ce privește Primul Război Mondial, din 1917, despre el pot spune mai multe. Mai întâi cât am fost de mâhnită și indignată când tata a fost trimis pe front. Putea să moară, dar, din fericire, a fost rechemat curând la Iași, la Comitetul Central, pentru a organiza și a conduce ziarul „România". Aici, la „România", a publicat o serie de bucăți, unele scrise chiar în vremea cât a stat pe front, altele pe urmă. Bucăți care au fost înmănunchiate și tipărite în *Filă sângerată*, o cărțulie cu file negre, ca glodul, la fel cum era și pâinea pe vremea aceea, iar mai apoi, după război, într-un volum mai mare, *Frunze în furtună*. Tot din experiența asta crâncenă a războiului din 1917, a ieșit și romanul *Strada Lăpușneanu*, în care se găsește mult din atmosfera aceea haotică, din vremea și de după marile catastrofe. I-a fost lesne să scrie, căci cunoștea locurile, oamenii și evenimentele despre care vorbește și mai toate amănuntele interesante sunt veridice. La fel și-n bucățile din *Frunză în furtună*. Totul e adevăr. Așa, copilul din *Ochi* a existat și s-a întâlnit cu scriitorul, întocmai cum spune povestea. Evenimentul real, adevărul l-au impresionat întotdeauna pe Sadoveanu, ele erau punctul de plecare în tot ceea ce scria.

C. D.: *Ce ne mai puteți spune despre TATA?*

P. S.: Pot spune că mi-a fost cel mai bun prieten. Interesant și semnificativ e faptul că niciodată n-a încercat să mă influențeze ori să-mi dea sfaturi în materie de scris. Mi-a lăsat o libertate totală. După ce-am început a scrie versuri, își făcea o plăcere din a mă pune să i le spun. Erau câteva mai cu seamă care-i plăceau cu deosebire și pe care le putea auzi ori de câte ori dorea. Așa era poezia *Cununa*, mă îmbia cu: „Ia mai spune-mi poezia cu profirițele", care începea așa: „Când am să mor, cunună/ s-or strânge toate profirițele-mpreună". Tot așa de mult îi plăceau *Vecernia* și *Solomonardul*, iar când, în 1954, am început *Vânătoarea domnească* și-am prins a-i citi pe rând strofele scrise, își exprima întotdeauna satisfacția pentru meșteșugita versificare, precum și pentru bogăția și corectitudinea rimelor. Era nerăbdător s-o vadă tipărită; dar cum poemul a stat 6 ani la Editura Tineretului fără a fi publicat, și eu am depus textul prin 1956, cred, nu mai știu bine, îți închipui că n-a mai ajuns să aibă bucuria asta. *Vânătoarea domnească* n-a apărut decât în 1962, după moartea tatii.

Nicolae Grigorescu, *Țărancă citind*, 1896

Pe tata l-am iubit și venerat atât încât mi-ar fi fost de-ajuns și gândul că-i pot fi oarecum cronicar. Am alcătuit cu plăcere *Notele documentare* care au apărut la sfârșitul fiecărui volum de *Opere* de Mihail Sadoveanu, note pe care aș dori să le public într-un volum, pentru mai buna lor utilizare. Apoi aș dori să continui și *Ostrovul Zimbrului*, care cuprinde copilăria și adolescența scriitorului, cu un al doilea volum ce ar urmări să dea la iveală ceva din lumina strălucitoare a tinereții lui (1898–1902); carte care s-ar numi: *M.S. Cobuz* și-ar fi ca un poem care ar învia casa de la numărul 40 de pe strada Rădășeni, luncile și dumbrăvile din împrejurimile târgușorului Folticeni, pe unde se plimbau, visători, logodnicii Mihail și Ecaterina, amândoi poeți, amândoi îndrăgostiți,

C. D.: *Opera marelui romancier, și îndeosebi* ***Frații Jderi*** *v-a inspirat la realizarea volumului* ***Vânătoarea domnească****, volum cu o frumoasă prezentare făcută de Demostene Botez. Voi spicui câteva rânduri: „E un capitol dintr-o mare epopee populară, cum au rămas puține în Europa și pentru înțelegerea căreia trebuie o mare ascuțime în cercetarea vechilor mituri și credințe. Simboluri cu tâlc închid în ele ca niște taine adevăratele izvoare și sensuri ale imaginației. [...] Profira Sadoveanu, poetă cu delicate sensibilități și meșteșugite mijloace, nu străine de tumultuosul izvor al maestrului, părintele său, a găsit, cu drept cuvânt în acest capitol, prilejul unei fericite și subtile inspirații. [...] Poemul e prezentarea în haină sărbătorească și sclipitoare a versului [...] a unui capitol de epopeic roman istoric, într-un cadru neînchipuit de frumos al naturii."*

P. S.: Valoarea poemului, după mine, stă mai ales în faptul că toate întâmplările sunt proiectate în viitor, fila de istorie curgând în versuri ca o apă vie.

C. D.: *Ne-am apropiat de sfârșitul interviului, nu fără regretul că nu am putut cuprinde toate datele, că nu am putut reda întreaga atmosferă în care s-a născut el. V-aș întreba, tocmai pentru a completa lipsurile care s-au strecurat fără voia noastră, din fuga creionului, stimată Profira Sadoveanu, cu ce ați dori să încheiem acest interviu?*

P. S.: Cu *Planeta părăsită*. Intenționez să o reeditez în curând, adăugându-i o serie de bucăți dintre cele 32 care au fost lăsate deoparte de mine, precum și altele noi pe care am de gând să le scriu în vara asta. Vreau să o anunț, pentru că așa va suna ca un angajament de care va trebui să țin seamă și să-l respect, altminteri se va întâmpla ca-n cazul romanului *Rechinul*, anunțat de Constantin Ciopraga în prefața de la reeditarea *Mormolocului* și anunțat chiar și în presă, dar care n-a apărut nici acum.

C. D.: *Darul dv. nesecat, de povestitor și răscolitor de amintiri, mă obligă și-mi face plăcere să realizez finalul tot cu ajutorul dv. care spuneați: „Sunt mulțumită dacă pe urmă, după moartea mea, câteva rânduri, o pagină, ori un volum vor bucura pe-un cititor"...*

P. S.: Și cred că am dreptate, nu ? Dar pentru asta un scriitor nu trebuie să mai aibă „secrete" față de cititorii săi...

Revista „Luceafărul", 13 aprilie 1976

„Am auzit citită cu glas tare aproape toată opera tatii. În general, la primul capitol al unei noi cărți, mă chema numai pe mine la lectură: «Profira, vin´ aici!». De obicei mă întreba: «Ce zici, e bine? Are să fie interesant? Nu-i prea slab?», la care eu, îți închipui că protestam cu vehemență și indignare."

Dialog la Antipozi

CE ANUME CARACTERIZEAZĂ LITERATURA AUSTRALIANĂ CA FIIND „AUSTRALIANĂ”? de Rosalind Moran (Pont: nu este cangurul...) Traducere din limba engleză și note de Daniel Ioniță

Rosalind Moran

Scriitoare, redactor
și specialistă în comunicație
Australia

Articol preluat și adaptat de Daniel Ioniță din revista „Capital Letters”, publicată de ACT Writers Centre – Centrul Scriitorilor din Teritoriile Capitalei Australiene, Canberra. Articolul a fost scris ca o provocare pentru membrii Centrului Scriitorilor (Writers Centre) din Canberra, capitala Australiei.

Daniel Ioniță

Poet, traducător, Sydney, Australia

Lumea este plină de întrebări fără răspuns. De ce ne trezim că ne lipsește mereu câte o șosetă? Sau ar putea prăjitura *Pavlova* să fie într-adevăr la fel de australiană precum formația *Crowded House* [1]?

Cu toate acestea, o altă problemă se dovedește în mod repetat a fi și mai complexă: cea a culturii și tradiției literare australiene. Pentru a înțelege de ce anumite cărți și povești sunt considerate australiene, aceasta necesită mai mult decât simpla cunoaștere a locului de naștere al autorilor sau chiar a limbii lor materne – deoarece scrisul australian a fost creat atât de indigeni australieni, de imigranți bilingvi sau multilingvi, cât și de cei care vorbesc doar limba engleză. În ciuda acestui fapt și cu toată diversitatea întruchipată de autorii săi, scrisul australian – sau, cel puțin, scrisul care a ajuns să definească canonul nostru literar australian – se poate spune că se învârte în jurul unei anumite imagini a țării și a oamenilor săi.

Această imagine a fost stabilită de cei care au adus pentru prima dată pe teritoriul continentului australian forme tradiționale ale literaturii occidentale, și anume: coloniștii și imigranții britanici, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în secolul al XIX-lea. În consecință – și reflectând atitudini care nu vor surprinde aproape pe nimeni – primele „piese” din literatura australiană au avut tendința de a se concentra asupra aventurilor sălbatice ale coloniștilor îndrăzneți în timp ce s-au confruntat cu noua graniță a ținutului „sălbatic” australian. Această scriere a inclus lucrări, de la *For the Term of His Natural Life* (*Pentru toată viața*) a lui Marcus Clarke, celebră nuvelă

[1] Întrebarea este ironică, deoarece ambele – și prăjitura *Pavlova* și formația rock/pop *Crowder House* își au originea în Noua Zeelandă, dar au fost cu timpul adoptate ca făcând parte din cultura australiană.

australiană care descrie viața dură a condamnaților britanici trimiși să-și ispășească pedepsele în nemiloasele condiții ale coloniei australiene, până la reprezentativa (și recunoscuta) poezie descriind Bush-ul [2] australian a lui Banjo Paterson.

Deși astfel de narațiuni stil aventură reprezintă o proporție din ce în ce mai redusă a experienței australiene, ele ajută la explicarea fundamentelor psihicului național modern; chiar dacă tradiția de povestire orală din Australia este potențial cea mai veche din lume (aborigenii practicând-o din vremuri imemoriale), valoarea sa a câștigat recunoașterea generală abia în ultima vreme. Poveștile care s-au propagat în toată țara de la vremea primelor așezări britanice încoace reflectă o formă specială de romantism, cuplată cu o atenție redusă față de acest „ținut maro întins" (*wide brown land*) cu „frumusețea și teroarea lui". Aceste povești sunt, așadar, pline de supraviețuire eroică, muncitori cu ziua, musculoși, și *bushrangers* [3] (rețineți că unul dintre eroii noștri naționali este banditul Ned Kelly!), relațiile de prietenie, egalitarism și dragostea pentru cei defavorizați. Dacă ești australian, s-ar putea să-ți dai ochii peste cap, sau să-i ai plini de lacrimi în acest moment, mai ales dacă tocmai ți-ai amintit de filmul *Australia* al lui Baz Luhrmann…

Urmează literatura australiană din secolul al XX-lea, introdusă de *My Brilliant Career* (*Brilianta mea carieră)* a scriitoarei Miles Franklin [4] în 1901 – adesea prezentată drept „primul roman autentic australian" – și urmată rapid de publicația lui Jeannie Gunn din 1902, *We Of The Never Never (Noi din Niciodată, Niciodată),* nuvelă ce descrie lupta cu elementele în „outback" ca și lupta contra rasismului și sexismului, inerente societății australiene coloniale. Ambele texte explorează viețile femeilor pioniere din Bush [5] și sunt adesea considerate a fi prin excelență australiene: realismul sosise în outback (în interiorul Australiei, în afara zonelor dens populate de pe coastă). Aceste lucrări au introdus, de asemenea, un ton din ce în ce mai reflectiv în scrisul australian, așa cum se va vedea mai târziu în lucrările lui Ruth Park, Katharine Susannah Prichard și, mai ales, Patrick White (laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1973). Luptele din familie (și între familii) și căutarea identității sunt teme integrante și care au devenit concepte principale în multe lucrări literare australiene, indiferent dacă se desfășoară în medii urbane sau rurale. Acest lucru se datorează, fără îndoială, nu în ultimul rând complexității întrebării: ce anume înseamnă să fii „australian"? De unde venim și de unde suntem? Mai larg: ce „este australian"? Ce nu este?

În această notă merită să subliniem elementele mai serioase ale numeroaselor lucrări care se încadrează în canonul literar australian. Neliniștea este o trăsătură definitorie a multor nuvele și romane australiene; la urma urmei, dacă cineva trăiește pe acest continent înseamnă că are o istorie de familie care include: fie să-ți lași în urmă casa și moștenirea, la un moment dat, ca să locuiești pe locul altcuiva, fie să fi fost evacuat cu forța de pe pământul tău, din familia ta, ca ocnaș. Mare parte din literatura scrisă de indigenii australieni abordează astfel de probleme; *That Deadman Dance* (*Dansul Mortului*) al lui Kim Scott este, poate, cel mai faimos exemplu contemporan. În plus, neliniștea coloniștilor atunci când se confruntă cu mediul natural australian dur și imprevizibil. Mediul s-a tradus într-o nuanță comună pentru literatură, de la *Picnic At Hanging Rock (Picnic la Piatra Spânzurată)* de Joan Lindsay, la *Sorry (Îmi pare rău)* de Gail Jones și *Cloudstreet (Strada Norului)* al lui Tim Winton. Pământul și locuințele sale din aceste romane devin practic personaje în sine. Într-adevăr, multe romane populare, cum ar fi *Cloudstreet*, menționat mai sus, sau *Illywhacker* al lui Peter Carey, se învecinează cu realismul magic – o alegere stilistică ce completează cercul (deși dintr-un unghi diferit) înapoi la romantismul prezent în ficțiunea australiană timpurie.

Cu toate acestea, proliferarea scrierii australiene cu aceste teme – pământul aspru, viețile dificile și împodobirea spiritualității cu o față sumbră (vezi *The Tree of Man/Copacul Omului* al lui Patrick White) – nu înseamnă *ipso facto* că aceste teme sunt literatură tipic australiană. Într-adevăr, atât scriitorii, cât și cititorii ar putea face bine să se întrebe: în ce măsură literatura australiană își surprinde echitabil subiectul și în ce măsură ne cultivăm propria cultură prin poveștile pe care le țesem?

În mod firesc, cultura este parțial formată din povestiri și nu se poate nega că acesta este cazul, în mare măsură, și în Australia, așa cum demonstrează istoria sa literară. Cu toate acestea, se poate totuși pune semnul întrebării cu privire la cât de mult are acest lucru de-a face cu „legarea" literaturii australiene de pământ, de fermă, de outback [6], spre exemplu, cu poveștile tangibile existente în țara noastră – spre deosebire de ceea ce editurile doresc, favorizează spre publicare… Merită să ne gândim la aceasta mai ales când realizăm că majoritatea covârșitoare a australienilor trăiesc

[2] **Outback** sau ***Bush*** (*bush = tufiș*): aceste cuvinte sunt folosite în accepțiunea lor tipic australiană, descriind zonele din afara orașelor, fie ele pline de verdeață dacă sunt aproape de coasta oceanelor (Pacific la est, Indian la vest), fie aride, semi-deșertice dacă se găsesc spre interiorul continentului. „Bush" încearcă să facă diferența dintre zonele de pădure deasă, tipice emisferei nordice, și pădurile rare de eucalipt, care permit în mod generos pătrunderea razelor solare.

[3] Echivalentul haiducilor, oameni în afara legii.

[4] Premiul anual național australian pentru proză poartă numele scriitoarei Miles Franklin, **The „Miles Franklin" Literary Award**.

[5] Vezi nota 2.

[6] Vezi nota 2.

și au trăit de mult timp în orașe și nu în outback (niciodată ponderea australienilor trăitori în mediul citadin nu a fost sub 60%, în prezent, în 2022, fiind de peste 80%).

Cu toate acestea, pentru că editorii continuă să tipărească această temă specială de ficțiune australiană indică faptul că aceste povestiri sunt cele care se vând bine. Întrebările referitoare la aspectul „australian" al acestor cărți sunt, prin urmare, potențial irelevante – este un aspect pe care, aparent, l-am îmbrățișat cu toții, până la urmă. Acestea fiind spuse, totuși, astfel de tendințe din romanele majore, „canonizate", australiene de-a lungul timpului, reflectă probabil un vid de teme, perpetuat de părtinirea publicistică, succesul critic, nominalizările la premiile literare de mare succes și, desigur, de vânzări.

Nimic din toate acestea nu este cu totul negativ. Într-adevăr, în multe privințe este chiar bun, pentru că acum avem un canon literar ușor de identificat – și mai simplu de împachetat și prezentat pe piețele de peste mări! – plin de povești emoționante și sfaturi utile despre ce să faci dacă te trezești blocat în Munții Albaștri [7]. Munți cu turme de oi soioase, cu lâna murdară… Cu toate acestea, atât ca cititori, cât și ca scriitori, este important să nu ne auto-mulțumim cu asta.

Dacă folosim o anume temă de prea multe ori sau prea simplist, devine doar un clișeu; deci, ar fi bine să fim mai atenți când scriem despre acest larg ținut maro (*big brown country*). Există multe lucruri demne de iubit cu privire la literatura australiană, dar există și un risc real de a o reduce – și de a crea o distribuție de bărbați albi aspri, indigeni australieni adesea nobili prin simplitatea lor… dar supra-simplificați, și ținuturi mistice pe care nu le-am călcat cu propriile picioare: de aceea este bine, fără a le nega, să nu aderăm prea strâns la temelii, iubite poate, ale unui psihic național mai mult sau mai puțin imaginat.

Perpetuarea acestei tradiții particulare a literaturii australiene ar putea, de asemenea, să ignore sau să treacă cu vederea poveștile unor oameni precum australienii indigeni sau imigranții cu origini ne-europene, ale căror voci s-ar putea să nu rezoneze cu focalizarea îngustă, cu potențialul exclusivist, stabilit de coloniștii britanici și de moștenirea lor literară europeană. Mândria pentru trecutul nostru literar distinctiv, dar controversat ar putea duce la o comercializare narativă mult prea îngustă. Mai mult decât atât, națiunea din această narațiune îngustă s-ar putea să nu existe – și poate să nu fi existat niciodată exact așa cum a fost ea descrisă în literatura „canonică".

Având în vedere acest lucru, sfatul meu este oare corect, acela de a scrie în cel mai „adevărat" mod posibil, descriind doar ceea ce „știm", ce „cunoaștem" cu adevărat fiecare? Nicidecum. În afară de multe alte motive decente, cum ar fi dreptul de a-mi folosi imaginația, în calitate de rezident al orașului Canberra, nu pot susține o regulă care să mă condamne la o viață de scriitor în care descriu doar funcționarii publici și arhitectura anilor '70 – pe care se bazează viața acestui oraș frumos, dar limitat… Vreau însă să vă provoc la o încercare de a (de)scrie ceva care să reflecte Australia noastră, a fiecăruia, oricât de deosebită ar fi o descriere de cealaltă… și oricât de banal ar suna sfatul meu. Desigur, ca întotdeauna, țara noastră continuă să existe parțial prin modul în care o vedem – spre exemplu, să ne gândim la scena extremă de hipster care „înflorește" acum în Melbourne. Scenă care este parțial reală și parțial construită: exemplific aici faptul că nu poate exista niciodată un adevăr nefiltrat, referitor la ceea ce vedem în jurul nostru. Totuși, asta nu înseamnă că trebuie să-ți vinzi sufletul zeului social-media și marilor case de publicații pentru a scrie un roman care să poată fi recunoscut și apreciat.

Prin urmare, în tradiția autorilor care au scris ceea ce au văzut – sau și-au imaginat că au văzut – aruncați o privire în jurul vostru la oameni, atitudini și la valorile sociale. Trăim într-una dintre cele mai multiculturale și diverse națiuni de pe Terra. Deci, ce contribuție putem aduce literaturii australiane și universale, care să fie proaspătă, autentică? A cui poveste o vom consemna în scrisul nostru?

„Chiar dacă tradiția de povestire orală din Australia este potențial cea mai veche din lume (aborigenii practicând-o din vremuri imemoriale), valoarea sa a câștigat recunoașterea generală abia în ultima vreme. Poveștile care s-au propagat în toată țara de la vremea primelor așezări britanice încoace reflectă o formă specială de romantism."

[7] **The Blue Mountains** – munți la două ore cu trenul sau automobilul, la sud-vest de Sydney.

Eseu

ÎNȚELEGERE ÎN MATERIE DE PACIFICARE, REZOLVARE A CONFLICTELOR ȘI JUSTIȚIE SOCIALĂ

Claudiu Neacșu

Prozator, eseist

Conflictul a devenit un mod de viață. Îl experimentăm în casele noastre, la locul de muncă și în relațiile noastre. Este, de asemenea, evident în titlurile pe care le citim în fiecare zi. Prea adesea, reacționăm la conflict în moduri care nu fac decât să agraveze situația și să afecteze și mai mult relațiile. Este nevoie de o înțelegere mai profundă a pacificării, a rezolvării conflictelor și a justiției sociale – o înțelegere care ne poate ajuta să rezolvăm conflictele în mod pașnic și eficient. Primul pas pentru a ajunge la această cunoaștere este să învățăm să înțelegem conflictul.

Există tipuri diferite de conflicte și este util ca fiecare dintre noi să le cunoască înainte de a le aborda. Unele dintre acestea sunt de natură politică, juridică, religioasă, economică, rasială/etnică sau naționalistă; altele sunt de natură culturală (de exemplu, între bărbați și femei). Există chiar și conflicte interne care apar în interiorul nostru și între sinele nostru interior și lumea exterioară. Conflictul poate fi rezolvat prin negociere, arbitraj, compromis și alte forme de conciliere; însă, dacă persistă, poate fi nevoie să fie adus în fața unei instanțe de judecată, unde judecătorii pronunță hotărâri și impun pedepse pentru încălcarea drepturilor.

Întrebarea nu este, așadar, dacă avem conflicte, ci cum le gestionăm. O greșeală frecventă este să presupunem că nu se poate face nimic atunci când ne confruntăm cu un conflict; unii oameni se simt atât de neajutorați încât își ignoră sau își suprimă propriile sentimente cu privire la ceea ce se întâmplă în jurul lor. Însă cu toții avem capacitatea de a răspunde constructiv la un conflict, mai ales dacă înțelegem cum să îl gestionăm corect. Această înțelegere poate proveni din studierea învățăturilor diferitelor discipline, cum ar fi sociologia, psihologia, antropologia, istoria și filosofia; sau altfel, învățând din experiențele altora. De exemplu, cele mai multe conflicte apar din cauză că oamenii nu sunt de acord cu privire la ceva – o idee, o percepție sau o politică. Aceste dezacorduri, care se referă de obicei la diferențe de valori sau credințe, trebuie abordate înainte de a se ajunge la o rezolvare pașnică.

Pentru a aborda conflictele în mod eficient, fiecare persoană trebuie să se înțeleagă mai bine pe sine și propria poziție. Dacă încercăm să înțelegem pe altcineva fără să facem mai întâi același lucru pentru noi înșine, vom sfârși prin a interpreta greșit acțiunile sale. Același lucru este valabil dacă nu ne facem timp să reflectăm asupra propriilor noastre acțiuni. În ambele cazuri, putem pierde din vedere ceea ce ne dorim cu adevărat de la viață și, prin urmare, putem rata oportunități de rezolvare a conflictelor.

A ne înțelege pe noi înșine implică, de asemenea, examinarea motivațiilor noastre; de exemplu, suntem conduși de dorința de statut și putere? Vrem să evităm să fim antipatici sau temuți? Suntem mai interesați să ne satisfacem nevoile ego-ului decât să găsim soluții la probleme? Atunci când ne examinăm pe noi înșine, putem descoperi ipotezele subiacente care ne ghidează comportamentul și ne fac susceptibili la conflicte. Dacă recunoaștem aceste presupuneri, putem lucra pentru a le elimina, ajutând astfel la realizarea unui echilibru mai bun între interesele individuale și binele social.

Cea mai importantă dintre aceste ipoteze este credința că nu există un adevăr universal unic; iar a doua ipoteză importantă este convingerea că fiecare are dreptul la propria viziune

despre ceea ce este corect sau greșit, drept sau nedrept. Pentru a trăi în armonie cu ceilalți, trebuie să credem că fiecare are dreptul de a avea orice idee dorește; și fiecare ar trebui să se simtă liber să exprime aceste idei, atâta timp cât nu încalcă drepturile altei persoane. Această credință duce la înțelegere reciprocă și ne ajută să nu fim controlați de frică sau ură. Ea ne permite să acceptăm diferențele celuilalt, recunoscând în același timp că ambele părți au același drept de a fi cine sunt.

Pentru a trăi împreună cu ceilalți este necesar să recunoaștem și să respectăm demnitatea fiecărui individ. Trebuie să înțelegem că oamenii sunt diferiți și că această diversitate nu este ceva de care să ne temem. Dimpotrivă, este un fenomen natural și ar trebui să fie prețuită la fel de mult ca și asemănările dintre credințele și valorile noastre. Pe scurt, nu poate exista niciun conflict între noi atunci când recunoaștem demnitatea inerentă în toate ființele umane și ne străduim să o protejăm.

Trebuie să ne amintim că cele mai prețioase lucruri din viață nu pot fi confiscate. Și, prin urmare, nu trebuie să ne temem de conflicte, deoarece din ele nu rezultă niciodată nimic, ci doar posibilități noi și mai creative.

Conflictele sunt, de asemenea, inevitabile. Oricât de mult ne-am strădui, nu putem avea niciodată o siguranță absolută – nici față de vecinii noștri, nici față de noi înșine. Așadar, nu trebuie să ne fie frică de anumite situații conflictuale, deoarece există întotdeauna noi oportunități de dezvoltare personală. Atâta timp cât continuăm să lucrăm în direcția unei mai mari înțelegeri și conștientizări de sine, conflictele nu ne vor împiedica să devenim mai mult decât suntem. Dacă nu cumva ele ne vor face mai completi; ne vor ajuta să descoperim adevăratul sens al vieții noastre.

Cele mai mari conflicte au loc între două sisteme opuse. Acesta se bazează pe frică: „Dacă nu faci ceea ce vreau eu, ți se vor întâmpla lucruri rele". Acest tip de conflict este foarte distructiv și poate duce la violență.

Pe de altă parte, cele mai bune conflicte apar între două sisteme care se respectă reciproc. Acesta este un cu totul alt tip de conflict – un conflict care nu ne amenință fizic și care nu este menit să ne domine. În schimb, ne invită să participăm și ne oferă spațiu pentru a dezvolta noi idei și concepte.

Trebuie să fim atenți la posibilitatea de a ne afla într-un astfel de conflict. Trebuie să înțelegem care este obiectivul nostru și apoi să încercăm să vedem cum obiectivele celeilalte persoane pot fi diferite. Dacă se ajunge la această înțelegere, putem evita să cădem în capcanele puse de alții sau de propriile noastre temeri. Și putem folosi aceste situații pentru a găsi soluții la probleme care poate că nu erau evidente înainte. De exemplu, putem descoperi că un conflict a apărut din cauză că o persoană încearcă să își atingă obiectivele fără să se consulte cu ceilalți. Astfel de conflicte apar, de obicei, atunci când cineva crede că numai el știe ce este mai bine.

Atunci când înțelegem că situațiile conflictuale pot duce la noi posibilități și noi descoperiri, ele își pierd puterea de a distruge. De fapt, chiar procesul conflictului poate sfârși prin a face lucrurile mai bune decât erau înainte. Atunci când oamenii realizează că există mai degrabă oportunități decât amenințări în conflictele cu care se confruntă, acestea devin mult mai ușor de rezolvat.

Acest lucru nu înseamnă că trebuie să ignorăm conflictele. Dimpotrivă, înseamnă că trebuie să fim capabili să le recunoaștem și să înțelegem de ce apar. Odată ce am recunoscut ce anume are loc, trebuie să căutăm să rezolvăm conflictul, astfel încât puterea sa distructivă să fie eliminată. Însă, dacă nu reușim deloc să recunoaștem aceste conflicte sau dacă refuzăm să le înțelegem, nu vom putea rezolva nimic; în schimb, vom fi conduși fără voia noastră de tot ceea ce se întâmplă.

Conflictul poate avea loc și în interiorul nostru. Acesta ia adesea forma unei lupte interne. Dacă suntem dispuși să ne examinăm propriul comportament, putem recunoaște ceea ce ne motivează. Numai după această examinare începem să ne schimbăm. Dacă suntem cu adevărat sinceri în eforturile noastre, conflictul ne poate ajuta să depășim obstacolele și să ne transformăm în ceva mai bun.

Pentru a înțelege ce se întâmplă cu adevărat este nevoie de o conștientizare a interrelației dintre toate lucrurile – atât a celor vizibile, cât și a celor invizibile. Ceea ce înseamnă că trebuie să înțelegem aspectele ascunse ale realității, precum și componentele sale mai evidente. De asemenea, trebuie să recunoaștem că gândurile și credințele noastre joacă un rol crucial în modelarea vieții noastre și în determinarea destinelor noastre. Felul în care ne vedem pe noi înșine și modul în care ne comportăm ne vor determina soarta.

Esențial nu este să crezi tot ceea ce gândești și spui; nici să uiți tot ceea ce gândești și spui. Este vorba despre a avea un simț al perspectivei, astfel încât gândurile și acțiunile tale să nu scape de sub control. Pe scurt, trebuie să învățăm cum să ne controlăm pe noi înșine. În caz contrar, conflictele noastre interioare vor fi distructive și ne vor distruge în cele din urmă.

Nu vreau să sugerez faptul că nu există conflicte distructive. Încerc doar să subliniez faptul că acestea sunt oportunități de schimbare; sunt un proces și nu o catastrofă. Conflictele ne forțează să ne examinăm convingerile și să vedem ce trebuie schimbat. Asta este ceea ce trebuie să facem pentru a atinge armonia. La urma urmei, armonia nu este doar un scop în sine, ci și un răspuns eficient la problemele cu care ne confruntăm.

Și, dacă înțelegem ce se întâmplă în lume, devine clar că aceste probleme cresc și se agravează. Acest lucru poate fi explicat prin faptul că nu avem de-a face cu probleme, ci cu provocări. Iar aceste provocări pot duce la conflicte. Așadar, trebuie să ne folosim de conflictele cu care ne confruntăm și să le transformăm în oportunități de autodepășire. Ne va fi mult mai puțin greu să facem asta decât dacă am fi forțați să le facem față fără să le înțelegem.

În acest fel, vom ajunge să realizăm că există un scop pozitiv al conflictelor noastre. Poate că nu sunt plăcute, dar pot duce la lucruri mărețe. Și asta deoarece aceste conflicte nu sunt doar în interiorul nostru, ci și în exterior: cu ceilalți și cu natura. Atunci când înțelegem care ar trebui să fie scopurile noastre – în momentul în care găsim un sens în propria noastră viață și în viața întregii planete – putem crea o mai mare armonie între ființele umane și mediul lor. Armonia va însemna pace. Iar pacea este fundația pe care se construiește orice alt aspect al vieții.

Pare evident că ar trebui să încercăm să găsim o modalitate de a preveni apariția unor astfel de conflicte. Dar avem nevoie de mai mult decât de o simplă prevenire; trebuie să fim pregătiți să rezolvăm orice conflict care apare. Dacă suntem cu adevărat angajați în acest sens, trebuie să dezvoltăm tipul de gândire necesar pentru a vedea valoarea rezolvării conflictelor. Doar atunci putem obține pacea și armonia chiar și în situațiile în care nimeni nu încearcă să provoace conflicte sau să le facă rău celorlalți. Întrebarea este cum putem face ca acest lucru să se întâmple.

Dacă vrem să rezolvăm conflictele, este util să vedem ce motivează fiecare persoană implicată. Dacă nu reușim să facem acest lucru, conflictele vor continua să se repete. În acest fel, același conflict va fi rezolvat din nou și din nou. Pentru a fi eficientă, soluția trebuie să meargă dincolo de un simplu schimb de poziții. Trebuie să recunoaștem elementele ascunse care stau la baza a ceea ce spunem și credem. Asta pentru că cei care sunt motivați de putere și statut vor ascunde adesea ceea ce fac cu adevărat. Și pot exista motive întemeiate pentru a ascunde ceea ce faci cu adevărat: dacă alții ar afla, s-ar putea răzbuna pe tine. Acest lucru este valabil mai ales atunci când puterea și statutul devin legate de lăcomie. Lăcomia și invidia pot lua multe forme, inclusiv dorința de a controla sau de a deține lucruri.

De asemenea, ne putem confrunta cu provocări care par dificil de rezolvat, dar care au o componentă ascunsă. Acestea necesită o analiză atentă și dorința de a căuta un răspuns eficient. Acest lucru ne cere să privim adânc în interiorul nostru, astfel încât să ne putem identifica motivațiile. Aceasta înseamnă să înțelegem ce ne motivează să facem lucrurile pe care le facem, să gândim și să simțim așa cum o facem – fie că este vorba despre lucruri bune sau rele. Și înseamnă să fim capabili să recunoaștem motivațiile ascunse ale altor persoane pentru a ajuta la rezolvarea conflictelor care sunt greu de înțeles.

Ar fi ideal să ne referim la modul în care putem rezolva conflictele fără a provoca și mai multe conflicte. Ar trebui să recunoaștem că scopul nostru nu este doar să evităm luptele; el este, de asemenea, să prevenim escaladarea conflictelor, să ne asigurăm că oamenii își pot gestiona diferențele în mod pașnic. Trebuie să vedem conflictele nu ca pe niște catastrofe, ci ca pe niște provocări care merită abordate. Și nu ar trebui să ne oprim aici; trebuie să găsim modalități de a crea pacea acolo unde este posibil. Dacă reușim să facem acest lucru, vom putea aduce o schimbare fundamentală în modul în care oamenii interacționează unii cu alții. Rezultatul va fi o mai mare armonie între ființele umane și restul naturii.

Trebuie să găsim modalități de rezolvare a conflictelor fără violență. Asta pentru că violența nu face decât să înrăutățească lucrurile. Oamenii care recurg la ea își pierd capacitatea de gândire rațională. Comportamentul lor devine irațional. Însă acest lucru nu înseamnă că ar trebui să fim indiferenți la violență, cu atât mai puțin să o acceptăm. Violența poate fi justificată în cazul în care există o amenințare la adresa vieții sau a sănătății. În plus, anumite acțiuni pot fi justificate de dragul dreptății, cum ar fi apărarea casei, apărarea inocenților sau lupta pentru libertate. Acestea sunt situații în care valoarea vieților umane este pe primul loc, mai presus de orice altceva.

Totuși, nu este nevoie să ajungem la aceste extreme. Ceea ce contează este să înțelegem ce îi determină pe oameni să comită acte de violență. Este adevărat că oamenii care comit astfel de acte nu pot fi învinovățiți pentru modul în care acționează. Trebuie să găsim un mod diferit de a gândi despre acest lucru: să înțelegem ce se află în spatele violenței. Ar trebui să vedem fiecare act de violență nu ca pe o catastrofă, ci ca pe o oportunitate de a ne dezvolta în continuare. Și, cu cât înțelegem mai mult despre aceste acte de violență, cu atât mai ușor va fi să le rezolvăm. Acest lucru se datorează faptului că, deși se pare că au fost comise de indivizi, trebuie să vedem cum se încadrează acțiunile lor violente în întregul context al vieții noastre sociale și politice. Acest lucru ne cere să recunoaștem tiparele de gândire care duc la violență. Făcând acest lucru, putem veni cu modalități alternative de rezolvare a conflictelor, inclusiv găsirea unor modalități mai bune de a răspunde la violență.

Ceea ce ar trebui să avem în vedere, de asemenea, este faptul că violența nu are loc în mod izolat. Dacă vrem să înțelegem ce îi determină pe oameni să comită acte de

violență, trebuie să examinăm modul în care aceste acte se încadrează în viețile și relațiile lor, precum și în modelul general al vieții noastre sociale și politice. De exemplu, ne-am putea întreba de ce o anumită persoană este atrasă să comită acte de violență, ce câștigă de pe urma acestora și dacă violența are un scop dincolo de simpla cauzare a răului. Înțelegerea contextului din spatele unor astfel de evenimente ne poate ajuta să dezvoltăm răspunsuri adecvate.

Ideea de violență este legată de ideea de dominare și subjugare. Atunci când o persoană dominantă acționează împotriva celor care îi sunt subordonate, acest lucru duce la o schimbare a statutului celor două grupuri. Acestea își pierd o parte din libertate, în timp ce câștigă un anumit grad de putere. Într-un fel, acesta este modul în care definim războiul.

Dacă dorim să evităm violența, trebuie să găsim modalități de a preveni dominația unui grup asupra altuia. Trebuie să ne asigurăm că nevoile de bază ale tuturor sunt satisfăcute. Acest lucru nu poate fi realizat doar prin luarea de măsuri pentru a asigura nevoile celor defavorizați și vulnerabili; trebuie să însemne, de asemenea, asigurarea securității în fiecare parte a societății, inclusiv prin educație, formare și angajare. Cel mai bun mod de a ne asigura că oamenii nu sunt conduși de disperare este de a le oferi oportunități de a-și îmbunătăți situația, mai degrabă decât de a-i lăsa dependenți de alții. Dacă nu reușim să facem acest lucru, singurele alternative sunt fie să-i lăsăm pe oameni să se descurce singuri – caz în care vor cădea inevitabil în situații de disperare –, fie să-i dominăm, așa cum au avut tendința de a face oamenii de-a lungul istoriei. Niciunul dintre aceste răspunsuri nu este bun pentru ființele umane și nici nu există vreo garanție că dominația va duce la pace. Dimpotrivă, simplul act de a domina o altă persoană este menit să provoace conflicte.

Cu alte cuvinte, este mai logic să evităm violența decât să o căutăm. Nu are sens să încerci să ripostezi la opresiune sau să încerci să obții un avantaj asupra altcuiva prin mijloace violente. Acest lucru nu rezolvă nimic: nu face decât să crească tensiunea dintre cele două părți.

Pare logic să sugerăm că oamenii care trăiesc împreună în mod pașnic nu trebuie să dorească să se domine reciproc. Dar ce se întâmplă atunci când un grup de oameni trăiește alături de oameni care aparțin unui alt grup? Este ceea ce s-a întâmplat cu multe grupuri umane încă din zorii istoriei. Acest lucru ridică întrebarea dacă aceste grupuri diferite vor fi capabile să mențină armonia între ele odată ce vor ajunge să coexiste în societate. Acest lucru ne readuce la ideea că trebuie să dezvoltăm soluții pașnice la conflicte. Dacă nu reușim să ne rezolvăm diferențele prin astfel de abordări, ne vom trezi în cele din urmă atrași în conflict cu vecinii noștri, care ar putea vedea lucrurile diferit de noi.

Problema cu care ne confruntăm este că, în calitate de oameni, nu putem fi niciodată siguri de modul în care alte ființe umane gândesc despre relațiile dintre ele. Din câte cunoaștem, cei mai apropiați de noi ar putea să își dorească în secret să ne subjuge în vreun fel sau să dorească să ne domine, fără să știm acest lucru. Nu putem fi niciodată siguri dacă cineva apropiat este cu adevărat de partea noastră sau dacă dorește ceva diferit de ceea ce ne dorim noi. Singura modalitate de a face față acestei incertitudini este să presupunem că nu putem fi siguri de ceea ce se întâmplă în mintea oamenilor. Acest lucru înseamnă că trebuie să învățăm cum să ne comportăm, în așa fel încât acțiunile noastre să ne ajute să evităm dominația și controlul. Dacă nu reușim să facem acest lucru, ne vom confrunta cu conflicte. În trecut, cele mai multe conflicte au fost determinate de încercările de a-i domina pe ceilalți, dar asta nu înseamnă că nu pot exista și alte tipuri de conflicte. Ceea ce contează este să încercăm să găsim modalități de a rezolva astfel de diferende prin mijloace non-violente sau, cel puțin, să găsim modalități de a preveni escaladarea acestora în violență.

Pentru ca oamenii să trăiască împreună în mod armonios, este logic să încercăm să evităm conflictele violente între indivizi și între diferitele grupuri din cadrul societății. Putem face acest lucru prin dezvoltarea unei conștientizări a modului în care ideile și acțiunile dominante ne modelează relațiile, în special relațiile noastre cu alți oameni. Aceasta înseamnă, de asemenea, că trebuie să înțelegem modul în care aceste idei și acțiuni sunt legate între ele: cum sunt legate de structurile noastre sociale, politice, economice, religioase și culturale - nu doar la nivel individual, ci și la nivel colectiv. Numai atunci vom putea să ne asigurăm că relațiile noastre nu sunt guvernate de conflict și dominație.

”Conflictul a devenit un mod de viață. Îl experimentăm în casele noastre, la locul de muncă și în relațiile noastre. Prea adesea, reacționăm la conflict în moduri care nu fac decât să agraveze situația și să afecteze și mai mult relațiile.”

Arte vizuale

TRECUTUL DE LÂNGĂ NOI sau CARTEA CASELOR CARE PIER

Ani Bradea

Poetă, prozatoare, ziaristă
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Anul trecut, la Editura Vellant din București, vedea lumina tiparului un proiect derulat pe o perioadă îndelungată, peste șase ani, după cum mărturisește autorul său, artistul-fotograf **Mircea Struțeanu**. Albumul, intitulat *Nimeni acasă/Missinghome* [1], cuprinde o selecție de fotografii ale unor case părăsite sau chiar aflate în ruină, realizate în cele mai neașteptate colțuri ale țării, artistul căutând să surprindă prin aceste imagini ultimele „zvâcniri" ale unor prezențe arhitecturale care agonizează sub vegetații cotropitoare, cu interioare pustiite ce păstrează unele relicve ale vieții de altădată. „În șase ani și mai bine, am ajuns până în cele mai izolate cătune ale României – spune Mircea Struțeanu în cuvântul introductiv –, însă încet-încet, pe nesimțite, călătoria mea s-a transformat în altceva, într-o cu totul altă poveste. Cu vremea, am început să simt cu tărie încărcătura acestor spații, respirația lor, pulsul nedeslușit, ca și cum ele ar avea o viață secretă și, în paralel, un ecou al vieților din trecut. O casă păstrează, de fapt, ca pe o mare taină, tot ce s-a trăit înăuntru, tot ce s-a întâmplat cândva între propriii pereți."

Înainte însă de a continua povestea albumului, se cuvine a-i fi făcută o scurtă prezentare autorului său. Mircea Struțeanu spune despre el că a început să fotografieze în 2006, ca urmare a pasiunii pe care o are pentru călătorii și munți. Prima lui expoziție, *Miscellaneous*, a fost găzduită în 2008 de Fundația Calea Victoriei. A urmat un mare proiect fotografic, *Lumea largă*, care a presupus o îndelungată călătorie din România, prin Ucraina, Rusia, Mongolia, China, Tibet, Nepal, India, Cambodgia, Vietnam, Laos, Thailanda până în Malaezia. Urmarea acestei călătorii artistice a constituit-o seria de expoziții din București și din țară, în anii următori (2009–2010). Tot în 2010, Mircea Struțeanu aduce în atenția publicului proiectul *Where Are You Aral Sea?*, iar în 2013, un an prolific pentru activitatea sa artistică, expune

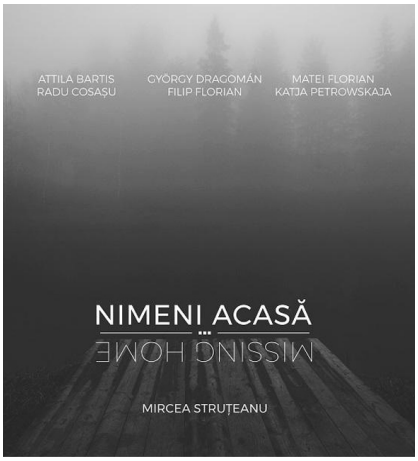

fotografiile reunite sub titlul *Roșia – Rusted Gold*; ilustrează cu peste o sută de fotografii albumul *Divan* (Viena, Editura Schlebrügge), realizat de artistul austriac Josef Trattner și publică albumul său intitulat *117 scriitori români*, în ediție bilingvă română-engleză. Urmează, în 2014, expoziția *Idle Hours*. De-a lungul timpului, fotografiile sale au fost găzduite de prestigioase reviste din țară și din străinătate.

Căutările artistice ale lui Mircea Struțeanu nu se limitează însă la fotografie. În 2018 a creat *Glom*, un brand de lămpi confecționate din bucăți de lemne, crengi căzute, găsite în drumețiile sale prin păduri, produse de nișă destinate iubitorilor de artă și de natură. Numele *Glom*, spune creatorul lămpilor, provine dintr-un vechi dialect scoțian și definește partea finală a unui apus. Și pentru a-i completa portretul, trebuie adăugat faptul că Mircea Struțeanu este instructor de escaladă, în 2018 câștigând titlul de campion național la acest sport.

[1] **Mircea Struțeanu**, *Nimeni acasă/Missinghome*, București, Editura Vellant, 2022.

„Nu fotografiez doar oameni, ci și umbre, străluciri, raze de soare sau pete de întuneric" – spunea artistul într-un interviu, cu prilejul lansării albumului cu scriitori. Și despre lumină, „umbre, străluciri, raze de soare" și „pete de întuneric" este vorba în poveștile caselor care par a-și da ultima suflare în noul album al artistului fotograf. Pentru a le aduna pe toate și a le pune împreună, Mircea Struțeanu a călătorit în toată țara, din Maramureș în Caraș-Severin, din Timiș în Alba sau din Hunedoara la Constanța, ca să amintesc doar câteva dintre locurile în care imaginile au fost surprinse. O istorie – înscrisă în pereții ridați de vreme, oglindită în cioburile ochilor-ferestre, privitori aproape orbi spre lumi apuse, ori împletită în vrejurile plantelor-liane pătrunse în încăperi – se poate imagina pentru fiecare fotografie în parte. Cele câteva obiecte lăsate în urmă de cei care le-au locuit: icoane, un cufăr uitat pe un dulap, blidele țintuite în pereții crăpați, o perdea spânzurată de o fereastră inundată de vegetația din afară, o cruce de lemn, o lampă la grindă etc. – accentuează senzația de pustiu, de sfârșit de lume. Toate aceste lucruri fac din trecutul căruia îi aparțin o prezență fantomatică, pe care privitorul o percepe ca însoțitor permanent în călătoria sa virtuală prin interioarele pustii. Desigur ne putem imagina orice în legătură cu aceste încăperi. Dar obiectele care au rămas ne obligă totuși să încadrăm proiecțiile noastre într-un anumit context, chiar dacă lipsa unei memorii reale asupra locurilor, persoanelor și întâmplărilor ne permit să îmbrăcăm într-o aură idilică (sau nu!) cele mai banale aspecte.

Ceea ce fac de altfel șase scriitori, invitați de artist în proiectul său. Attila Bartis, Radu Cosașu, György Dragomán, Filip Florian, Matei Florian și Katja Petrowskaja sunt cei cărora artistul le-a cerut să privească fotografiile ce urmau a fi adunate în album și să noteze, pe marginea unora dintre ele, gândurile ce le sunt inspirate de respectivele imagini. A rezultat astfel o tulburătoare îmbinare a celor două procedee artistice (unele texte, în română și engleză, constituindu-se în veritabile poeme), menită să accentueze dramatismul pe care-l percepe cititorul „pășind" prin locuri în care, de multă vreme, nu mai este *Nimeni acasă*. Varianta engleză a titlului nu reprezintă o traducere exactă din limba română, acelui „Dor (lipsă) de casă" potrivindu-i-se mai bine *dor de acasă* – pentru că ceea ce lipsește cu adevărat acestor case ce mor sunt oamenii, ființele care pot face dintr-o clădire fără suflet un cămin, un *acasă*. Scrie Matei Florian, în marginea unei fotografii din Săcărâmb, județul Hunedoara (foto 1): „Anișca s-a trezit, s-a spălat pe față. A mâncat brânză, a băut lapte. A ieșit în curte, a dat grâu găinilor, a dezlegat câinii, i-a mângâiat. A tușit, a intrat în casă, a aprins candela. A aranjat patul, s-a întins în el, a închis ochii. A cântat cocoșul, au lătrat câinii. Anișca a rămas acolo". Și s-a făcut liniște, am spune noi, cei ce răsfoim paginile încărcate de emoție, iar „liniștea era ca frigul", după cum poetic se exprimă același Matei Florian lângă o altă fotografie. Un frig pe care-l simți la propriu privind imaginea din Ciocanu, județul Argeș (foto 2), despre care Filip Florian crede că „Ceața n-a făcut niciodată să se năruie un acoperiș, după cum n-a făcut-o nici chiciura, iarba gălbejită sau tăcerea înghețată a pădurii. Ele toate, după mintea mea, sunt doar niște bocitoare strânse la căpătâiul lui, care plâng pe înfundate, mut, fiindcă nu au darul vorbirii. Mai trist e că acolo, într-o poiană pustie, la poalele munților, acel acoperiș prăbușit înseamnă sfârșitul lumii. Al unei lumi care dispare chiar acum, sub ochii noștri, pe nesimțite, o dată pentru totdeauna". Pentru ca atunci când anotimpul renașterii va să vină, cu forțele-i vegetale revigorate, să pună stăpânire pe un loc ce odată i-a aparținut în totalitate, așa cum vedem în fotografia din Bigăr, județul Caraș-Severin, și cum observă privind-o Katja Petrowskaja (foto 3): „Primăvara a aruncat o privire pe fereastră, înspre Lethe, râul uitării, sau chiar pădurea privește în odaia-grădină. Dar de ce fereastra are două ochiuri de geam, iar umbra ei trei?".

Am citat câteva din gândurile invitaților lui Mircea Struțeanu la spectacolul prăbușirii unei lumi care se autodistruge. O lume stranie, care există sau nu, în funcție de cât de capabil este ochiul privitorului de a o vedea, de a o descoperi. O lume pierdută în cețuri, în verde, în ierni, pe drumuri care duc departe, spre nicăieri. Dar o lume care vorbește cât toate cuvintele nescrise, pentru cel care simte și știe să decripteze imaginile. Îmi vine în minte acum o carte, *Casele vieților noastre* (Humanitas, 2014), o antologie de texte în care mai multe personalități culturale de la noi sunt chemate să scrie despre casele prin care au trecut de-a lungul vieții, poveștile lor având rolul de a salva, într-un fel, materialitatea caselor care nu mai există. Mircea Struțeanu, în *Nimeni acasă/Missinghome*, e cu un pas înaintea autorilor din cartea mai sus amintită. Pentru că el reușește să salveze prin imagine, o metodă mai la îndemână și ușor credibilă, aceste case și să le surprindă, într-o ultimă clipă, sufletul lor pieritor.

„Albumul «Nimeni acasă/ Missinghome» cuprinde o selecție de fotografii ale unor case părăsite sau chiar aflate în ruină, realizate în cele mai neașteptate colțuri ale țării."

Foto 1
Mihai Struțeanu, *Săcărâmb, județul Hunedoara*

Foto 2
Mihai Struțeanu, *Ciocanu, județul Argeș*

Foto 3
Mihai Struțeanu, *Bigăr, județul Caraș-Severin*

Cronică literară

SCHIȚE PENTRU O IMPOSIBILĂ STATUIE

Valeria Manta Tăicuțu

Poetă, prozatoare, critic literar
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Paul Spirescu, unul dintre puținii poeți contemporani căruia i se potrivește structura clasică a textului poetic, scrie crâncen, revoltat, lăsând la o parte trimiterile filosofice din volumele anterioare, meditația calmă, detașarea de problemele mărunte care fac din existență un iad. Tema fundamentală a noului său volum, *Sus, pe acoperișul lumii* [1], este singurătatea: scrii în singurătate, crești și descrești în singurătate și tot acolo înjuri sau preferi să taci: „Prefer să tac pentru că-mi vin în gură/ numai cuvinte cu parfum de-njurătură/ tocmai în ceas de cuminecătură/ [...] Chiar dacă mă bârfiți nu mi se pare/ că voi o să-mi suflați în lumânare:/ e unul mult mai drept și mult mai tare.../ zburând din vis în vis, din carte-n carte/ e unul mult mai sus și mai departe/ să mă conducă dincolo de Moarte..." (*Prefer să tac*). „Exerciții de însingurare" (este titlul primului volum) faci atunci când te simți amenințat de lumea bolnavă („Trăim într-o lume bolnavă, atât de bolnavă/ că ne-a îmbolnăvit și pe noi" – „Peste iluziile noastre crește iarba"), când înțelegi că dragostea nu te mai poate salva, că ai pierdut iluzia zborului și că tot ceea ce se întâmplă în cer și pe pământ este o formă de sinucidere colectivă: „Oprește zborul: vezi doar și tu/ că ți-au ars aripile/ într-o noapte toridă de vară/ când toate păsările înaltului/ au hotărât subit/ o sinucidere colectivă./ Poezia este doar iluzia zborului/ sau poate invers!// Oprește zborul: știi și tu/ că acolo unde nu există dragoste/ nici zbor nu este..." (*Oprește zborul*). Pentru poetul vrâncean, singurătatea nu este o formă benefică de repliere a sinelui, ci de pierdere a identității („E foarte trist: de multă vreme nu mi-e rău nici bine/ vântoasele amurgului au glas strident de cucuvea/ și parcă mi-au murit prietenii și parcă de rușine/ s-a descotorosit de mine până și umbra mea..." – *Parcă de rușine*); gândurile negre, teama că moartea este aproape și că totul este deșertăciune dau poemelor un timbru dramatic: „Nu mai este nevoie de poeți: acum/ poemele se scriu singure/ cum singure cresc florile de primăvară/ doar din ele însele./ Poeții ar face bine să moară/ sau, și mai bine ar face să nu se mai nască/ niciodată.// Nu mai este nevoie de poeți:/ poemele

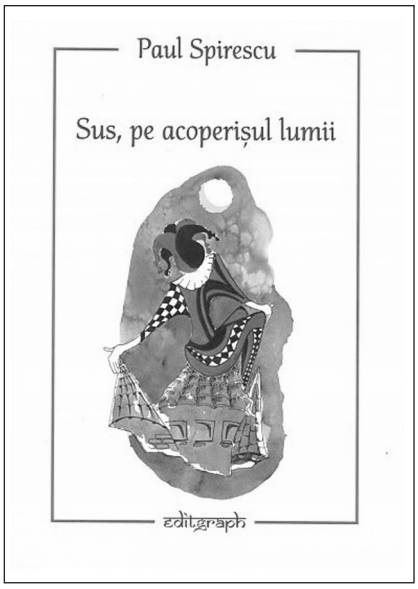

se țes singure/ ca visele sau ca visurile./ Plouă cu poeme în sufletele oamenilor/ și nu se mai naște nici un Noe/ să-i salveze de potop.// Oamenii nu se nasc poeți/ oamenii se nasc poeme.// Lăsați deci poeții să moară..." (*Lăsați poeții să moară*). Fapt divers, eveniment cu „miros de lebădă putredă", târfă parșivă ori „neîmblânzită mireasă", moartea este simțită ca o întâlnire a două singurătăți, cea a poetului nefericit în izolarea la care l-a împins lumea ostilă și singurătatea absolută a divinității: „Nu poți, n-ai dreptul să scrii despre singurătate/ dacă n-ai experimentat-o pe propria piele/ de atâtea și atâtea ori;/ dacă încă n-ai ajuns să urăști toate geamantanele/ care se pregătesc de o altă și o altă plecare,/ dacă întinzi mâna prin somn și simți, năucitor,/ cum se lărgește golul peste tine.../ Și nici atunci, nici măcar atunci/ n-ai dreptul să scrii despre singurătate. Gândiți-vă numai la bunul Dumnezeu/ și la singurătatea Lui/ Absolută!" (*Singurătatea absolută*).

[1] **Paul Spirescu**, *Sus, pe acoperișul lumii*, Buzău, Editgraph, 2022.

Al doilea ciclu al volumului se intitulează *Șah la regină* și pornește de la o întrebare retorică: „Doamne, nu ne mai faci o dată/ copii…?”, ca să proclame nevoia de inocență, de libertate a poeziei, de scoatere a ei de sub moloz, de sub dărâmăturile ființei, din apele „tulburi și învolburate” în care pretindem că-i dăm lecții de înot. În majoritatea lor arte poetice, poemele din acest ciclu surprind prin tonul vitriolant: poetul nu se mai răfuiește doar cu sine, ci cu toți cei care îmbolnăvesc poezia, o transformă în bâlci, în spectacol ieftin: „Vă rog frumos, dați-mi timpul furat înapoi:/ n-am înțeles nimic din spectacolul acesta/ stupid./ Prea multe concursuri de frumusețe/ la care participă/ numai tatuaje îmbătrânite și flasce” (*Dați-mi timpul înapoi*). Devenit „unicul reporter ai clipei unice”, poetul nu-și face iluzii, ba chiar își ia în răspăr urmele de egolatrie, fiindcă a aflat, simplu și tragic, că existența este efemeră și că abia dincolo, la „cenaclul din nori”, încetează goana puerilă după faimă și foloase inutile: „Poetul este reporterul clipei unice:/ caută să-și vândă reportajul la sume exorbitante./ Dacă nu reușește, atunci reduce prețul/ din ce în ce mai mult/ din ce în ce mai mult…/ Dacă nu reușește nici așa,/ atunci caută să-l ofere pe gratis…/ Dacă nu-l primește nimeni, atunci/ și-l cumpără el…”. În complicatul joc de șah care poate fi poezia, a da șah la regină nu-i decât „praf în ochii naivilor”: „Nu te mai poate nimic salva, prietene/ decât credința nestrămutată/ că totul este posibil/ într-o lume în care albul e negru/ minciuna e purul adevăr și poezia/ e praf aruncat în ochii naivilor”.

Atunci când poetul își consideră încheiată lupta cu lumea și cu iluziile ei, nu mai există cale de întoarcere, vectorul (adică valoarea, unitatea de măsură, direcția și punctul terminus de aplicație) fiind, simplu, Dumnezeu și uriașa lui capacitate de a vedea tot și de a-i chema pe cei aleși (deci și pe poeți) „Sus, pe acoperișul lumii”: „Eu, în fiecare dimineață, îmi sărbătoresc înfrângerile,/ cu o cană de cafea amară și un pahar de vin acru./ Și, în fiecare dimineață, parcă mă trezește/ o voce tunătoare de acolo de sus,/ de pe acoperișul lumii: «Saule, Saule, de ce mă prigonești/ cu gândurile tale rebele/ în fiecare zi/ și în fiecare clipă?»”. Sunt mai multe poeme din ultimul ciclu al volumului care tratează tema morții și care stau în registrul meditativ-filosofic asupra modului în care venim și plecăm din lume, dar cititorul nu va găsi nimic morbid, deprimant și instigator la autocompătimire în mesajul transmis de Paul Spirescu. În ciuda accentelor vituperante, el reușește să rămână senin, chiar și când „auzul stă în veșnică alertă/ privirea veșnic e trează”, pentru că, așa cum a spus-o de mai multe ori, nu se automistifică: „Stăm cu ochii îndreptați spre Cerul de dincolo de cer/ doar de acolo venim și acolo/ nădăjduim să ne întoarcem cândva./ Lumea în care încă mai suntem/ e doar un biet amfiteatru/ de mucava” (*De acolo venim și acolo ne întoarcem*).

Cititorul grăbit ar putea spune că, de fapt, Paul Spirescu nu aduce, tematic vorbind, nimic nou: tot moarte, tot singurătate, o altă gâlceavă a înțeleptului cu lumea, tot ratare/eșec și sentimentul inutilității, adică locuri din care, de secole, își trage seva poezia; adevărul este însă că nu temele dau originalitate unei poezii, ci modul cum se raportează poetul la ele, și aici vorbim despre un poet autentic, cu un timbru puternic și proaspăt.

”Tema fundamentală a noului volum al lui Paul Spirescu, «Sus, pe acoperișul lumii», este singurătatea: scrii în singurătate, crești și descrești în singurătate și tot acolo înjuri sau preferi să taci.”

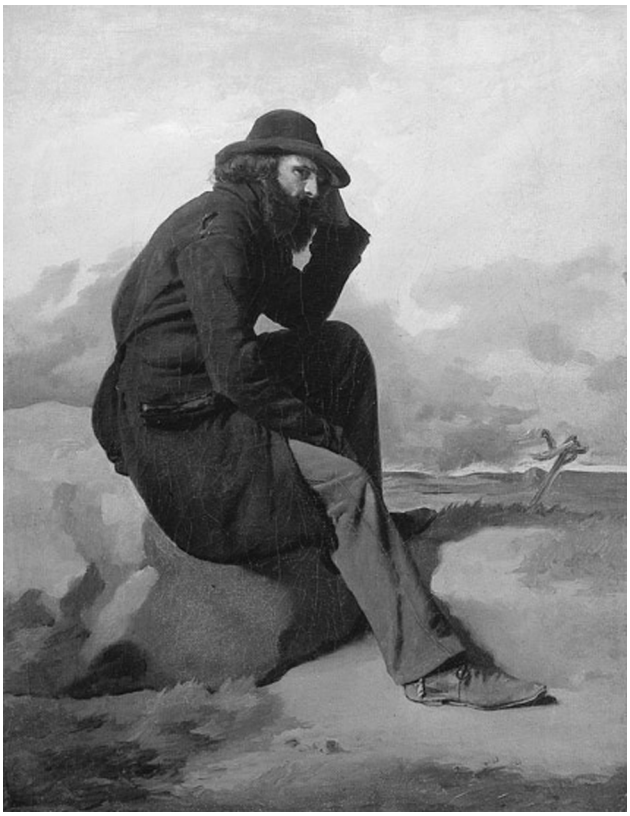

Antonio Ciseri (1821–1891, pictor de origine elvețiană), *Exilul*, între 1860 și 1870

Cronică literară

CONDEIUL SFÂRLEZIC ȘI LUMEA CĂRȚILOR

Costin Tuchilă

Despre cărți în „Tribuna” de **Alexandru Sfârlea** [1] este o culegere de cronici și comentarii literare pe care autorul le-a publicat, în ultimii ani, în revista clujeană, la rubricile „Cărți în actualitate” și „Semnal”. Poet, prozator, publicist, Alexandru Sfârlea [2] și-a inventat un spațiu propriu: „Locuitor, așa cum mărturisește el însuși, al țării numite SFÂRLESIA, poetul merită a fi recunoscut fără doar și poate ca un cetățean cu depline drepturi al unui ținut ce nu cunoaște vreun hotar convențional – POEZIA.” (Gheorghe Grigurcu). Fără îndoială, autorul *Sfârleziilor* este o voce originală în peisajul liricii contemporane: „dacă ar fi luată în considerare de critici, s-ar produce modificări în ierarhia poeziei contemporane din România”, scria Alex Ștefănescu în 1996 în cronica la volumul *Către Sing*.

Multe dintre comentariilor incluse în volumul de față depășesc formula consacrată a criticii de întâmpinare, neavând rigoarea ei formală, necesară unui cititor mai puțin inițiat. Din acest punct de vedere, autorul lor e liber să schimbe unghiul de abordare a cărții despre care vorbește, tocmai pentru a o servi sau a-l servi pe scriitorul în cauză atunci când textul său echivalează cu un profil critic. Să nu credeți că face acest lucru din complezență sau mărturisindu-și afinitatea cu scrisul celui în cauză. Dimpotrivă, încearcă și reușește adesea să scoată la lumină ceea ce ar fi mai puțin vizibil la o lectură grăbită. De aceea, probabil, dar și din dorința de a extrage fragmentul ce ar putea fi memorabil într-o carte sau alta, Alexandru Sfârlea pune frecvent ca titluri ale cronicilor sale citate. Iată câteva: „Pot face oricând din sufletul meu camera de ardere a unui motor cu explozie” (profil Ion Monoran); „Visul în care România se schimbă într-atâta, încât exilul tău nu mai are sens” (despre *Biografii exilate. Tablou în lucru*, volumul I de Ani Bradea); „de la-nceput am căutat drumul întoarcerii” (*Văzduhul din cuvinte* de Constantin Cubleșan); „Arde un poem sub mâna ta” (*Cealaltă față a umbrei* de Maria Pal); „Scrisul ca amintire a atâtor și atâtor uitări” (Ioan F. Pop, *Poeme abandonate în cuvinte*); „Tot timpul m-am temut cumplit de mine/ Mi se părea că sunt un lup flămând” (*Diavol cu coarne de melc* de Spiridon Popescu); „Emoție. Ca un val limpede. Amintire” (*De ce și-a lăsat Petre P. barbă și alte povestiri* de Radu Comșa); „la lama și rade firul de praf/ de pe impresia mea” (*Realități interzise* de Ana Ardeleanu); „Pe mulți treaba asta numită poezie/ i-a mutilat pe viață…” (*Nisipul și pletele muzei* de Petru Covaci); „M-am lovit de străinul din mine” (*Lumina condorului* de Radu Cange); „Vortexul hipnotic al ambiguității” (*Geometriile contradictorii ale singurătății* de Rudy Roth); „Dacă ar fi, dar nu este așa, peste umărul meu privește celălalt, a cărui tristețe mă bântuie” (*Cealaltă viață* de Gellu Dorian); „Câmp de manevră imaginației și empatiei” (*Uimitoarele aventuri ale grăsanului Mickey din Zona Gării* de Ovidiu Gligu). Titlurile, acestea și altele, orientează lectura și uneori și judecata de valoare exprimată în articol, dar nu sunt în niciun caz limitative pentru cartea sau autorul comentat, cum s-ar putea crede.

Scriind despre cartea de debut a lui Rudy Roth, Alexandru Sfârlea conchide urmând sugestiile din prefața lui D. R. Popescu: „Rudy Roth – un remarcabil poet al iubirii, al acelui sentiment etern uman, care (poate) face din om neom și invers.” În poezia lui Gellu Dorian identifică un „imaginar convulsiv”: „În majoritatea poemelor sale, însă, Gellu Dorian edifică acele scenarii ale unui imaginar de cele mai multe

[1] Bistrița, Editura Charmides, 2022.

[2] Poezie: *Dezvăluiri* (debut, 1989); *Către Sing* (1995); *Către Sing – scrisorile XVII–XXXVIII* (1997); *Strigătul de siliciu* (1997); *Flame degerate* (2001); *Les visions avec Sing: poèmes/Viziunile cu Sing: poeme* (2001); *Către Sing* (2005); *Rac săgetat* (2007); *Nume și chip* (2013); *Imprecizia de a fi intrus* (2014); *Ținutul bucuriilor ascunse. Sfârlezii* (2015); *Desprinderea. Sfârlezii* (2016); *Aliodora – se lucrează la o altă lume. Sfârlezii* (2017); *Obiecte și voci* (2020). Roman: *Strol* (2019). Eseuri: *Verde de... Oradea* (2009).

ori convulsiv, frământat și subminat – ai crede la o primă privire – de o agresiune [...] a redundanței din pricina căreia asistăm, oarecum intrigați, mai apoi fascinați chiar, la un fel de luptă haotică, a oștilor de cuvinte." Despre proza lui Radu Comșa: „Aspectul «fizic» al așezării în pagină a acestor flash-uri prozastice m-a trimis cu gândul la o eventuală încercare a lui... Petre P. de a accede, să zicem, în faulknerianul ținut Yoknapatawpha: cu pași mărunți, excesiv de precauți, dar și cu respirația (oarecum) sacadată, din pricina, desigur, a unei ineente emoții, ca de la ucenic la maestru."

Alexandru Sfârlea – reiese din această culegere – nu se supune vreunei ierarhii, mai vechi sau mai noi, împrumutate de la alții, nici nu dorește să polemizeze absurd (cui prodest?), scrie pur și simplu exprimându-și propria convingere asupra valorii literare a scriitorului analizat, fără a repeta, pe cât e posibil, locuri comune. Nici urmă de nonconformism aici, nici dorința de a fi original în aprecieri, ceea ce în critica literară, poate fi un pericol major. Și atunci când propune reevaluarea unui autor trecut cu vederea sau marginalizat, Alexandru Sfârlea are îndemânarea de a se feri de asemenea excese, argumentând fără ostentație prin comentariu. Un exemplu găsim chiar în primul articol din această carte, dedicat lui Ion Monoran, mort la 40 de ani, în 1994 – încheiat astfel: „[...] Poetul Ion Monoran ar fi trebuit să fie (eu spun chiar că este) unul din liderii incontestabili ai optzeciștilor, chiar dacă el nu agrea aceste formule și clasificări. Dar... cum să se accepte ca un... fochist la o centrală termică de bloc (ca încadrare civilă) să fie așa ceva? [...] Închei cu aprecierile unui laureat al Prmeiului Național «Mihai Eminescu», Aurel Pantea: «Am convingerea că, atât cât a scris, e de ajuns pentru ca Ion Monoran să-și aibă un loc al său în poezia românească a acestui sfârșit de mileniu.» («Vatra», nr. 3/1998)."

„Alexandru Sfârlea – reiese din această culegere – nu se supune vreunei ierarhii, mai vechi sau mai noi, împrumutate de la alții, nici nu dorește să polemizeze absurd (cui prodest?), scrie pur și simplu exprimându-și propria convingere asupra valorii literare a scriitorului analizat, fără a repeta, pe cât e posibil, locuri comune."

Jean-François Taelemans (1851–1931), *Bărbat citind, așezat pe un scaun*

Note de lectură

Pușa Roth, „Aventurile lui Unu” [1]

Veronica Pavel Lerner

Poetă, prozatoare, Canada

Pușa Roth, autoarea textului scris cu mult talent și dăruire, ne e cunoscută din multele domenii în care s-a afirmat de-a lungul anilor: a scris numeroase piese de teatru, montate în cadrul emisiunilor „Teatru Radiofonic”; a luat numeroase interviuri cu personalități ale artei și culturii românești; activitatea ei jurnalistică s-a concretizat în texte apărute în diverse publicații, toate scrise cu farmec și sensibilitate; și, în ultimii ani, s-a remarcat, împreună cu fiul ei **Rudy Roth** – inițiatorul revistei de cultură Leviathan și **Costin Tuchilă** – redactorul șef al revistei. Pușa Roth este redactorul șef adjunct al valoroasei reviste.

Iată deci că acum, autoarea a decis să scrie o carte pentru nepoțelul ei, **Albert Frederick Roth**, cel care, așa cum spuneam, la cei șapte ani ai săi, a ilustrat cartea.

Scriu despre cartea pe care o am acuma lângă mine și care, de ce să mint?, m-a fermecat! Simpla ei atingere – este o ediție de lux – mă transportă în acea lume în care totul e culoare, vis, tandrețe, iubire, prietenie, înțelepciune și pace.

Desenele lui Albert Frederick sunt nu numai pline de umor, dar și excelent executate, iar cele două coperți ale cărții, pe care Rudy Roth le-a creat folosind desenele lui Albert Frederick fac parte din acele coperți pe care cititorul – copil sau adult – nu le uită!

Țin lângă mine cartea, mi-e cald cu ea, mi-e Crăciun tot anul, mi-e bine cu respirația ei alături de a mea, este o carte dintre cele pe care le iubești instantaneu cu trup și suflet.

Felicitări, dragi creatori de toate vârstele!

Iată o carte pentru copii ilustrată chiar de băiețelul căruia cartea i-a fost dedicată de bunica lui, având coperțile create de tatăl lui. O carte încântătoare pentru oricine!

[1] **Pușa Roth,** *Aventurile lui UNU*, desene de Albert Frederick Roth, București, Editura Leviathan, 2022.

Gabriela Căluțiu-Sonnenberg, „Vine seninul” (vol. II) [2]

Lectura cărții **Gabrielei Căluțiu-Sonnenberg** mi-a produs o bucurie și plăcere greu de descris! O știam pe autoare din publicația „Observatorul” din Toronto, unde are rubrică permanentă și îi citisem volumele publicate anterior. Mi-era cunoscut faptul că locuiește în Spania și că practică, în timpul liber, meseria de traducătoare, fiind cunoscătoarea multor limbi străine – printre care spaniola, engleza, germana și altele. Mai recent, aflasem și faptul că este membră a redacției unei remarcabile reviste literare în limba română, „Itaca”, din Dublin – Irlanda, care tocmai a împlinit zece ani de la înființare. Revista este condusă de poeții **Viorel Ploeșteanu** și soția

[2] **Gabriela Căluțiu-Sonnenberg**, *Vine seninul* (vol. II), ITACA Publishing House, Dublin, 2022.

lui, **Dorina Șișu.** Sub aceeași conducere funcționează și Editura ITACA, la care a apărut cartea Gabrielei.

Prefața, scrisă de Viorel Ploeșteanu, descrie excelent calitățile autoarei și ale volumului. Am aflat, după ce am citit cartea și i-am comunicat autoarei entuziasmul meu, faptul că Gabriela, în modestia care o caracterizează, nu ar fi publicat-o, dar a cedat insistențelor lui Viorel Ploeșteanu. Laudă editorului care a insistat să scoată la lumină aceste mici comori literare!

Cartea cuprinde texte de proză scurtă publicate de autoare prin diverse reviste. Dar ce texte! Sigur, putem spune – și toată lumea ne va crede – că ne-a emoționat un volum de poezii, lucrul ar părea acceptabil. Dar cum să explici cuiva că observațiile inteligente și pline de umor ale autoarei referitoare la fenomenele din jurul ei, văzute cu ochiul românului care trăiește într-o țară de adopție, te pot mișca profund? Cum să te înțeleagă cineva când îi spui că toate întâmplările din textele cărții sunt – simultan – și adevăr și metaforă? Valoarea textelor scrise de Gabriela constă în faptul că talentul autoarei face posibilă alunecarea în literatură a unor texte gândite poate, inițial, ca reportaje.

Cele 200 de pagini ale cărții conțin texte împărțite în două secțiuni: *Crochiuri în stil personal* și *În dulcele stil auctorial*. Bucuria de a te regăsi, ca român plecat din țară, în gândurile și remarcile autoarei, devine, pe măsură ce lectura înaintează, covârșitoare.

Voi poposi astăzi la un text din a doua secțiune, intitulat *Ritualuri egoiste*, care m-a impresionat în mod deosebit.

(Deschid o paranteză: **Adriana Bittel** este nu numai o talentată scriitoare, dar și o valoroasă recenzoare de cărți. Ea și-a exprimat într-un interviu părerea că un recenzor de carte trebuie să fie uneori mai bun decât însuși autorul cărții recenzate. Mă întreb: voi reuși eu astăzi, în funcția de cronicar – meserie pe care n-o cunosc – să fiu, dacă nu mai, cel puțin tot atât de bună precum autoarea cărții despre care scriu?)

Schița la care mă refer începe cu descrierea unei zile de lucru a eroului principal, Barbu. În numai câteva cuvinte înțelegem caracterul eroului și îl categorisim exact cum a dorit autoarea:

„Deșteptătorul îngână alene o melodie ambientală păcută și se îmbujorează în culori pastelate, ton în ton, ca la baia populară de aburi. Barbu cască și se întinde cinci minute. Are grijă să respecte, măcar în linii mari, instrucțiunile din cartea de yoga. Îi vine greu să se dea jos din patul cu saltea modelată după conturul coloanei sale vertebrale, anume conceput ca să-i faciliteze odihna plăcută. Odată ajuns în baie, întinde mecanic mâna spre tubul cu pastă de dinți hi-tec, protecție maximă cu înălbitori și întăritori de smalț. Ca să poată zâmbi mai târziu fără complexe, dacă-i vine." (p. 159)

Iată deci, bine conturat, portretul unui îndoctrinat al reclamelor, unui om cu o *gândire de lemn*. Tot ce urmează este înșiruirea acțiunilor eroului, motivate exclusiv de propaganda zilnică a mass-mediei. Barbu nu are păreri proprii, el acționează numai conform unor principii auzite și adoptate. Limitarea gândirii lui este sugerată de autoare și prin opțiunea lui de a-și alege, ca prieteni, familii ale căror nume începe cu litera B: Bucur și Bălan.

Cursul vieții familiei Barbu este redat cu simplicitate caustică. Aflăm amănunte despre lecturile soților: ea n-are chef de „clasici greu digerabili în concediu", preferă lecturi ușoare sau reviste, iar el își ia de la librărie într-o zi, după serviciu, „două cărți, una de antrenament autogen și una cu practici de succes pentru investiții sigure". (p. 161) Copiiilor – deja studenți – li se cumpără manualul *Cum să facem impresie bună*. Cât despre alte

divertismente, familia Barbu alege de obicei restaurante cu produse naturale, unde ambii soți comandă pește.

Asistăm, în întreaga schiță, la etalarea inteligentă și la obiect a unui discurs de *corectitudine politică* trăit, deși schița nu are nimic politic în ea. Demersul autoarei mi s-a părut deosebit prin originalitate, ascuțimea observației, conciziunea și, implicit, forța mesajului.

Am dat ca exemplu un singur text. Dar din toate se degajă o forță asemănătoare. Viorel Ploeșteanu o spune atât de bine în prefață:

„La fiecare dintre povestirile Gabrielei Căluțiu-Sonnenberg, indiferent de tema aleasă, vei simți, la un moment dat, în timpul lecturii sau chiar după ce ai terminat-o, o fulgurație filosofică ascunsă în spatele cuvintelor și relevată brusc, nu de vreo concluzie a autoarei, ci de rezonanța ideilor care au găsit ecou în mintea și sufletul tău." (p. 6)

Scriitoarea își mărturisește gândurile în prologul și epilogul cărții, ambele relevând o evidentă personalitate căreia, indiferent de studiile urmate și de domeniul în care lucrează, destinul i-a rezervat un spațiu binemeritat în literatura de bună calitate.

Mississauga, Ontario, Canada

Jurnalism cultural

SCUTIERUL AGAPELOR DIN SUD

Alexandru Cazacu

Poet, ziarist

S-a spus mult timp că jurnalismul cultural este modul elegant și creativ de a face presă. Acoperind domenii de interes atât din „cultura înaltă" cât și din „cultura populară", paginile din cotidiene, indiferent de suportul pe care se află acestea, aduc publicului acel moment de răgaz, atât de necesar, al întâlnirii cu frumosul. Desigur, preocupările acestui demers s-au extins odată cu evoluția înțelegerii privind cultura și rolul ei în societate. În epoca „războaielor și mutațiilor culturale" acest domeniu de nișă din media este un vector important în transmiterea unor valori precum și în manifestarea identității individuale și colective a unei societăți. Redarea informației culturale are drept efect crearea unui public pentru fenomenul cultural. Este o formă *soft power* de atracție către acea zonă numită de specialiști „obiectele materiale și imateriale ale civilizației umane". Iar ultimile studii dovedesc fără tăgadă cât este de importantă contribuția economică locală și regională a sectorului artistic.

Odată cu anii 2000 și evoluția spectaculoasă a digitalizării, practic migrarea către *on line* a presei *mainstream* a fost masivă peste tot în lume. La noi, datorită mai multor cauze (printre care și lipsa unei substanțiale clase de mijloc care să susțină formatul *print*), jurnalismul este în proporție covârșitoare realizat în format virtual. Jurnalismul cultural s-a redus drastic, pagina cu acest profil fiind plasată la sfârșitul unor grupaje de știri sau redusă la texte minimale și informări ce de regulă preiau comunicatul organizatorului evenimentului. Ea a rămas să se desfășoare în zona revistelor de cultură specializate și cu un public specific. Desigur, cu excepțiile de rigoare. Căci pentru a fi un jurnalist cultural este nevoie de vocație, dăruire, empatie și permanentă informare. Nu de puține ori, un astfel de ziarist este el însuși scriitor.

Un astfel de jurnalist este **Gabriel Dragnea**. Iar proba acestei competențe o face și în noul său volum *Însemnări din Sud – Referințe lirice și ipostaze culturale* [1]. Cartea este în esența ei o cronografie culturală a orașului Bolintin Vale și a întâmplărilor ce, indirect, sunt prinse

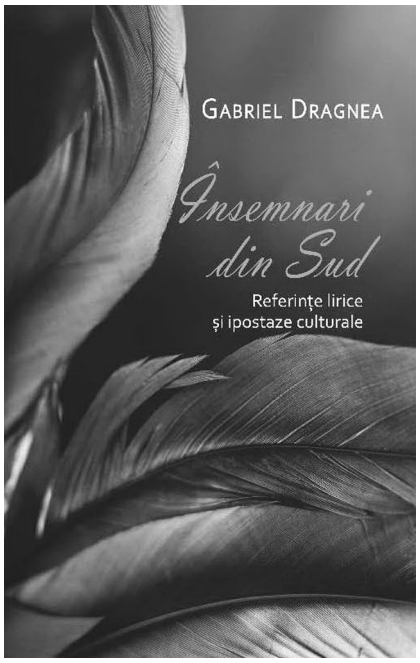

cu „un fir roșu" de acest oraș. Volumul reunește materiale publicate de-a lungul anilor în revista „Sud" și este împărțit în două segmente. Primul conține cronici de întâmpinare și prezentări de carte, al doilea relatări ale diverselor evenimente culturale în majoritatea lor realizate de Asociația pentru Cultură și Tradiție Istorică Bolintineanu (ACTIB) din localitatea care a devenit un topos aparte în geografia lăuntrică a autorului. În ambele cazuri Gabriel Dragnea a fost un adevărat *témoin sensible* ce mărturisește cu entuziasm și bună-credință despre starea de spirit pe care o induc lecturile, lansările sau manifestările culturale, reușind să redea cu fidelitate elementele esențiale ale acestor *incontri dello spirito*.

Recenziile prezente în această carte vădesc o construcție de idei bazată pe forța afirmației ce-l trădează pe poetul Gabriel Dragnea. Textele nu sunt elaborate în termeni combatanți, ci, mai degrabă, cu

[1] **Gabriel Dragnea**, *Însemnări din Sud – Referințe lirice și ipostaze culturale*, Bolintin Vale, Editura Sud, 2022.

o capacitate de obiectivitate și mobilitate intelectuală folosite pentru reliefarea concretului viu al literaturii. Obiectivul fiind acela de a sprijini și difuza valori autentice consacrate ale literelor contemporane cum este cazul scriitorilor Florentin Popescu, Victoria Milescu, Vilia Banța, Mihaela Oancea, Geo Călugăru, Traian Vasilcău, Bogdan I. Pascu și Vali Nițu. Dar și autori care au cu siguranță ceva de spus, iar pentru Gabriel Dragnea, aplecarea asupra acestora, este un act de probitate profesională: Victor Pencu, Dan Florică, Alexandru Ghiță-Sașa, Corina Diaconescu, Diana Hristisean, Simona Anca Stoica și Alexandru Cazacu. Multe dintre aceste cronici-relatări sunt elaborate „la cald", după sau pentru lansarea volumelor în librării, biblioteci șî târguri de carte. Întâlniri la care autorul vine de fiecare dată cu o cultură critică, un anumit ritual și respect ce contribuie la prestanța evenimentului.

Maniera în care înțelege să evoce manifestările culturale unde, adesea, este și actant, este una imprimată de echilibru în relatare, subliniind și justificând importanța manifestării prin punerea în temă, contextualizarea. prezența publicului și a personalităților invitate. Gabriel Dragnea este convins că lipsa evenimentului de acest tip, la fel ca lipsa jurnalistului care să-l comunice, va duce la decăderea zonei, așa cum ranforsarea culturală a acesteia pe termen mediu produce valoare adăugată arealului datorită efervescenței sociale generate. Iar spațiul, situat nu departe de Capitală, aflat sub spiritul protector al familei Bolintineanu, a dovedit aceasta în ultimii ani, devenind un loc al manifestărilor și intersecțiilor culturale. *Genius loci* bolintinean este adus în actualitate prin manifestări relevante la nivel regional și național. Modelul propus și înțeles și de autorități este de creștere și prin implicare culturală. Despre aceste evenimente și despre manifestările lor conexe (cluburi de istorie, rememorări sau patrimoniu local) vorbește Gabriel Dragnea, aplecat dar și bucuros că astfel de fapte poate vor face ca „golul istoric" bacovian să nu se întindă.

Fiind imersați într-un adevărat ocean de noutăți, fenomen clasificat de sociologi în mod ironic drept *infobésité*, o carte precum *Însemnări din Sud* poate atrage atenția și, mai ales, interesul asupra capitalului cultural de care dispune un teritoriu și cum se poate valorifica el în folosul tuturor. Inteligența digitală uluitoare de care dispun noile generațiile ce văd jurnalismul în granițele sale fluide cu teme și conexiuni sociale, antropologice și religioase, poate de asemenea afla din paginile acestui volum un punct de vedere multidisciplinar și o reconciliere cu lectura de adâncime. Prin aceste însemnări, Gabriel Dragnea, datorită tenacității, entuziamului și eleganței, este un brav scutier al frumoaselor agape culturale din Sud.

„La noi, jurnalismul cultural s-a redus drastic, pagina cu acest profil fiind plasată la sfârșitul unor grupaje de știri sau redusă la texte minimale și informări ce de regulă preiau comunicatul organizatorului evenimentului."

Theodor Aman, *Serată*, gravură cu acul, 1874

Antologie de umor online

IARMAROC CU POVESTIRI FACEBOOK (2)

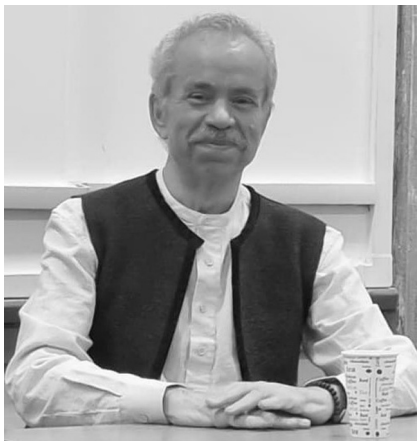

George Grigore

Profesor universitar doctor,
Universitatea din Bucureşti,
Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine,
Catedra de Limbi şi Literaturi Orientale,
Secţia Arabă
Scriitor și traducător
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România
Ambasador al Alianţei Civilizaţiilor
(organism ONU) pentru România (din 2008)

Argint

Merg cu oarece dificultate („oarece" este un eufemism!).

– Da' dă ce mergi așa, domnu'? mă abordează o doamnă ce stătuse sprijinită până atunci de gărduțul de la spațiul verde.

– Am o problemă… îi răspund și dau să trec mai departe. Aș!

– N-ai nicio problemă, să știi – vine diagnosticul pe loc! Da' știi ce n-ai? Că n-ai! Ia zi, ai argint pă matale?

– Nu, nu am, răspund cu gândul la vreo tâlhărie…

– Păi, vezi? D-aia mergi așa nașparliu, că n-ai argint! Ia de colea!

Și cu o mișcare rapidă, se apleacă peste gărduț și ridică dintr-un tufiș o măsuță cu lănțișoare, brelocuri, inele…

– Ete brățara asta îți vine la fix, și merge cu lanțu' ăsta, da'-ți trebuie ș-un ghiul cu opal, că ai ochii albaștri…

Și cât ai clipi, eram deja împodobit ca pomul de Crăciun…

– Nu, nu cumpăr. Luați-le înapoi!

– N-ai încredere, este? Că sunt țigancă!

– Dumneavoastră sunteți țigancă?!

– Hai, domnu', dă-o dracului! Da' n-oi fi crezut că sunt vreo artistă de la teveu!

– N-am bani la mine, doar cardu'!

Cu gesturi tacticoase, se scotocește în fusta de sub fusta-primă și scoate un aparat de încasat.

– Ete aci! Doar apropii și bagi pinu'!

– Aveți aparat? Adică lucrați pe firmă?

– Păi, cum, domnu'? Da' ce credeai că sunt vreo bagaboantă!?

Îi promit că i le cumpăr când mă întorc, cu cheș, ceea ce am și făcut. La intrarea în bloc, o vecină cu ochii la noul meu look era cât pe ce să-și rupă gâtul. Ce oameni minunați! Mâine o să-mi cumpăr și țințe!

La aeroport

Ieri am avut o tentativă de a pleca în Emirate. La aeroport, aflu cu stupoare (cum altfel?!) că pe lângă certificatul de vaccinare, mai trebuie și PCR-ul pe care, din păcate, nu-l aveam… Morcovit, trăgând valiza după mine, ies din aeroport. Probabil că de nervi, căpătasem o figură de alien, căci o polițistă proțăpită la ușă îmi urează în engleză:

– Welcome to Romania, Sir! It's a beautiful country!

– Stai, soro, că nici nu plecai!

Ea, uimită, cramponată de impresia pe care și-o făcuse :

– Vaaaai, da' ce bine știți limba română!

E un compliment ce mi-a răsplătit pe deplin efortul de a merge până la Otopeni… Cred că mă duc și astăzi! Devin dependent.

E sora mea, nu eu

La Universiada de vară de la București, în 1981, noi, studenții de la Limbi străine, am fost mobilizați să asigurăm translația. Muncă multă, extenuantă, cu cedări psihice. Într-o dimineață, după o zi halucinant de grea, o colegă nu ajunge la timp și este sunată de coordonatorul grupului, care o beștelește în fel și chip. Îi răspunde, adormită, în doi peri:

– Nu știu despre ce vorbiți!

– Cum să nu știi? Nu ești tu, cutărica, la telefon?

Îi răspunde și mai adormită, și mai năucă:

– Nu, nu sunt eu, e sora mea!

Și i-a închis telefonul…

Ca de ziua limbii române

Am predat cândva limba română unor cursanți de diverse naționalități, veniți în România pentru studii. Cea mai grea și mai grea, la fonetică, a fost combinația /âi/: „mâine", „pâine", „câine", realizată în fel și chip: „muine", „puine", „cuine" sau „miine", „piine", „chiine" sau „maine", „paine", „caine" sau „müine", „püine", „cüine" etc. Cred că din punct de vedere fonetic, /âi/ rămâne piatra de încercare pentru oricine încearcă, matur fiind, să învețe limba română.

De pe la Grindu

— Breee, a scăpat vaca aia a matale în grădină la mine și mi-a făcut roșiile varză. Varză-varză! Ești bun de plată, să știi!

– Ete, na! Oricum varza e mai scumpă decât roșiile, așa că tu trebuie să-mi dai diferența…

Persoana a II-a

– … Și mie să-mi vorbești cu respect, că sunt director aici, nu glugă de coceni! Nu mă iei pe mine așa ca de la egal la egal!

– Dar v-am vorbit respectuos, la persoana a II-a, plural…

– La persoana a II-a? Câtă obrăznicie! Aici, eu sunt persoana I („întâia”!). Auzi la el, eu, persoana a II-a, în compania mea! Culmea, hm!

Bună ziua

Când să dau colțul (o, nu vă grăbiți cu concluzia!) la bloc, de pe brâul de beton pe care stătea, făcându-și de lucru cu o cutie goală, îmi zice un domn, vădit dezavantajat de soartă:

– Șefu', treci mereu p-aci… Te tot văd…

– Da, pe aici locuiesc!

Tăcere. Mă îndepărtez, când îl aud din nou:

– Te superi dacă-ți zic „bună ziua”?

– Nu, de ce să mă supăr?

– Da'-mi zici și matale mie? Că mie nu-mi zice lumea „bună ziua”… Deloc, deloc! Îmi zici și mie?

Capra cea sângeroasă

Am trimis de curând unei edituri arabe câteva povești traduse din română în arabă. Patru în total. Trei dintre ele (*Punguța cu doi bani*, *Tinerețe fără bătrânețe*, *Fata babei*...) au fost primite cu mult entuziasm. Una – *Capra cu trei iezi* – a fost respinsă, motivația fiind că acea capră este mult prea sângeroasă, prea violentă. Și eu care credeam că pot colinda cu capra prin lume…

Bună-cuviinţă și polei

Predam limba arabă la Universitatea Populară, pe când eram student în anul I de facultate. Cursanți care mai de care, de toate profesiile, de toate vârstele. Printre ei, o doamnă de vreo 90 de ani, aproape surdă, care mă stresa în timpul orei cu un cornet pe care-l orienta după mine ca să audă… Învăța arabă, chineză, turcă…

Venise și luna decembrie. Cu un polei de nu puteai să faci un pas. Când am ieșit în noapte de la curs, nopțile alea neluminate din vremurile de demult, o găsesc pe doamna agațată de gardul de la intrare, cu picioarele fugindu-i în toate părțile pe acel ghețuș teribil.

Când am văzut-o, am alergat – ei, un fel de-a spune că nici eu nu mă țineam prea bine pe picioare, deși aveam 20 de ani – și m-am oferit s-o ajut.

– Doamna Itzcovici, țineți-vă de brațul meu, vă rog. Vă conduc până la autobuz.

Și-a ridicat cu două degete înmănușate voaleta și mi-a zis răspicat:

– Nu se cuvine așa ceva! Dumneata ești cavaler, becher, iar eu sunt domnișoară! Ce-ar zice lumea dacă ne-ar vedea braț la braț?!

Lecția de franceză

Nu, nu mă refer la acea lecție a lui Ionesco, ci la o alta, dar la fel de absurdă! Este vorba de prima și ultima mea lecție de franceză luată în particular.

Eram în ultimul an de liceu și mă pregăteam asiduu pentru examenul de admitere la facultare: arabă, franceză, română.

Învățam fără a recurge la celebrele și inutilele meditații, însă tata s-a îngrijorat și, în ciuda protestelor mele, m-a pus să găsesc pe cineva care dă meditații la franceză. Și am găsit. În ziua fixată m-am prezentat acasă la doamna profesoară, unde am dat peste alți liceeni așezați pe unde puteau. Mi-am găsit un loc, iar profesoara mi-a adus o carte jerpelită, din aia cu pisici în fel și chip, a Aristiței Negreanu.

Mi-a indicat un exercițiu și a dispărut… Cartea avea rezolvarea la sfârșit, însă acea parte era lipită cu scotch. Și la ceilalți, la fel. După vreo oră se întoarce, cu un alt exemplar din Aristița, răsfoiește repede la rezolvare și îmi citește cum ar fi trebuit să fie.

– Bine, dar așa mă puteam uita și eu direct la rezolvare! Nu înțeleg de ce să plătesc așa ceva! – mă revolt eu.

– Da, te poți uita, numai că eu mă uit mult mai repede, căci sunt totuși profesoară!

Pasiune

Ori de câte ori îmi trece prin cap să fac nu știu ce treabă ce pare absurdă, fără nicio noimă, îmi vine în minte un amic foarte pasionat de motoare. La Tripoli fiind, și-a achiziționat, printre altele, un motor de barcă. Doar motorul! Nu exista nicio șansă să-l scoată din Libia, să-l aducă în țară, dar asta nu-i știrbea cu nimic bucuria de a avea un motor de barcă! Îl ștergea, îl ungea, deși era din ce în ce mai ruginit, mai părăginit, acolo sub soarele torid de Sahara.

– Bine, bine, dar ce faci cu el? Nu ai cum să-l iei de aici și poate nici nu funcționează!

– Nu contează, răspundea mulțumit. Eu n-am avut niciodată motor de barcă și mi-am dorit mereu! Acum am…

Același răspuns îl am și eu când cineva mă întreabă de ce am scris cartea cutare! Și ce faci cu ea? Nimic! Dar nu o aveam…

Grupaj cu postări de pe Facebook,
publicate de-a lungul anilor

Roman

PROPAGANDA ASCUNSĂ

Letiția Vladislav

Prozatoare, poetă
Los Alcazares, Murcia, Spania
Membră a Uniunii Scriitrilor din România

Cu el vorbise despre copilărie, șerpi, povești cu sultani și prințese, ba chiar căutaseră împreună o hartă a Drumului Mătăsii. Visa cu ochii deschiși ziua și noaptea, la ora când va coborî din avion și, odată ajunsă în fața aeroportului, va trage aerul Mardinului în piept cu disperarea celui ce simte că se sufocă. Spera ca el să fie alături de ea și să o sprijine dacă, cumva, i se făcea rău.

– Chiar ai de gând să mergi acolo?, o întrebase, evident speriat, am auzit că-i o zonă militară… cam peiculoasă…

Nu, el nu putea vedea nimic din visele ei. Și, chiar dacă le-ar fi văzut, el nu credea în ele.

– Da, îi răspunse, eu am să merg acolo.

Ca și în anii copilăriei, tăcu, când nu mai povestea nimic din conversațiile ei cu luna, nu pentru că avea ceva de ascuns, ci pentru că mamei i se părea anormal ca fata ei să vorbească cu ceva ce stă deasupra pământului, luminează nopțile, este frumos și romantic acel ceva, dar absolut anormal să debitezi tâmpenii ziua întreagă despre ce și cum ți-a deschis luna o bucată ascunsă de cer, ei bine, mama ei ar fi dus-o la spitalul de nebuni în vacanța de vară. Ca să nu mai pomenească de acel mesaj misterios din care n-a priceput nimic și de focurile din spatele bătrânului. Motive foarte serioase de a lua drumul vindecării în acel spital. Numai țipetele unchiului Solomon au potolit-o. Înainte de a ajunge la casa lui a târât-o la dispensar, unde, pe lângă unguroaica bătrână, mai venise și doamna Viorica, probabil trimisă de domnii de la oraș, nu să trateze, ci să testeze situația la fața locului. Oamenii mai mormăiau câte ceva, dar după o discuție ochi în ochi cu Viorica, luau și ei, mai ales seara, câte o pastilă sau un praf liniștitor și a doua zi totul funcționa perfect.

–Vrei să ajungi înaintea americanilor pe lună?, o întrebase Viorica.

– Da.

– Cum?, continuă Viorica, este așa de sus…

– Nu știu, răspunse, domnul Ivanovici zice că există soluții pentru orice problemă.

Ochii Vioricăi scânteiau. Aveau ceva rău, ca un câine turbat care încerca să muște.

– Crezi că domnul Ivanovici a fost acolo?

– N-a spus niciodată că ar fi fost, a răspuns cu toată răutatea de care era în stare, dar mi-a spus că trebuie să cred în vise dacă vreau să zbor.

Maică-sa puse și ea lemne pe foc.

– Mă sperie, zise, s-a urcat pe casă cu umbrela, să încerce zborul, noroc cu nenea Niculae că a coborât-o. Ba arde cerul și primește știri de la un bătrân ce poartă focuri în spate, ba caută șerpii din Mesopotamia, ba face planuri de ducă…

– Liniștește-te, femeie, zise Viorica, stăpână pe sine, nu poate merge nicăieri. Încă nu.

Îi întinse o hârtie pe care notase numele unui sirop.

– O linguriță seara și într-o lună uită de toate.

Maică-sa luă hârtia și o ascunse în buzunarul șorțului.

– Eu am niște mătuși, zise, cam țăcănite săracele, de fapt nu-s ale mele, ci ale soțului, credeți că o ia pe urmele lor?

– Visau și ele să ajungă pe lună?, întrebă unguroaica, trezită din cucuială, ar fi uluitor.

– Nu, zise maică-sa, astea erau prea îndrăgostite și au avut ghinion. Iar ea, zise arătând spre ea, ea este altfel. Chiar nu a moștenit boala asta?

– Nu, zise Viorica rece, nu cred. Aici este un pic de *propagandă ascunsă*.

Propagandă ascunsă. Cuvântul se lipi de ea imediat. Nu avu curajul să întrebe ce înseamnă. Abia aștepta ca tâmpita de infirmieră să deschidă ușa și să le lase afară.

– Siropul îl cumpăr sâmbătă, zise maică-sa, tot merg la piață.

Viorica deschise ușa. Cu halatul ei alb părea și mai diabolică în soarele verii.

– Pe asta o vor mânca vârcolacii, zise, după ce ieșiră în stradă.

– Mă fac că nu aud, altfel știi tu ce ar trebui să fac, zise maică-sa și o luă înainte spre casă.

*

Asta era. Nu are importanță la ce se gândea. Maică-sa era peste tot. Pentru binele ei. Se întoarse la Paulo. Avea și ăsta gărgăunii lui, numai că încerca, disperat, să-i țină pe toți la un loc. În Israel, după ce teroriștii aprinseseră o bombă la Autogara din Natanya, e drept, ei aflaseră de asta a doua zi, înainte să urce în autobuzul ce-i ducea la Nazareth, Paulo încercă absolut toate minciunile posibile, de la dureri groaznice, senzație de leșin și vomă, să poată rămâne fericit în patul lui de hotel. Iar eu eram pe urmele lui ca doamna Viorica. Odată cu turiștii mai urcaseră și patru soldați înarmați, doi în față, doi în spate. În panica lui, Paulo nu mai avea scăpare și ea se plictisise să-l asculte. Era un fricos notoriu.

– Ăștia trag cu pușitile astea?, întrebă, după ce-și asigură locul de la fereastră.

– Cred că da. Ne apără.

– De cine?

– Habar n-am. Dar ne apără. Este o situație specială.

Reuși să adoarmă. Făcuseră o scurtă pauză, dar nu-l trezi. Jelaniile lui o enervau. Pe vaporul ce îi plimbaseră câteva zeci de minute pe Marea Galileei, înaintea mesei de prânz, s-a repetat drama. Și acolo erau soldați și arme. Se putea explica de ce refuza categoric Mardinul. Război. Chiar dacă era pace.

– Cât suntem împreună, i-a spus, n-ai să pui un pas pe Drumul Mătăsii.

– Atunci ne despărțim înainte să plec.

– Ai face nebunia asta?

– Da. Ceva mă împinge în acel trecut. Poate a fost și al meu. Poate nu. Dar trebuie să ajung acolo. Să văd și să simt.

– Și eu?

– Vii cu mine.

– Nu. Din nou mă arunci într-o aventură la care eu nu am visat.

– Nu te duc în Irak. Te duc la o grotă, la balta cu șerpi, pe un drum acoperit de istorie și sânge, pentru că au fost multe războaie în Mesopotamia.

– Uită!

N-au mai vorbit despre planuri. O liniște, aproape ciudată, s-a așternut între ei. Oare despre ce vorbeau? Ce repede uită omul! Ieri era aici și tăceau în doi. Ori ea vorbea și el se plimba prin lumea lui. Poate tot singur. Azi tace. Și se întreabă de ce mereu trebuie să ajungă la o răscruce de drumuri, să ia o hotărâre, poate târzie și dureroasă, să învețe să înoate împotriva curentului, pentru că numai așa un metru câștigat va fi o victorie de-o viață. Fără Paulo. Era fericită? Uneori. Aici începea să semene din nou cu maică-sa.

*

– Domnul Ivanovici nu mai este!, strigă aruncând straița cu fasole verde la picioarele mamei.

– Cum nu mai este?, se miră maică-sa, acum două zile am vorbit cu el în fața magazinului.

– Camera lui este goală, nici nana Lina nu știe unde o fi plecat.

– Ciudat, zise maică-sa, nu avea planuri pentru vacanța asta, chiar el a fost cel care m-a întrebat dacă îi dau un pic de fasole verde și un pic de afumătură.

Adună tot ce pusese pe masă, își spălă mâinile, luă un alt șorț, nu cel care mirosea a ulei ars și ieși în ocol.

– Mă duc să-l caut pe domnul Ivanovici, îi spuse tatălui, care tocmai intrase în casă.

– Ce are?

– A dispărut.

– Atunci merg și eu, hotărî taică-su, lăsând coasa și grebla pe peretele cămării, poate i-o fi rău.

Pe ea nu o întreba nimeni nimic. Se gândi la ochii de câine turbat ai Vioricăi și la toate întrebările despre învățătorul bătrân. *Propaganda ascunsă*. Suna ca o lovitură de sabie. Se agăță de cămașa lui taică-su încercând să-l oprească.

– Ce este propaganda ascunsă?

– Ceva grav, zise, unde ai auzit tu așa ceva?

– Doamna Viorica.

– Curva aia securistă o să aibă de-a face cu mine, zise taică-su, îți jur că-i răsucesc gâtul.

Ea începu să râdă. Viorica cu capul întors. Merita chinul.

– Ba nu faci nimic, zise maică-sa, tu știi că-i periculoasă.

– Ea este de vină, tată, zise și începu să plângă, m-a tot întrebat ce ne povestește domnul Ivanovici și eu…

–Tu ce ?!

O prinse de coada calului cu panglicuță și o învârti spre el.

– Tu ce?!

– Eu i-am spus că am curajul să visez, pentru că domnul Ivanovici m-a asigurat că sunt pe drumul cel bun. Tu știi, mătasea și luna…

Taică-su ieși în stradă ca o furie. Maică-sa în spatele lui. Ea, după ei. Nana Lina le deschise camera învățătorului. Era pustie. Nici urmă de el.

Fragment din romanul *Mardin, mătasea de pe tălpile ei*

„Visa cu ochii deschiși ziua și noaptea, la ora când va coborî din avion și, odată ajunsă în fața aeroportului, va trage aerul Mardinului în piept cu disperarea celui ce simte că se sufocă.”

Roman

NICI TU NU TE-AI SCHIMBAT

fragmente

Aceste texte – capitole dintr-un roman pentru adolescenți și adulți care se simt tineri (***Nici tu nu te-ai schimbat***, titlu provizoriu) – aparțin membrilor **Grupului catehetic „Credință fără granițe”**.

Ideea cărții s-a născut în cadrul **Proiectului „Credință fără granițe”** care s-a desfășurat în contextul declarării anului 2021 ca *Anul omagial al pastorației românilor din afara granițelor României*, de către Sectorul Teologic-Educațional al Patriarhiei Române. Proiectul și-a propus realizarea unor activități catehetice cu caracter educațional și cultural-artistic derulate în comun de grupe de copii și tineri din țară și străinătate.

Activitățile proiectului nostru au reunit două grupe catehetice:

1. Grupul catehetic al Centrului de tineret „Sf. Arh. Mihail și Gavriil” din Moniom, România, coordonatori: Pr. Mihai Ciucur și prof. Georgiana Ciucur.

2. Grupul catehetic „Sf. Ioan Gură de Aur” din Vedrin – Namur, Belgia, coordonator: profesor Ovidiu Gligu.

Proiectul nostru a fost organizat, de asemenea, cu sprijinul Mănăstirii „Acoperământul Maicii Domnului” din Vedrin – Namur din Belgia.

Letizia Timofte, *Amintiri și vise*

Obiectivele propuse au fost: păstrarea și transmiterea elementelor de credință, limbă și neam, a tradițiilor ortodoxe, a obiceiurilor și a valorilor morale atât pentru tinerii din țară, cât și pentru cei din Diaspora. Ne dorim, de asemenea, un schimb de experiență între copiii și tinerii români din cele două țări, subliniindu-se diferențele între modalitățile de trăire a credinței ortodoxe și sistemele educaționale din cele două țări.

Având în vedere contextul sanitar în care ne-am aflat, activitățile proiectului s-au desfășurat online, cu posibilitatea ca, în viitor, cele două grupuri catehetice participante să se reunească fie în România, fie în Belgia.

Pentru desfășurarea proiectului și evidențierea activităților derulate, au fost create pagina de Facebook și canalul Youtube: *Credință Fără Granițe – Foi Sans Frontiere*.

https://www.facebook.com/credintafaragranite.ro.be

https://www.youtube.com/channel/UC-MX_X6dAjeQi4HE8z5WZvw

Autori: Ovidiu Gligu, profesor de Religie Ortodoxă, Liège, Belgia

Letizia Timofte, 16 ani, elevă la Institutul Saint-Laurent, Marche, Belgia

Primele 16 capitole ale romanului au fost publicate în numerele 3, 4/2021 și 1, 2, 3, 4/2022 ale revistei.

Capitolul 17
Spovedania

Letizia Timofte

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Flandra, septembrie 2018

–Oh, Daria, *îmi pare mult rău! Te rog, iartă-mă, m-am greșit la pasa aceea, n-am făcut atenție!* zice Edy în româna lui stâlcită.

Din nefericire pasa aceea greșită a fost de-a dreptul un șut, iar mingea a aterizat direct în obrazul Dariei. Andrei a condus-o pe Daria să se spele pe față, în primul rând. Edy s-a repezit cu ceva din congelator, ceva înfășurat într-un prosop, ca să-l aducă Dariei.

– Chiar îmi cer scuze, Daria...

– Mai mult m-am speriat decât... Au! Da, doare puțin. E în regulă, va trece repede, nu?

– Așa sper și eu, a spus Andrei. E ok Edy, stau eu cu Daria.

– Mă duc să informez *à Valentine* ce rele am făcut...

– Nu trebuie să o îngrijorezi, spune Daria.

– Prefer să știe... și să-i spun că este culpa mea. *À bientôt!*

– Păi, frumoșilor, cred mă duc și eu să mă plimb puțin! le spun cu un zâmbet voit teatral.

La întoarcere mă întâlnesc cu Oana în drum spre camera mea.

– Elena, ai văzut-o pe Miriam?

– Nu... („N-am avut cum să o văd pe prietena ta, dragă Oana...", mă gândeam eu.)

Oana își continuă drumul iar eu intru în cameră.

– A, pardon! zic văzându-l pe Andrei așezat lângă Daria, care stătea întinsă cu mâna la cap și cu prosopul. De fapt ce faceți aici? (Întreb, referindu-mă în special la Andrei care, fiind băiat, nu avea voie în partea asta a cabanei.)

– Ce faceți?! apare și Tina. (Iar eu am un presentiment destul de rău.)

L-a certat pe Andrei, chiar dacă a făcut un lucru bun, până la urmă. Dar Valentina susținea că el ar fi trebuit să apeleze la ea. Chiar părea supărată. Andrei a ieșit imediat cerându-și iertare, și a scăpat. („Poate așa ar trebui să fac și eu cu mama, să-mi cer iertare de fiecare dată, deși...")

– Bun! La pregătit masa de seară acum, spune Tina ca pentru ea.

– Ai nevoie de *extra-help*? întreb eu.

– Nu neapărat, ai ajutat deja, dacă-mi aduc bine aminte. Poți să ne ajuți când terminăm. Să veniți când auziți clopotul, da?

– Bine.

Daria era în aceeași poziție ca mai devreme.

– Pot să văd? îi spun eu făcând semn spre față.

A mutat prosopul.

– Da, se vede c-a dat tare, cine-a dat.

Pufnește încet din nări și zâmbește.

– M-am simțit aiurea, era și Andrei acolo... Ah! spune ea pe-un ton rușinat.

– Așa m-am simțit și eu când am strănutat în bucătărie mai devreme. (*Puțină tăcere.*) Dar, zi-mi te rog, dacă vrei doar, îți place de Andrei? zic eu cu un zâmbet până la urechi.

Daria îmi reflectă zâmbetul.

– Daria, eu... am rămas în spate când am făcut drumeția... și i-am auzit pe băieți vorbind. Printre ei era și Andrei. El a zis că ești frumoasă și simpatică, să nu spui la nimeni că ți-am spus, îi cer eu.

– Da? Mie mi-a spus că... Oana i se pare o fată foarte drăguță... Și cred că se plac.

– O, nu! Stai liniștită, că Oana... dar mai bine nu zic.

– Se gândește la altcineva?

– Ți-a spus? întreb eu.

– Am ghicit!

– Oh... Păi eu nu ți-am spus absolut nimic, uită! zic eu zâmbind jenată.

– Vorbeați de mine? apare și Oana. Se aude absolut tot prin pereți! râde ea.

Gafa a fost făcută.

– Da! Îți place de cineva de aici? întreabă Daria coborând volumul.

Oana dă din cap în semn negativ.

– De vreun băiat de-aici, vrei să zici? Nu!

– Dar?...

– Eh... el stă în România. Și suntem mai mult prieteni.

– Și ție, Elena?

– *No, no, no*, nu-i pentru mine, răspund eu repede.

– Cine să nu fie? David?

Oana râde.

– Nu! Ziceam de chestia asta că nu e pentru mine. Îndrăgosteala.

– Sigur? O să mai vedem! încheie Daria.

Ne-am dus la masă împreună. Mă temeam că vom ajunge prea repede. M-am înșelat. Toți erau deja acolo, venise și tatăl Sofiei, care este preot. Am făcut rugăciunea de binecuvântare a mesei, el a încheiat cu o rugăciune pe care o spun doar preoții.

– Uau, zacuscă! se minunează Oana. De cât timp n-am mai mâncat…

Lângă mine era Sofia. Ea știa de ce a venit tatăl ei dar nu voia să ne zică.

– E surpriză…

Eu bănuiam ceva, de fapt eram aproape sigură că a venit să ne țină o cateheză.

*

Cum mi-era foarte cald, am plecat puțin afară. Când am revenit, rugăciunea de mulțumire după cină era deja făcută. Am început să strângem vasele, am vrut să le spăl eu, mă simțeam mai îndatorată. Lângă mine, la clătit vasele era Sofia. Andrei le usca. Eu n-am vorbit, ascultam discuția lor despre tatăl Sofiei.

– Andrei, nu pot să-ți spun, Tina a insistat să rămână o surpriză… în curând vei afla de ce a venit.

– Sofia, dragă, adu te rog geanta mea din mașină, i-a cerut tatăl ei.

– Ei, cine a înlocuit postul Sofiei? David! Așa am aflat că părinții lui sunt din Iași.

– Poate treceți pe la noi la vară! Fălticeniul nu e chiar departe, zice el.

– Da, interesant… am fi putut proveni din colțuri opuse ale României! remarc eu.

– Elena, tu vrei să te duci înapoi în România… pe viitor?

– Eu iubesc să merg în România, acolo am multe rude și vecinii care îmi lipsesc… Dar nu știu cum e România în afara vacanțelor. M-am gândit, dacă am venit aici, e din cauză că…

– Adică?

– Of, imaginează-ți o dezbatere prezidențială, spun eu încetând să spăl, în care discută o țară din străinătate și România. Amândouă părțile au programe foarte rele, dar dacă alegem străinătatea la final, nu e din cauză că ea a câștigat, ci pentru că România… a pierdut… dezbaterea. Of, nu știu dacă are sens…

– Interesantă comparație, dar la fel putem spune și că străinătatea a pierdut, din mai multe motive. (Eu reîncep să spăl, căci el terminase de clătit vasele.) Părinții mei au ales cum credeau ei mai bine. Dar eu sper să pot trăi în România, adaugă el.

– Da?

– Bineînțeles, vreau și să călătoresc… Dar să știu că mă întorc *Acasă*, cu A mare, când e gata vacanța.

– E drăguț, zic eu. La început voiam și eu să mă întorc neapărat înapoi acasă, la țară, unde eram obișnuită. M-am simțit foarte singură aici. Dar…

– Dar?

– Dar… dacă nu pot fi fericită aici, probabil că nici altundeva n-aș fi. În plus, poate că nu i-aș mai vedea niciodată pe cei pe care i-am întâlnit…

La asta David a spus fraza care o voi ține minte mereu:

Eu cred că noi ne vom întâlni la capătul lumii… fie aici, fie în România.

Am fost chemați în sufragerie. Toți adolescenții erau așezați deja, dar s-a făcut loc pentru mine și – David ca să stăm unul lângă altul. Parcă simțeam gândurile Dariei: „Eeei, ți-am zis eu!”. Bine că a venit momentul, Părinte! zice Tina. („Par cuvinte scoase dintr-un film…”, gândeam eu.)

– Bine, răspunde dânsul. După cum știți deja, Sofia este fiica mea. Ea a avut ideea să vin aici astă seară ca să vă vorbesc. Dar nu mi-a spus despre ce să vă vorbesc. Doar a insistat să vin.

Zâmbeam toți, ne era deja simpatic părintele.

– Aș vrea să vă vorbesc despre spovedanie, începe el. În primul rând, de ce ne spovedim? Pentru că facem păcate. Păcatul este existențial. Dacă nu făceam păcate, noi nu mai eram aici. Fiindcă suntem oameni, avem o conștiință care ne spune când greșim. Iar spovedania este cea care ne poate scăpa de lanțurile acestea, de presiunea păcatelor. Prin spovedanie, primim iertare de la Dumnezeu. („Părinții dau toată desaga de păcate pruncilor, apoi copiii trăiesc mai departe în *apa murdară* a păcatelor acestora…”, cam asta am înțeles eu.)

– De aceea trebuie să ne spălăm de păcate cât mai des, foarte des.

– Cât de des? întreabă Andrei.

– De… mă gândeam să spun: de câte ori facem baie… și râdem toți împreună cu dânsul. De câte ori simțim nevoia.

– Auziți, acum mi-am dat seama că nu suntem toți, întrerupe Tina. Unde e Miriam?

Mă uit la Oana.

– Mă duc să văd în cameră, spune ea.

– Da, eu mă duc după telefon… Clar, Tina era îngrijorată.

În următoarele minute, domnul Oliviu a animat conversația cu părintele. Păreau să fie cei mai buni prieteni din

copilărie. Chiar semănau puțin, dar asta probabil din cauză că amândoi purtau barbă. Firul discuției nu l-am mai urmărit însă. Eu am facultatea, extrem de ciudată, de a fi foarte atentă la persoane, fără să încerc să înțeleg ce se spune…

Ascult tonul, schimbarea acestuia, observ expresiile faciale, dacă se uită unul la altul, mimicile. Oh, mimica mi se pare de neconturat! Încă n-am uitat-o pe învățătoarea din România care mi-a scăzut un punct la recitarea unei poezii pentru că „făceam prea mult vânt cu mâinile". Ce nedreptățită m-am simțit… recitasem atât de bine încât am fost aplaudată cel mai mult. Și ca să mai spun ceva în apărarea mea, mimatul era intenționat și bine gândit, nu din cauza stresului cum a judecat doamna.

Mă întreb dacă trebuie să o iert neapărat pe această învățătoare. Oare pentru lucruri așa mărunte trebuie să mă spovedesc? Sau să spun – poate? – generalități. Ca, de exemplu, că cineva mi-a rănit mândria și cred că nu e bine să avem o astfel de mândrie. Sau să spun că am purtat ură unei persoane, în loc să o iert…?

Mă uit la David. David se uită la mine. Mă bucur că nu mă întreabă „Ce-i!?". Fața lui e serioasă. S-a zis oare ceva grav în discuție? Sau poate e îngrijorat că nu s-a mai întors nimeni din căutarea colegei noastre? Mai târziu am aflat că pe Miriam a durut-o capul și s-a culcat fără să o mai anunțe pe Tina, ca să nu o mai deranjeze.

Când s-a sfârșit întâlnirea cu părintele, Tina ne-a cerut să predăm telefoanele și am mers repede toți în paturile noastre. Sau aproape toți. Daria a rămas în sufragerie mai mult. „Ca să fie împreună cu Andrei…", m-am gândit eu. Căci nici el nu a plecat imediat.

Cum m-am plictisit stând singură în dormitor, am plecat după companioana mea de cameră. Dar în sufragerie nu mai era nimeni. Am sărit imediat la concluzii alarmante: „S-o fi dus în camera băieților?!". Eram pe gânduri… Să mă duc să întreb la băieți dacă Daria e acolo? Nu, mai bine aș întreba-o pe Tina… Dar parcă nu aș deranja-o pentru atât. Of, unde să fie altundeva fata asta? M-am dus să mă sfătuiesc cu frigiderul. Am scos primul lucru care mi s-a părut decent de mâncat: zacusca. Și tot atunci trece Matei prin fața bucătăriei. Prind ocazia să-l întreb:

– Hei, Matei! Stai! Este vreo fată la voi în cameră?

– Da.

– Deci e la voi?

– E la noi?! Cine?

– Da!!!

– Nu, zice el.

– Dar ai spus că este!

– N-am spus. Dar este… Nu mai știu cum o cheamă…

I-am citat toate numele fetelor, ca să descopăr în final că „fata" era doamna Olivia care a mers la ei ca să le spună să nu mai facă zgomot.

M-am dus înapoi spre cameră cu stomacul liniștit. Din camera Sofiei și a Cristinei venea o lumină pe sub ușă, dar nu se auzea nici musca. Acolo am găsit-o pe Daria! Citeau toate trei în liniște. M-au invitat lângă ele, când m-au văzut și m-aș fi alăturat bucuroasă „clanului" dacă nu venea Tina să ne „fugărească repejor" la somn.

Am încercat să-mi cer scuze fetelor, dacă s-au supărat că din cauza mea s-a terminat ședința de lectură. Dar ele m-au liniștit și au fost foarte drăguțe cu mine. Abia acum m-am gândit cât sunt de pacifiste și prietenoase. La mine la școală nu am întâlnit fete ca ele. Și îmi pare tare rău că tot timpul acesta am judecat-o greșit pe Daria. Glumele ei pe care le interpretasem ca pe niște atacuri ironice, sunt de fapt pure și nevinovate. Mi-a trebuit puțin curaj ca să o întreb: „Și de ce ai rămas în sufragerie?" „Ai vrut să mai stai cu Andrei?". Dar a doua întrebare nu am mai pus-o, și bine am făcut.

– Am cerut să mă spovedesc părintelui, dar mi-a propus să vin mâine dimineață, mi-a răspuns ea.

Ce puteam să mai spun? Am judecat greșit… („Ar trebui să mă spovedesc și eu", mi-am zis.)

Am mai vorbit puțin, despre cât de frumoasă a fost ziua ce-apune, că de îndată ce vom pleca ne va lipsi mult locul acesta, și ne-am culcat. Sau, mai bine spus, ea a adormit în cele trei minute care au urmat, iar eu nu-mi găseam somnul. Mă tot gândeam că mâine e ultima zi, după care o să ne despărțim… Și mai ales că nu se știe dacă îl voi mai vedea vreodată pe… Pardon, ziceam că poate nu-i voi mai vedea niciodată pe acești tineri minunați din tabără. („Of, îmi va lipsi!", gândesc eu cu voce tare.)

Iarăși plâng? Hai că sunt tare! Mi-o spun cu mai mult sarcasm decât curaj, dar este important să nu mă întristez pentru lucrurile care nu depind de mine. Mai bine să mă bucur pentru ce mi-a fost dat. Aș vrea să le mulțumesc organizatorilor taberei. Și tuturor celor care au participat.

Și mai ales pentru că am venit și eu, mulțumesc… cui îi mulțumesc? Știu cui!

„Dacă nu făceam păcate, noi nu mai eram aici. Fiindcă suntem oameni, avem o conștiință care ne spune când greșim. Iar spovedania este cea care ne poate scăpa de lanțurile acestea, de presiunea păcatelor."

Capitolul 18
Copiii mari

Ovidiu Gligu

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Liège, noiembrie 2018

– Oana, de ce plângi? mă întreabă Nati luându-mă de umăr.

– Nu plâng, ți se pare...

– Ba plângi, uite și pe foaie sunt lacrimi. Ce scrii acolo?

– Nimic, lasă...

– Stai Oana, nu ascunde foaia, am văzut deja, „Dragă Tudor”... E o scrisoare?

– Poate; încă nu știu...

– Și în mână ce ai?

– Ce-ți veni Nati, te-ai făcut detectiv?

– Oana, tu ascunzi ceva în pumnul stâng. Ce e? Arată-mi și mie! Haide, arată-mi!

– A, nimic interesant...

– Dacă nu-mi arăți, te spun la mama!

– Da, pârâcioasă mică, și ce-o să-i spui?

– Că... plângi fără motiv! Știi că nu e bine!

– Na, uite, Nati! Dacă ești așa curioasă, uite!

– O nucă...! Oana, de ce trebuie să ții o nucă în mână când scrii scrisori? Ești cam ciudată.

– E o nucă din România, Nati, de la noi din Deal.

– Aaa... Deci e-adevărat: copiii mari devin bizari; avea dreptate Cristina.

– Dacă vrei să știi, e o nucă pe care mi-a dat-o Tudor, odată când ne-am plimbat până *La Cruce*, demult, a găsit-o pe jos...

Nati îmi face un semn cu degetul la tâmplă, de parcă ar spune: „Te-ai țicnit?”. Poate are dreptate... De fapt, eu am păstrat această nucă, n-am mâncat-o, m-am gândit că o voi semăna în curte la casa mea, când voi fi mare. Mă gândeam că poate le voi spune povești sub nuc nepoților, sau chiar strănepoților. Dar acum totul pare așa de complicat. Of, Doamne...

– Ce-i Oana, iar plângi?

– O, Nati, mi-e dor de România... Ție nu ți-e dor?

– Sincer, nu prea. E foarte bine și-aici. Dar tu, dacă vrei, uită-te la poze. Ai destule...

– A, bună idee, surioară dragă! îi zâmbesc, ștergându-mi discret cele două-trei lacrimi suspendate în colțul ochilor.

– Oana, tu ce crezi, unde e Doamne-Doamne?

– Păi, e în cer...

– Da, dar unde locuiește El, în România?

– Peste tot, chiar și în Belgia...

– Bravo, Oana, ai ghicit! El are o căsuță aici... chiar în inima mea.

– Oh, ce bine! Simți tu asta?

– Ne-a spus doamna Olivia, *„Jésus a un petit nid dans vos cœurs!”* [1]

– Așa-i, Nati, sunt convinsă că așa-i!

– Da. Și dacă suntem necăjiți, putem să vorbim cu El, să-i spunem ce ne supără. Apoi trebuie să vorbim cu mama și tata, sau cu cineva de încredere. Tu nu știai asta?

– Ba da, Nati. Dar, uite, acum am vorbit cu tine și mi-a trecut supărarea. Hai, vino să te strâng în brațe! Îmi dai voie?

– Bine, dar nu mult, doar până număr la trei, ok?

– Ok, dar lasă-mă să număr eu! Unuuu, doooi, doooi și un sfert....

– Gata, gata! Lasă-mă, tu trișezi, Oana!!!

Când am zis trei, Nati a țâșnit ca din pușcă și a fugit afară din cameră.

Draga mea surioară, a crescut mare. Are dreptate, dar eu cu cine să vorbesc? Cu mama nu prea îmi vine, cu tata nici atât. Cu Elena ar fi fost cel mai bine, față de ea mi-a fost întotdeauna ușor să îmi deschid sufletul. Dar ea locuiește acum în România...

Sărmana Elena, astă-vară părinții ei au terminat casa din Deal și s-au hotărât să se întoarcă în România. Definitiv,

[1] *Isus are un mc cuib în inimile voastre!* (fr.)

pare-se. Mi-a părut așa rău de Elena, schimbarea aceasta a zdruncinat-o profund. Am încercat să o încurajez cum am putut, când a plecat, să nu vadă că mi se rupe sufletul. Tocmai acum când începuse să-și construiască o lume frumoasă a ei, aici în Belgia, va trebui să reînceapă totul de la zero.

Pentru ea a fost efectiv o lovitură crudă, dar a fost decizia părinților ei și n-a avut încotro, singura ei opțiune a fost să-i urmeze. Chiar e un suflet chinuit, draga mea prietenă… Era debusolată complet. Se agăța cu disperare de un proverb pe care i l-a spus cineva drag: „Munte cu munte se-întâlnește, darămite om cu om". Îl repeta aproape mecanic, zicea că vrea să scrie și o carte cu acest titlu. Încerca să ne convingă, sau poate să se convingă pe ea însăși, că prin această „formulă magică" totul va fi bine… Acum pare că și-a mai revenit, dar îmi fac în continuare griji pentru ea.

Ne-a invitat – pe mine și pe câțiva prieteni din tabăra aceea din Flandra – să venim de Crăciun în România, să petrecem sărbătorile la ei la vilă. Din păcate nimeni nu poate să meargă, nici eu. Părinții mei vor să ne ducem, întreaga familie, vara viitoare. Probabil că vom merge, că noi n-am fost încă în România, de doi ani de când locuim în Belgia.

De fapt nu chiar, căci eu am fost în vacanța asta de vară, doar eu, la *Tabăra din inima satului*. Adică tabăra organizată de ATOR Banatul de Munte. Doamne, ce lucru mare!

Tudor m-a invitat, mi-a fost așa greu să le cer voie părinților, eram aproape sigură că nu mă lasă să merg singură cu avionul. Abia mi-a venit să cred când l-am auzit pe tata: „Bine, eu și mama suntem de acord, dar cu o condiție: să nu mergi singură, să îți găsești o prietenă care să te însoțească!". Ei, acum altă problemă: ce prietenă? Că în Belgia le număr pe degete… Elena e la Fălticeni, Cristina e prea mică, de la mânăstire toate celelalte fete erau deja plecate în vacanță cu familiile lor. La fel și colegele din tabără… Începusem să cred că nu se poate, deși-mi doream enorm.

Dar salvarea mea a venit de unde mă așteptam mai puțin: Sefora, draga de ea! *„Oh, quelle occasion pour moi d'apprendre le roumain!"* [2] Ea nu are emoții legate de zborul cu avionul, că a fost de mai multe ori în Africa, și pe părintele Gavriil a început să-l îndrăgească din ce i-am povestit eu, chiar fără să-l fi văzut.

Chiar a fost o minune șansa aceasta de a petrece o săptămână în România! Dar i-așa mult de atunci… Parcă doar am visat…

[2] *O, ce ocazie pentru mine să învăț limba română!* (fr.)

„– Ne-a spus doamna Olivia, «Jésus a un petit nid dans vos cœurs!» – Așa-i, Nati, sunt convinsă că așa-i! – Da. Și dacă suntem necăjiți, putem să vorbim cu El, să-i spunem ce ne supără."

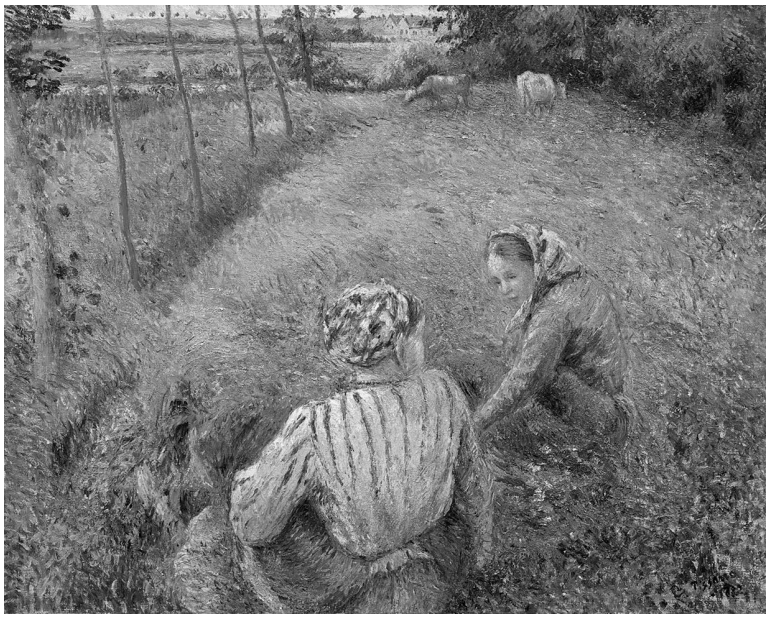

Camille Pissarro, *Tinere țărănci odihnindu-se pe câmpurile de lângă Pontoise*, 1882

Teatru

SALONUL ROȘU
de August Strindberg
Dramatizare radiofonică de Pușa Roth
Traducere de Corneliu Papadopol
Teatru serial

Episodul 4

Personajele:

Arvid Falk
Servitoarea lui Arvid Falk
Ajutorul de librar
Pastorul
Un băiat
Contabilul
Reporterul
Secretarul-șef
Struve
Un proprietar
Reprezentantul Olandei
Reprezentantul din Skåne
Reprezentantul din Norrboten
Un vorbitor de la Banca din Stockholm
Episcopul din Ystad
Carl Jonsson
Mesagerul regal
Sven Svensson
Anders Andersson
Contele von Splint
Un reprezentant al Băncii din Uppsala
Voci

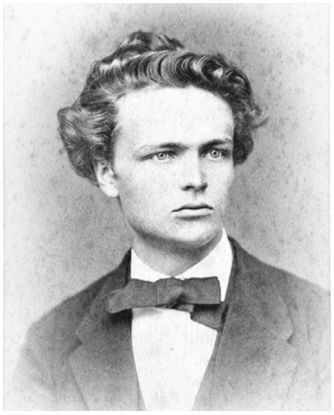

August Strindberg
(22 ianuarie 1849, Stockholm – 14 mai 1912, Stockholm)
Fotografie din 1874

Pași pe o scară de lemn, bătăi în ușă.

Servitoarea lui Arvid Falk: Bună dimineața, domnule Falk! Mă scuzați că v-am trezit, dar ați primit o scrisoare… M-am gândit că poate fi urgentă…

Arvid Falk *(somnoros)*: Mulțumesc, Hilde, foarte bine ai făcut că m-ai trezit. Dă-mi, te rog, scrisoarea. Și pregătește micul dejun.

Servitoarea lui Arvid Falk: Da, domnule, imediat. Mă scuzați. *(Pași.)*

Arvid Falk *(foșnește hârtia, citește)*: *Timot. Cap. X., v. 27, 28, 29. Prima* Corint. Cap. VI, v. 3, 4, 5.

Scumpe frate!

Îndurarea și pacea Domnului nostru Iisus Hristos, iubirea Tatălui și ocrotirea Sfântului Spirit etc. Amin! Am văzut ieri în „Capa gri" că vrei să publici ***Facla împăcării.*** *Caută-mă la întreprinderea mea, mâine dimineață înainte de ora nouă.*

Al tău pocăit, Nathanael Skåre.

Aha, abia acum înțeleg enigma lui Lundell, cel puțin în parte! Sigur, nu-l cunosc personal pe marele om al lui Dumnezeu, Skåre și nu știu nimic despre *Facla împăcării*, dar sunt curios să aflu și, prin urmare, voi da urmare impertinentei invitații. Trebuie să mă grăbesc.

Scurtă trecere muzicală.

Arvid Falk *(merge)*: Ce bine, e doar ora nouă și am ajuns pe Regeringsgatan. Impozantă clădire! Are patru etaje iar fațada e acoperită cu firme, de la subsol până la streașină. Sunt curios câte sunt. Hai, să vedem! Încep de la etajul II, că se vede mai bine. *Pacea, Tipografie creștină, Societate anonimă,* așa cum am spus, la etajul II. Apoi, *Moștenirea copiilor Domnului*, Redacția, mezanin. *Judecata de apoi*, *Expediția*, etajul I. *Trâmbița păcii*, Expediția, etaj II. *Paște oile mele*, *Gazetă pentru copii*, Redacția, etajul I. *Tronul îndurării*, Casă de rugăciuni creștină, Societate anonimă, Direcțiunea efectuează plăți și acordă împrumuturi contra primei ipoteci mobiliare, etajul III. *Vino la Iisus*, et. III. Aviz. —> Vânzători serioși, putând depune garanții, angajăm imediat. *Vulturul*, Societate anonimă a misionarilor, distribuie dividendele anului 1867 pe bază de cupoane, etaj 2. *Zululu*, Vaporul misiunii creștine, Biroul, et. 2/4. (Aviz) —> Vaporul va pleca, cu voia lui Dumnezeu, în 28 1. crt. Bunurile se primesc, contra conosament și certificat, la ghișeul din Skeppsbron, unde se încarcă vaporul. *Cercul de croitorie Mușuroiul de furnici* primește donații, la parter. *Bavetele se spală și se calcă la Portar! Ostii*, 1,50 funtul, *La Portar!* Aviz. Fracuri negre, pe măsură, pentru tinerii comunianți, se închiriază de asemenea. Vin Nou (Matei 19:32) de vânzare, *la Portar*, 75 öre cana, fără vas. Ia să intru și la librărie, e la parter, în stânga intrării, e o librărie creștină. *(Citește ceva.)* Cărți vechi și banale. Întrebări indiscrete, acuzații impertinente, intimități jignitoare; toate atât de mult și de bine cunoscute. A, dar ce de reviste! Reviste ilustrate englezești! Le-au lăsat deschise ca să atragă lumea. *(Pași, forfotă ușoară.)*

Ajutorul de librar: Bună dimineața, bine ați venit la noi în librărie.

Arvid Falk: Bună dimineața! Mă uitam la reviste. Mai ales cele pentru copii au un conținut atrăgător.

Ajutorul de librar: Vai, domnule, nu numai copiii le îndrăgesc, dar se întâmplă ca bărbați și femei în vârstă să stea mult timp în fața vitrinei și să privească ilustrațiile. Eu cred că le mișcă sufletele pioase și le trezesc amintiri din trecuta și, poate, nebunatica lor tinerețe.

Arvid Falk: Da, și pe mine mă emoționează. Sunt foarte frumoase! Vă mulțumesc, o zi bună!

Pași. Scurtă trecere muzicală.

Arvid Falk *(urcă o scară)*: Ce scară largă! Are fresce pompeiene, care amintesc mai curând de un drum ce nu duce la mântuire. Iată că am ajuns și la locul întâlnirii. Să arunc o privire, până să intru, să văd care e atmosfera. Încăperea e amenajată ca sala unei bănci, cu pupitre încă neocupate de funcționari, casieri și contabili. Ca să vezi! În mijlocul încăperii se află un birou, mare cât un altar, dar seamănă cu o orgă cu multe registre, compusă dintr-o întreagă claviatură de butoane pentru telegraf pneumatic și din tuburi acustice în formă de trompetă care comunică cu toate încăperile clădirii. Iată-l și pe pastor. E un bărbat înalt, da, ptiu, poartă cizme de călărie, haină de pastor încheiată cu un singur nasture, sus la gât, ce seamănă cu o tunică de uniformă, deschisă, cu cravată albă. Poartă o mască de căpitan de cursă lungă și fumează o regală. Extraordinar, ce personaj! Iată, deci, ultima modă la acest tip de oameni, fiindcă și în materie de oameni există modă. Acesta e marele propovăduitor care a reușit să convingă lumea că este modern să fii păcătos și însetat de mântuire, să fii josnic, meschin, mizerabil, adică rău în toate felurile posibile! Acest om a făcut mântuirea, *fashionable*, elegantă! El a inventat o evanghelie pentru Stor a Trädgårdsgatan, cartierul lumii bune din Stockholm. Porunca iertării a devenit un sport! Se organizează campionate de păcătoșenie pe care le câștigă cel mai stricat; se desfășoară vânători de salon ale sufletelor sărmane care trebuie mântuite, dar mai sunt, s-o recunoaștem, și hăituieli ale victimelor asupra cărora voiau să-și aplice propria îndreptare, făcând din ele obiectul celei mai crunte binefaceri. Acum, dacă am venit, să intru. *(Ușă, pași.)*

Pastorul: Ia uite, domnul Falk! Bun venit, amice! Poate dorești să-mi vezi întreprinderea! Iartă-mă, și dumneata ești pocăit, domnule Falk? Da! Așa! Aici este administrația societății tipografilor, scuză-mă un moment. *(Se duce la orgă și trage câteva registre, făcând să se audă un șuierat.)* Fii așa de bun, domnule Falk și între timp uită-te în jur. *(Strigă.) A șaptea trâmbiță și a opta tânguire*! Nyström! Medieval, 8, în rezervă, titlurile cu gotice, numele spațiate!

O voce: Lipsește manuscrisul!

Pastorul *(fumează)*: Această întreprindere… a luat astfel… de proporții… încât aproape că mi-ar depăși… puterile… dacă… sănătatea mi-ar fi… mai proastă decât… este… și… dacă n-aș îngriji-o… atât de… bine. *(Sare în picioare, trage alt registru și răcnește.)* Corectura de la *Ți-ai plătit datoriile? (Apoi continuă să vorbească și să scrie.)* Te întrebi… de ce port… cizme de călărie… precum… se vede. Asta… în primul rând… pentru că… de dragul… sănătății… călăresc…

Un băiat: Domnule pastor, v-am adus corecturile. Sunt toate. Mai aveți nevoie de ceva?

Pastorul: Așteptă, băiete! Domnule Falk, în primul rând, ia citește-mi asta! În al doilea rând observi că n-am pierdut firul, deoarece socotesc că un om de spirit… nu trebuie… să se… deosebească… de… ceilalți… oameni… prin… înfățișarea… lui… căci… asta… se numește aroganță spirituală… și… dă… ocazie la bârfeli.

Un contabil intră și Pastorul îl salută.

Arvid Falk: Da, da citesc. Băiete, dă-mi corectura.

Un băiat: Imediat, domnule, poftiți!

Pastorul: Toți ceilalți… oameni… au cizme de călărie… eu nu vreau… în niciun caz… să mă deosebesc prin înfățișare… și… pentru că nu sunt… ipocrit… port… cizme de călărie. Băiete, ia manuscrisul și du-te! *(Strigă.)* Patru vingalace, *A șaptea trâmbiță*, la Nyström. *(Către Falk.)* Domnule Falk, acum sunt liber cinci minute! Te rog, vino în depozit. *(Către contabil.)* Contabile, „Zululu" încarcă?

Contabilul *(cu o voce răgușită)*: Rachiu, domnule.

Pastorul: Merge?

Contabilul: Merge!

Pastorul: Păi atunci, în numele Domnului, fie! Vino, domnule Falk! *(Pași.)*

Vedeți cărțile astea? Eu le-am scris! Ce zici? E ceva, nu? Și dumneata scrii – un pic! Dacă te ții, o să ajungi să scrii tot atât de mult! *Facla împăcării*. Hm! Cred că este un titlu prost. Nu ești de aceeași părere? Dumneata l-ai inventat?

Arvid Falk: Nu, nu l-am inventat eu…

Pastorul: Cred că este un titlu foarte prost! Ehei! Și dumneata crezi că o să meargă?

Arvid Falk: Nu cunosc deloc chestiunea asta și nici nu știu despre ce vorbiți, domnule pastor.

Pastorul: Nu știi nimic ? Citește ziarul ăsta. *(Foșnet de ziar.)*

Arvid Falk: *„Apel la subscripție: «Facla împăcării». Revista publicului creștin va apărea în curând, sub redacția lui Arvid Falk. (Autor laureat al Academiei de Științe.) Primul număr cuprinde* ***Facerea lumii*** *de Håkan Spegel, un poem cu un recunoscut spirit religios și profund creștin."*

Pastorul: Ce tiraj ai? Două mii, presupun. Prea puțin! Nu merită! *Judecata de apoi*, a mea, ajunge la zece mii și totuși nu bag în ea mai mult decât, hai să zic, cincisprezece, net.

Arvid Falk: Cincisprezece?

Pastorul: Mii, tinere! *(Pauză.)* Ei bine, știi că sunt un predicator simpatizat, pot s-o spun fără ipocrizie, pentru că o știe toată lumea! Știi că sunt foarte simpatizat, n-am ce să mai fac acum, asta așa este! Aș fi un ipocrit dacă aș spune că nu știu ce știe toată lumea! Ei bine, îți voi sprijini întreprinderea, la început! Vezi sacul ăsta? Dacă îți spun că în el sunt scrisori de la persoane, de la femei – da, da, fii liniștit, sunt însurat – care mă roagă să le dau portretul meu, să știi că nu exagerez. Ca să le scutesc pe ele, și pe mine, de multă bătaie de cap și să-i fac totodată un mare serviciu unui anumit om, m-am gândit să te autorizez să-mi scrii biografia și s-o publici, împreună cu un portret; astfel, primul dumitale număr ar putea apărea în zece mii de exemplare și ai putea să încasezi o mie net, numai pentru numărul ăsta!

Arvid Falk: Dar, domnule pastor, nu știu nimic de afacerea asta!

Pastorul: N-are importanță! Absolut niciuna! Editorul însuși mi-a scris și mi-a cerut portretul! Și acum, dumneata ești cel care trebuie să-mi scrie biografia! Ca să-ți ușurez munca, am rugat un prieten să rezume principalul, așa că dumneata mai trebuie să scrii doar o introducere, scurtă și expresivă, câteva vingalace, cel mult! Acum știi! Salutări… editorului!

Arvid Falk *(protestează)*: Dar dumneavoastră nu-mi cunoașteți deloc opiniile, domnule pastor!

Pastorul: Opinii? Ai? Te-am întrebat eu de opinii? Nu întreb pe nimeni ce opinii are! Să mă ferească Dumnezeu! Eu? Niciodată! Bine, domnule Falk, așa rămâne.

Arvid Falk: Dar, domnule pastor, eu…

Pastorul: La revedere, domnule Falk. *(Pași, câteva accente muzicale. Arvid Falk pleacă.)*

Arvid Falk: Din nefericire, așa cum se întâmplă de obicei, nu am putut găsi mai repede răspunsul potrivit la cele spuse și acum sunt deja pe stradă. Acum am idei, dar degeaba. Uite colo o gură de pivniță deschisă! Am să arunc biografia și portretul. Așa, gata. Acum mă duc la cea mai apropiată redacție de ziar ca să publice o reclamație privind *Facla împăcării*. Acum că am rezolvat această problemă, sigur o să mor de foame. Dar am și eu opiniile mele.

Trecere muzicală. Se aude ceasul bisericii Riddarholm, care bate ora zece.

Arvid Falk *(mergând)*: Deja au trecut câteva zile de la ultima întâmplare și trebuie să ajung la Parlament ca să-i dau o mână de ajutor reporterului *Scufiței Roșii* în cea de-a doua Cameră. Trebuie să mă grăbesc, fiindcă în aceste slujbe, unde ești plătit cu regularitate, trebuie să fii foarte punctual, așa cred eu. *(Zgomote, pași, voci.)* Trebuie să ajung la tribuna din stânga a reporterilor din cea de a doua Cameră, acolo unde *„oamenii cuvântului liber trebuie să asculte cum cele mai sacre interese ale țării sunt discutate de cei mai demni reprezentanți ai ei"*. E 10 și 5 și nu a mai venit nimeni. Poate că m-am grăbit eu. *(Ușă care se deschide, pași. Voci.)* Iată că sosesc membrii Parlamentului. Președintele împarte gratificații, salutându-i din cap și strângându-le mâinile celor buni și îi pedepsește pe cei răi, adică își întoarce fața de la ei, fiindcă cel mai mare trebuie să fie drept. Ah, a venit și omul meu, reporterul.

Reporterul *(mahmur)*: Bună dimineața! Ai venit de mult, Arvid?

Arvid Falk: A, nu, abia am sosit. Dar spune-mi și mie cine e personajul care dă mâna cu președintele?

Reporterul: Secretarul-șef.

Arvid Falk: Ce? Și aici sunt scribi?

Reporterul: Și aici! Vei vedea îndată! Există în clădire un etaj întreg de scribi, podul este plin de scribi și în curând vor fi scribi și în pivniță! *(Forfotă ca într-un furnicar. O lovitură de ciocan și se face liniște. Apoi se citește un proces-verbal al ședinței precedente.)*

Secretarul-șef *(solemn)*: Domnilor, vă supun aprobării Procesul-verbal de la ședința precedentă. Ați citit deja concluziile. Cine este pentru? E cineva împotrivă? Nu. Cu unanimitate de voturi se aprobă. Acum vă supun la vot cererea de concediu pentru paisprezece zile a lui Jonsson din Lerbak. Sunteți de acord? Toată lumea e de acord. Se aprobă!

Arvid Falk *(mirat)*: Și aici se dau concedii?

Reporterul: Sigur că da! Jonsson se duce acasă, la Lerbak, să pună cartofi. *(Forfotă, vorbe nedefinite, scaune trase.)*

Arvid Falk: Ăștia cine mai sunt? Că tu ca reporter cunoști pe toată lumea.

Reporterul: Ăștia sunt secretarii. Se pare că te recunosc!

Secretarul-șef *(solemn)*: Domnilor, am aici o petiție care propune ștergătoare noi de picioare în vestibul și numere de alamă la suportul de galoși.

Voci: Se aprobă!

Arvid Falk: Unde stă opoziția?

Reporterul: Da, mă, dracu' știe unde stă.

Arvid Falk: Ăștia răspund la toate da!

Reporterul: Așteaptă încă un pic și o să vezi.

Arvid Falk: N-au venit încă?

Reporterul: Aici se vine și se pleacă după cum are chef fiecare.

Arvid Falk: Exact ca într-un birou de administrație.

Se aud pași. Vine Struve.

Arvid Falk: Ce faci, Struve, ai venit și tu să aperi guvernul?

Struve: Ce tot spune micul Falk? Să nu mârâie!

Se aud voci, cineva citește, se aude clar: „Se aprobă”.

Arvid Falk: Au început dezbaterile.

Reporterul: Arvid, nu te necăji din pricina lui Struve; el este întotdeauna conservator când are bani pentru masa de prânz – și tocmai i-am împrumutat un „cinci”!

Secretarul-șef *(solemn)*: Urmează raportul nr. 54, al comisiei permanente, privind moțiunea lui Ola Hipsson de a se desființa gardurile dintre ogoare.

Un proprietar *(gâfâind)*: Eu sunt proprietarul de pădure Larsson din Norrland și vreau să vă întreb ce se va întâmpla cu pădurile noastre? *(Ridică tonul.)* Vreau numai să întreb: ce se va întâmpla cu pădurile noastre? Domnilor, propun adoptarea necondiționată. *(Chicoteli.)*

Reprezentantul Olandei: Eu, Reprezentantul Olandei, propun ziduri din gresie.

Reprezentantul din Skåne: Eu sunt reprezentantul din Skåne și prefer garduri vii, de merișor.

Reprezentantul din Norrboten: Domnilor, am și eu ceva de spus. Eu sunt reprezentantul din Norrboten și cred, în ceea ce mă privește, că gardurile între ogoare nu sunt nicidecum necesare dacă nu există ogoare.

Un vorbitor de la Banca din Stockholm: Eu reprezint Banca din Stockholm și consider că problema trebuie încredințată unui comitet de persoane competente, accentuez, persoane competente.

Zarvă mare.

Un proprietar: Decât un comitet, mai bine moartea! Să se supună la vot.

Secretarul-șef: Atunci votăm. Cine este pentru? Da. Cine e împotrivă? Da. Se abține cineva? Nimeni. Domnilor, moțiunea este respinsă și astfel gardurile pot rămâne pe loc până vor cădea de la sine. *(Chicoteli, râsete, zgomot.)* Acum voi da citire raportului cu nr. 66, al comisiei permanente, privind moțiunea lui Carl Jonsson de a se suprima subvențiile pentru comisia Bibliei. *(Se face liniște în sală)*

Episcopul din Ystad: Domnule seccretar-șef, sunt Episcopul din Ystad și aș dori să iau cuvântul.

Secretarul-șef: Aveți cuvântul, preasfinția voastră!

Arvid Falk: Trebuie să scriu?

Reporterul: Nu, nu ne privește ce spune. O să scrie un referat conservatorul Struve… A, chiar scrie….

Struve *(scrie și citește ce scrie)*: Sf. interese ale patriei. Numele unite ale relig. și uman. An 829, an 1632. Necredința. Patima noutății. Cuv. Domnului. Cuv. omen. Centen. Ansgar. Strădanie. Imparțial. Onest. Decent. Învăț. Sit. bis. sued. Străveche onoare sued. Gustav I. Gust. II. Colinele din Lützen. Ochii Europei. Verdictul posterit. Doliu. Rușine. Pajiștea verde. Spălarea pe mâini. Ei n-au vrut-o.

Carl Jonsson: Domnule secretar-șef, sunt Carl Jonsson și aș dori să iau cuvântul.

Reporterul: Acum e rândul nostru!.

Struve *(același joc)*: Palavre! Vorbe mari. Comis. ființează 100 ani. A costat 100 000 cor. 9 arhepisc. 30 prof. împreună cu Ups. 500 ani. Diurne. Secretar. Asistenți. Făcut nimic. Probe. Lucr. proaste. Bani, bani, bani! Fiecare lucru cu numele lui. Escroc. Sleit. Sistem!

Zgomote. Se aude ciocanul de lemn, liniște.

Carl Jonsson: Scrie, Arvid, dar numai cifrele; restul scriu eu.

Arvid Falk: Cine este persoana care tocmai a intrat ?

Reporterul: Mesagerul regal. Atenție, citește mesajul regelui!

Mesagerul regal: Augusta propunere a Maj. S. R. privind mărirea subvențiilor Departamentului pentru perfecționarea tinerilor nobili în studiul limbilor moderne, la capitolul rechizite și spețe, de la 50 000 tal. la 56 000 tal. 37 öre.

Arvid Falk *(încet)*: Ce înseamnă spețe?

Reporterul *(încet)*: Carafe de apă, suporturi de umbrele, scuipători, jaluzele, prânzuri pe Hasselbacken, gratificații ș.a. Dar ține-ți gura; mai urmează!

Mesagerul regal: Augusta propunere a M. S. privind fonduri pentru șaizeci noi posturi de ofițeri la cavaleria din Vestgöta.

Arvid Falk *(încet)*: A spus șaizeci ?

Reporterul *(încet)*: Da, șaizeci! Scrie odată!

Mesagerul regal: Augusta propunere a M.S.R. pentru subvenționarea a încă cinci locuri de secretari titulari la *Colegiul pentru plata salariilor funcționarilor*! Domnilor, asta a fost tot. Vă mulțumesc, bună ziua!

(Forfotă.)

Sven Svensson: Domnule secretar-șef, sunt Sven Svensson din Torrlössa și cer cuvântul în probleme de asistență socială. *(Ca la un semnal toți secretarii se ridică, cască și se întind.)*

Reporterul: Acum coborâm și luăm gustarea. Suntem liberi o oră și zece minute. Falk trebuie să știi că vorbitorul este „pacostea" Camerei. Nu este nici rece, nici cald, nu poate fi folosit de niciun partid, nu poate fi câștigat pentru niciun interes. În schimb, vorbește, vorbește. Despre ce vorbește — nimeni nu poate spune, fiindcă despre el nu s-a relatat niciodată în vreun ziar și nimeni nu și-a dat osteneală să se uite în procesul-verbal, dar secretarii de la măsuțe au jurat că, dacă vor ajunge vreodată la putere, vor schimba regulamentul din cauza lui.

Arvid Falk: Totuși, dacă nu te superi, aș rămâne să-l ascult puțin. Am o anumită slăbiciune pentru tot ce trece neobservat.

Reporterul: Bine, bine, cum vrei, dar nimeni nu-l ascultă niciodată. *(Pași îndepărtându-se.)*

Sven Svensson: Eu îi reprezint, domnilor, pe cei amărâți și chinuiți și, fie că vreți sau nu, eu am să expun plângerile lor, poate o să audă cineva.

Arvid Falk *(încet, foarte mirat)*: Ascult ce n-am mai ascultat de mult: un om de onoare, care merge imperturbabil pe drumul lui și expune plângerile celor asupriți și chinuiți – dar nimeni nu-l ascultă. Ce păcat! Observ că nimeni nu are nimic de obiectat, cuvântarea lui nu are ca urmare niciun fel de măsuri, parcă nici n-ar fi fost. Secretarul-șef a avut timp să dea o fugă pe la Colegiul lui, să-și arunce ochii pe *Gazeta poștei* și să scormonească în jar, iar acum este din nou la locul lui și se pregătește să citească. Să vedem ce urmează.

Secretarul-șef: Raportul nr. 72 al comisiei permanente, referitor la moțiunea lui Per Ilsson din Träskåla de a se subvenționa 10 000 de coroane pentru repararea sculpturilor vechi ale bisericii din Träskåla.

Reporterul (*din alt plan*): Arvid, cunoști pocitania aia de dincolo, de la auditori?

Arvid Falk: Da, îl cunosc. Este Olle Montanus.

Reporterul: Știi că este din Träskåla? Șmecher tip! Uită-te ce cap expresiv are acum, fiindcă vine vorba de Träskåla. Stai că vorbește Per Ilsson. Prinde tu frazele, iar eu să prind faptele!

Arvid Falk *(scrie și spune tare pe măsură ce scrie)*: Dezv. culturii nație. Interes econ. Acuz. de materialism. Mater. după Fichte. Cult. naț. nu mater. Ergo acuz. recuper. Acest venerab. templu. Străluc. soare de dimin. Vârf. către cer. Timp. Păgân. Filosof, nevisat. Sf. drepturi ale națiunii. Sf. interese ale Patr. Dezv. Acad. științe, ist. și antich.

Reporterul *(râde)*: Arvid, e un talmeș-balmeș. Ai auzit, Arvid, primul reprezentant a spus că nu cunoaște nici biserica din Träskåla, nici pe Fichte și deci nu știe dacă acele vechituri de ghips merită o cheltuială de zece mii de taleri, consideră totuși că pentru a încuraja o propunere frumoasă a Camerei, fiind pentru prima oară când aude că cineva din sânul majorității dorește subvenții pentru altceva decât podețe, împrejmuiri, școli primare și altele asemenea, este de acord cu propunerea conform căreia cultura națională trebuie sprijinită, este justă, iar concluzia de a se plăti zece mii de taleri este obligatorie, că scopul, intenția, aspirația sunt frumoase, lăudabile, patriotice, totuși s-a comis o greșeală!

Arvid Falk: Cine a comis-o? Statul? Biserica?

Reporterul: Nu! Propunătorul!

Arvid Falk *(aparte)*: Doamne, pe cine văd?! Fratele meu, Nicolaus ! Dar el e împotriva acestei noi forme de stat. *(Tare.)* Prietene, cine e cel care se pregătește să vorbească?

Reporterul: Anders Andersson, care prezintă o moțiune.

Anders Andersson: Din motive bine întemeiate, aș dori să propun aici ca Parlamentul să binevoiască a lua hotărârea ca Maiestatea Sa Regele să răspundă solidar cu toate societățile ale căror statute le-a sancționat! *(Nemulțumiri, zgomote.)*

Contele von Splint: Domnilor, sunt contele von Splint. Atenție, vă rog! *Quo usque tandem, Catilina*. Așa departe s-a ajuns! Într-atât s-a pierdut măsura, încât se îndrăznește să se aducă reproșuri guvernului sau, ceea ce este și mai rău, că acesta devine obiect de glumă, o glumă grosolană, căci propunerea nu poate fi considerată altfel. O glumă am spus, nu, un atentat, o trădare! O! Patria mea! Nedemnii tăi fii au uitat ce-ți datorează! Dar cum ar putea fi altfel dacă ți-ai pierdut garda ta de cavaleri, scutul tău, tăria ta. Propun ca individul, Per Andersson sau cum îl cheamă, să-și retragă moțiunea, sau dacă nu, Dumnezeu mi-e martor, va vedea el că Regele și Patria mai au încă apărători credincioși, care pot ridica o piatră ca să sfărâme capul hidrei policefale a trădării! *(Aplauze în tribuna auditorilor, nemulțumire în sală.)*

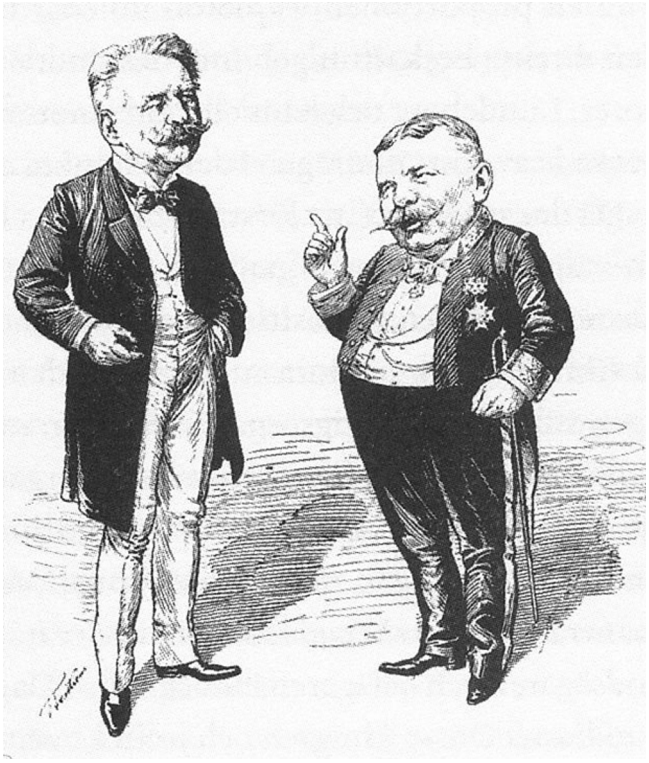

Cum să stai în vârf, caricatură de Edvard Forsström (1854–1934), datată noiembrie 1906, reprezentându-i pe prim-ministrul Arvid Lindman și ministrul Afacerilor Civile, Hugo Hamilton

Sculați bărbați ai Suediei, doborâți copacul, tăiați grinzile, smulgeți scândurile, călcați în picioare scaunele, sfărâmați pupitrele în bucățele, așa de mici, cât degetul meu de mici și ardeți apoi șandramaua cu oameni și șoareci cu tot, apoi veți vedea cum imperiul va înflori în pace și ierburile vor picura nectar. Așa vă vorbește un nobil suedez! Luați seama, țăranilor!

Aplauze, zarvă, nemulțumire.

Un reprezentant al Băncii din Uppsala: Domnilor, sunt reprezentantul Băncii din Uppsala și sunt întru totul de acord cu antevorbitorul meu, contele von Splint, dar acum aș vrea să vorbesc despre ideea de societate anonimă ca idee, și vă cer permisiunea să explic faptul că o societate anonimă nu este o aglomerare de capitaluri, nu este nicio alăturare de persoane, ci societatea este o personalitate morală și ca atare iresponsabilă. *(Râsete, rumoare ce acoperă vorbitorul care se aude spre final.)* Am ajuns la concluzia că interesele patriei sunt în joc, principial vorbind, și că în cazul când propunerea nu va fi respinsă, interesele patriei vor fi prejudiciate și astfel statul va fi pus în pericol. *(Râsete, rumoare, aplauze, zgomot.)*

Arvid Falk: Prietene, acum ce mai facem, că ăștia se ceartă?

Reporterul: Acum vor căuta argumente ca moțiunea să fie respinsă și va fi respinsă, bineînțeles!

Arvid Falk: Dar de ce?

Reporterul *(ironie amară)*: Dragul meu, după părerea lor, patria e scutită să treacă prin moara comisiilor, sita cancelariilor, tocătoarea imperială, râșnița cluburilor și piua ziarelor. Patria e salvată! Sărmana patrie!

Muzică de final.

Superproducție a Teatrului Național Radiofonic, teatru serial în 10 episoade. Regia artistică: Vasile Manta. În rolul principal, Arvid Falk: Cristian Iacob. Distribuția episodului 4: Gelu Nițu (Pastorul), Marius Călugărița (Ajutorul de librar), Alina Teianu (Servitoarea lui Arvid Falk), Ștefan Velniciuc (Reporterul), Mircea Rusu (Struve), Petre Lupu (Contele von Splint), Mihai Niculescu (Secretarul-șef), Cristian Simion (Mesagerul regal și Un proprietar), Nicolae Călugărița (Episcopul din Ystad), George Grigore (Sven Svensson), Dan Condurache (Un reprezentant al Băncii din Uppsala). Redactor și producător: Costin Tuchilă. Regia de studio: Janina Dicu, Renata Rusu. Regia de montaj: Mirela Anton și Florin Bădic. Regia muzicală: Stelică Muscalu. Înregistrare difuzată în premieră absolută în perioada 11–22 aprilie 2016 la Radio România Cultural.

Pentru că textul dramatizării a fost reîmpărțit la montaj, din motive de spațiu la difuzarea pe post (maximum 30 minute), în episodul 4 veți asculta a doua parte a episodului 3. La linkul: https://www.youtube.com/watch?v=srRtoqoWpt4, puteți asculta episodul 4, iar la linkul https://www.youtube.com/watch?v=wiXC3R1J4Wg, episodul 5, care începe cu replica lui Arvid Falk: „Deja au trecut câteva zile de la ultima întâmplare și trebuie să ajung la Parlament…" (p. 135).

Primele trei episoade au fost publicate în numerele 2, 3 și 4/2022 ale revistei. Următoarele episoade vor fi publicate în numerele viitoare.

„La Parlament:
Reporterul: […] Există în clădire un etaj întreg de scribi, podul este plin de scribi și în curând vor fi scribi și în pivniță!
Secretarul-șef (solemn): Domnilor, vă supun aprobării Procesul-verbal de la ședința precedentă. Ați citit deja concluziile. Cine este pentru? E cineva împotrivă? Nu. Cu unanimitate de voturi se aprobă. Acum vă supun la vot cererea de concediu pentru paisprezece zile a lui Jonsson din Lerbak. Sunteți de acord?
Toată lumea e de acord. Se aprobă!
Arvid Falk (mirat): Și aici se dau concedii?
Reporterul: Sigur că da! Jonsson se duce acasă, la Lerbak, să pună cartofi. (Forfotă, vorbe nedefinite, scaune trase.)
Arvid Falk: Ăștia cine mai sunt? Că tu ca reporter cunoști pe toată lumea.
Reporterul: Ăștia sunt secretarii. Se pare că te recunosc!
Secretarul-șef (solemn): Domnilor, am aici o petiție care propune ștergătoare noi de picioare în vestibul și numere de alamă la suportul de galoși.
Voci: Se aprobă!"

Proză scurtă

DRAGOSTE OARBĂ

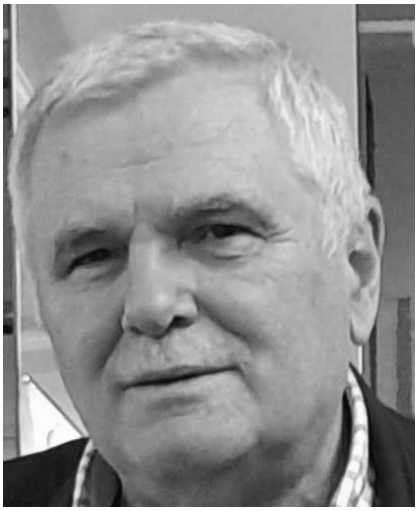

Ștefan Mitroi

Prozator, poet
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Abia ieșiseră din adolescență. El, pentru totdeauna. Ea, doar pentru câteva zile, cât să îmbrace rochia de mireasă și să devină femeie, pentru ca, a doua zi după nuntă, să urce în sania ce aștepta în fața pragului și să pornească la drum.

Pe el îl chema Ion. Pe ea, Silvia.

Așteptaseră venirea primăverii ca să poată face nunta. Și primăvara venise, dar numai ca să poată avea loc nunta lor, deoarece, după încheierea acesteia, se întoarse iarna, deși nu mai avea nimeni chef de ea, căci înfloriseră pomii și începuse cucul să cânte.

Când se trezi și văzu potopul alb de afară, Silvia se gândi la livada de peste drum – nu cumva dăduseră pomii de acolo buzna în curtea lor?!, apoi la rochia sa de mireasă, crezând c-o smulsese vântul de pe scaunul unde o așezase aseară și-o plimbase pe deasupra satului, ducând-o după asta pe câmpul din apropiere, unde o prefăcuse în petice, urmând ca din acestea să răsară, în vară, lanuri întregi de rochii de mireasă. Nu existau în toate așezările din jur atâtea fete de măritat câte rochii aveau să crească, din peticele rochiei sale, pe câmp!

În timp ce-i treceau toate aceste năzbâtii prin minte, Silvia dădu cu ochii de rochia ei, ce rămăsese neclintită pe scaun, și începu să râdă, dar nu ca o femeie, cum își închipuise că e, ci ca adolescenta care fusese până zilele trecute.

Râsul ei îl trezi pe bărbatul de alături, care văzu tot o adolescentă lângă el, deși se aștepta să găsească o femeie. O găsi până la urmă, dar ascunsă în trupul încă moleșit de somn al adolescentei. Simți nevoia să se bucure, văzând-o. Și se bucură, începând și el să râdă. Își aduse însă imediat aminte că era timpul să înhame caii la căruță, ca să meargă în satul alăturat, la părinții Silviei, așa cum le promisese.

Se îmbrăcă în grabă, dar când ajunse afară și văzu că-n loc de primăvară, îl întâmpină o zi de iarnă cu ninsoare în toată regula, înțelese că trebuie să schimbe căruța cu sania.

Un ceas mai târziu, sania era trasă în dreptul pragului. Drumul pe care aveau de mers trecea peste câmp. Acum era însă acoperit de zăpadă. Caii, ce-l străbătuseră de nenumărate ori, știau pe unde s-o ia. Nici nu era nevoie, dacă se gândea bine, să urmeze drumul. Puteau merge pe oriunde. Sania aluneca la fel de bine peste tot.

Luaseră cu ei în sanie un coș cu merinde, rămase de la nuntă, un butoiaș cu vin și o damigeană cu rachiu, ca să le ducă socrilor. Aveau un drum scurt de făcut, de numai câțiva kilometri. Ajungeau la părinții Silviei înainte de prânz. Se oprise între timp și ninsoarea. Ba chiar dădea să se arate soarele, dar primăvara nu părea încă hotărâtă să vină înapoi, căci se simțea un pui de ger în aer, întărind stratul subțire de zăpadă și făcându-l să scârțâie sub copitele cailor.

Ion puse pe umerii nevestei un cojoc, cerându-i să se înfofolească în el.

Clopoțeii de la gâtul cailor sunau ușor, înveselind parcă pustietatea albă a câmpului.

Totul era s-o țină drept înainte. Aveau însă tot caii grijă de asta, nu el, care-și aducea din când în când aminte de ei, strunindu-i din hățuri și strigându-le: Di, Roibule! Di, Negruțo! Hai că ne prinde noaptea pe drum!

Abia ce trecuse noaptea. Cum să se întoarcă atât de repede?

Se întoarse în schimb sania. Și nu doar o dată. Ci de zeci și sute de ori. Ion o întorcea, obligând caii să se învârtă în cerc. Îi zorea continuu, ținându-i de fapt pe loc. Aștepta un semn de la ea, ca să-i îndemne să meargă înainte, dar Silviei îi plăcea ce se întâmplă. Iar el răsucea sania mai departe de dragul plăcerii ei.

Caii se supuneau fără să crâcnească. Sau poate c-o făceau, dar nu se simțea, din cauza zurgălăilor, ce se învârteau și ei în cerc, acoperind cu clinchetul lor totul.

Stând culcată în sanie și privind cu ochii larg deschiși cerul, Silviei îi

venea să chiuie de bucurie că ajunsese femeie, ea crezând în momentele acelea că femeie înseamnă chiar asta, să te rotești în neștire cu sania pe un câmp înzăpezit și să țopăie înăuntrul tău sufletul unui copil.

Dar ei nu plecaseră pentru un astfel de lucru la drum. Aveau de ajuns în satul aflat de cealaltă parte a câmpului.

Ion se dezmetici primul și vru să îndrepte sania într-acolo. Caii încercară s-o ia din loc, dar învârtitul în cerc îi amețise. Apoi se auzi un fel de gheață pârâind sub potcoavele lor. Iar sub gheață, apa bolborosind. Intrară cu picioarele în apa aceasta până aproape de genunchi. Sania rămase la suprafață, pe luciul gheții, dar nu mai putu să înainteze. Ion puse mâna pe bici și sudui minute în șir. Dar caii, deși se vedea că se opintesc din răsputeri, nu izbutiră să miște sania din locul în care încremenise.

– Dacă n-o să mai putem pleca de aici? zise Silvia pierită.

– Liniștește-te, îi spuse el, o să plecăm!

– Cum?

– O să merg după ajutor, răspunse bărbatul, coborând din sanie,

– Unde? mai zise ea, privind speriată în jur.

Se aflau chiar în mijlocul câmpului. Adică la jumătatea distanței dintre cele două sate. Încotro avea s-o ia Ion ca să ceară ajutor?

Soarele își sporise puterea. Se observa din loc în loc câte un ochi verde de grâu pe întinderea albă a câmpului.

Silviei păru să nu-i mai placă faptul că era femeie.

– E o stână prin apropiere, spuse Ion cu întârziere, după care deshămă unul dintre cai și sări în spinarea lui, pornind la trap într-o direcție necunoscută.

– Și eu? scoase ea înspăimântată capul din cojoc.

Dar el se îndepărtase, n-o mai auzi.

Privi lung în urma lui, simțind, pe măsură ce el se micșora, înghițit, cu cal cu tot, de pâcla argintie a depărtării, că singurătatea ei se face tot mai mare.

Rămase îngândurată în sania ce stătea nemișcată. Îi era și frig, și cald. Era și iarnă, și primăvară, după cum ea era și femeie, și copil. Și bucuroasă, și speriată.

Și dacă el n-o să se mai întoarcă? se întrebă într-un târziu.

Se vârî la loc în cojoc, privind din nou în direcția în care plecase Ion. Căpătă, privind, curaj. Era cu neputință ca el să nu vină înapoi. Își aminti de felul în care venise s-o ceară de la ai săi. De fapt, nu o ceruse deloc. O văzuse prin vară la un bal și de atunci nu mai reușise nicicum să și-o scoată din minte. Atunci îl văzuse și ea prima oară pe el. Și tot așa, nu avusese, deși încercase de mai multe ori, cum să-l uite. Îl vedea, cu toate că el nu era acolo, peste tot. Dar, mai ales, dormind cu capul pe aceeași pernă cu ea. În loc să se rușineze de asta, ea lua perna și-o strângea în brațe, închipuindu-și că-l strânge pe el.

Au descoperit după aceea că sunt elevi la aceeași școală din oraș. Mai erau câteva luni până la absolvire, și nu știuse niciunul dintre ei nimic despre existența celuilalt.

Pe urmă, în ultima lor vacanță, cea dinainte de examenul final, s-a pomenit cu el acasă unde i-a spus tatălui său că ea o să fie nevasta lui. N-a cerut-o, i-a spus direct ce urmează să se întâmple. Nici măcar ea nu știuse până în momentul acela nimic despre o astfel de intenție. A aflat abia atunci. Deși îi părea bine, s-a revoltat, lovind cu pumnul perna pe care punea noaptea capul și zicându-i, printre lacrimi de bucurie: Pe mine m-ai întrebat dacă vreau?

Cum perna s-a încruntat, refuzând să-i răspundă, ea s-a grăbit s-o împace, spunându-i: Sigur că vreau. Știi până unde? De aici până sus la cer. Doar că ar fi fost frumos să mă întrebi. Acu, dacă tot ai uitat să mă întrebi, află că e frumos și așa!

Și a fost, într-adevăr. Îndeosebi în clipa în care în care tatăl său i-a strigat lui Ion să-și ia iute tălpășița din curtea lui și să nu-l mai prindă pe acolo prea curând. Nu l-a prins, cu toate că el s-a întors mai repede decât i se ceruse. În aceeași noapte. Și-au luat tălpășița amândoi. Adică împreună cu ea.

După un timp, s-au împăcat. Taică-său și-a amintit că tot așa făcuse și el, ca să se poată însura cu maică-sa, și i-a iertat. Vrusese doar să se umfle în pene, dar îi plăcuse de la bun început de Ion. Cu toate că abia împlinise 18 ani, era un bărbat adevărat. Ea nu era încă femeie pe de-a-ntregul. Și nu pentru că avea cu un an mai puțin decât el. Ci fiindcă l-a găsit pe cel ce dormea cu capul pe perna de alături, doar după nuntă. În niciuna din nopțile de până atunci. Dar pentru foarte scurt timp, pentru că, după numai o zi, s-a trezit iarăși adolescentă, după care copil, așa cum se simțea acum, stând ghemuită în sanie și așteptând să zărească un cal și un călăreț ivindu-se din depărtare.

Rămăsese calul celălalt cu ea. Se gândi să-l încalece și să plece în căutarea lui Ion. Dar nu mai călărise niciodată și se întunecase din nou. Poate că n-avea să vină atât de repede noaptea. Era însă foarte posibil să se întoarcă ninsoarea și ea s-ar fi rătăcit mai mult ca sigur pe câmp. Îi era mai mult urât decât frică. Urât de multa pustietate din jur. Era mai potrivit să rămână în sanie. În loc să pornească ninsoarea, așa cum crezuse, apăru soarele din nou. Avea să apară și Ion curând. Ba chiar i se păru că-l vede gonind dinspre linia orizontului. Lovea cu călcâiele calul în burtă ca să ajungă cât mai iute. Despica albul orbitor al zăpezii, alergând cu viteza vântului, dar în loc să se apropie, continua să rămână pe loc. Iar ea nu înțelegea de ce, până când și-a dat seama că punctul îndepărtat spre care privea plină de speranță era ciotul unui copac.

Nicolae Grigorescu, *Portret de femeie*

Cu toate acestea, n-avea niciun motiv să fie îngrijorată.

În cojoc era cald, pe câmp era liniște, la loitra saniei fornăia Negruța. Nici vorbă să fie atât de singură pe cât crezuse. N-o amenința nicio primejdie. N-o pândea niciun pericol.

Viața era totuși frumoasă, cum frumoasă era și ziua aceasta, nici de iarnă, nici de primăvară, când sufletul ei de copil începuse iarăși să chiuie, țopăind vesel prin trupul ei de femeie.

Își plimbă degetele subțiri pe gâtul damigenei, apoi pe tot câmpul, în speranța c-o să dea de Ion, numai să nu-l strivească din neatenție cu podul palmei. I se păru că atinge zurgălăii de la gâtul calului cu care plecase Ion, fiindcă îi auzi suspinând de câteva ori. Erau însă zurgălăii celuilalt cal, rămas cu ea. După aceea o cuprinse un fel de toropeală. Îi era bine în sanie. Nu se putea plânge de nimic. Dacă i se făcea foame, avea coșul cu merinde la îndemână. Pâinile din ștergar îi ajungeau până se cocea grâul de sub zăpadă. Făcea alte pâini din el.

Dacă era să vină lupii, punea mâna pe securea care se găsea în sanie. Nu se putea ca Ion să nu observe sângele ce șiroia pe câmp și să nu vină să vadă ce se întâmplă.

Mai apoi, așteptându-l pe Ion, avea să-l nască pe primul lor copil. Chiar acolo în sanie. Și tot acolo îl și creștea, dându-l, când ajungea la vârsta potrivită, la școală, neîncetând, în tot acest timp, nicio clipă, să-l aștepte pe tatăl său.

Urma să împartă cu copilul bucuria acestei așteptări. Și ce dacă treceau anii? Și ce dacă vremea tinereții ei se dusese?

Ce bine ar fi fost ca punctul ce stătea lipit de linia orizontului să fie timpul, ca Ion s-o găsească la întoarcere la fel de tânără cum o lăsase. La orice vârstă ar fi găsit-o însă, ea s-ar fi purtat ca o adolescentă prostuță, sărind din sanie și alergând prin grâul înghețat să-i iasă în întâmpinare.

În vreme ce Silvia ațipise, visând la toate acestea, Ion tocmai îi întreba pe ciobanii de la stână, pe care îi cunoștea destul de bine, dacă-i pot împrumuta iapa ce stătea legată de un par în apropiere.

– Putem, cum să nu putem!, i-a răspuns unul dintre ei. Merge nițel șchiopătat, dar nu din pricina picioarelor, ci a ochilor.

– Cum a ochilor? s-a mirat el.

– E oarbă. O cheamă Dragoste. Să nu uiți să-i spui pe nume, dacă vrei să te asculte. După ce termini, o aduci înapoi.

– Hai, Dragoste, îi zise cu blândețe Ion, trăgând-o de căpăstru după el. Iapa, la fel de albă ca zăpada de sub potcoavele ei, începu să-l urmeze.

– Uite că s-a întors! chicoti tânăra nevastă când îi văzu.

Bărbatul scoase sania din prima încercare din mlaștină. Merse apoi să ducă iapa îndărăt.

– Dragoste zici? se veseli Silvia când auzi cum o cheamă.

Porniseră din nou la drum, lunecând mai departe, când prin grâu, când prin zăpadă.

– Dragoste, da, răspunse el după un timp, trăgând cu amândouă mâinile de hățuri. Stătea în picioare în sanie.

Roibu și Negruța prinseseră viteză. Alergau ca nebunii. Larma zurgălăilor se împrăștia pe tot câmpul.

Silvia se ridică și ea în picioare și azvârlind cât colo cojocul, se prinse c-o mână de gâtul bărbatului și închise ochii.

Vedea, stând așa, cu ochii închiși, cum adolescenta de mai devreme se transformă într-o singură clipă în femeie. În cea mai fericită femeie din câte existau pe lume.

„Abia ieșiseră din adolescență. El, pentru totdeauna. Ea, doar pentru câteva zile, cât să îmbrace rochia de mireasă și să devină femeie, pentru ca, a doua zi după nuntă, să urce în sania ce aștepta în fața pragului și să pornească la drum.”

Proză scurtă

NOU-VENITUL

Victoria Milescu

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor din România
Fotografie de Ion Lazu

Nu pot să vorbesc, deocamdată. Ei studiază reviste să se informeze cum să mă crească, dar nu-și dau seama că eu cresc singur, fără să întreb pe nimeni nimic. Cică plânsul e semn bun, cât nu-i scoală din somn, noaptea. Nu sufăr de boli, nu sunt dereglat emoțional, așa aud. Am temperament, aici îl moștenesc pe tata sau pe mama, sau… Ei spun despre mine că sunt doar mofturos, capricios, nervos, agitat, că am toane, bâzdâci. Nici vorbă! Un pic pretențios, poate. Aș vrea să mă alinte mai mult. Și eu vorbesc, dar nu în cuvintele lor. Vorbesc cu ochii, cu degetele, cu mâinile, cu picioarele, gânguresc, așa zic ei. Ce bine când mă eliberează din scutece! Îmi vine să zbor, dar ei sunt prudenți, au închis toate ușile și ferestrele. Plâng când mi-e foame, când sunt lăsat singur într-un pat cu gărduț păzit de niște animăluțe care țipă dacă le strâng prea tare la piept. Sentimentele pot fi și dureroase, uneori. Tata studiază manualul de puericultură.Teza lui de doctorat va fi sigur despre mine. Furtuna de ieri m-a speriat puțin. E prima din viața mea, nu prea știam despre ce-i vorba. Plâng cam des, din orice. Așa îi chem, prin plâns. Aud vorbind despre psihologie, psihanaliști. Cât spațiu în jur, totul este imens. Simt cum inima îmi bate tot timpul. Ce bine era înainte, numai eu cu mama. Acum totul e pentru prima oară. Umbre gigantice, culori nehotărâte, roșul pare ceva mai insistent. Imaginea mamei, preferata mea. O recunosc după voce, zâmbet, miros, gust. Să memorez cuvinte, gesturi. Fără memorie, n-am cum să mă exprim, să gândesc. Deși nu știu prea multe cuvinte, înțeleg ce vor ei să-mi spună când mă alintă: Stai cuminte! Ei cred că nu am amintiri. Vreau să fiu cooperant, gânguresc, sunt peltic. Plâng. Plânsul meu e altfel decât al unui om mare. În primele luni, eram doar țipăt. Laptele dulce la sânul mamei. Din lăcomie, înghit mai mult aer decât lapte. Sunt ud, mi-e cald, mi-e frig. Învăț durerea, strâng pumnii. Vin musafirii, mă amețesc, ce buze mari au, mă pupă, mă pupă cu mustața lor. Asalt de mângâieri, giugiuleli. M-am lovit la mână, doare. Mă dor gingiile. Ai mei se pregătesc să meargă la teatru. Vreau și eu. Vreau să-mi dați atenție. M-a luat în brațe unchiul din provincie. Îmi suflă în față, amețesc, mă zbat, miroase a băutură și a tutun. Am nervi. Mă acceptă? Oare cum sunt? Frumos, urât, mare, gras, slab? Ca pe o marfă, mă cântăresc, mă măsoară. Sunt în parametri normali? De ce nu vine mama să mă smulgă din brațele lor? Sughiț, bolborosesc, rotesc ochii, ameșesc, revine în minte foșnetul lichidului amniotic. Trauma nașterii! Prin piele pătrund vorbe, sunete, muzică. O necontenită avalanșă de zgomote, mirosuri, parfumuri. Specialist în somn! Of, tahicardie, bradicardie, apnee. Cică mă leagănă, dar mă sufocă, bunica a adormit înaintea mea, peste mine.

Îmi place să ascult crengile de copac lovindu-se de geamuri, îmi transmit un mesaj, un fel de SOS. Mă enervează rockul și jazzul care se aud de la vecini. O insectă deasupra mea. Ne studiem reciproc. Dar cum să o alung? Se aud voci, vin alți musafiri. Zâmbetul este „un răspuns înnăscut", doar al speciei umane. Zâmbesc, dar și plâng. Plânsul stă după colțul ușii. Când rămân singur, vine și mă roagă să plângem împreună: hai, te rog, fă-mi plăcerea. Plâng de bucurie, să-i fac în ciudă! Auzi, că inventez cuvinte, că am abilități lingvistice.

Venisem cu multă piele zbârcită. Acum se întinde pe oasele care se lungesc. Înghițeam apă atunci când mă îmbăiau, când cădeau straturi de piele, cică veche. Eram nou-venitul care-i umplea de griji. Mă înfășau, mă legau strâns, cu o fașă roșie, mai ales picioarele, să fie drepte, care voiau să pornească prin lume, să nu mai stea așa, nefăcând nimic. Eram un pachet ridicat, arătat prietenilor, unii mă scuipau de deochi. Aproape toată ziua dormeam, voiam să nu mă mai trezesc, voiam înapoi în acele ceruri înalte alb-albastre-sidefii prin care mă plimbam cu tălpile goale pe lespezi de cristal.

Într-o zi, m-au scos la aer, afară, în cărucior: aer îmbâcsit, ambreiaje, gaze

de eșapament, claxoane, strigăte, oameni triști, păsări, una a venit pe marginea căruciorului:

– Ce faci, micuțule? Cum te simți la noi?

– N-ai putea să mă iei cu tine, să mă ridici, să mă duci în cer? am rugat-o.

– Nu pot acum. Trebuie să te faci mai mare, să faci tot felul de lucruri, iar când vei ajunge bătrân, cu barbă albă, abia atunci am să vin să te iau.

– O, și ce-am să fac eu până atunci?

– Cum ce să faci? Să trăiești. O să te obișnuiești. Lumea nu-i chiar atât de dificilă cum pare la prima impresie. O să înceapă să-ți placă. Chiar foarte mult.

O rază de soare sclipi în penajul păsării, ce părea a fi o pasăre de foc. Vremea se încălzea. În parc, am auzit glasuri subțirele, pițigăiate, voci mai groase, voci de fluturi, de râme, de ierburi, de păpădii, pansele și garofițe. Una dintre ele îmi șopti:

– Bine ai venit! Noi suntem aici și pentru tine. Apropie-te de noi fără teamă, să ne cunoaștem mai bine. Mai sunt copii ca tine pe aici, o să-i întâlnești curând, o să te împrietenești cu ei.

Începusem să disting diversitatea culorilor. Copacii scheletici se făcuseră verzi și își fluturau frunzele în formă de inimă, de palmă, de săgeată. Mama era foarte frumoasă, zveltă, avea păr blond și purta o rochie albastră. O recunosc și cu ochii închiși. Într-o seară, m-am ridicat de pe covor, ținându-mă de marginea pătuțului. Am căzut, la început, apoi am mai căzut de vreo 4-5 ori. Începea marea explorare. Urma cucerirea lumii. Cădeam, mă loveam, dar îmi venea să râd. Cum poți să râzi de ceva care te doare? N-aveam încotro, acceptam această lume, așa cum era, plină de ambuscade. Lingura era ceva nou, o invenție interesantă, la fel mâncarea ceva mai consistentă. Nu mi-au spus cum se numea. Înghițeam fără să știu ce înghit. Cred că trebuia să mă anunțe ce voiau să facă cu mine, dar socoteau că n-avea rost, tot nu înțelegeam, eram la mâna lor, dependent de ei. Exploram lumea după puteri, eram îngenuncheat de măreția ei. Nu-ul mă făcea să plâng și nu înțelegeam de unde vine puterea extraordinară a acestui cuvânt așa de scurt, față de atâtea alte cuvinte melodioase câte roiesc prin preajmă. „Nu acolo, nu aici, nu face aia, nu face ailaltă, nu". N-am înțeles de ce unele obiecte se spărgeau când le cercetam și le scăpam din mână, iar cioburile lor se agățau de mine disperate lăsându-mi pe piele dâre de sânge. De ce făceau asta? Cioburile iubeau pielea mea pe care o pictau cu râulețe sângerii. Nu-mi dădeam seama ce defect aveau mâinile mele, fiindcă mă atenționau frecvent: „Nu pune mâna acolo, nu duce mâna la gură etc". Și gura primea aceleași mustrări: „Scuipă ce-ai înghițit! Cască gura mare, spune AAA!" La începuturi, inima mea bătea odată cu inima mamei. Vocea ei o distingeam din tot vacarmul vocilor feminine. Plânsul ei era cel mai duios plâns. Nu-i înțelegeam cuvintele, dar simțeam când era vorba de mine. Vocea mamei îmi dădea energie, vocea tatălui îmi dădea putere. Eram un triolet. Tata cânta la petreceri. Oh, lumina orbitoare a acestei lumi. Plânsul meu semăna cu plânsul cățelușului abia venit și el pe lume, în curtea vecină. Respiram odată cu scâncetul lui, în cântecul de leagăn al mamei. Nopțile și zilele se succedau în ritmul bătăilor inimii. Nimic fără bătăile inimii! Uneori, noaptea, venea o steluță pe marginea ferestrei și îmi povestea ce mai e prin cer. Acolo, un îngeraș știa tot ce fac. Eu îi povesteam ce mai e pe aici. Stăteam la șuetă, îmi povestea cum e la munte, ce înseamnă delta, cum arată marea cu valuri uriașe, îmi descria câmpurile cu lanuri galbene, îmi vorbea despre păduri, păsări, ghețari.

Toate din jur au o mamă și un tată. Sunt îmbrăcat într-un costum bleu, fiindcă așa se îmbracă băieții aici. Am bluzițe cu buline și iepurași care stau cuminți în jurul gâtului. Salteluța e din puf de pasăre a paradisului. Ritmul ploii, al pașilor oamenilor, numai ritmuri. Zi-noapte, somn-trezire. Pielea îmi vibrează de sunete. Când eram ocrotit de placenta mamei, nu auzeam zgomotele lumii, doar inima ei, cântând. Noi și mari cuceriri: să mergi singur, să mergi drept, vertical, să articulezi cuvinte. Am intrat în viața pământească fără să știu cum să-mi procur hrana, îmbrăcămintea, adăpostul. Câtă inconștiență! Dar cei mari au grijă de mine, sunt generoși, parcă doar asta așteptau să facă toată viața, mama să mă hrănească, tata să îngrijească de cele ale casei. La ora zero, întreaga planetă e în repaos. Am venit pe lume la ora magică, eram așteptat, erau mulți în jurul meu, cu instrumente strălucitoare, aveau o față îngrijorată. Îmi urmăreau grimasele, globii oculari căutând ce pierdusem pentru totdeauna. Acel timp în bezna caldă a pântecului. Îmi amintesc cum leneveam. Uneori, tresar în somn, dar nu știu de ce. Mă ud mereu, mai ales noaptea, plâng, gem, sughiț, țip, salivez. Ei mă suportă. Visez mult, mă zvârcolesc. Mi-e dor de laptele de mamă. E ceva sigur în lumea asta? Mi-e frică, sunt singur. Ei sunt mari și dorm împreună, iar pe mine mă lasă singur. Poate că iepurele de pluș mă păzește, am auzit că iepurele doarme iepurește. Noapte bună cer, noapte bună lună, noapte bună nori. Afară latră un câine, miaună o pisică. Sunt flămânzi, caută de mâncare prin tomberoane. Slavă Domnului, eu nu trebuie să caut mâncare. Noaptea plâng. Știu că-i deranjează plânsul meu. Aleargă să mă liniștească, mă leagănă, sunt epuizați, nu știu cum o vor scoate la capăt. Se ceartă din cauza mea. În sfârșit, m-au luat lângă ei. Tac. Trupurile lor sunt calde. Plecăm cu toții în marea călătorie a somnului. Ce să faci altceva noaptea decât să dormi? Bieții de ei, vor să facă dragoste și, ca să nu mă trezească, o fac pe covorul de lângă pat. Prea multe emoții în lumea asta. Aud prea mult, văd prea multe. Nu știu de unde vin visele și cine mi le construiește. Pe sub casa noastră trece ritmic un șarpe bubuitor, pe șine. Sunete albe, sunete negre, sunete incolore. Creierul meu se branșează la creierul pământului.

Ah, vin iar rudele în vizită. Vor să mă vadă, îmi arată ce cadouri mi-au adus, vor să mă bucur de ele. Mă sufocă: îmbrățișări, pupături cu buze lipicioase. Ce idee, să mă ia în brațe, să mă ridice și să mă arunce spre tavan, să mă prindă înapoi cu brațele lor ciolănoase: Tâta mare! Sunt în aer pentru câteva clipe. Apoi, mă dezgolesc cu totul, îmi studiază sexul dându-și ghionturi. Înnebunesc, în pielea goală în fața tuturor, sunt cercetat, fotografiat, sfătuind-o pe mama unde să-mi dea cu pudră, cu cremă, cu ulei pentru bebeluși. Precis că pun pozele de Fb. Hohotesc, vorbesc îngrozitor de tare, behăie ca oile, deși n-am văzut și nici n-am auzit în viața mea vreo oaie. Bine că nu pot vorbi pe înțelesul lor. Plânsul meu îi stârnește și mai tare. Să mă liniștească, încep să uguie, să clănțăne, să susure, să mă legene până amețesc. Spun că sunt un bebe problemă. Într-o zi a venit un om în negru, care îngâna ceva și stropea cu apă pereții, mobilele, m-a stropit și pe mine și am început să strănut, aveam stropi pe față, dar nimeni nu mă ștergea. După plecarea lui, am plâns și mai mult. Mătușile și-au dat cu părerea că plânsul și răcnetele sunt semne de sănătate, că-mi dezvolt astfel plămânii, că voi fi puternic, să le duc numele mai departe. Într-o noapte, a fost o furtună grozavă, cu ploaie abundentă, ne-a inundat. Nu puteam să ajut cu nimic. Am plâns, încurcându-i și mai mult pe părinți. Mi-e foame, mi-e frig, mi-e somn. Tresar la sunetele stridente ale soneriei de la poarta casei, ale telefonului, storcătorului, ambulanțelor, mașinilor poliției, pompierilor. Simt fumul țigării pe care tata o fumează pe hol, ca să se mai calmeze. Îl înțeleg. Mă simt vinovat. Din cauza mea nu mai pleacă cu cortul, cum obișnuia, în concediu. Nimeni nu m-a pus în temă, nimeni nu mi-a spus ce mă așteaptă aici, nici cum să fac față.

Și totuși, nu vreau decât un singur lucru – înapoi, în rai. Patul e plin de colțuri. Nu știu dacă eu îl lovesc pe el ori el mă lovește pe mine. De unde să iau curaj? Unii se nasc deja curajoși. Dureri mari de burtă. Ce știu ei de colici? Intestinele mele se reorganizează. Lacrimile mele au viața lor, se rostogolesc când au ele chef. Mereu îmi îndeasă în gură biberonul, suzeta. Oare de ce n-au inventat altceva? Ceva se întâmplă cu stomacul meu. Într-o zi a venit să mă vadă o doctoriță. Mă întrebam dacă a fost mamă vreodată. Nu cred. Era foarte tânără, chiar copilăroasă, după cum mă trăgea de mânuțe, mă plesnea peste poponeț. A scris o rețetă, apoi a băut o cafea servită de mama. Sunt atenți cu mine, mi-au pus muzică, m-au luat cu mașina într-un tur prin orașul studenției lor, care acum era învăluit de mireasma salcâmilor înfloriți. Ei se agită, eu vomit, habar n-au de ce. Nici eu. Mă hurducă. Sunt plin cu aer ca un balon, râgâi. Cine să mă învețe să râd? Râsul știe să facă lacrimi la fel ca plânsul, dar lacrimile râsului sunt dulci. Tata face tot felul de strâmbături, schimonosindu-și buzele, obrajii, ca să mă sperie ori ca să mă facă să râd, nu-mi dau seama, oricum e nostim. Din camera mea, nu înțeleg prea multe din ce se întâmplă în lume. Uneori, celor din jurul meu le văd doar capetele, și mă întreb cum fac să se deplaseze, totuși. Oare când o să încep să gândesc? Să spun adevăruri despre lume, despre oameni, despre viață, să le comprim în postulate, axiome. Ce face acea armată de neuroni, doarme? Miliarde de neuroni! Mama are același chip, dar expresia ei e mereu alta. Poate eu sunt cauza. Obiecte de diferite forme vin spre mine să ne cunoaștem, să ne împrietenim. Ele îmi spun la ce folosesc, dar când e rândul meu, nu știu încă eu la ce folosesc. Trebuie să învăț să aleg. Adică să renunț la ceva pentru altceva. Am un cub, îl întorc pe toate părțile, îl miros, îl mușc, are gust scârbos, de plastic, îl arunc, acolo rămâne. Obiecte supărăcioase! Stau în scaunul pentru copii. Mă îmbracă să ieșim afară, în grădină, merg ținut de mână, mă împiedic, trag un chiot odată cu pisica trasă de coadă, care se uită înciudată la mine. Voiam să ne jucăm. Rostesc frânturi de cuvinte. Florile sunt mai blânde, nu au unde pleca, nu țipă, rup o lalea și o țin strâns până în casă. Mă uit în oglindă. Arăt ca un broscoi, deși n-am văzut încă vreunul. Vreau să mă retușeze, să mă facă mai armonios, să mă tundă. Îmi doresc să fiu iubit de ființe și de lucruri. Veniți, spuneți-mi cine sunt. În casă există atâtea obiecte zgomotoase: televizorul, radioul, aspiratorul, frigiderul, mașina de spălat, fiecare obiect cu vocea lui. Vreau să le acopăr cu vocale, le amenință cu cele câteva cuvinte pe care le-am învățat. Deși nu înțeleg, se prefac că înțeleg, să nu mă supere, cred. Noaptea, mă visez iar la spital, o văd pe asistenta care vine cu seringa să-mi facă injecția dureroasă. N-am stat mult acolo. Mama era slăbită, palidă, mă ținea în brațe tata. Mă întrebam de ce aripile nu-mi mai funcționează, de ce am un corp atât de greu și nu mai plutesc ușor, fără să-mi pese de nimic. Ce greșeală făcusem? Decorul de aici era cenușiu, aspru. Nimerisem într-un ținut trist. Nu înțelegeam de ce trebuie să trăiesc aici. Oare pentru cât timp? Am înțeles că nu pot să mă mai reîntorc de unde am venit. M-am transformat, am crescut, am dinți, păr, unghii. Sunt om, n-am încotro, n-am altă șansă. Am jucării noi cu care să mă joc, e un joc nou. Nu, nu mai vreau să plâng. Râd în hohote. În oglindă e un tip simpatic. Vom fi prieteni, râd, râde și el.

„Ce bine era înainte, numai eu cu mama. Acum totul e pentru prima oară. Umbre gigantice, culori nehotărâte, roșul pare ceva mai insistent. Imaginea mamei, preferata mea. O recunosc după voce, zâmbet, miros, gust.”

Proză scurtă

STATUIA

Mircea Bodnariu

Prozator

Ce este o statuie? O urmă, o caricatură, o pedeapsă? Mă întreb și eu, tot nu am ce face. Sunt statuia unui bărbat important pentru neamul acesta. De ce important, ce a făcut el? Nu mă întrebați, nu am cum să știu, sunt doar o bucată de piatră cioplită. Dar sigur a făcut ceva de valoare, altfel nu i s-ar fi ridicat statuie. Și nu ar fi venit, ani la rând, în aceeași zi a anului, un grup de oameni care să-mi pună flori la picioare și cunună pe cap și care să țină discursuri înflăcărate, unii chiar să lăcrimeze. Ce spuneau nu am înțeles niciodată, piatra din care sunt cioplită a fost adusă din altă țară.

Zic „ce spuneau", vorbesc la timpul trecut căci sunt zeci de ani de când ceremoniile au încetat. Se pare că cei din ziua de azi nu mai sunt interesați de noi. De noi, cei de pe această alee a parcului. Nu sunt singură. Văd, atât cât câmpul vizual permite unei statui care nu-și poate roti capul, că am tovarășe de suferință. Nu numai acum, când am ajuns, datorită nepăsării, a permanentei degradări, caricaturile celor pe care-i reprezentăm, dar chiar și demult, exceptând momentele de glorie când ni se făceau ceremonii, ne simțeam marginalizate, părăsite și ignorate. Dacă nu ar fi venit o dată pe an un comitet al unei instituții oficiale sau organizații culturale, am putea zice că nimeni nu călca pe aleea noastră. Parcă nici nu voiau să se apropie, parcă le inspiram teamă, parcă simțeau un fior rece, ca recele pietrei, pe șira spinării. Cel puțin tineretul se ferea de noi ca dracul de tămâie, în atâția ani n-am văzut picior de tânăr pe aleea asta. Cred că le stârneam repulsie, prea eram reci și sobri, prea pretindeam respect. Sunt sigură că le provocam și jenă, aceea de a nu avea habar cine au fost ilustrele persoane atât de onorate încât erau întruchipate în piatră aici. Se temeau că, pășind pe alee, li se va reproșa lipsa lor de cultură și indiferența față de înaintași.

Se mai rătăcea câte o pereche de bătrânei, se uitau la chipurile noastre, la numele scrise pe socluri și înțelegeam din gesturile lor, din mimică, din privirile pe care și le schimbau că se bucurau să-l găsească pomenit cu atâta cinste pe cutare, se mirau că altul fusese cinstit la fel deși nu ar fi meritat, și, în fața altuia, se întrebau „cine o mai fi fost și ăsta?". Apoi plecau târându-și pașii și, probabil, uitând ceea ce văzuseră, îndată ce ieșeau de pe alee, dispăreau fără să se mai întoarcă vreodată.

E adevărat, în ultima vreme, de când găinațul păsărilor ne-a umplut căci nimeni nu mai vine să ne curețe, de când

aleea noastră a fost năpădită de buruieni pe care nimeni nu le mai stârpește, suntem mai des vizitați. Apare câte unul, poate fi de orice vârstă, se uită puțin în jur, vede că nu este nimeni, își alege o statuie și, calm, fără teama de a fi admonestat sau pedepsit, urinează pe ea. Apoi pleacă agale și, în timp ce încă se mai încheie la șliț, aruncă un scuipat pe fața unuia dintre iluștri. După ce și-a adus acest pios omagiu față de bravii înaintași, părăsește satisfăcut aleea.

În concluzie, ce este o statuie? Un timp este o urmă a măreției cuiva, apoi devine o caricatură a celui pe care îl reprezintă și, în cele din urmă, o pedeapsă postumă. Asta cât mai stă pe soclu.

„Ce este o statuie? O urmă, o caricatură, o pedeapsă? Mă întreb și eu, tot nu am ce face."

IEȘIREA DIN TUNEL

Am intrat în tunel la fel ca în toate celelalte, cele din care după câteva minute ieșeam, așa că niciun călător nu și-a făcut probleme. Îngrijorările au început mai târziu când ne-am dat seama cu toții că ceva nu este în regulă, prea eram de mult timp în întuneric.

Întunericul era pe afară, înăuntru se aprinseseră luminile. Telefoanele mobile nu mai aveau semnal. Din plafon nu mai venea niciun anunț și nimeni din personalul trenului nu mai trecea pe la noi. Trenul continua să alerge prin beznă. Lumea a început să se agite. Se exprimau păreri, bănuieli, se iscau controverse, se propagau zvonuri.

– Mergem cam de mult, cred că mai bine de o oră.

– Nu vă supărați, de unde știți că mergem?

– Păi, cum, cum adică, ce, nu-i evident?

– Nu, nu-i evident deloc. la uitați-vă pe geam, ce vedeți?

– Nimic, absolut nimic, e întuneric beznă.

– Nu vedeți nici măcar câte o luminiță din când în când?

– Nu, nu se vede nicio luminiță.

– În orice tunel apar din când în când luminițe.

– Poate că aici n-au pus.

– Și atunci cum știți că mergem. Mișcarea este relativă, stai sau te miști doar în funcție de un reper la care te raportezi. Când eram afară, vedeați cum ne îndepărtam de copaci, stâlpi, clădiri, diverse obiecte cărora hai să le zicem fixe. Dar aici? Cum știți că mergem?

– Domnule, uite ce-i, aș avea câteva argumente, dar mă limitez la unul singur: mergem pentru că înainte de a intra în tunel mergeam, asta nu puteți nega, și nu ne-am oprit.

– Bine, dar…

– Credeți că suntem în tunel? Eu zic că nu. Nu există tunele atât de lungi, mergem de ore, și apoi prea e întunericul perfect, nici măcar o lumină nu apare pe pereții tunelului.

– Și atunci unde credeți că suntem dacă nu într-un tunel? O fi vreo eclipsă totală de soare, ha, ha, ha…

– Domnule, n-o luați în glumă. Situația este serioasă. Uite ce cred eu, am intrat într-un tunel, e adevărat, cine a privit pe geam a putut vedea asta. Dar n-am stat mult în el, doar cât să ni se acopere geamurile cu ceva negru. Se profită de faptul că nici ferestrele, nici ușile nu se pot deschide în timpul mersului.

– E absurd, de ce ar vrea cineva să facă asta? Și cine ar fi acela?

– Cum cine, pe ce lume trăiți? Chiar nu ați auzit de organizațiile secrete care conduc lumea? Probabil am fost răpiți, trenul nostru o fi fost deturnat de la linia lui și cine știe unde e dus.

– Scuzați-mă, dar astea mi se par niște aberații.

– Aberații sau nu…

– Nu credeți că ne iau de proști? Nici un anunț, nici o explicație, personalul parcă a intrat în pământ. Mama ei de viață, numai la noi se putea întâmpla așa ceva! Trebuie să acționăm.

– Și ce ai vrea, tinere, să facem?

– Să, să… să protestăm.

– Cum?

– Să tragem semnalul de alarmă.

– Ai înnebunit? Asta ne-ar mai lipsi, să ne oprim în tunel, cine știe cât mai e până la ieșire.

– Atunci să formăm o delegație a călătorilor care să pornească prin tren în căutarea unui angajat al companiei feroviare și să-l luăm la rost, să ne explice ce se întâmplă, să… Vreți să faceți parte din delegație?

– A, nu, nu…

– Eram sigur. Vă plângeți, dar nu faceți nimic. De asta e țara asta în halul în care e, de aia a trecut prin vremuri mizere, pentru că voi ăștia bătrânii, nici când erați tineri ca mine, nici mai târziu, nu ați făcut nimic, dacă ați fost ținuți în întuneric nu ați protestat, nu v-ați luptat pentru lumină, ați preferat să dospiți în căldura propriei voastre lașități, să stați cu fundul pe cămașă așa cum stați acum cu fundul pe scaun în loc să veniți cu mine…

– Tinere, ajunge cu obrăznicia, nu ți-e rușine, mucosule, dacă nu eram noi ăștia, cum ne zici tu, „bătrânii”, dacă n-am fi pus noi umărul la dezvoltarea acestei țări, n-ai fi avut tu acum nici trenul acesta, nici toate tunelurile prin care am trecut.

– …

– Știți ce spune lumea prin celelalte vagoane? Zice că ne-am rătăcit prin rețeaua de căi ferate subterane construită pe vremea dictaturii.

– Ce rețea, domnule, despre ce vorbești?

– Adică n-ați auzit nici unul de rețea? Cum așa, dar ce ziare citiți, la ce televiziuni vă uitați? S-a vorbit, s-a scris despre asta, am văzut și documentare. Dictatorii se temeau de o revoltă, de faptul că ar trebui, la un moment dat, să fugă și au construit – în secret, bineînțeles – o rețea de căi ferate subterane pe care s-o poată folosi la nevoie.

– Ei și, ce să căutăm noi în ea?

– Păi, ne-am rătăcit, nu v-am spus, cel puțin așa am auzit lumea vorbind când am trecut prin celălalt vagon. O fi fost o eroare, o schimbare de macaz greșită și, în loc să ne continuăm drumul pe linia noastră…

– Ei, dragii mei, nu știm ce ne așteaptă, ascultați la mine că sunt bătrân și am văzut multe. Așa a fost întotdeauna când a început un război, o molimă, o criză economică. Oamenii au crezut că se va termina repede și când colo… Cine ar fi crezut, când a început primul război mondial, că va dura patru ani? Toți au fost siguri că se va termina repede, în câteva luni. Dar la al doilea război mondial? Nemții au crezut că după un război fulger vor fi stăpânii Europei. Și când a început pandemia de Covid, nu a fost tot așa? Lumea își va aminti de noi, cei din trenul care a umblat prin tunel luni sau ani, dar nu se vor gândi niciodată că noi nu am știut asta, că mereu am crezut că ieșirea este aproape.

– Tataie, mai bine ți-ai înghiți limba, nu cobi. Doamne Dumnezeule, cum să dureze atât?

– Numai Cel de sus știe, dragii mei, numai El. Noi trebuie să le îndurăm pe toate. Ascunse sunt căile Domnului, bine se zice.

– Mai degrabă noi suntem ascunși în căile Domnului…

În fața mea stătea o doamnă. Am înțeles din conversație că era scriitoare. A scos un suport pe care se aflau prinse câteva coli albe și un pix, a zâmbit complice și a zis: Iată cum vin subiectele! A scris un timp, apoi s-a ridicat, a lăsat suportul pe scaun și a plecat, probabil la toaletă. Știam că mă fac vinovat de a comite o indiscreție, însă eram mort de curiozitate să văd ceea ce scrisese. Așa că am răsfoit puțin colile ei. Pusese titlul „Ieșirea din tunel”, apoi consemnase câteva din convorbirile pe care le auzisem și eu. Lăsase loc și trecuse pe o coală nouă, probabil voia să revină și să mai completeze. Acolo scrisese finalul, chiar ce mă interesa mai mult, cum vedea ea ieșirea noastră din tunel. O vedea luminoasă, totul se explica, devenea logic, toate teoriile păleau în fața evidenței, toți știutorii tăceau rușinați.

Ce bine e să fii scriitor, să alegi pentru povestea ta finalul pe care îl dorești. Din păcate, noi suntem într-un tren, în unul real, nu într-o poveste, și habar nu avem când și cum vom ieși la lumină, dacă vom mai ieși vreodată.

Așa am gândit atunci, și bine am gândit.

”Pe ce lume trăiți? Chiar nu ați auzit de organizațiile secrete care conduc lumea? Probabil am fost răpiți, trenul nostru o fi fost deturnat de la linia lui și cine știe unde e dus”.

URMELE

Știam că este foarte important să lași, după trecerea ta pe Pământ, niște urme. Așa spunea toată lumea, și dacă toată lumea spunea… Dacă rămâne ceva după tine, dacă lași măcar o urmă, atunci nu ai trăit degeaba, viața ta nu a fost inutilă. Unii ziceau, chiar, că acesta este sensul vieții. Cine știe, așa o fi.

Chiar aceste gânduri îmi veneau în minte în seara în care mă plimbam pe țărmul mării. Nisipul dinspre apă era umed. Un copilandru care alerga de-a lungul plajei se oprea din loc în loc și râcâia nisipul cu un băț. În urma lui rămâneau semne ciudate, mereu altele.

Am mers un timp după el, fără să alerg, agale. El se îndepărtase mult, eu studiam semnele rămase. Nu exprimau nimic și totuși păreau să exprime totul. O fi transmițând un mesaj? Și dacă da, care o fi acela? Știam că până a doua zi vântul și apa le vor șterge. Mă gândeam cum ar fi ca, brusc, marea să se retragă, nisipul să se pietrifice și semnele puștiului să dăinuie la nesfârșit. Poate că atunci, peste milenii, mulți învățați își vor bate capul ca să le descifreze. Că, dacă așa s-ar întâmpla, băiețelul acela și-ar fi atins scopul vieții, trecerea lui pe Pământ nu ar fi fost zadarnică, pentru că ar fi lăsat ceea ce orice om își dorește (sau ar trebui să-și dorească), urme trainice ale existenței lui. Dacă s-ar fi întâmplat acel fenomen, atunci copilul ar fi putut să moară chiar a doua zi sau oricând. Cel mai bine a doua zi, ce rost are să mai trăiești când ți-ai atins scopul vieții?

A doua zi în zori am ieșit pe plajă. Natura șterse toate semnele trasate de micul scrib. Bietul de el, trebuie să trăiască și să lupte pentru a-și lăsa urmele!

UN OM ÎNTORS PE DOS

Am ieșit din casă pentru că vremea era splendidă, atâta seninătate nu se întâlnea prea des. Totul strălucea în soare, totul era voios. Am umblat pe străzi, prin parcuri, oamenii zâmbeau, natura râdea. Câtă bucurie, câtă liniște, câtă lumină! Ce contrast între ceea ce mă înconjoară și ceea ce se află în mine, între exterior și interiorul meu întunecat, mohorât și frământat! – am exclamat cu durere. Dacă interiorul meu ar fi senin, luminos, liniștit și plin de voioșie – mi-am zis – atunci nici nu mi-ar mai păsa de ceea ce ar fi în afara mea.

Avusesem cândva o geacă cu două fețe de culori diferite. Una era gri închis, când o purtam pe afară, arătam mohorât, aveam aerul unui om mereu nemulțumit. Dacă o întorceam, apărea cealaltă față care era de un galben aprins, iar eu arătam jovial și împăcat cu viața și cu lumea. Amintindu-mi aceasta, mi-a venit ideea să mă întorc pe mine însumi pe dos astfel încât exteriorul cel luminos și fericit să devină interiorul meu, iar interiorul meu cel întunecat și mohorât să devină exteriorul.

Așa am făcut, m-am întors pe dos cum ai întoarce o haină cu două fețe și iată-mă nemaiputând de încântare, admirându-mi splendoarea interioară, bucurându-mă de liniște sufletească și de gânduri luminoase.

Și exteriorul? Acum e întunecat și mohorât de nu-mi mai vine să ies la plimbare.

Nu-i bine nici așa, la ce-ți folosește un interior senin și luminos, plin de pace, dacă în jurul tău e atâta mohoreală, atâta nemulțumire și zbucium? Ce să fac, să mă întorc din nou pe dos, să scot din nou la suprafață lumina și pacea? Cum e mai bine, să navighez prin seninătatea unei lumi fericite ducând cu mine zbuciumul interiorului meu negru și amar? Sau să mă retrag fericit în interiorul meu strălucind de feerice lumini, lăsând cu egoism ca lumea să se zbată în beznă și necazuri? Ce să fac? Ce să fac?...

PRĂPASTIA

Ne-am cunoscut în târg atunci când i-am vândut porcul pe trei galbeni, așa cum negociasem. După ce l-am ajutat să urce animalul în căruță, conform obiceiului, ne-am dus la crâșmă să bem aldămașul. Ne-am înveselit și ne-am simțit bine împreună, am povestit o mulțime. Era un om simpatic și, într-un fel, îmi semăna.

După ce am încheiat afacerea cu porcul, convenabilă pentru amândoi, ne-am împrietenit și ne întâlneam adesea prin târg, mai vorbeam de una, de alta și nu rareori intram în câte o crâșmă unde, așezați la o masă cu stacanele de bere în față, ne veseleam îndelung.

Mi-a spus că locuiește la castel, cel de dincolo de deal și, dacă am drum pe acolo, să intru și să-l caut.

Mult timp nu am făcut-o, nu prea aveam drumuri în direcția aceea, dar într-o zi în care îmi lipsea activitatea m-am gândit, ce-ar fi să mă duc astăzi la castel și să-l caut? Așa că am pornit direct spre clădirea cea înaltă înconjurată de ziduri, un fel de cetate. Am mers mai mult decât aș fi crezut. Când m-am apropiat destul de tare a început să se vadă că zidurile exterioare erau înconjurate de un șanț. Nu m-am mirat, se obișnuia așa ceva. Dar, când am ajuns pe marginea a ceea ce crezusem că este un șanț, am constatat că nu are în el nici apă, nici altceva, privirile îmi coborau mult până mi se pierdeau în ceva negru. Era o prăpastie adâncă, poate chiar fără fund.

Cum să trec dincolo, cum să intru? Am pornit în jurul cetății în căutarea unei punți de trecere, a unei deschideri în zid. Am găsit poarta cea mare zăvorâtă și podul cel mare ridicat. Mai erau niște porți mici spre care duceau punți înguste. Am pășit pe una din ele. A început să se clatine și să scârțâie. Din loc în loc îi lipseau scânduri din podea. Mi s-a făcut groază, mă și vedeam căzut în prăpastie.

Am renunțat și am pornit înapoi spre casă gândindu-mă că numai apropiindu-mă atât de mult de el, am putut vedea ce prăpastie adâncă ne desparte și ce punți înguste și șubrede ne leagă.

Proză scurtă

DUPĂ-AMIAZA UNEI AȘTEPTĂRI

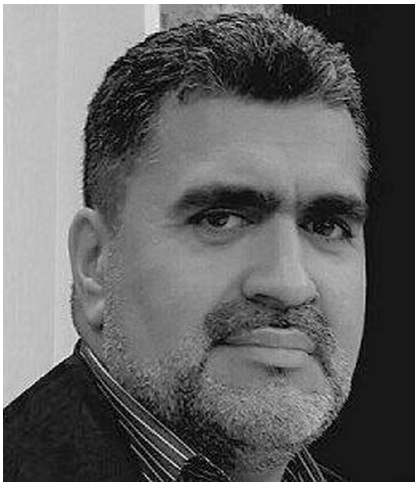

Radu Comșa

Prozator

Cutia strălucea roșu închis și brun patinat. Linii subțiri aurii treceau neclintit pe muchiile ușor prăfuite și el știa că se continuau pe suprafața pe care nu o vedea și înconjurau numele unei zeițe scris lung și elansat pe capacul cutiei. Roșu și brun sclipeau mat. Liniile subțiri dansau în semiîntuneric. Reflectă. Degetele i s-au strâns pe marginea raftului pe care cu o clipă înainte căuta cu totul altceva. Din reflex continuă să caute lucrul pentru care deschisese dulapul fixat sus pe perete. Mișca obiectele lent, unul câte unul, fiecare făcând loc pentru următorul care urma să fie mutat. Uneori le punea unele peste altele, căci nu rămânea destul spațiu. Nu găsea lucrul pentru care venise, dar nici nu mai căuta cu atenție. Cu degete încordate, ca întotdeauna, își așeză mâna pe fâșia îngustă de etajeră rămasă liberă. Zăbovi acolo câteva momente cu gândurile parcă împrăștiate. Dar apoi mâna i se destinse brusc și trase afară cutia roșie, brună, aurie. Culorile și liniile subțiri i s-au zbătut în ochi, trecând prin aer, apoi s-au limpezit și s-au reașezat în locurile lor. Praful fin se șterse acolo unde apucase cu degetele colțul cutiei, iar metalul ei păstra o răcoare neașteptată. O luă cu cealaltă mână și conținutul se auzi mișcându-se înfundat. Știa că se aude așa pentru că e ambalat în pătrate de hârtie fină, satinată și acoperit cu fâșii late de hârtie mai groasă, albă și imprimată cu scrisul acela lung, înclinat, îngust și rond deodată, fâșii moi, strânse unele în altele, ondulate, îmbinate în formă de fagure.

„O pun la loc”, se gândi.

Dar mâna nu făcu mișcarea cuvenită, să ridice cutia până aproape în dreptul ochilor și să o împingă în locul gol care desena pe raft un pătrat orizontal, nuanțat mai închis.

Se întoarse. Luă cutia cu sine.

O așeză pe măsuța cafenie cu fibrele ei lungi, o idee mai întunecate decât masa lemnului dur. Se simțeau mereu când erau atinse cu mâna sau când o cană de cafea era târâtă neglijent peste ele. Citi din nou numele scris cu aur și privi zeița ecvestră cu părul până la șolduri, învolburat peste umerii și sânii goi, care strângea energic cu pulpe lungi calul, a cărui coadă și coamă erau aidoma părului ei bogat, rebel. Pe o latură a cutiei, sigiliul. Rotund, metalic, cu litere și cifre în relief. Îl atinse cu unghia. Marginea rigidă era făcută să poată fi trasă în sus și astfel să poată fi îndepărtat acel semn vizibil care arăta că ceea ce era înăuntru nu fusese atins de nimeni. El își dorise să îl rupă. În fața ei. Pentru ea.

„Sunt doar bomboane de ciocolată... nimic altceva”, spuse el liniștit.

Luă degetele de pe sigiliu.

„Sunt încă bune, dar vechi. Poate, prea vechi.”

Doar în gând.

Cumpărase cutia într-o seară târzie pe un aeroport în care întunericul se amesteca cu luminile albe ale culoarelor de trecere, cu luminile galbene și oranj din zonele comerciale și cu cele voalate care curgeau încet în locurile unde bănci segmentate cu spătare foarte înclinate îi găzduiau pe cei care își așteptau avioanele. Cei mai mulți cu trolere ușoare care puteau fi luate în cabină și genți cu mărci cunoscute în care se ghiceau tablete si computere portabile. Câțiva cu bagaje mai domestice strânse în jurul lor și copii adormiți sau aproape adormiți. Majoritatea călătorilor manevrau telefoane, culorile display-urilor se reflectau pe fețele lor. Unii își deschiseseră laptopuri pe ecranele cărora se derulau baze de date, tabele înghesuite care păreau enorme sau interfețele unor aplicații. Și el avusese laptopul deschis, dar îl strânsese și îl strecurase în rucsacul cu fermoare solide, negre. Se ridicase și se îndreptase către un loc de unde dorea

să își ia o cafea. Era coadă, deloc mică. Și abandonase ideea cafelei, după ce calculase cam cât ar fi avut de așteptat. Mersese către unul din magazinele mereu deschise. Înainte să găsească sucul de portocale care i-ar fi înlocuit cafeaua, văzuse rafturile încărcate cu pachete, pungi și cutii, bomboane și tablete de ciocolată. Unele dintre ele aveau dimensiuni enorme, revedea, alesese pentru ea una din cutiile cu bomboane de ciocolată, după ce văzuse că era o specialitate niciodată disponibilă în magazinele obișnuite. Și pentru că o aștepta și știa că se vor revedea, alesese pentru ea una din cutiile cu bomboane de ciocolată, după ce văzuse că era o specialitate despre care credea că ei i-ar fi plăcut. Era o cutie frumoasă ea însăși, aproape pătrată, cu margini rotunjite plăcut, cu linii aurite care zburau pe fondul roșu regal și brun cald, perlat. Acolo, printre culori și litere, se desena femeia cu părul acela bogat și rebel, călărind cu capul sus și privirea în depărtare. Cutia îi fusese vândută într-o sacoșă de plastic marcată decent cu logo-ul aeroportului și foarte vizibil cu cel al comerciantului scutit de taxe. Ar fi preferat să o pună în rucsac, dar, deși nu era prea mare, nu avea loc acolo. Așa că o strânsese cum putuse mai bine și o ținuse în brațe tot drumul.

După ce se întorsese acasă, o vreme, ținuse cutia undeva într-un colț pe biroul lui. Îi plăcea să o vadă și să își închipuie cum ea va încerca bomboanele de ciocolată și le va comenta gustul. O vedea, înaltă, cu spatele drept și bărbia ușor ridicată, mușcând preocupată din ciocolată și reflectând. Apoi răspunzând la întrebarea nerostită.

„Analizez."

Părul bogat, lung, cu reflexe brune, roșii și aurii s-ar fi zbătut nesupus și ea ar fi rostit cu afectare prefăcută:

„Da, sunt bune, în special acestea de cafea."

Și ar fi arătat cu degetul cu unghia lungă, roșu scarlet, făcând un unghi ascuțit, neobișnuit pe degetul întins. Iar zâmbetul ar fi venit mai întâi în ochii adânci și estici și abia după aceea pe buzele fin desenate, aparent niciodată date cu ruj. S-ar fi reflectat apoi zâmbetul în obrazul oriental în a cărui piele străluceau transparent țărmuri albe potopite de soare, dealuri cețoase de depărtare și mări verzi-albastre.

O așteptase. Și ea nu venise. Și mai trecuse un timp. El încă mai credea că va veni, dar pusese cutia într-un loc mai ferit, pe un raft, într-un corp de mobilă suspendat prea sus pe peretele unei încăperi în care nu stătea prea mult. Apoi ea trebuia să vină. Din nou. Dar tot nu venise, iar el uitase pe jumătate de

acea cutie de ciocolată. Dar tot mai spera ca ea să vină. Și tot își mai imagina, când și când, că o vor deschide împreună.

Iar în această zi, căutând cu totul altceva, dăduse peste culorile încă licărind, separate net de aerul din jur. Cumva stinghere. Poate asta îl făcuse să o scoată afară, în plină lumină, Până acum prisma joasă, roșie, brună, aurie rămăsese pe raftul ei cuminte, ca o garanție aproape uitată, dar solidă, precisă în liniile ei metalice, nealterate. Un fel de promisiune ciudată și necunoscută a așteptării lui și a venirii ei. Dar ea tot nu ajunsese, venind din locul ei îndepărtat. Și el nu mai voia să lase acel obiect frumos să rămână acolo păzind un vis. Un fel de vis diluat de timpul mult și de dorința neîmplinită, acum descumpănit de prea lungă așteptare.

Își trecu palma și degetele peste câmpurile unde zeița cea sălbatică strângea calul între coapse și unde litere de aur dansau mut. Culorile redeveniseră ceea ce erau atunci când cumpărase cutia, într-o noapte cețoasă și obosită. Reînviate. Dar singure și fără rost.

Se ridică fără grabă și ieși din încăpere. Nu lipsi mult. Când se întoarse, avea într-o mână o cutie albă de carton și în cea-

laltă capacul ei cu dungi orizontale și negre. Fără să se mai așeze pe balansoarul unde stătuse, le puse pe amândouă pe masa joasă. Mută paharul în care mai erau o felie triunghiulară de lămâie, două felii mici de limetă și un deget de lichid verzui-transparent. Dădu o palmă mai la stânga și carnetul copertat albastru, de care era prins un stilou. Acum avea loc destul.

Potrivi cutia de ciocolată de-a latul cutiei de carton. Apreciase bine dimensiunile. Apoi o ridică și o puse înăuntru. Intra perfect. Abia dacă mai rămâneau câțiva milimetri la stânga și la dreapta pe lățime.

„Va aluneca de-a lungul..."

Reflecție fără urmări. Pe lungime diferența era mai mare, dar asta nu mai conta.

Apoi așeză capacul deasupra și culorile roșu, brun perlat și auriu se șterseră din lumea imediată. Căută cu ochii o rolă de bandă adezivă, cu gând să fixeze mai bine capacul pe care benzile negre treceau ca niște bare solide și late, dar renunță.

Ieși pe ușă așa cum ieșea el mereu, de parcă s-ar fi grăbit.

Cheia a sunat sec, întoarsă de două ori și apoi toate cheile prinse de carabina verde s-au mistuit zuruind în buzunarul scurtei cu guler de catifea reiată. A coborât treptele două câte două, balansând în mâna stângă cutia albă în interiorul căreia cealaltă cutie se mișca cu zgomot înfundat, sus-jos. A apăsat butonul încuietorii de la intrarea imobilului, ea s-a deblocat cu sunet de bronz clinchetit și el a ieșit afară. A mers pe aleea goală din dreapta, a intrat în parcul amorțit și după câteva minute a așezat cutia pe care o ținea în mână pe o bancă din șirul lung de bănci așezate una după cealaltă, la fiecare câțiva metri.

Se gândi o clipă cine ar putea fi cea sau cel care o va găsi, o va deschide și va vedea ce e în ea. Își scutură capul și își continuă mersul lui drept în acea după-amiază de iarnă bizară, seacă. Soarele se ghicea undeva departe, pietrificat, ascuns în nori subțiri care pluteau la mare altitudine, nemișcați, sfâșiați în fâșii lungi de vânturi doar ghicite, neajunse pe pământ.

Din mers, își înălță privirea. Prin spărturile de nori, cerul se zărea alb și albăstrui, înalt, transparent și rece, limpede, fără așteptări.

„Citi din nou numele scris cu aur și privi zeița ecvestră cu părul până la șolduri, învolburat peste umerii și sânii goi, care strângea energic cu pulpe lungi calul, a cărui coadă și coamă erau aidoma părului ei bogat, rebel."

Anders Andersen-Lundby, *Seară de iarnă*, 1886

Proză scurtă

OMUL CU MĂNUȘI NEGRE

Gina Zaharia

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

În fiecare zi de marți, Nicolaie obișnuia să cumpere, de la magazinul din cartier, lapte pentru toată săptămâna.

Așa că s-a trezit cu noaptea în cap, a ieșit în curte, și-a aruncat privirea, ca în fiecare dimineață, peste gardul din paiantă veche, a strivit cu călcâiul un mușuroi de furnici ivit peste noapte, înjurând printre dinți:

– Mama voastră, iar o să plouă!

Apoi s-a asigurat că nu l-a auzit nimeni în afară de Bicu, un motan bătrân care-și aștepta și el, desigur, porția de lapte. A mai bombănit câteva cuvinte și a ieșit trântind poarta care, ajutată de un arc în loc de balamale, s-a închis automat în urma lui.

Era toamnă. Lapovița pândea de după garduri, iar bărbatul, doar cu un pulover pe el, își făcea parcă loc printre razele slabe ale zorilor.

Deodată, ceva i-a atras atenția:

– Iată o pereche de mănuși, a zis, aplecându-se și ridicând obiectele negre, de piele. Probabil le-a pierdut cineva, dar bine mi-or prinde la iarnă. S-a uitat iute în stânga și-n dreapta, apoi le-a pus în sacoșă. Apoi, gândi scurt: oare nu e prea devreme pentru a le folosi? Hm, ce lume ciudată! Ori îs eu prea norocos astăzi! Să mai zică cineva că marțea-s trei ceasuri rele!, se înfumură omul, mărind pasul.

Până aici nimic neobișnuit. Nicolae a cumpărat laptele, a hrănit pisoiul, a dat cu mătura prin curte, adică a împins frunzele uscate aduse de vânt puțin mai încolo, a intrat în casă și s-a întins pe pat. Se făcea că era gangster, cum văzuse el prin filme când era copil și se ducea la căminul cultural, unde, la vreo sărbătoare mai importantă, nea Gheorghe Săraru dădea filme. Sau poate chiar devenise. Fiindcă la câteva ore deja vuia cartierul că a fost spartă o bancă de unde s-au sustras câteva mii de lei. Și el a auzit, cum să nu, că doar zvonurile astea circulă repede. S-a grăbit să arunce bunătate de mănuși și le-a dus degrabă la container, numai că l-a zărit tanti Savica și atât i-a trebuit. În scurt timp a devenit vedetă de cartier. Poliția, anunțată de vecina din stânga casei, l-a chemat la sediu și i-a luat amprente. Un pușți mai îndrăzneț l-a întrebat cum i-a venit ideea și dacă a acționat singur, de unde atâta curaj, de parcă făcuse vreo ispravă. Mă mir că nu i-au cerut să se și pozeze cu el. Ce mai, toată ziua aceea s-a dus printre întrebări și frământări. Cum de picase el așa, tam-nesam, într-o asemenea brambureală? Zadarnic a încercat să explice cum stau lucrurile, că nimeni nu l-a crezut. A fost văzut când arunca blestematele alea de mănuși și asta stârnea fel de fel de scenarii. Toate în defavoarea lui, mai ales că era cunoscut ca un om singur, fără venituri, care trăia doar din pensia de handicap căpătat, acu' câțiva ani, în urma unui accident de mașină. Mai precis era șchiop, cu un picior de lemn.

Dar nu se plângea. Îi mulțumea Domnului că trăiește și lua viața ca pe un dar, așa cum este de fapt. Acum, situația dată schimba ușor lucrurile. Până una, alta, era singurul suspect. Oamenii legii i-au luat declarații peste declarații, deși se cam îndoiau că Nicolae ar fi făcut această *treabă* neajutat *de specialiști în domeniu*.

În sfârșit, spre seară a rămas singur. Rezemat de poartă, își tânguia neputința de a se face crezut și înțeles. Poate că nici el nu putea să explice. Auzise odată că îți trebuie har și pentru asta. Mai ales când ești la ananghie.

– Bine, bine, își zicea întruna, măcar n-au pus și un ban ceva lângă ele, măcar să știu de ce le trag. Apoi s-a pus pe râs. Lasă, că Dumnezeu nu doarme!

– Ai văzut, Leano? zise tanti Savica vecinei de peste drum, a înnebunit ăsta a' lui Grasu. Acum se crede important. Dacă nu-l vedeam eu, se mândrea cu isprava făcută.

– Așa cum te mândrești tu acum, Savico! i-a răspuns Leana, în doi peri. Apoi i-a întors spatele și a intrat în casă. Stai acolo, femeie curioasă, că altceva nu ai de făcut decât să pândești pe la porți, a mai zis, pentru sine.

Nicolae Grigorescu, *Portret de bărbat*, 1863

Oricum, Nicolae era un vecin liniștit, respectuos și nu supărase pe nimeni. Casa, moștenită de la părinți, îi oferea siguranță și, oarecum, confort. Locuia singur. Divorțase în urma accidentului, adică soția îl părăsise și plecase, împreună cu fiul lor, în Spania. De atunci s-a descurcat cum a putut. Adică de vreo douăzeci de ani. Fusese învinuit de femeia lui că era adeptul consumului de alcool în cantități mari și la orice oră, probabil că acesta era și motivul cumplitei întâmplări în urma căreia rămăsese cu sechele pe viață. Oricum, ce-a fost a fost. Acum se lăsase în voia sorții. Nu avea altceva de făcut. Prima noapte a trecut greu, cumplit de greu, adică a fost plină de frământări. Ziua s-a arătat ceva mai liniștită, mai ales că, spre seară, a avut parte de cea mai frumoasă surpriză a vieții: la ușa lui bătea Adrian, fiul pe care nu-l mai văzuse de atâta timp. Nici nu și-l mai închipuia, iar poze recente nu-i trimisese nimeni. De fapt, îi pierduse urma. Știa că plecase cu mama lui în Germania, apoi în Spania. Fosta soție se recăsătorise repede și mai avea două fete. Aici se încheiau veștile despre familie.

– Tată! a exclamat băiatul, îmbrățișându-l.

– Fiule! a fost singurul cuvânt, urmat de un șuvoi de lacrimi. Acum, fie ce-o fi. Pot să mor liniștit. Sunt acuzat de furt, eu, un amărât de invalid, și cred că am avut complici, a continuat, înșirând cuvintele.

– Stai liniștit, tată! Hoții au fost prinși. M-a sunat tanti Savica și mi-a spus cum s-a întâmplat. Și-a cerut iertare că te-a pârât la poliție.

– Oh, ea m-a „denunțat"? râse Nicolae. Iacă, am fost și eu un pic de vedetă! Și nici măcar nu mi-a spus că are numărul tău.

– Nu-l avea, tată, și eu am vrut să iau legătura cu tine, dar n-am găsit nicio cale. Ginerele Savicăi a făcut aceste „săpături".

Ce seară minunată a urmat! Câte povești, câte îmbrățișări, câte lacrimi de bucurie!

Pentru că viața și neprevăzutul sunt frați buni. Și chiar dacă se mai ceartă din când în când, întâlnirea cu destinul e cu atât mai reală.

„Se făcea că era gangster, cum văzuse el prin filme când era copil și se ducea la căminul cultural, unde, la vreo sărbătoare mai importantă, nea Gheorghe Săraru dădea filme. Sau poate chiar devenise. Fiindcă la câteva ore deja vuia cartierul că a fost spartă o bancă de unde s-au sustras câteva mii de lei."

Proză scurtă

DRUMUL

Lăcrămioara Stoenescu

Prozatoare, poetă, scenaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Drumul meu va fi lung și anevoios, iar iubita mea soție va rămâne singură, după o boală grea, din care de-abia am salvat-o. Va trebui să aibă grijă și de fetița noastră. Ce se va întâmpla cu ele? Nu va fi nimeni care să le ajute. Azi, oamenii nu mai sunt empatici ca înainte. Vremurile i-au schimbat și ei au devenit duri ca granitul, se gândea fostul pretor Horațiu Stănescu.

În noaptea de 14 aprilie 1952, când l-au ridicat, Milana plângea în pumni și se abținea să urle ca Medeea ori ca Fedra, asistând la scena ce i se părea decupată dintr-o tragedie antică. Stătea încremenită și fără grai într-un colț al camerei și își privea soțul cu dragoste și milă. Împărțiseră împreună atâția ani, iar povestea lor de iubire era cunoscută în oraș pentru frumusețea și trăinicia ei.

Îl așteptase multă vreme până să se căsătorească. El fusese student sărac și nu putuse s-o ia de soție, până nu-și terminase studiile. Îl iubise cu disperare și fusese neclintită ca o stâncă împotriva tuturor impedimentelor, trecând chiar peste dorința tatălui său, care voise s-o mărite cu un negustor bogat. A luptat pentru iubirea ei și au rămas împreună la bine și la rău, depășind toate piedicile.

Acum, viața îi era în derivă. Va pleca stâlpul casei, care dăduse sens existenței sale atâția ani. Era pierdută și dezorientată și zeci de gânduri sumbre îi năvăleau în minte. Se întreba ce se va face fără el și cum va reuși să-și crească fetița singură. În acest timp, ochii i se umpleau de lacrimi amare. Era o situație din care nu vedea ieșire și plângea înfundat, să nu-i facă mai rău soțului său.

Printre bufniturile cărților trântite pe jos și zgomotul sertarelor trase în căutarea unui obiect inexistent, lui Horațiu i se desfășura ca pe un ecran întreaga tinerețe. Deși nu mai erau în floarea vârstei, ci alunecaseră spre maturitate, Milana rămăsese la fel de suplă și de frumoasă. Îi admira trupul zvelt și ținuta dreaptă, chiar și acum, când pe umerii săi atârna întreaga povară a unei vieți ce se prevestea covârșitoare.

Când o cunoscuse el, ea era o elevă de pension, subțirică și fragilă, nici chiar una din frumusețile orașului. Apoi, iubirea lor a înmugurit și a înflorit. La început, le-a fost greu, dar au avut și zile rodnice. Cât timp a fost pretor, au trăit cei mai frumoși și îmbelșugați ani. Erau tineri și visători și aveau gânduri înaripate.

Când a venit pe lume Lioara, copilul le-a dat un nou sens existenței și au trăit cele mai frumoase zile, așa cum și le doriseră dintotdeauna. Erau o familie fericită, sfânta familie, cum o numea adesea. Se iubeau ca la început, întreținând proaspătă floarea dragostei lor, iar, apoi fructul acesteia. De acum încolo, totul va deveni doar o amintire...

*

Pistolul inexistent fusese doar pretextul descinderii oamenilor îmbrăcați în haine negre de piele în locuința în care familia fostului pretor stătea cu chirie. Îl ridicaseră în toiul nopții, după ce au bătut puternic în ușă. Au speriat fetița, care s-a ghemuit sub păturică, în pătuțul său prea mic pentru ea. Mama îi promitea mereu că îl va schimba, dar asta nu se întâmplase încă.

În casa fostului pretor, ce fusese construită cu trudă, se lăfăia colonelul rus cu progenitura sa, un băiat cu câțiva ani mai mare decât Lioara. Nici gând să plece înapoi, acasă. El vorbea la telefon cu mama sa, care locuia la Moscova: *Alio, alio! Îi e dor de ea,* își zicea fetița, înțelegându-l. Uneori, se jucau împreună. Copiii se împrietenesc repede, nu țin cont de vremuri și nu se dușmănesc.

Milana privea înfricoșată camera în care locuiau cu chirie. Pe jos, erau împrăștiate cărți și sertare scoase de la locul lor și aruncate în dezordine. Se gândea la ce-i va spune a doua zi fetiței sale, care dormea în pătuțul ei din camera alăturată sau poate că era trează și se prefăcea că doarme, speriată de bufniturile cărților aruncate vraiște pe jos. După ce a scotocit bine prin cameră, securistul i-a zis celuilalt:

– N-am găsit nicio armă, tovarășe!

– Cred că vom reveni, i s-a adresat superiorul său.

– V-am spus că nu am nicio armă, a intervenit Horațiu.

– Mergeți cu noi, l-a îndemnat el.

– Unde? l-a întrebat bărbatul.

– O să dați o declarație. Vă întoarceți curând, l-a asigurat el.

– Horațiu! a strigat înspăimântată Milana.

– Nu trebuie să luați nimic, l-a avertizat acela, ignorând strigătul femeii.

După o percheziție amănunțită, la care s-a pretextat căutarea unei arme, fostul pretor de plasă, Horațiu Stănescu, a fost ridicat și dus la Securitate. A plecat îmbrăcat într-un pardesiu gri și încălțat cu niște pantofi negri. Era primăvară. În toiul nopții, se mai făcuseră și alte arestări, tot pentru declarații. Așa era uzanța.

*

La Securitate, situația a fost alta. Declarația era doar pretextul, pentru a-l deruta. Horațiu a bănuit care era cauza arestării lui. În 1940 susținuse un examen, în urma căruia fusese numit pretor în plasa Comana din județul Vlașca. După noua împărțire administrativ-teritorială din 1948, când plășile au devenit raioane, iar județele regiuni, funcția de pretor s-a desființat, iar el a fost numit funcționar public.

Când l-au ridicat, era referent tehnic la o instituție de gospodărie orășenească. În trecut, nu făcuse politică. De aceea, mai întâi a crezut că a fost confundat cu un tiz al său, alt Horațiu Stănescu. Se mai întâmplase de multe ori această confuzie, dar apoi și-a dat seama că nu era vorba despre asta, ci venise rândul pretorilor să fie ridicați.

Este Noaptea pretorilor, după aceea a moșierilor. Oare ce au de gând cu noi? Ne-au vânat, să ne trimită la Canal? Am fost pretor până acum patru ani. De ce nu m-au ridicat atunci? Ce viitor va avea fiica mea cu un tată deținut politic? s-a întrebat el.

După ce s-a urcat în duba Securității împreună cu ceilalți, șoferul a demarat în trombă. Fiecare dintre cei ridicați se gândea la ce era mai rău. Lăsaseră în urmă pe cei dragi. El avea acasă o soție, o fată de zece ani și o soacră. *Îmi voi rememora viața asemenea condamnaților la moarte înainte de execuție. Voi avea destul timp. Alea iacta est!* și-a zis fostul latinist al clasei sale, cu gând să-și reamintească viața pe care o trăise până atunci.

*

Horațiu se născuse într-o familie modestă de la periferia unui orășel dunărean, despre care învățase că fusese întemeiat de genovezi. După mai multe secole, devenise raia turcească. Se spunea că turnul cu ceas din centru fusese transformat în geamie și că, de acolo, imamul își chema credincioșii la rugăciune. În ultimul timp, istoricii susțin că un cioban a întemeiat orașul și că turnul a fost construit în 1828.

Duba cu care au plecat gonea pe străzi. Înăuntru nu pătrundea nicio rază de lumină, dar el cunoștea drumul pe dinafară. Bănuia că de pe strada Epurescu ajunseseră în centru și, părăsind așa-numita „farfurie giurgiuveană", se vor îndrepta spre București. „Farfuria" era aleea de tei umbroși, inelul de verdeață ce înconjura turnul și devenise emblema orașului.

Mai târziu, aceasta n-a putut fi salvată de oribilul plan de sistematizare, care a sfârtecat vechea așezare dunăreană, fără a ține seama de arhitectura sa cu iz oriental. De atunci, a devenit una banală ca oricare alta. După ce a lăsat în urmă

vestita „farfurie", pe care s-au jucat generații întregi de copii și pe unde se plimbase și el în tinerețe, duba a înaintat vertiginos pe Șoseaua București, care leagă orășelul de Capitală.

Horațiu și-a imaginat că străbătuse deja jumătate din drum. Trecuse de satele Remuș și Daia și intra pe teritoriul fostei sale plăși, Comana. Poate că erau deja la Uzunu, un sat vestit pentru viile sale bogate. S-ar putea ca numele să-i fie turcesc și să aibă la bază cuvântul „uzum", care înseamnă strugure, deformat de pronunția românească.

Când era pretor, mergea adesea în inspecții la primărie ori la școală și veghea ca în sat să fie liniște și ordine, ca pretutindeni în plasa pe care o conducea. Era apropiat de săteni, le înțelegea păsurile și îi ajuta să trăiască în pace și bună înțelegere. Toamna, ei îl invitau să le guste vinul. Totuși, nimeni nu l-a văzut nici măcar grizat. Îl numeau *„pretorul nostru cel bun"* și îl iubeau, că era comunicativ sau popular, cum spuneau ei, fiindcă le vorbea pe limba lor, ca de la egal la egal.

În curând, vom trece peste podul de la Călugăreni construit în cinstea domnitorului Mihai Viteazul. Dacă am părăsi șoseaua, am putea intra în satul Strâmba sau Hulubești, unde făceam dese inspecții însoțit de învățătorul Drăgan, cu care m-am fotografiat odată în căruță. Am primit și o scrisoare de mulțumire de la Fundația Regală pentru felul în care am ajutat la gospodărirea comunei. Altele două menționau despre alte lucrări din comuna Brăniștari, și-a amintit el.

Ieșind din Călugăreni, la intersecție, drumul o cotea spre Comana. *Ce zile frumoase am trăit acolo, când eram pretor!* și-a zis Horațiu. Deodată, s-a întristat gândindu-se la fiica sa și la felul cum o vor privi copiii și profesoarele când vor afla că tatăl ei a fost arestat. Stropi grei de ploaie răpăiau sacadat pe capota dubei, în timp ce el s-a lăsat cuprins de nostalgie.

Rememora vremurile, când Lioara era mică și pe obraz i-au apărut lacrimi ce i s-au prelins încet din colțul ochilor. *S-ar putea să n-o mai revăd mult timp*, s-a gândit fostul pretor, când duba a ajuns la Adunații Copăceni, hotarul cu plasa Comana. Apoi, în minte i s-au derulat în avans, imagini din comuna Carol, denumită atunci 30 Decembrie, pe lângă care aveau să treacă în curând.

După aceea duba va intra în Jilava. Se apropia ștreangul de par. *Odată cu zorii, vom ajunge în București. Mai întâi, vom străbate Șoseaua Giurgiului cu case mici și sărăcăcioase și vom trece pe lângă Cimitirul evreiesc, după care vom depăși Piața Progresul. În curând, duba va înainta spre Cimitirul luteran și va lăsa în urmă stația de tramvai Șura Mare,* și-a zis el în gând.

Când au ajuns la Cimitirul Bellu, și-a zis că nu va mai trece mult timp până în centru. În stânga lor au întâlnit Liceul „Gheorghe Șincai", dar șoferul l-a lăsat în urmă și a ieșit în bulevard. Au mers înainte și au traversat râul Dâmbovița, trecând pe lângă Spitalul Brâncovenesc. În sfârșit, au ajuns la Spitalul Colțea, iar șoferul a cotit la stânga, mergând pe lângă Universitate.

De acolo, coborând pe Bulevardul 6 Martie, cum se numea atunci Bulevardul Regina Elisabeta, el a traversat Calea Victoriei prin fața Casei Armatei și a cotit-o pe strada Eforiei, până la sediul Securității. Cei din dubă au coborât cu cătușe la mâini și cu ochelari de tablă neagră la ochi, păziți strașnic de gardieni. Acolo, aveau să ia cunoștință cu noua lor viață.

După ce au intrat în clădire, s-au urcat în liftul care a fost oprit la un etaj superior. Au ieșit pe culoar și au mers până în dreptul unei uși. Deasupra acesteia era aprins un bec roșu, semn că puteau intra în birou. Anchetatorul i-a chemat pe rând, iar Horațiu a fost ultimul. În birou, l-a salutat respectuos, iar el i-a făcut semn să se așeze pe scaun.

Era maior sau, cel puțin, așa s-a recomandat când a vorbit la telefon. Fiind scund, purta pantofi cu talpă de crep, care să-l mai înalțe. Horațiu a fost contrariat, văzându-i ochelarii de miop cu dioptrii care îi măreau ochii mici de culoarea oțelului, și de fața lui spănă și roșie, încadrată de un păr la fel de roșcat. Asta i-a amintit de *Povestea lui Harap Alb*, când Verde Împărat l-a povățuit pe fiul său: *„să te ferești de omul roș, iară mai ales de cel spân"*.

.....

Deocamdată, drumul lui Horațiu s-a întrerupt, dar el va continua și după anchetă. Anchetatorul va fi cel care îi va pecetlui soarta într-un dosar. Apoi, se va decide câți ani va dura plimbarea sa dintr-o închisoare în alta, sau dintr-o colonie de muncă în alta. Numai când ei vor considera că va fi pe deplin reeducat, va putea pleca acasă. Acolo, alții îl vor urmări și vor hotărî când va deveni „pasiv", adică „inofensiv" pentru statul de atunci. De multe ori, asta dura și o viață.

„Pistolul inexistent fusese doar pretextul descinderii oamenilor îmbrăcați în haine negre de piele în locuința în care familia fostului pretor stătea cu chirie. Îl ridicaseră în toiul nopții, după ce au bătut puternic în ușă."

Film

„MR. SUNSHINE”, ÎNTRE GLORIE ȘI DEZNODĂMINTE TRISTE

Milena Munteanu

Scriitoare
Canada
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din Romania

După vizionarea filmului coreean *Parazit*, din 2019, care a făcut istorie la Oscar, m-am aventurat să văd și alte filme coreene. Unele foarte bune. De această dată mă voi opri la serialul ***Mr. Sunshine*** – un titlu pe care l-am găsit ușor desuet. Inițial am gândit că, probabil, stârnește interesul casnicelor pasionate de telenovele ieftine, de povestioare erotice, pentru omorârea timpului. Acțiunea serialului se petrece însă în jurul anului 1900 în Hanseong (actualul Seul), și se poziționează între realitate și ficțiune, inspirat de istoria rezistenței coreenilor în fața Imperiului japonez care se întindea de la Est spre Joseon, în preajma războiului ruso-japonez.

Joseon, Coreea de astăzi, avea o civilizație tradițională, cu sclavi pe lângă casele nobililor. Familia în care te nășteai făcea diferența dintre o viață trăită în abundență sau una precară, în care copiii munceau din zori până-n noapte și cărora li se spunea că n-au de ce să viseze la zborul păsărilor sau la înaltul cerului, căci nu-s pentru oricine. Yu-Jin, eroul principal, era dintr-o familie de sclavi. Copilul e martorul bătăii crunte care-i ucide tatăl, pentru că-și apărase soția de avansurile unui nobil. Băiatul e sfătuit să fugă unde vede cu ochii, iar mama lui se aruncă într-o fântână. Yu-Jin e ajutat să se urce pe un vas ce pleca spre Statele Unite și astfel începe o viață nouă pe continentul nord-american.

Revenit în Joseon ca ofițer de marină al Statelor Unite, sub numele Eugene Choi (Lee Byung-hun) – ce are o sonoritate similară numelui său coreean, cu înțelesul „cel mare și nobil” – are șansa să trăiască la înălțimea numelui său. Identitatea i se relevă treptat, pe măsură ce își reevaluează amintirile, redescoperindu-și țara prin ochii lui Ae-shin (Kim Taeri), o tânără nobilă care nu-i bănuia originea.

Evenimentele precum și pericolele prin care trec le precipită viețile. Ecranizarea pendulează între „glorie” și „deznodăminte triste”, a se citi tragice, și pune întrebări despre nație, despre rostul individului în societate, despre rolul familiei și chiar al dragostei. Ae-Shin e iubită și de *fiancé*-ul ei, un nobil cu care era logodită din copilărie, care revenea acasă după zece ani în străinătate, dar și de alți doi bărbați complet diferiți, Gu Dong-Mae, care trăise o vreme în Japonia, și americanul Eugene Choi. Trei coreeni, educați în lumi diferite, îmbrăcați contrastant (ca nobil coreean, samurai japonez și militar american), a căror gândire e influențată de lumile în care s-au format. Fiecare își găsise calea în viață în alte feluri; aveau structuri sufletești și traiectorii aparte. În ciuda diferențelor, destinele celor trei bărbați se întrepătrund în mod surprinzător, pe măsură ce gravitează în jurul lui Ae-Shin, pentru a cărei protecție ar face orice – fiecare altfel fascinat de ea, în timp ce oferă dragoste altruistă precum și suport necondiționat. Ae-Shin este tema unificatoare a destinelor lor, ce îi înalță, îi umanizează și le scoate la iveală fațete nebănuite ale personalităților.

Cu toate acestea, ea pare să fie „logodită” cu mișcarea de rezistență coreeană, căreia i se dedică aproape total, într-o vreme când trădarea ei părea o opțiune mai lesnicioasă decât apărarea cauzei comune, ultima fiind plătită cu riscul vieții. Lupta părea oricum pierdută din start, căci japonezii le erau superiori din multe puncte de vedere. Atunci, de ce să lupte? Motivul simplu, exprimat de Eugene Choi într-o frază: „Atunci când ceva îți este luat cu forța, poți să-l ceri oricând înapoi, pe când dacă dai de bună voie ceea ce e al tău, atunci nu-l mai poți recupera niciodată.” De aici nevoia de luptă până la capăt. Este ceea ce și fac, fără tirade patriotarde.

Filmul este despre reziliența umană. Determinarea orientală e și ea larg ilustrată, atât de partea coreenilor, cât și de cea niponă – ultima fiind pe alocuri prezentată drept fanatică.

Portretele luptătorilor sunt feroce, iar cele ale îndrăgostiților, fermecătoare. Desigur, există lumini și umbre, precum și nuanță ce dă textură poveștii. Actorii sunt deosebit de versatili, reușind să țină treaz interesul pe parcursul celor 24 de episoade ale serialului. Dragostea e mai mult teoretizată, se exprimă prin scrierea în engleză a cuvintelor *Love* sau *I missed you*, începe printr-o strângere de mână și se exprimă mai mult prin suportul dat lui Ae-Shin în momente cheie. Dragostea trebuie dovedită continuu și se face prin protecția ființei iubite. Acțiunea e mânată de pericolul omniprezent și ține audiența cu sufletul la gură. Poveștile de dragoste sunt spuse fără să se recurgă la vreun sărut; în cel mai fericit caz are loc o atingere ocazională de mâini. Cu cât mai rară, cu atât mai expresivă și semnificativă. Pasiunile sunt ținute sub control, poate de aceea filmul clocotește de dorințele îndrăgostiților care însă nu se risipesc nici în declarații patetice, nici în senzualități. De multe ori scenele de dragoste sunt dominate de rațional și adesea constrânse de împrejurări, iar când erup, totuși, deloc apoteotic, devin artistice, sub semnul frumuseții înconjurătoare, fie la malul mării, fie într-o discuție sub prunii superb înfloriți – a căror floare, neîntâmplător, este emblema Joseonului. Mesajele patriotice nu sunt trâmbițate, ci simbolice și subtile.

Muzica are rol important în crearea atmosferei și este de cele mai multe ori delicată, uneori tristă și răscolitoare, sugerând locul de întâlnire pe tărâmul sentimentelor.

Interesant că în film tema dragostei e ilustrată cu aceeași melodie, indiferent de protagoniști. La fel ca tema nostalgiilor sau a amintirilor apăsătoare din copilărie, sau a tumultului social și a războiului. Teme ce fac personajele să pară interșanjabile, pe măsură ce-și joacă rolul pe scena vieții, gustând din meniul trăirilor omenești, mereu aceleași.

Nu am să povestesc acțiunea și în nici un caz nu mă voi lansa în amănunte, aș dori însă să vorbesc despre eroii poveștii care, indiferent că fuseseră copii de sclavi sau urmașii mai marilor zilei, indiferent pe ce continent sau în ce țară trăiau, în bogăție sau în sărăcie – aveau resurse adânci, poate neexplorate, unde-și puteau găsi măreția, dar și noblețea, decantate din cenușa ce dădea sens vieților trăite plenar. În epicentrul acestei trăiri puteau fi ori complet mistuiți, ori ajungeau la propria esență, distilată în forma ei pură. O ardere făuritoare de destine, prin care deveneau ei înșiși.

Apoi, e interesantă povestea lui Eugene Choi, care se consideră american, precum și evoluția sentimentelor lui atât pentru țara sa natală, cât și pentru Ae-Shin. O scenă îi arată

pe cei doi la malul oceanului, visând că îl vor traversa cândva împreună, după care vor trăi fericiți în America. Se vede însă că sunt atrași spre miezul acțiunii, ca de un magnet. Filmul este despre alegerile făcute în viață și despre nevoia de a trăi cu sens, când ești împins tot mai aproape de flacăra care te face să trăiești la cote incandescente.

O lecție profundă despre valori morale, camaraderie, prietenie, dar și despre nevoia de a ieși din zona de confort pentru a da sens vieții sale și a celor din jur. Despre forța dragostei dincolo de aparenta neputință a momentului. Despre frumusețea pe care o descoperim când revenim acasă, în ciuda factorilor agravanți care ne-au mânat în afara ei... și apoi, despre forța armelor, dar și despre puterea adevărului și a cuvântului. Despre visătorii ce pun preț pe lucruri „de prisos", cum sunt florile, stelele și luna. Despre nevoia de frumos, visare, speranță. Despre găsirea drumului în viață, atât ca individ, cât și ca nație – traiectorii uneori șerpuite și neașteptate, pe care le poți contempla după ce ai parcurs drumul, știind că te-au definit. Personajele, atât cele născute la talpa țării, cât și cele provenite din casta nobiliară, a trebuit să străbată singure acest drum al descoperirii de sine, iar la sfârșit au găsit răspunsuri neașteptate.

Filmul dă nume și viață celor din rezistența coreeană care altfel ar fi rămas neștiute. Afli, astfel, ce le-a motivat alegerile și cum li s-au cristalizat destinele pe măsură ce progresa conflictul.

Serialul nu este nici anti-japonez, nici anti-american, nici pro-american, nici pro-coreean. Este despre o lume prinsă în conflictul dintre două imperii în care ea nu poate fi decât o cazualitate. Tema nu este atât despre națiuni sau orânduiri sociale, cât despre niște tineri ce se definesc pe măsură ce descoperă ce îi înconjoară. Ei nu caută cuvinte mari sau cauze nobile cărora să le dedice viața. Acțiunile lor vin din dragoste (pentru femeia iubită, de exemplu), dar și dintr-un cod moral, de onoare (să returneze o favoare sau să fie de nădejde celor din jur). Fără bravadă, doar din decență umană. Aici nu e vorba despre îndoctrinări, propagandă ideologică sau despre cuvinte sforăitoare. Eugene Choi, de exemplu, nu-și dorea decât să-i protejeze pe cei ce-l ajutaseră să trăiască. E tot și pentru asta merita ca el să-și asume riscuri personale. Aceste motivări nu erau hrănite de idealuri vane. Mai mult, veneau din dragoste, și nu din ură.

O altă lecție e că uneori, iubind cu sens, ajungi să salvezi nu doar femeia iubită, ci și să mai dai o șansă lumii pe care ea o reprezintă, mai ales când e amenințată. Deloc ușor, dar nu și imposibil.

Unele scene sunt de reținut, de inclus în antologii cinematografice. Creează magie. Percepi o sensibilitate acută în spatele camerei, dar și scenariul, personajele sunt senzaționale… expuse privirii, vulnerabile, cât se poate de umane. În ciuda tragediilor, filmul te face să zâmbești cu înțelegere, atins de cele întâmplate. Are chiar și umor, un *lightness*, în ciuda seriozității subiectului sau a luptelor de stradă, a săbiilor ce taie capete și a scenelor pline de sânge.

Deși acțiunea filmului are loc într-o epocă și o geografie anume, povestea ar fi putut avea loc în alt secol, în altă țară și-n oricare dintre războaiele lumii. E universalul uman care uneori e trecut cu vederea, mai ales în timpul învolburărilor istorice, când lăsăm loc suspiciunilor născute de diferențele ce ne despart. Similitudinile rămân însă surprinzătoare, nu doar prin numărul lor, cât și prin semnificații. Pe mine mă surprinde și cât de des uităm de ele.

Flori de prun, artă coreeană

O pagină de glorie? Deznodăminte tragice ale celor ce se sacrifică pentru ceva mai important decât ei înșiși? Întrebări relevante, mai ales atunci când o întreagă generație plătește prețul circumstanțelor istorice pe care le traversează. Probabil că răspunsul depinde și de perspectiva și de valorile pe care le are cel ce privește…

Un serial cu succes la public, dar bine primit și de critici. Un film de mare onestitate și sensibilitate artistică, ce emoționează și inspiră. Apoi, deși acțiunea s-a petrecut acum aproape 150 de ani, este de actualitate și azi.

Mr. Sunshine este un serial de televiziune sud-coreean din 2018, scris de Kim Eun-sook și regizat de Lee Eung-bok, cu Lee Byung-hun, Kim Tae-ri, Yoo Yeon-seok, Kim Min-jung și Byun Yo-han în rolurile principale. Filmările acestui serial de 24 de episoade au fost realizate în totalitate în Coreea de Sud, producătorii construind un platou de filmare de 20.000 de metri pătrați în care e recreată atmosfera începutului de secol XX din Joseon. Serialul s-a inspirat din evenimente istorice petrecute în contextul expediției americane în Joseon din anul 1871, a primei acțiuni militare americane în regiune și a incidentelor de pe insula Ganghwa (situată pe coasta vestică a Coreei de Sud de astăzi) din 1866, când nava americană „General Sherman" e distrusă de coreeni, atragând intervenția americană din 1871, în urma căreia 350 de coreeni își pierd viața. Pentru Joseon, acest moment al istoriei s-a dovedit crucial, deoarece regentul acelor timpuri, Daewon-gun (nimeni altul decât tatăl viitorului rege Gojong), și-a întărit politica de izolare, până în momentul în care Joseonul a ajuns să semneze un tratat comercial cu Japonia. Acest lucru se petrecea în 1876, când mai multe nave japoneze s-au apropiat de insula Ganghwa, amenințând că vor incendia Seulul. La scurt timp au urmat acordurile Joseonului cu Statele Unite și țări europene, însă Japonia deja pusese ochii pe Joseon…

Toronto, Canada

„O lecție profundă despre valori morale, camaraderie, prietenie, dar și despre nevoia de a ieși din zona de confort pentru a da sens vieții sale și a celor din jur."

Lumea copilăriei

REGATUL DINOZAURILOR

Pușa Roth

De mult, când pe pământ domneau dinozaurii, oamenii nu puteau locui împreună în apropierea lor fiindcă erau foarte violenți și nu acceptau alte ființe care să se măsoare cu ei. Atunci Zâna Zânelor l-a chemat la ea pe Moș Crăciun sau Père Noël, sau Santa Claus, bătrânul înțelept, cel care avea grijă ca toți copiii să primească daruri, gândindu-se că doar el ar putea să trimită Elfii să vorbească cu Regele Dinozaurilor și să i se explice că va trebui să devină mai blânzi, mai înțelepți, dacă vor să rămână veșnic pe pământ.

– Dragul meu prieten, te-am chemat la mine cu o treabă foarte complicată pe care va trebui să o rezolvi tu cu spiridușii tăi.

– Oricare e problema, Zâna Zânelor, voi încerca să o rezolv.

– Ei, nu e chiar atât de simplu, dragul meu Père Noël, căci unde vor merge spiridușii nu e un loc oarecare, spuse Zâna Zânelor dând ușor din cap.

– Dragă Zâna Zânelor, sunt gata să-ți îndeplinesc porunca, fiindcă tu orânduiești totul după Voia Ta.

– Va trebui să-ți trimiți Elfii în Regatul Dinozaurilor…

Zâna, dându-și seama de reacția bătrânului și devotatului ei prieten, rosti această frază cu iuțeala vântului.

– Zână bună, spuse Moș Crăciun speriat, dacă îi trimit în lumea acelor fiare, sunt aproape sigur că voi rămâne fără dragii mei spiriduși. Îi vor omorî înainte să scoată o vorbă.

– Nu te teme, te rog să ai încredere în mine, spiridușii tăi nu vor fi uciși. Știu eu ce fac.

– Și ce să le spun? întrebă Moșul un pic mai liniștit. Ce mesaj trebuie să le ducă Dinozaurilor?

– Spune-le spiridușilor, zise Zâna cu fermitate, să meargă la Regele Dinozaur și să-i transmită din partea mea că dacă el și ceilalți dinozauri vor să rămână peste milenii pe acest pământ, trebuie să devină mai blânzi, să-și aleagă un loc al lor și nu tot pământul, în care să trăiască ei și urmașii lor. Fiecare ființă trebuie să aibă locul ei pe pământ și nimeni nu are dreptul să fie stăpânul lumii, folosindu-se de putere și de violență. Așa să le spui spiridușilor să îi transmită crudului Rege Dinozaur! Acesta este mesajul meu. Ai înțeles?

– Așa voi face, spuse Moș Crăciun și plecă spre casa lui așezată între zăpezile veșnice.

Ajuns acasă, bătrânul își trase sufletul, luă clopoțelul și sună prelung, semn că spiridușii sunt chemați de urgență. De îndată cum au auzit clopoțelul, spiridușii s-au grăbit să ajungă la Moș Crăciun care îi aștepta în prag.

Spiridușul șef a întrebat oarecum speriat:

– Am înțeles după sunetul clopoțelului că e o misiune importantă pentru noi. Spune-ne, Moș Crăciun, despre ce e vorba?

Bătrânul, cu lacrimi în ochi, le spuse iubiților lui colaboratori ce sarcină grea le-a încredințat Zâna cea Bună. La auzul unei asemenea vești, spiridușii s-au îngrozit, știind cât de cruzi sunt dinozaurii. Dar ordinul Zânei trebuia respectat, așa că, speriați și cu ochii-n lacrimi, au plecat spre Regatul Dinozaurilor. Ajunși la poarta regatului, dinozaurii care stăteau de pază, aproape că i-au strivit pe micuții Elfi, dar ei au strigat în cor:

– Dragii noștri dinozauri, am venit cu mesaj de la Zâna cea Bună pentru regele vostru! Nu ne înghițiți că va fi rău de voi! Regele Dinozaur se va supăra. Ascultați-ne!

– Dar regele ne-a spus să nu lăsăm pe nimeni să intre în palat!

– Noi suntem prea mici ca să vă facem vreun rău. Mai bine trimiteți vorbă la rege să ne primească.

– Bine, așa o să facem, dar dacă ne-ați mințit, praful o să se aleagă de voi, piticilor!

Bieții Elfi au stat într-un colțișor, speriați nevoie mare, dar având o rază de speranță că Zâna și Moș Crăciun îi vor ocroti, fiindcă ei sunt cei care pregătesc jucăriile pentru copiii lumii și au grijă de reni. După un timp în care Elfii au stat lipiți unii de alții gândindu-se la ce e mai rău, a venit Sfetnicul Dinozaur și i-a luat spre palat, la întâlnirea cu Regele Dinozaur. Au intrat într-o cameră imensă, că bieții Elfi abia se zăreau, iar Regele era așezat pe un tron din oase de animale și vorbea cu supușii lui despre îndrăzneala micuților Elfi.

– Cine sunteți voi, măi prăpădiților, de ați venit la mine? Voi știți cine sunt eu?

– Măria-Ta, șopti Spiridușul Șef, noi am venit cu gânduri bune aici, trimiși de Zâna cea Bună…

– Cine îndrăznește să-mi dea ordine mie, eu care sunt stăpânul lumii?

– Zâna cea Bună, Mărite Rege, zise Spiriduşul Şef, lipindu-se de tovarăşii lui de suferinţă.

– Şi ce vrea această Zână? continuă monstrul, râzând de se zguduia pământul.

– Mărite Rege, Zâna cea Bună vă transmite un mesaj de pace şi vă roagă să rămâneţi în regatul vostru şi să nu mai ameninţaţi lumea. Adică, zise el cu voce mai puternică, să lăsaţi lumea să trăiască în linişte, fiecare la locul său, să nu mai distrugeţi tot ce întâlniţi în cale şi să fiţi mai prietenoşi.

– Şi dacă nu fac ce spune Zâna asta, ce o să întâmple, măi, arătărilor? Crede ea că noi ne temem de cineva? Suntem cele mai puternice fiinţe de pe pământ şi nimeni nu ne poate ordona ce să facem!

– Aşa e, Mărite Rege, dar nimeni nu poate trăi în linişte, iar Zâna cea Bună a spus că veţi pieri de pe pământ dacă nu vă potoliţi.

– Supuşii mei, voi ce părere aveţi despre obrăznicia Zânei, dar şi despre îndrăzneala acestor piticanii?

Dintr-o dată toţi Sfetnicii regelui au început să urle, să scoată sunete înfricoşătoare, că bieţii Elfi abia de se mai ţineau pe picioare.

– Măi, piticilor, mergeţi la Zâna voastră, că a noastră nu e, şi-i spuneţi că nu ne interesează mesajul ei. Noi suntem stăpânii lumii şi facem ce vrem. Iar voi meritaţi o bătaie pe cinste, prăpădiţilor!

Regele Dinozaur şi-a asmuţit supuşii să-i pedepsească pentru îndrăzneală şi aproape că i-au ucis pe micuţii Elfi care erau soli ai păcii, şi nu duşmanii lor. Au scăpat ca prin urechile acului, fiindcă erau prea mici, iar Dinozaurii nu puteau alerga cu viteza lor. Au scăpat fiindcă Zâna cea Bună veghea asupra lor şi nu a permis ca Spiriduşii să fie ucişi. De îndată ce Elfii s-au depărtat, Zâna a scos bagheta magică şi a trimis spre regatul Dinozaurilor pe Zâna Furtună care a făcut prăpăd, apoi pe Zâna Ploaie care a umplut văile cu apă şi râurile s-au făcut mări, iar la urmă a trimis-o pe Zâna Iarnă care a făcut munţi de gheaţă în jurul regatului, iar dinozaurii au rămas închişi pentru vecie acolo. Încet, încet, lumea lor s-a stins, ei au rămas doar în poveşti, iar după ani şi ani oamenii şi-au adus aminte că au existat pe pământ şi aceste animale uriaşe. Zâna cea Bună nu a lăsat ca numele lor să piară, iar despre dinozauri s-au scris multe poveşti, oamenii au făcut jucării cu chipurile acestor vieţuitoare ale pământului, pe care copiii le îndrăgesc, fiindcă Zâna cea Bună nu a dorit ca ei să dispară definitiv, ci să se ştie că pe planeta Pământ au existat nişte animale uriaşe numite Dinozauri.

Ei, copii, dacă v-a plăcut povestea mea, puteţi scrie şi voi alte poveşti despre Dinozauri. Sunt atâtea de spus despre aceste animale uriaşe pe care voi le aveţi întruchipate în jucării.

„De mult, când pe pământ domneau dinozaurii, oamenii nu puteau locui împreună în apropierea lor fiindcă erau foarte violenţi şi nu acceptau alte fiinţe care să se măsoare cu ei.”

Lumea copilăriei

UN GHIOCEL ȘI VISUL LUI LICUȚĂ

Lică Barbu

Prozator
Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Imaginația este un loc al viselor în care vrem să fim mai buni și mai umani. Legătura cu viața dă sens imaginației și dăruim oamenilor povești în care ne regăsim așa cum ne-am dori: simpli, generoși, eroi, oameni cu bun-simț, oameni cu dragoste de viață, căci aici e sensul pe care îl căutăm toți: Viața.

Licuță, personaj de poveste, călătorește cu imaginația dincolo de visele lui. Să începem!

Zilele sfârșitului de februarie din acel an erau pe muchia graniței dintre iarnă și primăvară. Ba ploua, ba ningea, ba era ceață, toate având o senzație comună: frigul. Gerul se instala noaptea și înghețа pământul sau bălțoacele de apă înmuiate de temperatura mai blândă de peste zi.

Tata m-a găsit lângă sobă citind o carte, *O lume întreagă* de Radu Tudoran. Povestea fantastică mă captiva. Un băiețel, aflat pe patul de spital, călătorea în timp prin imaginația lui intens dezvoltată de coma profundă. Era o poveste de seară, care se spune copiilor înainte de a-i adormi, iar copilul din mine, de atunci, citea cartea, captivat de imaginația autorului.

– Licuță, mâine iei sania și te duci la Oraca să aduni vreascuri uscate pentru foc. Vremea asta rea și nehotărâtă ne termină lemnele din magazie. Hai, că nu e greu.

– Bine, tată. Și așa voiam să adun ghiocei.

– Ha, ha, ha!, a râs tata cu poftă. De unde ghiocei pe vremea asta hapsână? Poate peste o lună.

– Am citit într-o carte că primii ghiocei apar la sfârșitul lui februarie și cine culege primul ghiocel răsărit are noroc tot anul.

– Mai ai răbdare, Licuță. Ghioceii apar la prima rază caldă de soare. Îi ajută să iasă la lumină și sigur tu vei fi primul care-i va culege… Ai grijă mâine, da? Afară burnițează și peste noapte va fi polei, m-a prevenit tata pentru ce am de făcut și, ridicând ceaunul cu lapte prins în caimac de pe plita sobei în care mama a învârtit o mămăligă, m-a invitat la masă.

Dintr-un colț, din tavan, Paul, păianjenul, saliva la mirosul laptelui cald și mă privea cum sorbeam savuros cu lingura de lemn licoarea lăptoasă garnisită cu bulbi de mămăliguță.

Știam că nu-i place laptele. Se fâțâia gelos prin pânza lui, de ciudă că eu mâncam o așa bunătate.

A doua zi, după ce am sorbit un ceai cald din coji de nuci și am mâncat un ou fiert de la Ciocu Mic, puicuța lui Vasile, cocoșul, m-am ostenit să scot sania înțepenită în zăpada acoperită cu polei. Nu aș fi reușit dacă nu ar fi intervenit Barbony, berbecul. Bătrânel un pic, dar a avut forța să dea o împunsătură cu coarnele în sanie, urnind-o din loc cu tot cu Cerber, cățelul, cocoțat intenționat pe sanie, semn că voia să-l iau cu mine.

Mereu m-am înțeles cu prietenii mei din curte și la bine, și la greu. Ceva ne unea.

Am ieșit la poartă cu drum spre Oraca, păduricea cu salcâmi. Printr-o fandare cu alunecare pe gheață, îmi apare, din ceața dimineții, Zburlita.

– Un' te duci cu sania, Licuță?

– La Oraca, să adun crengi uscate pentru foc.

– Vrei să merg cu tine?

– Nu cred că ar fi bine. E polei, aluneci și nu am timp de joacă acolo. Când mă întorc ne jucăm de-a ce vrei tu.

– Am un joc nou, „Nu te supăra frate". L-am primit cadou de Crăciun de la Moș Gerilă și n-am cu cine să mă joc. Te aștept la mine, da?

Și m-a sărutat pe frunte.

Ce frig, ce polei, ce ceață! Pentru mine, tot drumul era poleit cu soare.

Ajuns la pădurice, am început să caut crengi căzute pe lângă copaci. Cerber mă ajuta și el cu câte o rămurică. Până să o pună pe sanie o smotocea nervos prin zăpadă ca să mă distreze, cică. Ciorile din salcâmi mă suduiau croncănind, pentru că le-am călcat teritoriul. Aveau un croncănit sinistru, prevestitor de rele. Nu-mi păsa de ele.

Două vrăbiuțe, țopăind pe zăpada crustată cu polei, căutau semințe arun-

Desen de Lică Barbu

cate de cei de la crescătoria de păsări din apropiere. Acestea și joaca lui Cerber îmi acopereau gândul rău despre ce „spuneau" ciorile.

Pe după pădurice erau doi stejari. Căutarea de vreascuri m-a îndemnat către ei.

Stejarii, cu trunchiurile lor mărinimoase, mă invitau să-mi ofere crengile lor lepădate pe pământ, ca o neputință de a le mai purta. Rădăcinile lor noduroase străpungeau zăpada ca o forță a supraviețuirii. Erau donatorii mei în acel moment.

Grăbit, ca să scap mai repede de această muncă anevoioasă, nu am fost atent și am alunecat pe una dintre rădăcinile acoperite cu polei, ivită din zăpadă.

În cădere m-am lovit cu capul de trunchiului stejarului. În acea clipă am văzut cerul sclipind cu multe stele verzi, două ciori pe-o cracă și l-am auzit pe Cerber schelălâind jalnic.

Când am căzut, am spart pojghița de gheață de deasupra zăpezii și privirile mele, amețite de lovitură, au descoperit un ghiocel proaspăt îmbobocit.

„Ooo! Iată primul ghiocel! Ce noroc pe mine. Tata vorbește aiurea câteodată."

Am uitat de lovitura la cap și întind mâna să-l culeg.

„Heii! Ce faci, Licuță? Îți mulțumesc că m-ai eliberat de sub zăpadă, dar asta nu înseamnă să mă distrugi în pragul vieții mele."

Am rămas înțepenit ca un fulg prins în polei. Ghiocelul vorbea. Neobișnuit, dar minunat! Pentru că ador întâmplările fantastice, i-am ținut isonul pregătit de ceva nou.

„Iartă-mă! Voiam să te dăruiesc Zburlitei, prietena mea cea mai bună și, după câte știu, primul ghiocel răsărit pe care-l culeg aduce noroc."

„Iluzii, Licuță, iluzii și superstiții. Tu ești un copil care știi ce înseamnă natura. Venim pe lume diferiți, fie plante, fie animale, fie păsări sau pești. Toți suntem la fel. Avem aceeași viață oferită de Mama Natură pe această planetă, indiferent dacă trăim în aer, apă, foc sau în pământ. Norocul ți-l face destinul și misiunea ta pe acest Pământ, nu o simplă plantă firavă ca mine."

„Așa e, ai dreptate. Am învățat asta din cărți. Dincolo de dincolo e Iubirea, forța care guvernează Universul și un ghiocel dăruit prietenei mele e ca o împlinire pe care tu o dăruiești prin dragostea pentru lumină, atunci când învingi frigul și ne aduci căldură. Asta vreau să-i dăruiesc Zburlitei: Dragostea ta. Nu vrei să fim prieteni? Știi cum mă numesc. Tu?"

O clipă, ghiocelul abia răsărit a rămas pe gânduri încercând să-și deschidă petalele. Ceva îl îndemna să mă evite. Nu avea cum. Eram doar noi doi și Universul.

„Nu suntem singuri, Licuță. Mai sunt Timpul și Gândul cu noi, mai sunt Zăpada și Frigul, mai sunt și cele două ciori, și Cerber care ne privesc mirați de nebunia noastră. Vezi? E toată Lumea martoră la visul nostru. Să știi că mă numesc Visul Tău și ca-n poveștile nemuritoare îți voi îndeplini trei dorințe ca să nu mă rupi din Mama Natură. Sunt un ghiocel fermecat. Tu știi asta pentru că sunt visul tău, nu-i așa?"

„Nu-mi place «Visul Tău». Te-aș numi Mesagerică pentru că tu ești mesagerul primăverii. Și nici nu mă interesează să-mi rezolvi

dorințele mele. Visul, odată împlinit, nu mai e vis. Singura mea dorință este să te iau din zăpadă și să te duc Zburlitei."

Mesagerică se îndoi un pic căutând să se ascundă sub zăpadă.

„Off! Cred că m-am grăbit să vin pe lume. Numai tu ești de vină când ai spart gheața. Eram singurel cu visul meu spre Lumină și tu ai distrus totul."

„Stai! Nu pleca. Îmi pare rău! Uite! Nu te mai rup. Zburlita nu știe că au răsărit ghioceii. Nu vrei să fim prieteni?"

O clipă, ghiocelul și-a ridicat o petală și tremurând sub povara unui ghemotoc de zăpadă și-a înclinat floarea lui îmbobocită cum că e de acord.

„Cu o singură condiție. Să mă lași să-ți îndeplinesc trei dorințe."

„Nu te înțeleg. Cum poți tu, o biată floricică, abia ieșită la viață, să faci minuni. Și doar ți-am spus că nu mă interesează. Nu te rup și, deci, nu-mi împlinești nicio dorință. De ce ții morțiș?"

„Pentru că e magic, Licuță. Visul Tău e povestea ta și tu crezi în vise, iar eu sunt puternic, cât Universul. Ți le îndeplinesc cât ai clipi. Pune-mă la încercare."

Eram confuz. Să cred sau să nu cred? Cum să nu cred când mă regăseam în toate poveștile din lume? Prin mintea mea, visurile zburau și prin locuri unde nu a călcat gând de om. Oricare poveste devenea, prin imaginația mea, o altă poveste. Și toate prin dorința de viață, prin dorul de a născoci fantasme și magii, prin iubirea de noi.

Piticul ăsta de ghiocel mă invita la o provocare pe care o aveam mereu în mine: să visez.

„Mai stai mult pe gânduri, Licuță? Trece timpul și se risipește povestea visului tău."

„Carevasăzică îmi ghicești gândurile. Îmi place. Întâlnirea mea cu tine este un gând răsărit de când e lumea. Nimeni nu-l poate opri, niciodată. Gândul e forța iubirii. Ne-am născut în visul unui Timp purtat de coloșii Luminii, în visul dorului de noi, în visul Universului pregătit de a zămisli ființele iubirii."

„Aoleu, da' ce visător mai ești! Până la urmă, ce facem? Mă faci să mă îndrăgostesc de tine și-mi pierd forța de îndeplinire a dorințelor."

Naivul de el. Un copil. Voia să ne jucăm. Și aici m-a prins. Joaca pentru mine e ca aerul pe care îl respir. Am să-i spun în gând dorințele.

„Hi, hi, hi! Mă faci să râd. Ce dorințe? Care dorințe? Le știu mai bine ca tine. Cea mai aprigă dorință a ta este să cunoști Lumea. Să fie!"

Luat într-un vârtej al timpului cu Mesagerică în față, îndrumător, zburam de nu mă vedeam prin istoria omenirii. Am trecut prin Epoca Primitivă și când să-i învăț pe acei oameni neevoluați cum se face focul, îmi iese în cale un faraon care m-a invitat la ceremonia construirii unei piramide.

N-am apucat să aflu cum se numește piramida căci m-am întâlnit cu Sofocle și Aristotel care m-au sfătuit să merg mai departe pentru că ei nu știau totul despre lume.

În viteza cu care zburam, ghiocelul îmi dădea răgaz o secundă să mă dumiresc în ce perioadă istorică sunt. În Evul Mediu nu am vrut să mă opresc. Peste tot erau războaie.

Speram să mă întâlnesc cu Ștefan cel Mare sau cu Mihai Viteazul, dar erau ocupați cu otomanii.

Nu am mai apucat să întorc capul ca să-i văd pe cei doi voievozi la luptă, căci Mesagerică s-a oprit din zbor într-o bibliotecă. Imensă. Am rămas ca o carte uitată de timp într-un raft.

„Aici e toată lumea, Licuță. Cunoaște-o!"

Cu aceeași viteză, Mesagerică m-a condus prin toate cărțile, pagină cu pagină. În câteva secunde am citit totul. Incredibil. Asta îmi doream, ori de câte ori mergeam la bibliotecă unde voiam să împrumut pentru acasă toate cărțile. Setea de a citi mi-a potolit-o acum, acest firav ghiocel.

Nu am mai apucat să-i mulțumesc. Ghiocelul a trecut imediat la următoarea dorință.

„Pentru următoarea ta dorință sunt cam confuz. Vrei să rămâi un copil toată viața și asta înseamnă că trebuie să mergem în lumea Oamenilor mari ca să-ți vezi visul și asta nu e bine. Vei întâmpina fapte care te vor afecta. Prin inocența copilăriei tale vom înfăptui împreună visul tău. Vrei nu vrei, hai la drum! Dorința e dorință."

Am rămas pe gânduri. Mă frământam cu toate că știam răspunsul. Sigur vreau asta? Sigur voiam să merg în viitorul meu? Nu, nu vreau să merg în lumea Oamenilor mari. Știu cum e. M-am convins la prima călătorie a dorințelor când am cunoscut toată lumea. M-am convins la bibliotecă. Știu că voi rămâne un copil și asta îmi dă curajul să schimb lumea. Știu că nu voi reuși, dar voi transmite acest curaj altor copii, indiferent în care moment din viață.

„Hopa! Am revenit. Cât te-ai răsucit tu în gânduri, eu am fost singur-singurel în viitor, în Lumea lui Licuță și tot drumul am descoperit prin toți anii un copil rămas neschimbat chiar dacă oamenii, familia, învățătorii, colegii de muncă au profitat de naivitatea ta, tu ai zâmbit, nu ți-a păsat și ai mers mai departe cu inocența ta. Cel mai mult mi-a plăcut grupul de copii pe care i-ai adunat lângă tine ca să le transmiți pe mai departe copilăria, joaca vieții, zâmbetul, iubirea de noi, cunoașterea, chemarea străbunilor. O iubire așa de înlănțuită ca a ta cu copiii eu nu am mai văzut în toată viața mea de ghiocel. Cât p-aci să leșin când copiii te îmbrățișau și-ți spuneau «Te iubim, Licuță!». M-ai făcut praf de stele. Anul viitor, din bulbul meu cred că va răsări un trandafir."

Timpul parcă a rămas în loc. Voiam să plec acasă. Un dor nestăvilit mă chema lângă ai mei.

„Știu care-i ultima ta dorință, Licuță."

„Și dacă știi, ce mai aștepți? Prietenii și familia sunt dorul meu dintotdeauna."

„Să mergem! Desigur, împreună cu mine. Și eu sunt prietenul tău. Acuma îți dau voie să mă iei cu tine cu tot cu pământ, fără să mă rupi. Nu vom mai fi în gânduri."

În nici o secundă oferită din timpul nostru, mă aflam pe un pat de spital înconjurat de toți prietenii mei, Zburlita, Perluța, Musculița, Drăcuța, Tatalai, Parfeu, Jiji, tanti Rața, Cap spart, Burtă-n spate, Omu' elastic, Caramel, Caisatul, Prunariu, Paul, Vasile, Barbony, Ghiță, Pufuleț, Cerber și părinții mei cu sora mea, Elena. Toți păreau îngrijorați. Tăceau și mă priveau cu o tandrețe infinită.

Apoi, s-au retras încet, încet, risipindu-se în imaginația mea. A rămas doar Zburlita.

Atunci m-am trezit.

– Ce-i cu mine? Ce s-a întâmplat?

– De două zile ești în comă. Te-ai lovit la cap. În ziua când ai plecat la Oraca după crengi, eu am rămas pe stradă să mă dau pe gheață cu Tatalai și, după un timp, îl văd pe Cerber venind acasă fără tine. Lătra disperat. Mi-am dat seama că s-a întâmplat ceva. L-am lăsat pe Cerber lătrând la poarta voastră și am fugit la Oraca. Erai lovit la cap și sângerai. Te-am așezat pe sanie și te-am adus acasă. Tatăl tău a chemat salvarea de la dispensar și acum ești aici, la spital, a început să turuie Zburlita despre ce s-a întâmplat în lipsa mea conștientă.

– Și ghiocelul unde e?, am întrebat-o anemic pe Zburlita.

– Mesagerică? E în mâna ta. Medicii s-au chinuit să-ți scoată din palmele încleștate un ghiocel cu pământ cu tot într-un bulgăre de zăpadă. De două zile zăpada nu s-a topit. O minune!

– De două zile ești aici?, m-am trezit întrebând știind răspunsul.

– Am fost, dar nu aici. Mesagerică, așa cum l-ai botezat tu, m-a luat cu el în Visul Tău.

– Nu, nu înțeleg. Înseamnă că încă visez.

– Ba ești treaz. Un pic zăpăcit la cap, dar treaz. Ești cu mine și cu Mesagerică. Și ca să te conving, uite!

Zburlita s-a aplecat peste pat și m-a sărutat. O căldură plăcută mi-a trecut prin tot corpul. Palmele au eliberat ghiocelul, iar zăpada se topea lent, descătușându-l pe Mesagerică din ghearele gheții. Floarea lui s-a deschis așteptând un sărut pe care i l-am dat împreună cu Zburlita.

Toți trei eram într-un vis din alt vis. Primăvara de afară ne era martoră.

„Imaginația este un loc al viselor în care vrem să fim mai buni și mai umani. Legătura cu viața dă sens imaginației și dăruim oamenilor povești în care ne regăsim așa cum ne-am dori."

Marie Joséphine Nicolas (1845–1903), *Jocuri de copii*

Lumea copilăriei

FABULE

Iuliana Dinu

Poetă, prozatoare, profesoară

Șoricelul cel isteț

Motănelul bunicuței
A zărit un șoricel
Într-o mic-ascunzătoare,
Stând atent și cumințel.

Pe Chiț-Chiț îl voia prins
Și îi spuse miorlăit:
– Hai, te rog, servește-te
Din gustosul meu lăptic.

Este lapte-n castronel,
Muls în dimineața asta.
Sunt rănit la un picior
Și nu pot sări fereastra.

– De când ești așa gentil?
Știu că șoriceii-ți plac,
Să-ți arăt că nu-s fricos,
Te ascult, ca tine fac!

– Nu greșești, îți spun cinstit,
Eu de mult nu mănânc carne,
Nu m-ating de șoricei,
Chiar dac-aș muri de foame!

Șoricelul a ieșit
Din ascunzătoarea sa
Și mergea tiptil-tiptil,
De motan că se temea.

Mâța nu avu răbdare,
Își întinse iute gheara,
Dar Chiț-Chiț fugi rapid,
Tare-i bătea inimioara.

– Cum am putut să mă-ncred,
În motanul hrăpăreț?...
A rămas cu buza umflată,
Nu gândea că sunt isteț!

Morala:

Până și un șoricel,
Poate fi isteț de fel!

Furnica și lăcusta

Se oprește-ngrijorată pe marginea unui râu,
O furnică vrând să-l treacă, cu un bob mare de grâu.
– Cum s-ajung pe mal dincolo, cine oare mă ridică?
Iar prin apă mă înec, se gândea biata furnică.

Trebuie neapărat să duc hrana-n mușuroi,
Mă așteaptă copilașii, car provizii pentru ei.
Când m-am dus la moară-n sat, pe deasupra mi-a trecut
Fluturașul ce zbura peste câmpul înflorit.

Tare mult m-am bucurat pentru fapta-i generoasă,
Dar, acuma ce mă fac, cum mă-ntorc de-aici acasă?
Fredonând un cântecel, o zglobie de lăcustă,
Făcea sărituri prin iarbă și zbură spre gâza tristă:

– Vrei să treci apa ce curge, cu provizie cu tot?
Hai că te ajut, micuțo, mie nu mi-e greu deloc!
O luă ușor în spate și zbură cu mare grijă...
Iar furnica, pentru iarnă, puse bobu-ntr-o valiză.

Morala:

Deși e atât de mică
Furnica-i tare „voinică”!

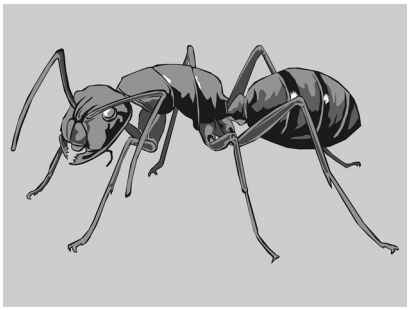

Lumea copilăriei

ALEXANDRA BARBU: „EU CRED CĂ TALENTUL MEU VINE DE LA DUMNEZEU”
Interviu realizat de Pușa Roth

Alexandra Barbu

Elevă, clasa a VII-a, Școala nr. 2,
Voluntari – Ilfov

Pe Alexandra Barbu am cunoscut-o mai întâi prin desenele ei cu care a ilustrat câteva cărți pentru copii. Am aflat că este elevă în clasa a șasea la o școală din Voluntari, că desenează așa cum vede ea lumea, că nu face cursuri speciale în acest domeniu, că totul este pasiune. Am fost curioasă s-o întâlnesc și am descoperit un copil frumos, destul de tăcut, dar care are un simț înnăscut al culorii, al proporțiilor, care reproduce opere de artă, care face portrete, care are lumea ei de vise și culori. Am hotărât să o cunoașteți și dvs., cititorii revistei culturale „Leviathan”, pe această copilă talentată, acum elevă în clasa a șaptea, în al cărei viitor artistic cred.

Pușa Roth: *Când ai pus prima dată mâna pe creion?*

Alexandra Barbu: Prima dată când am pus mana pe creion a fost la vârsta de 4 ani.

P. R.: Cu ce ai început? Cu desen în creion sau culoare?

A. B.: Am început cu desenul în culoare.

P. R.: *Ce te inspiră?*

A. B.: Tot ce văd mă inspiră, tot ce văd mi se pare că e artă.

P. R.: *Faci reproduceri după opere de artă, dar nu cele mai simple, și aș da doar două exemple: **Mona Lisa** de Leonardo da Vinci și **Țărancă din Muscel** de Nicolae Grigorescu. Nu ți-e teamă de complexitatea acestor capodopere?*

A. B.: Niciodată nu mi-a fost teamă de complexitatea operei, deoarece am încredere în mine că pot să reușesc să o fac.

P. R.: *Te-a învățat cineva să combini culorile sau o faci din instinct?*

A. B.: Nimeni nu m-a învățat până acum să combin culorile, eu o fac din instinct.

P. R.: *Ce înțeleg colegii tăi când îți văd desenele? Li se pare ieșită din comun pasiunea ta, mai ales că ești elevă la o școală care nu are acest profil?*

A. B.: Colegii mei cred că pictura este doar o pierdere de timp.

P. R.: *Arta te-a îndepărtat de copilărie?*

A. B.: Arta nu mă îndepărtează de copilărie, ci merge la pas cu ea.

P. R.: *Până la 13 ani ai făcut multe desene pentru cărți și mă refer în mod special la cărțile pentru copii. Ilustrația de carte e totuși diferită, fiindcă trebuie să te pliezi pe subiect, să citești cartea?*

A. B.: Am făcut mai multe ilustrații pentru cărți dedicate copiilor și le fac cu plăcere mai ales când poveștile sunt foarte frumoase. Aș vrea să reamintesc faptul că am ilustrat volumele *Spectacol de gală* (fabule în versuri pentru copii), *Povestiri cu tâlc* (fabule în proză pentru copii), *Ninge-mă cu doruri sfinte* (poezie religioasă), toate trei semnate de scriitoarea Iuliana Dinu.

P. R.: *De unde crezi că vine talentul tău?*

A. B.: Eu cred că talentul meu vine de la Dumnezeu.

P. R.: *Crezi că pictura este doar o pasiune sau drumul tău în viață?*

A. B.: Sunt convinsă că acesta este drumul meu în viață.

P. R.: *Dacă noi ne-am întâlni peste 20 ani, crezi că m-ai putea conduce spre atelierul tău?*

A. B.: Dacă ne vom întâlni peste 20 ani, aș putea să vă conduc la mine în atelier să vă prezint picturile mele.

P. R.: *Ai visat vreodată colorat?*

A. B.: Eu visez colorat în toate visele mele și sunt convinsă că mereu o să visez colorat.

P. R.: *Crezi în talentul tău?*

A. B.: Cred în talentul meu și cred în mine. Sunt convinsă că am să ajung cineva într-o bună zi, dacă perseverez.

P. R.: *Dacă scrii cu mâna stângă, cu ce mână pictezi?*

A. B.: Eu m-am născut ambidextră, pot să pictez și să scriu și cu stânga și cu dreapta. Cuprind lumea culorilor cu ambele mâini.

Desene de Alexandra Barbu

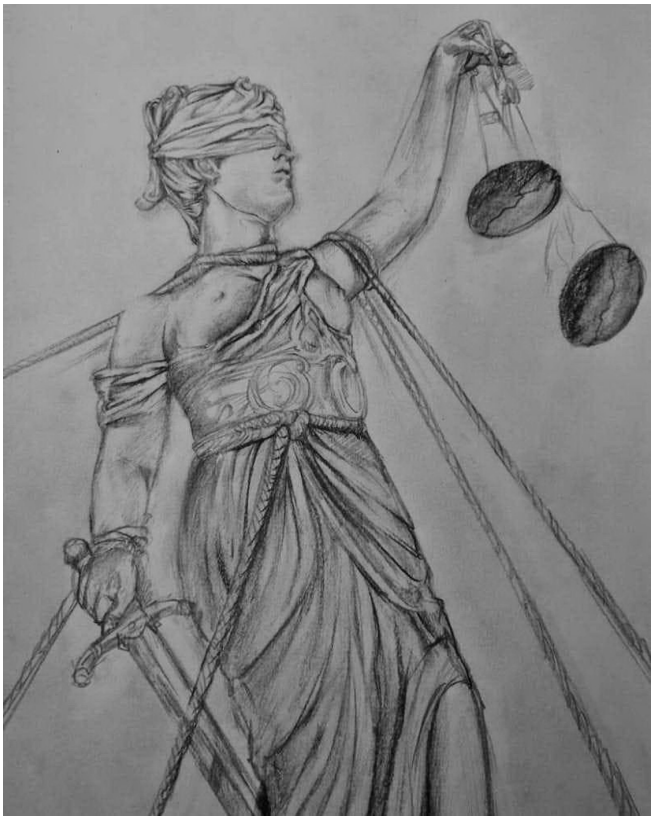

A(furisi)sme

GÂNDURI PENTRU... BANCA TIMPULUI (5)

Pompilius Micu

Prozator

Oare de ce îmi vine tot mai mult să cred că în iarna asta vom interpreta șlagărul: *În casă e cald și bine, dacă ai palton pe tine*.

Tot nu înțeleg de ce nu prețuim lucrurile frumoase, mai ales că știm că nu durează prea mult.

Visele uitate le găsim oare în golful speranțelor scufundate?

Ca să combată inflația, guvernul ar trebui să scoată bani din cauciuc, ca să-i putem *întinde*.

Drumul în viață sigur nu se găsește cu GPS-ul!

Poate că o să-mi lansez viitoarea carte, deși sunt sigur că mulți *prieteni* nu vor *putea* să vină.

Cam mulți câini de rasă au ca stăpâni niște javre.

Unii te aud și când taci, alții nu te aud nici atunci când strigi.

Se spune că nu destinația contează, și că important este drumul. Eu cred că important este cel cu care călătorești...

Nu înțeleg de ce guvernul este atât de nehotărât: într-o zi ne *aiurește*, iar în cealaltă ne *aburește*.

Tot nu o să înțeleg cum de puteau trăi părinții noștri fără citate motivaționale.

Cel mai bun somnifer este un vis frumos.

Ca să fie pace în lume, ar trebui să dispară industria de război și cea de medicamente, dar, din păcate, acest lucru nu se va întâmpla prea curând.

Voi lupta până la ultima suflare, ca să nu ni se fure două cuvinte: Mamă și Tată!

Toată viața am așteptat pensia și acum sunt nemulțumit de *mărimea ei*.

Avem dreptul să votăm, dar din păcate, nu avem pe cine.

Oare ce s-ar întâmpla dacă într-o zi internetul ar dispărea?

La pomul lăudat să nu te duci cu sacul de dormit că sigur ți-l fură cineva.

Tot nu înțeleg cum de știe pesta porcină când se apropie sărbătorile...

Oare cine împrăștie cuie prin gândurile mele de sunt mereu în pană de inspirație?

Unii au văzut „farfurii zburătoare", iar alții chiar au fost loviți de ele!

Cele mai multe și puternice „replici ale cutremurelor" se resimt pe facebook!

Dacă „fuga de răspundere" ar fi sport olimpic, sigur am câștiga o medalie!

Am așa un talent să-i iubesc pe cei care se iubesc doar pe sine!

Când ai înțeles că nu trebuie să demonstrezi nimănui nimic, în sfârșit ai făcut pace cu tine.

Toți oamenii sunt niște povești, dar cine mai ascultă povești în ziua de astăzi?

Știe cineva când se dau și *prețurile înapoi?*

Cum este corect: un nebun bun, sau un bun nebun?

Dacă nu tac când ar trebui să tac, cum pot să tac atunci când am dreptul să vorbesc?

Nu mă ispiti, sunt o fire slabă și cedez repede tentațiilor... culinare.

Suma iubirilor netrăite se adaugă la totalul speranțelor pierdute?

Nimic nu se mai găsește în țara noastră, de o lună îmi caut inspirația și tot nu o găsesc!

La câți generali are armata română, ai crede că ne putem lupta cu americanii și chinezii în același timp!

La noi în bloc se joacă un soi *de ruletă rusească*. *N*u știi niciodată pe cine apucă *febra modificărilor.*

Cei care cred că au mereu dreptate, de fapt nu au niciodată dreptate.

Ne place să judecăm după *aparențe*, pentru că ne este greu să găsim *esențe*.

Sunt la vârsta la care doar sufletul mă impresionează, nu lungimea picioarelor.

Prea mic pentru cei mari, prea mare pentru cei mici!

Am făcut o cură de slăbire cu rezultate spectaculoase. Atunci când mă vede cântarul sună disperat la 112.

Dacă tot vor să ne facă să mâncăm insecte, eu aș găti un meniu cu *gândacii* din parlament!

Am avut un *stol de păsărele,* dar mi le-a *rechiziționat* guvernul pe post de drone!

Nostalgia este cenușa rămasă din *focul dragostei*!

În ziua în care nu voi mai fi, vă rog să citiți pentru mine câteva poezii.

Nu sunt egalul celor mai buni ca mine, dar nici inferiorul celor care se cred mai buni decât mine.

Sunt mai rău decât un copil *răsfățat*, dacă nu vine muza pe la mine două-trei zile sunt *bosumflat*.

Nu te plânge că ziua de mâine ar putea fi grea, bucură-te că încă există un mâine.

Nu sunt *omul invizibil,* deși unii *prietenii au tot încercat* să mă convingă de asta.

Pentru un *divorț reușit* astrologii ne recomandă să alegem doar zilele fără soț!

Acum nu se mai *plagiază*, se iau *împrumuturi nerambursabile*.

Toate *neamurile proaste* cred că au *sânge albastru,* doar pentru că atunci când erau mici li s-a dat cu *albastru de metil* în gât!

Tinerețea și frumusețea trec cu timpul, dar clasa rămâne.

Te poți purta cu mănuși cu un *nesimțit,* doar dacă sunt de box.

Iubirea nu înseamnă niciodată să te iubești doar pe tine.

Ce mare noroc avem că *umbrele* noastre nu pot vorbi!

Așa-i jocul pe la noi, din doi *prieteni* te bârfesc toți trei!

Omul bun crede că este păcat să nu fii bun, omul rău crede că este păcat să fii bun!

Îmi place faptul că uneori gândurile mă invită noaptea la o cafea, dar sper să nu facă o obișnuință din asta.

Nimeni nu are atât de mult timp încât să-l poată risipi cu persoane nepotrivite.

Nu câmpul ar trebui curățat, așa cum spunea poetul, ci sufletul, ca să aibă loc îngerii să aterizeze!

Sunt *oameni atât generoși* încât au loc în inima lor pentru două-trei relații deodată!

Important nu este de unde ai venit, important este unde vrei să ajungi.

Mă uit la unii și chiar îmi pare rău că părinții lor nu au folosit anticoncepționale.

Oamenii s-au învățat să trăiască singuri și mai ales însingurați…

Cred că doar limba română poate avea expresia: *bun rău de tot!*

Să-l uiți pe cel care te-a *uitat,* să-l ierți pe cel care te-a *supărat*!

Ce bine este să intri la cineva în suflet și să poți rămâne acolo!

Curios este faptul că în ziua de astăzi, *șerpii* au ajuns să învețe păsările să zboare.

Cei care ne tot omoară cu Black Friday, cred că au *uitat* să-i plătească drepturile de autor lui Vlad Țepeș.

Toată viața ne căutăm… Dacă avem noroc ne și găsim.

A venit frigul, iar eu tot nu-mi mai găsesc *pătura de vise*.

Se spune că sufletul contează, dar nu am văzut pe nimeni pe stradă care să întoarcă capul după sufletul cuiva.

Nimeni nu-i poate aduce lumină omului care vrea să trăiască în întuneric!

Am avut un vis ciudat: eram tânăr, frumos și talentat, dar a sunat ceasul și *m-am deșteptat*!

Din volumul *A(furisi)sme*, în curs de apariție
la Editura Leviathan

Ab initio

ISTORIA CONTRACTULUI DE VÂNZARE. TRECUT ȘI PREZENT

Iulia Zorzoliu

Jurist
Membră a Colegiului Consilierilor Juridici București

În dreptul roman vânzarea era convenția de bună-credință prin care o persoană numită vânzător se obliga să transmită altei persoane posesiunea liniștită asupra unui bun în schimbul unei cantități de metal numită preț. Operațiunea juridică a vânzării s-a realizat la romani prin trei forme. Prima dintre acestea, *mancipațiunea* care era forma originară de realizare a vânzării, condițiile sale de formă fiind remiterea materială a lucrului precum și plata efectivă a prețului. Astfel, în sistemul mancipațiunii nu era posibilă nici transmiterea ulterioară a lucrului și nici plata ulterioară a prețului. Mai târziu, romanii au trecut la a doua formă a vânzării și anume *dubla stipulațiune* care presupunea încheierea a două stipulațiuni alăturate și anume *emptio-venditio* adică cumpărarea-vânzarea, această formă lăsând în urmă terminologia cunoscută și în dreptul civil actual. A treia formă de vânzare a fost *contractul consensual*, această formă fiind cunoscută încă din epoca lui Cicero, dovadă – o listă pe care acesta a transmis-o și care cuprindea contractele de bună-credință și acțiunile prin care se sancționau contractele consensuale. La sfârșitul republicii romane, în plin proces de realizare a politicii expansioniste realizată prin războaiele de cucerire, romanii s-au confruntat cu un aflux mare de prizonieri de război care erau vânduți cu titlu de sclavi. În acest context, vânzarea acestora se realiza în condiții lente deoarece exigențele mancipațiunii impuneau vânzarea unul câte unul și respectarea numeroaselor cerințe de formă. Pentru că ajunseseră în impas și pentru a accelera operațiunea a fost săvârșită o reformă prin care s-a admis că obligațiile se pot naște și din simpla convenție intervenită între vânzător și cumpărător. Gaius arăta că vânzarea era acordul de voință al părților cu privire la obiect și la preț, astfel conținând trei elemente: consimțământul, obiectul și prețul.

Încă din acele timpuri au fost stabilite obligațiile vânzătorului și ale cumpărătorului, obligații pe care le întâlnim stipulate mai detaliat și mai complex și în Codul civil actual. Astfel, în dreptul roman vânzătorul avea obligația de a păstra bunul, de a preda bunul, de a garanta pentru evicțiune și pentru *vitii* (actual vicii), iar cumpărătorul avea obligația de plată a prețului. În ceea ce privește *obligația vânzătorului de a păstra bunul*, aceasta însemna că cumpărătorul răspundea pentru *culpa levis*, adică culpa ușoară reprezentând cazul în care nu acționează ca un bun proprietar. Dacă bunul pierea fără vina vânzătorului, se punea problema riscurilor, iar în dreptul roman întâlnim o excepție și anume *res perit emptori*, adică *lucrul piere pentru cumpărător*, acesta fiind ținut să plătească în continuare pentru prețul convenit, deși nu mai primea bunul. Părțile puteau să evite acest lucru dacă conveneau să insereze o condiție suspensivă, riscurile fiind transferate vânzătorului. *Obligația vânzătorului de a preda bunul* însemna că vânzătorul transmitea lucrul cu titlu de posesiune liniștită, numită și *vacuam possessionem tradere*. Romanii au vrut să evite caracterul solemn al tuturor actelor legate de proprietate, iar posesiunea liniștită implica de fapt atributele proprietății. Practic, vânzătorul transmitea prin mijloace indirecte chiar proprietatea bunului. De asemenea, *obligația vânzătorului de a garanta pentru evicțiune* reprezenta o deposedare pe cale juridică a cumpărătorului de bunul cumpărat. Cumpărătorul avea la îndemână o acțiune numită *actio auctoritatis* în baza căreia putea să pretindă transmițătorului dublul prețului plătit, iar mai târziu cumpărătorul avea la îndemână o acțiune numită *actio empti* prin care îi putea cere vânzătorului despăgubiri pentru evicțiunea suferită. Potrivit dreptului civil roman, în ceea

ce privește *obligația vânzătorului pentru vitii*, vânzătorul răspundea pentru *vitii*, care erau defecte ale lucrului care îi afectau folosința și valoarea doar în două cazuri, ambele întemeiate pe reaua-credință a vânzătorului. Primul era cazul în care el nu declara *vitiile* pe care le cunoștea, iar al doilea era când vânzătorul făcea declarații false, atribuind lucrului calități pe care acesta nu le avea. S-a constatat că acest sistem al dreptului civil era nepractic și defectuos deoarece nu putea fi aplicat în cazul vânzărilor în târguri unde operațiunile presupuneau o anumite celeritate, motiv pentru care au fost date două edicte care au reglementat problema *vitiilor* în cazul vânzărilor realizate în târguri. Unul dintre edicte a fost numit *de mancipiis vendundis*, adică cu privire la vânzarea sclavilor, iar cel de-al doilea s-a numit *de iumentis vendundis,* adică cu privire la vânzarea animalelor, iar în urma acestor edicte au fost create două acțiuni speciale prin care era antrenată răspunderea vânzătorului pentru *vitii* și anume o acțiune în restituire numită *actio redhibituria* și o acțiune în reducere numită *actio cvantiminoris*. În baza acțiunii în restituire, atunci când cumpărătorul descoperea *vitiile* lucrului el avea dreptul să desființeze contractul și să solicite vânzătorului restituirea prețului plătit, iar în baza acțiunii în reducere care se aplica în cazul în care cumpărătorul dorea totuși să păstreze lucrul chiar și cu defectele pe care le observase, cumpărătorul avea dreptul de a solicita magistratului o reducere a prețului convenit pentru acel lucru, cerând în instanță restituirea diferenței dintre prețul plătit și cel pe care l-ar fi plătit daca ar fi cunoscut defectele lucrului. Nu în ultimul rând trebuie menționată și singura obligație a cumpărătorului și anume *obligația cumpărătorului de a plăti prețul* care intervenea numai după remiterea lucrului, iar în cazul în care nu era îndeplinită, vânzătorul avea *actio venditi* împotriva cumpărătorului, adică, în momentul în care nu plătea prețul, începeau să curgă dobânzile care erau adăugate prețului.

În ceea ce privește evoluția contractului de vânzare, acesta a păstrat noțiunile de bază și le-a adaptat juridic noilor vremuri, astfel, în prezent, ocupând un loc principal în materia contractelor. Vânzarea reprezintă conform noului Cod Civil contractul prin care vânzătorul transmite sau se obligă să transmită în viitor cumpărătorului proprietatea unui bun în schimbul unui preț pe care cumpărătorul se obligă să îl plătească. Orice bun poate fi vândut în mod liber, dacă vânzarea nu e interzisă ori limitată prin lege sau prin convenție ori testament. Prețul trebuie să fie serios și determinat sau cel puțin determinabil. Vânzătorul are obligația să transmită proprietatea bunului sau dreptul vândut, să predea bunul și să îl garanteze pe cumpărător contra evicțiunii și viciilor bunului, iar cumpărătorul are obligația de a prelua bunul vândut și de a plăti prețul vânzării. Predarea se face prin punerea bunului vândut la dispoziția cumpărătorului, împreună cu ceea ce este necesar după împrejurări, pentru exercitarea liberă și neîngrădită a posesiei. Predarea trebuie să se facă la locul unde bunul se află la momentul încheierii contractului, dacă nu rezultă altfel din convenția părților sau din uzanțe, iar bunul trebuie să fie predat în starea în care se află la momentul încheierii contractului. Cumpărătorul are obligația ca imediat după preluare să verifice starea bunului.

Promisiunea bilaterală de vânzare reprezintă acel contract prin care ambele părți își asumă obligații reciproce, respectiv aceea de a vinde și de a cumpăra un anumit bun viitor la un preț determinat. Astfel, prin antecontract (promisiunea de vânzare-cumpărare) se stabilesc în mod obligatoriu obiectul vânzării, prețul bunului a cărui proprietate se va transmite, termenul până la care se va încheia tranzacția, adică contractul de vânzare-cumpărare prin care se transferă și proprietatea, precum și alte clauze considerate a fi esențiale de părți.

Cu privire la remediile părților în caz de neexecutare culpabilă a promisiunii de vânzare-cumpărare, în primul rând Codul Civil stabilește faptul că beneficiarul are dreptul la daune-interese care cuprind: valoarea obiectelor pe care cumpărătorul a fost obligat să le restituie celui care l-a evins, cheltuielile de judecată efectuate de cumpărător în procesul cu cel care l-a evins, precum și procesul de chemare în garanție a vânzătorului, cheltuielile încheierii și executării contractului de către cumpărător și pierderile suferite, și câștigurile nerealizate de către cumpărător din cauza evicțiunii.

În concluzie, deși există diferențe considerabile între contractul de vânzare din perioada romanilor și cel prevăzut de noul Cod Civil, adaptarea noțiunilor juridice s-a realizat odată cu dezvoltarea societății și încă putem întâlni elemente păstrate și adaptate la prezent.

„În dreptul roman vânzarea era convenția de bună-credință prin care o persoană numită vânzător se obliga să transmită altei persoane posesiunea liniștită asupra unui bun în schimbul unei cantități de metal numită preț.”

Silogismele culturii

DESPRE EFECTELE POLITICII CULTURALE (3)

Cornelia Costin

Poetă, doctor în filosofie, ziaristă
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Fără îndoială că orice evaluare făcută în grabă este superficială și în mod legitim discutabilă punct cu punct. Dar când se vrea tocmai provocarea la discuții și dezbateri, o astfel de evaluare poate avea un rol și o finalitate deosebit de eficiente. Chiar dacă șovini iresponsabili, în căutare de bani și voturi stochează cu deliberare emoții primejdioase și națiunile se dovedesc inapte să facă față teroriștilor și freneziei religioase, nu putem uita că *democrația presupune participarea la luarea deciziei a celor care sunt afectați de respectiva decizie*. Dar pentru a putea decide, ai nevoie de *putere*. Și puterea înseamnă nu numai *știință* (cum știm de la Bacon) ci și, cum ne atenționează A.Toffler, *violență, avere și cunoaștere*. Dintre aceste surse fundamentale ale puterii, Toffler apreciază că „în epoca științei informațiilor, cel mai costisitor patrimoniu este cunoașterea" și că „eșecul fundamental al marelui experiment al socialismului de stat al secolului XX rezidă în ideile sale depășite despre cunoaștere" [1]. Privite din interiorul experimentului lucrurile însă nu par să stea tocmai așa.

Poate că într-adevăr Marx, formulând „definiția clasică a momentului revoluționar", care „sosea […] atunci când relațiile sociale de producție (adică natura proprietății și a controlului) împiedicau dezvoltarea în continuare a mijloacelor de producție (aproximativ vorbind, tehnologia), descria perfect criza mondială a socialismului". Și poate că „întocmai cum relațiile sociale feudale stânjeniseră cândva dezvoltarea industrială, relațiile sociale socialiste făceau acum imposibil ca țările socialiste să profite de noul sistem de creare a bogăției bazat pe computere, comunicații și, mai presus de orice, informația deschisă [2].

Fără îndoială că un sistem politic unipartid controlează comunicațiile, simplifică informația care „curge prin societate, blochează feedback-ul și-i face neputincioși pe cei de la putere" în fața complexității problemelor: fiecare informație trimisă „sus" prin canalul aprobat primește comanda venită „jos" și atât. În acest fel sistemul nu poate detecta erorile și nu le poate corecta. Raportarea în „sus" a veștilor proaste era adesea riscantă, iar covârșitoarea birocrație creată de socialism era și un dispozitiv de restrângere a cunoașterii. Dar chiar dacă se „simțea" la tot pasul „credința arogantă că aceia de la putere – indiferent că e vorba de partid sau de stat – știu ce ar trebui să știe ceilalți" [3], chiar dacă socialismul a fost într-adevăr și o cale particulară de a organiza, canaliza și controla cunoașterea, pare destul de diversionistă și tendențioasă (din punctul de vedere al cuiva care a trăit în interiorul unei societăți socialiste) afirmația conform căreia „cu câteva excepții minore, socialismul de stat dusese nu la belșug, egalitate și libertate, ci la un sistem politic uni-partidist… o masivă birocrație… poliție secretă cu mâna grea… control guvernamental asupra mijloacelor de informare… secret… Și reprimarea libertății intelectuale și artistice". Și spun aceasta deoarece realitățile pe care le-am trăit, dar și istoria umană ne-au învățat că orice societate este în fond formată din oameni care au acceptat un contract oferit de o putere (sau un grup de „puternici") și din oameni care n-au acceptat respectiva putere. Deci, fie capitalistă, fie socialistă, societatea a avut și are deviatorii, revoltații, aspiranții la putere, opozanții ei. Sigur că o societate „comunistă totalitară" este mult mai oprimatoare decât o societate democratică. Dar nu trebuie uitat că orice societate are revoltații ei care vor să răstoarne ordinea socială existentă și să instaureze alta, plănuită de ei înșiși. Dacă reușesc prin luptă politică deschisă, se cheamă că sunt într-adevăr democrați. Dacă o fac prin uzurpare, sunt despoți.

Într-o lume în care globalizarea, mondializarea problemelor umane era tot mai evidentă, izolarea de care „s-au bucurat" fostele țări socialiste silite

[1] **Alvin Toffler**, *Puterea în mișcare*, București, Editura Antet, 1995, p. 411.

[2] *Ibidem*.

[3] *Ibidem*, p. 412.

(fără voia lor, deci) să înainteze pe orbita URSS-ului nu puteau să facă *probabil* altceva decât au făcut. Și revenind la politica culturală de stat din România dinainte de 1989, e greu de susținut că nu a fost destul de flexibilă (chiar dacă fără voie) încât să permită înfrângerea rigidității puterii politice și a intenției ei de a reprima libertatea intelectuală și artistică. Realitățile despre care am vorbit și răspunsurile date de subiecți și prezentate în colaj demonstrează acest lucru. Mai mult, prin obiectivele ei declarate și întemeiate pe „magnificele vise care au generat socialismul ortodox", însuflețite de „dorința de a crea o lume în care să domnească belșugul, pacea și justiția socială" [4] a reușit să înregimenteze intelectualitatea adevărată și de bună-credință. Sigur că, bazată în primul rând pe festivism, „obsedată de aniversări și serbări și foarte puțin interesată de patrimoniul cultural, imobil, nespecific culturii socialiste", politica culturală „a creat posibilitatea ca oameni de valoare să se compromită, să fie constrânși de conjuncturi interioare sau exterioare să facă concesii care le-au știrbit portretul" (Andrei Pleșu). Importantă, însă, rămâne opera și „inventarea unui nou sistem de gestiune [...] în care participarea și guvernarea să capete noi valențe în perspectiva unei sinteze între valorile morale și exigențele acțiunii" [5].

Imediat după Revoluția din decembrie 1989, o revoluție cel puțin condusă dacă nu „epuizată" de „muncitorii-mintali" (ca să folosim o denumire deosebit de plastică dată de Toffier intelectualilor), s-a pus problema unei politici culturale noi, radical deosebită de politica culturală socialistă.

Cum altfel s-ar putea interpreta rapida cerință de a se înființa un Minister al Culturii în locul fostului Consiliu al Culturii și Educației Socialiste, acuzat de o mulțime de vini mai mult sau mai puțin corect identificate, dar fără indoială vini?

Cum am arătat deja, după decembrie 1989, cultura nu a beneficiat însă de un proiect coerent și corespunzător de reformă. În urma abrogării unor legi „comuniste" (mai mult sau mai puțin) și în lipsa unor inițiative legislative fundamentale, sistemul culturii a funcționat (ca și alte domenii) pe bază de hotărâri, dispoziții, decrete și ordine. S-au luat măsuri arbitrare care au provocat probleme noi sau au amplificat altele mai vechi.

În perioada de tranziție, viața culturală a devenit dependentă de o piață primitivă, capricioasă și în mare parte imprevizibilă prin redescoperirea unor politici bazate pe manipulare și spectacol, și prin apariția unei economii de piață ineficientă, asemănătoare celor din lumea a treia. Mulți intelectuali par a părăsi „lumea ideilor" pentru a intra în „lumea afacerilor", mai profitabilă poate, datorită conștientizării acute a scurtimii vieții, provocate de „epoca agitată" pe care o trăim. Și în acest context, independența critică a intelectualilor, esențială pentru asanare socială și progres moral, trebuie apărată și încurajată. Această independență critică se referă la asigurarea în primul rând a unei existențe independente utilizând confuza „piață" a perioadei de tranziție copleșită de dramele intelectualilor antitotalitari, dar de stânga, priviți cu ostilitate de anticomuniștii greu de despărțit de dreapta apărută „ca o corecție după decenii de stângism primitiv". Se pune acum problema nu a susținerii unei atitudini critice față de sistemul cu partid unic, ci a atitudinii critice față de „politicianismul găunos" de toate culorile care ar putea prezida anumite faze ale tranziției sau, fată de „cultivarea unui anumit statut de «cronicar moral» al unor vremuri în care pe drumul spre «mai bine» pot să apară multe confuzii și amestecuri de valori" [6]. Se conturează o disperată nevoie de solidaritate a intelectualilor în condițiile unei societăți sufocate de presiunea devastatoare a unor tribalisme devastatoare, mai vechi sau mai noi. Experiența anilor care au urmat Revoluției din decembrie 1989 ne-a învățat că oamenii își pot tempera foarte puțin „poftele" și că, antrenați de pasiuni contradictorii, recunosc binele, dar fac răul, în condițiile în care se consideră și se simt liberi. Este poate consecința concretizării „noului mod de a fi al maselor care s-au decis să conducă societatea fără a fi în stare să o facă"; năvala tipului de om „care nu vrea să dea explicații și nici nu vrea măcar să aibă dreptate, ci care, pur și simplu, se arată hotărât să-și impună „opiniile", deși reclamă dialogul ca „forma cea mai elevată a relațiilor umane", „dialogul în care realmente se discută argumentele ideilor noastre" [7]. De altfel „lupta împotriva ideologiei" care domină societatea actuală, nu pare decât o încercare disperată a omului mediu, a omului „masă", a „omului nou" care nu mai are experiența propriilor limite (a „răsfățatului care nu știe ce-nseamnă a-și limita dorințele" și nici a respecta ceva sau pe cineva ca superior lui însuși), de a bloca ideile în mișcare, de a impune mediocritatea ca pe un drept. Și pentru că i se pare că are un răspuns la toate, „ajunsul" nu mai are timp de „ascultat", de căutare a înțelegerii, ci își permite să judece, să se pronunțe, să hotărască, să intervină în viața publică și să-și impună opiniile care nu sunt de fapt decât... ideologie.

Cercul vicios este catastrofal...

Dar cine poate invoca meditația, căutarea înțelegerii în aceste condiții în care „tăcuții" se impun ca cei mai valoroși pentru viitorul societății?

Oricum, apare cu claritate necesitatea unei politici culturale care să dea posibilitatea „colecționării" meditațiilor și

[4] *Ibidem*, p. 419.

[5] **Mihai Botez**, *Intelectualii din Europa de Est*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1993, p. 114.

[6] *Ibidem*, p. 116.

[7] **José Ortega y Gasset**, *Revolta maselor*, București, Editura Humanitas, 1994, p. 98–99.

Cordis Ponderatio, în *Schola Cordis Siue Aversi Deo Cordis ac Eumdem Reductio et Instructio* de Benedictus van Haeften, ediție din 1663

căutării asceților avizi de adevăr profund, nu doar de „cifre mai mult sau mai puțin edificatoare". Pentru că nu putem să nu fim de acord cu René Guénon [8] și să nu acceptăm că adevărata putere trebuie legitimată de un element superior ordinii sociale, de o autoritate spirituală. Altfel nu e decât o contrafacere a puterii, o stare de fapt ilegală prin absența principiului, capabilă să stârnească doar confuzie și dezordine.

Sigur că marea abilitate a conducătorilor din lumea modernă este de a face poporul să creadă că se guvernează singur. Dar poporul se lasă convins („păcălit") pentru că e flatat și, în fond, incapabil să reflecteze asupra imposibilității de fapt a situației.

Pentru crearea acestei iluzii s-a creat „sufragiul universal" care pretinde să facă o lege din opinia majorității; însă opinia poate fi dirijată și modificată ușor cu ajutorul unor sugestii potrivite care generează curente în sensuri bine determinate. Astfel avem de-a face cu „fabricarea opiniei". Și un rol determinant în acest proces de „fabricare a opiniei" îl au fără îndoială politicile culturale. Dar tot politicile culturale au rol determinant în alfabetizarea și ridicarea nivelului de cunoștințe al indivizilor umani provocând, mărind astfel vigilența lor în fața procesului de „fabricare" a opiniei personale. Pentru că, totul începe de la cunoaștere. Fără cunoaștere nimic nu se poate împlini cu adevărat, ci se reduce la o agitație vană și superficială. Din nefericire, e greu de admis (credință comunistă!) că toți oamenii vor ajunge la un nivel de cunoaștere și înțelegere care să-i ajute să înfrunte și să învingă manipulările. De aceea, în orice context tulbure și de acută nevoie de „tranziție", e nevoie de o elită intelectuală care să pregătească schimbarea în mod cât mai favorabil pentru ca tulburările și dramele să fie reduse la minimum.

Prima sarcină a acestei elite intelectuale este de a contribui la (sau măcar a milita pentru) conservarea a tot ceea ce trebuie să supraviețuiască din lumea prezentă pentru a servi la construcția lumii viitoare. Dar pentru ca elita să fie capabilă de o astfel de acțiune pentru a putea „croi" în argumentele pro și contra, atât de încărcate de complexe politice și ideologice și uneori întunecate de răspunsuri emoționale care distrug orice încercare de reconciliere, se impune sprijinirea unui nivel informat și constructiv de criticism și dialog. În lipsa acestuia, nimic nu e posibil constructiv.

Existența noastră prezentă, nemulțumirea care se etalează cu generozitate la fiecare pas, ne amintește definiția aristotelică a revoltei: „căutare a egalității", majoritatea răsculându-se împotriva minorității care-și însușise bunurile, onorurile și puterea; dar și redefinirea marxistă a acestui concept fundamental ne urmărește încă. Exagerând importanța „conștiinței" de clasă, Marx părea să admită că frustrarea psihologică poate hrăni tensiunea și dezordinea în aceeași măsură ca și nedreptatea. Iar remarca lui Tocqueville, care spune că „de fapt nefericirea, acceptată cu răbdare când pare inevitabilă, devine intolerabilă de îndată ce apare posibilitatea de a o eradica" [9], nu mai reprezintă nici ea o noutate pentru cei ieșiți din „epoca de aur", a României socialiste. „Revoluția marilor așteptări" (James C. Davies) se pare că încă n-a avut loc și că prăpastia dintre ceea ce se așteaptă de la sistem și ceea ce poate oferi sistemul generează încă tensiuni și revolte. Și în anihilarea prăpastiei, politica culturală ar putea avea un rol însemnat, dacă nu chiar cel mai însemnat, în fond.

„După decembrie 1989, cultura nu a beneficiat însă de un proiect coerent și corespunzător de reformă."

[8] **René Guénon**, *Criza lumii moderne*, Humanitas, București, 1993, p.125–129.

[9] **Matei Dogan** și **Dominique Pelassy**, *Cum să comparăm națiunile*, București, Editura Alternative, 1993, p. 108.

VOLUME APĂRUTE LA EDITURA LEVIATHAN

EDITURA LEVIATHAN

În 2021:

• Radu Comșa, *De ce și-a lăsat Petre P. barbă și alte povestiri*, prefață de Costin Tuchilă, coperta autorului, 130 p. ISBN 978-606-95136-0-6; 12 lei; 6 euro.

• Cornelia Bartels (Germania), *Decupaje*, proză scurtă și memorialistică, prefață de Costin Tuchilă, postfață de Pușa Roth, 176 p. ISBN 978-606-95136-1-3; 15 lei; 8 euro.

• *„Nino Nino" și poveștile copilăriei*, texte și desene ale copiilor din grupul artistic „Nino Nino" din Brăila, din cadrul proiectului „Zâmbetul unește" al Asociației Culturale Leviathan, realizat împreună cu Biblioteca Județeană „Panait Istrati" Brăila, Secția de Împrumut pentru copii. Ludotecă. Prefață și prezentări de Lică Barbu, cuvânt introductiv de Mihaela Doinița Stanciu, postfață de Pușa Roth. Coperta: Rudy Roth, 112 p. ISBN 978-606-95136-2-0. Preț: 15 lei; 8 euro.

• Pompilius Micu, *Un visător rătăcit în viitor*, proză scurtă, 128 p. ISBN 978-606-95136-3-7; 15 lei; 8 euro.

• Gina Zaharia, *Cartea de sub braț*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, referințe critice, coperta: Rudy Roth, 232 p. ISBN 978-606-95136-4-4; 20 lei, 10 euro.

• Camelia Cristescu (Insulele Baleare, Spania), *Rețete de supraviețuire între solstiții*, poeme, postfață de Costin Tuchilă, ilustrații: Arisi (Palma de Mallorca), coperta: Rudy Roth, 166 p., ediție cartonată și broșată. ISBN 978-606-95136-5-1; 20 lei (broșată), 40 lei (cartonată); 10 euro (broșată), 20 euro (cartonată).

• Lică Barbu, *Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii*, povestire, ilustrații de Cristina-Anamaria Paraschiv, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 116 p. ISBN 978-606-95136-6-8; 15 lei; 8 euro.

• Eric Alexander Roth (Palma de Mallorca, Spania), *Vertical Gardens*, volum în limba engleză, cu ilustrațiile autorului, coperta: Rudy Roth, 36 p., color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95136-7-5; 30 lei; 15 euro.

• Gina Zaharia, *Povești pentru Ilinca*, literatură pentru copii, ilustrații de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 64 p., color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95136-8-2. Necomercială. Cartea are și ediție electronică (pdf, acces gratuit), ISBN 978-606-95394-0-8. Ediția electronică poate fi citită și descărcată de pe portalul editurii.

• Dan Caragea (Lisabona, Portugalia), *Despre corp și frumusețe în viață și în arte*, eseu, cu 88 de ilustrații color, ediție electronică (pdf, acces gratuit), 112 p. ISBN 978-606-95136-9-9. Volumul poate fi citit și descărcat de pe portalul editurii.

În 2022:

• Ionuț Cristache, *A doua față*, roman, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 180 p. ISBN 978-606-95394-1-5. Preț: 20 lei; 10 euro. Cartea are și ediție electronică (pdf, acces gratuit), ISBN 978-606-95394-7-7. Ediția electronică poate fi citită și descărcată de pe portalul editurii.

• Ovidiu Gligu (Belgia), *Uimitoarele aventuri ale grăsanului Mickey din Zona Gării*, roman liric, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 114 p. ISBN 978-606-95394-2-2. 20 lei; 10 euro.

• Marieta Cristian, *La pas cu absolutul*, poeme, prefață de Victoria Milescu, coperta: Rudy Roth, 138 p. ISBN 978-606-95394-3-9; 20 lei; 10 euro.

• Vasilica Grigoraș, *Evoluția ideilor filosofice la Dimitrie Cantemir*, prefață de Costin Tuchilă, referințe critice, coperta: Rudy Roth, 124 p. ISBN 978-606-95394-4-6; 20 lei; 10 euro.

• Marius Cosmin Vasile, *Eficiență și performanță în ecuația agrobusiness*, prefață de Prof. univ. dr. Manole Victor, coperta: Rudy Roth, 222 p. ISBN 978-606-95394-5-3. Preț: 30 lei; 12 euro.

• Iuliana Dinu, *Povestiri cu tâlc, fabule pentru copii*, desene de Alexandra Barbu, postfață de Costin Tuchilă, referințe critice, 120 p. ISBN 978-606-95394-6-0; 30 lei; 12 euro.

• Pușa Roth, *Aventurile lui UNU*, povestire pentru copii, desene de Albert Frederick Roth (Palma de Mallorca, Spania), coperta: Rudy Roth, 36 p., color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95394-8-4; 35 lei; 15 euro.

• Fernando Pessoa, *Mesajul/Mensagem*, ediție bilingvă, traducere din limba portugheză, prefață și note de Dan Caragea, coperta: Rudy Roth, 228 p. ISBN 978-606-95394-9-1; 25 lei; 12 euro.

• Cristian Vasile, *Eficiența managementului în sistemul serviciilor medico-sanitare*. Cu bibliografie și date despre autor. Coperta: Rudy Roth, 132 p. ISBN 978-606-95528-0-3. Preț: 25 lei; 10 euro.

• Liliana Toma, *Elitre*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 136 p., 2022. ISBN 978-606-95528-1-0. Preț: 20 lei; 10 euro.

• Gina Zaharia, *aniG*, poeme, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 108 p. ISBN 978-606-95528-2-7. Preț: 18 lei; 8 euro.

În 2023:

• Florin Solomon, *Cartea mea*, poeme, prefață de Pușa Roth, coperta: Rudy Roth, 220 p., 2023. ISBN 978-606-95528-3-4. Ediție necomercială.

• Florin Solomon, *O lacrimă dacă aș fi*, poeme, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 184 p., 2023. ISBN 978-606-95528-4-1. Ediție necomercială.

• George Corbu, *Caragiale versus Urmuz. Efigii în epigrame*, prefață de Costin Tuchilă. 154. p. ISBN 978-606-95528-5-8. 20 lei; 10 euro.

În curs de apariție:

• Letiția Vladislav, *Herr Wang și genitivul*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă.

• Valentin Emil Mușat, *anamneze*, poeme, prefață de Costin Tuchilă.

• Urfet Șachir, *Tradiții, datini și obiceiuri turcești*, ediție bilingvă română–turcă.

• Pompilius Micu, *A(furisi)sme*, aforisme.

• Dori Lederer, *Când îngerii se dezbracă de aripi*, roman.

• Pușa Roth, *Femeia și copacul*, proză scurtă.

• Costin Tuchilă, *Varia curiosa*.

• Rudy Roth, *Emberdale stories*, literatură pentru copii.

Pe portalul editurii, detalii despre volume și autori, fragmente din cărți. Adresa: https://editura.leviathan.ro/

Pentru amănunte și achiziționarea cărților noastre, ne puteți contacta la una dintre adresele:

leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com, cu mențiunea pentru Editura Leviathan.

Revista „Leviathan" și cărți apărute la Editura Leviathan pot fi procurate și de la Librăria „Mihai Eminescu" din București, Bd. Regina Elisabeta nr. 16 și online de pe site-ul Librăriei: https://librariaeminescu.ro/cautare?controller=search&s=revista+leviathan; https://librariaeminescu.ro/editura/2674-editura-leviathan?order=product.date_add.desc

Revista „Leviathan"

Prețul acestui număr: 30 lei; 11 euro; 12 dolari USA.
La abonamente, prețul rămâne neschimbat:
Anul 2023: 4 numere – 100 lei; 40 euro; 44 dolari USA (pentru abonați, tarifele includ taxele poștale).

Cititorii care doresc să-și facă abonamente ne vor scrie pe una dintre adresele:
leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com
urmând să primească datele necesare de la editorul revistei, Asociația Culturală Leviathan.

Materialele pentru publicare pot fi trimise pe aceleași adrese. Alte detalii: https://leviathan.ro/

Henri Fantin-Latour (1836–1904), pictor francez, *Lectura*, 1877

RADU COMȘA
DE CE ȘI-A LĂSAT PETRE P. BARBĂ
și alte povestiri

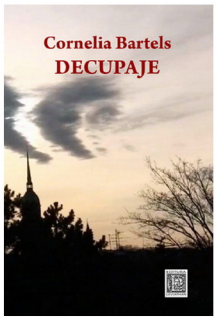
Cornelia Bartels
DECUPAJE

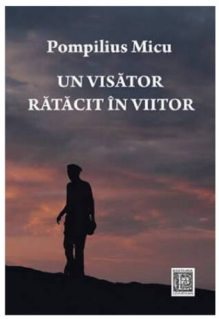
Pompilius Micu
UN VISĂTOR RĂTĂCIT ÎN VIITOR

Gina Zaharia
CARTEA DE SUB BRAȚ

Camelia Cristescu
Rețete de supraviețuire între solstiții

LICĂ BARBU
Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii

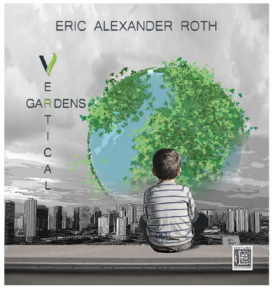
ERIC ALEXANDER ROTH
VEGETICAL GARDENS

Gina Zaharia
POVEȘTI PENTRU LUNCA

Dan Caragea
DESPRE CORP ȘI FRUMUSEȚE ÎN VIAȚĂ ȘI ÎN ARTE

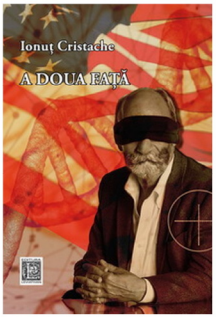
Ionuț Cristache
A DOUA FAȚĂ

Ovidiu Ciliga
Ultimele aventuri ale grădarului Mickey din Zona Gării

Marieta Cristian
LA PAS CU ABSOLUTUL

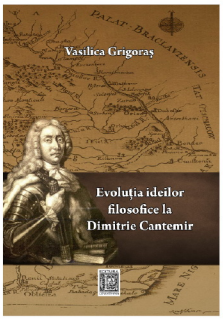
Vasilica Grigoraș
Evoluția ideilor filosofice la Dimitrie Cantemir

IULIANA DINU
POVESTIRI CU TÂLC
fabule pentru copii

PUȘA ROTH
AVENTURILE LUI UNU

FERNANDO PESSOA
MESAJUL
(MENSAGEM)

LILIANA TUDA
ELITRE

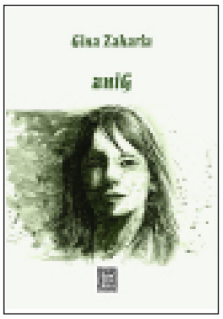
Gina Zaharia
anIG

LEVIATHAN
Revistă culturală
România 100

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

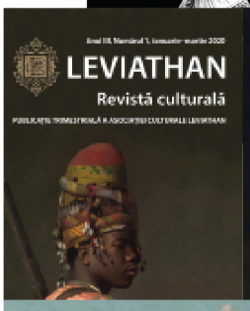
LEVIATHAN
Revistă culturală

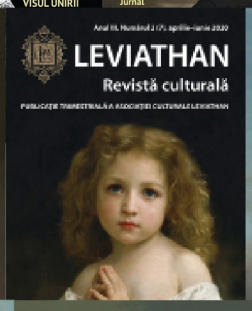
LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

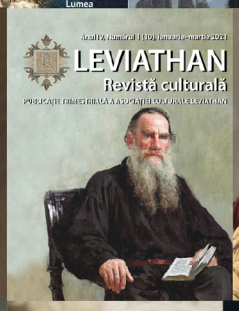
LEVIATHAN
Revistă culturală

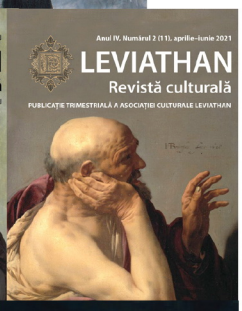
LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

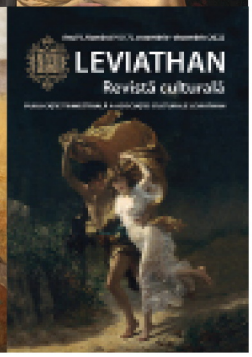
LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN

Revistă culturală